వ్యవస్థాపకులు

దిగవల్లి శేషగిరిరావు

మహారాజపోషకులు

శ్రీయుతులు కొండపల్లి రాఘవరెడ్డి,
పున్నమ్మగార్లు, లింగవరం
శ్రీయుత తమ్మిన గోపాలరావు పాత్రుడుగారు, విజయవాడ.

రాజపోషకులు

శ్రీయుత గోళ్ళ నరసింహ రామచంద్రరావుగారు, విజయవాడ

పోషకులు

శ్రీయుత సుంకర వెంకటప్పయ్య చౌదరిగారు, వకీలు
నూజివీడు.
శ్రీమతి కొత్తపల్లి యామినీ పూర్ణతిలకమ్మగారు, కూచిపూ

సహాయకులు

శ్రీయుత గుడిపాటి సుబ్రహ్మణ్యశర్మగార్లు, తేలప్రోలు
,, కాలనాథభట్ల మాణిక్యారావుగారు, పెద్దాపురం.
,, శ్రీ స్వామ్యమృతానందతీర్థ } తోటవల్లూరు.
కలగ ఆంజనేయశాస్త్రిగారు }
శ్రీ సుబ్రహ్మణ్యసేవాసమితి, కోలవెన్ను.

హక్కులు అనువాదకునివి | తొలిముద్రణ 1951.
రెండు రూపాయలు

తెలుగు జ్ఞానేశ్వరి

ఏడవ అధ్యాయము

య్యాసక్త మనాః పార్థ ! యోగం యుఞ్జన్మదాశ్రయః
అసంశయం సమగ్రం మాం యథా జ్ఞాస్యసి తచ్ఛృణు॥ ౧

నం తే ఽహం స విజ్ఞాన మిదం వక్ష్యా మ్యశేషతః।
ద్జ్ఞాత్వా చేహ భూయో ఽన్యజ్జ్ఞాతవ్య మవశిష్యతే॥ ౨

శ్రోతలారా వినుడు; ఇటుపిమ్మట పార్థునితో శ్రీకృష్ణుడిటుల చెప్పెను- "ఓ అర్జునా, నీ విప్పుడు వాస్తవముగ యోగ యుక్తుడవైతివి. నేను నీ కిప్పుడు జ్ఞానము మరియు విజ్ఞానము (ప్రపంచజ్ఞానము)లను గురించి విశ చెప్పెదను. దీనివలన అరచేతియందున్న రత్నమును గురించి సులభ తెలిసికొన్నరీతిని నీవు నన్ను గురించి చక్కగా తెలిసికొనగలవు. ప్రాపంచిక జ్ఞానమువలన నాకు గలుగు లాభమేమని నీవు తలంచవచ్చును! కాని ప్రప్రథమమున ప్రపంచజ్ఞానమును తెలిసికొనుటయే ఆవశ్యకము. ఏలనన, జ్ఞానమును గురించిన ప్రసంగము వచ్చినప్పుడు యీ ప్రాపంచిక జ్ఞాతృత్వ దృష్టియే కప్పివేయబడియుండును, ఒడ్డుకు చేరిన నావ ఒడుదుడుకులు ంగా వుండునటుల, ప్రాపంచిక జ్ఞాతృత్వము చేరజాలనిదిన్నీ, విచారశక్తి ద వెనుకకు మరలవలసినట్టిదిన్నీ, తర్కమునకుకూడ అందనిదిన్నీ యగు ట్టి దానినే, ఓ అర్జునా 'జ్ఞాన' మందురు. జ్ఞానమునకు భిన్నమైనదంతయు ప్రపంచము, దీనినే 'విజ్ఞాన' మందురు; మరియు, యీ ప్రపంచమంతయు మనెడి కల్పనయే 'అజ్ఞాన'మని యెరుంగుము. ఇక నీకు అజ్ఞానమును ద్రోలునట్టిదిన్నీ, విజ్ఞానమును నశింపజేయునదిన్నీ యగు గూఢరహస్య మును చెప్పెదను. దీనివలన మనము కేవల జ్ఞానస్వరూపులము కాగలుగు దుము. ఈ స్థితికి మనము చేరినప్పుడు వక్తయొక్క వాక్కులు అంతమొం దును, శ్రోతయొక్క శ్రవణాసక్తికూడ సమాప్తమగును. చిన్నపెద్ద యనెడి

భేదభావముకూడ నశించును. ఈ విధమగు గూఢరహస్య జ్ఞానము ఏ కొంచెము కలిగినప్పటికికూడ మానవునిమనస్సు మిక్కిలి శాంతిని పొందును.

మనుష్యాణాం సహస్రేషు కశ్చిద్యతతి సిద్ధయే
యతతా మపి సిద్ధానాం కశ్చి న్మాం వేత్తి తత్త్వతః ॥ 3

"వేలకొలది మానవులలో ఏ ఒకనికో యీ విషయములందు ప్రీతి యుండును. అట్టి వారిలో ఒకానొకడు మాత్రమే నన్ను నిజముగ తెలిసికొనగలడు. ఓ అర్జునా, ప్రపంచమంతయు వెదకి సాహసికుడగు వీరు నొకని సంపాదించి సేనయందు లక్షలకొలది సైనికులను చేర్చుకొనునటుల, మరియు సేనయంతను చేకూర్చుకొనిన పిమ్మట యుద్ధరంగమున పెక్కురు సైనికులు కత్తిదెబ్బలకు లోనై నశించగా, అంతమున విజయలక్ష్మీ సింహాసనమున అందెవడో ఒక్కడు మాత్రమే కూర్చుండుకొనును, ఈ బ్రహ్మజ్ఞానమనెడి జలాశయమునందుకూడ పెక్కురు దుమికెదరు, కాని అందే ఒక్కడో మాత్రమే ఒడ్డునకు చేరును. అందువలననే, నేను దీనిని సాధారణ విషయము కాదని చెప్పుచున్నాను. దీనిని గురించి చెప్పుటకూడ చాల కష్టమైనపనియే. అయినప్పటికి నీకు దీనిని గురించి చెప్పుటకు ప్రయత్నించెదను, వినుము.

భూమి రాపో ఽనలో వాయుః ఖం మనో బుద్ధి రేవ చ
అహఙ్కార ఇతీయం మే భిన్నా ప్రకృతి రష్టధా ॥ ౪

"ఓ పార్థా, మానవశరీరమునకు నీడవలె, నాకు యీ మహత్తత్త్వము ఆదిమాయ కూడ ప్రతిబింబము. ఈ మాయకుగల మరొక పేరు ప్రకృతి. ఇది ఎనిమిది విధములు. ఇదియే యీ ముల్లోకములను సృష్టించుచున్నది. అప్పు, తేజస్సు, ఆకాశము, పృథ్వి, వాయువు, మనస్సు, బుద్ధి, అహంకారములనెడివే ప్రకృతియొక్క ఎనిమిది భేదములు.

అపరేయ మితి స్త్వన్యాం ప్రకృతిం విద్ధి మే పరామ్
జీవ భూతాం మహా బాహో యయేదం ధార్యతే జగత్ ॥ ౫

"ఓ అర్జునా, ఈపైన చెప్పిన రీతిని ఎనిమిది విధములుగాగల సామ్యావస్థనే నా పరమ ప్రకృతిగ చెప్పుదురు. దీనినే 'జీవు' డందురు.

ఏలనన, ఇదియే నిర్జీవ శరీరమును సజీవ మొనర్చునట్టిదనిన్నీ, శరీరమున చలన శక్తి మొదలగునవి కలిగించునదిన్నీ, మనస్సునందు శోకము, మోహము మొదలుగాగల వికారములను కలుగజేయునదిన్నీ అయియున్నది. ఈ పరమ మాయా సాంగత్య ఫలితమువలననే బుద్ధికి జ్ఞాతృత్వము కలుగుచున్నది. మరియు దీనివలన ఉత్పన్నమగు అహం - భావమే యీ సంసారముయొక్క అస్తిత్వమును నిలిపియుంచుచున్నది.

ఏత ద్యోనీని భూతాని సర్వాణీ త్యుపధారయ
అహం కృత్స్నస్య జగతః ప్రభవః ప్రళయ స్తథా॥ ౬

"ఈ సూక్ష్మ ప్రకృతి తన యిచ్ఛచే స్థూల మహాభూతముల అంగములతో కూడియున్నప్పుడు, యీ భూతసృష్టి - అనగా ప్రాణికోటియొక్క టంకసాల తెరువబడును. ఈ టంకసాలలో నాల్గురకములగు ప్రాణుల నాణెములు తమంతతామే వెలువడును, అవి జరాయుజ, అండజ, స్వేదజ, ఉద్భిజములనెడి నాల్గువిధములగు నాణెములై యున్నవి. మూల్య విచారణతో చూచినచో యీ నాల్గురకములగు నాణెములు సమానమైనవేః కాని, కేవలము జాతి లేక వర్గ విచారణతో చూచినచో యివి నాల్గును ఒకదానితో మరొకటి భిన్నమైనవేను. ఈ జాతులన్నియును కలసి ఎనుబది నాల్గు లక్షలు గలవు. ఇవిగాక ముఖ్య వర్గములోగల ఉపవర్గములు అనంతములు; ఇవి లెక్కింపరానన్ని గలవు. ఈ విధముగాగల ప్రాణిరూపులగు అసంఖ్యాకములైన నాణెములతో ఆ నిర్గుణ, నిరాకార, అవ్యక్తబీజ భాండారము నిండియున్నది. ఈ రీతిని పంచమహాభూతములతో సమముగ తూకము గల అనంతములుగాగల నాణెములను కేవలము ఆ ప్రకృతియే లెక్కించ గలదు. ప్రథమమున తాను పోతపోసి తయారుచేసిన నాణెమును, అదియే అనంతరమున కరగించివేయుచున్నది. కేవలము వాటియొక్క మధ్య అనగా అస్తిత్వ స్థితియందు మాత్రమే అది వాటిచే కర్మాకర్మలను చేయించుచున్నది. ఈ ప్రకృతి - అనగా మాయయే - నామరూపములద్వారా ప్రతీతమగుచున్న యీ విశ్వమునందలి సమస్త వస్తువులకు ప్రసార మొనర్చుచున్నది. అట్టి యీ ప్రకృతి నాయందే సమరసత్వమును పొంది వసించు

చున్నది, కావున యీ జగత్తున కంతకును, ఆది, మధ్య, అంతములు నేనేనై యున్నాను.

మత్తః పరతరం నాన్యత్కించి దస్తి ధనంజయ
మయి సర్వ మిదం ప్రోతం సూత్రే మణిగణా ఇవ ॥ ౭

"మనకు కనిపించెడి ఎండమావులయొక్క మూలకారణమును గమనించినచో, దీనికిగల కారణము కేవలము కిరణములే కావనిన్ని, ప్రత్యక్షముగ సూర్యదేవనిన్ని బోధపడును. అదేరీతిని, ఓ అర్జునా, ఈ ప్రకృతివలన ఉత్పన్నమైన యీ సృష్టి అంతమొంది, మరల తన మూలస్థితిలో యథా ప్రకారముగ కలసిపోయినప్పుడు, యీ సృష్టియంతయు కేవలము నారూపము గలదిగనే యగును. అన, అది నాయందే లీనమగును. అప్పుడు కేవలము నారూపమే యుండును. యీ రీతిని, ఉత్పన్నమయి తిరిగి విలీనమయ్యెడి యీ విశ్వమెల్లప్పుడు నాయందే యుంటున్నది, దారమునందు గ్రుచ్చబడిన మణులవలె, యీ జగత్తుకూడ నాయందే యుండును. బంగారుతో చేయబడిన నగలు బంగారు తీగెయందే గ్రుచ్చబడురీతిని, యీ విశ్వమునంతను బయటను, లోపలను అంతటను నేనే ధరించి యుందును."

రసో౽హ మప్సు కౌన్తేయ ప్రభాస్మి శశి సూర్యయోః
ప్రణవ స్సర్వ వేదేషు శబ్దః ఖే పౌరుషం నృషు ॥ ౮

పుణ్యో గన్ధః పృథివ్యాంచ తేజ శ్చాస్మి విభావసౌ
జీవనం సర్వభూతేషు తప శ్చాస్మి తపస్విషు ॥ ౯

"కావున ఓ అర్జునా, నీటియందుగల రస-గుణము, వాయువునందు గల స్పర్శ-గుణము, సూర్యచంద్రులందలి తేజో-గుణము 'నేనే'నని నీవు తెలిసికొనుము. ఇదేరీతిని పృథివియందలి గంధ-గుణము, ఆకాశమునందలి శబ్ద-గుణము, వేదములందలి ఓంకార - స్వరూపప్రణవము - యివన్నియు స్వాభావిక శుద్ధములని అనగా యివన్నియు 'నేనే'యని యెరుంగుము. మనుష్యునందలి మనుష్యత్వము, పౌరుషమనెడి అహంభావముయొక్క బలముకూడ 'నేనే'నని నీకు ముందుగనే చెప్పియున్నాను. తేజస్సుపైనగల

'అగ్ని'యనెడి పేరుగల ఆవరణను తొలగించిన పిమ్మట మిగిలియుండు కేవల స్వరూప - తేజస్సుకూడ నేనేయై యున్నాను, ఈ త్రిభువనములందలి భూతకోటి అనేకములగు యోనులందు జన్మించి, తమ తమ విశిష్టమార్గ నిర్వాహణ మొనర్చుచుండును. కొన్ని వాయుభక్షణ మొనర్చును, కొన్ని తృణమును తిని జీవించును. కొన్ని అన్నమును తిని బ్రతుకును, కొన్ని కేవలము నీటిని త్రాగియే జీవితమును గడుపుకొనును. ఈ రీతిని భిన్న-భిన్న ప్రాణులు జీవించుటకు స్వాభావికముగగల భిన్న భిన్న సాధన లన్నింటను నేనే అభిన్న స్వరూపమున నివసించుచున్నాను.

బీజం మాం సర్వభూతానాం విద్ధి పార్థ సనాతనమ్।
బుద్ధిర్బుద్ధి మతా మస్మి తేజ స్తేజ స్వినా మహమ్॥ ౧౦

బలం బలవతాం చాహం కామ రాగ వివర్జితమ్।
ధర్మా విరుద్ధో భూతేషు కామో ఽస్మి భరతర్షభ॥ ౧౧

"ఉత్పత్తి సమయమున ఆకాశముయొక్క అంకురము (బీజము)తో పాటు విస్తరించునట్టిదిన్ని, విశ్వసంహార సమయమున ఓంకారమునందలి 'అ' 'ఉ' 'మ' కారములనుకూడ నాశమొనర్చునదిన్ని, ఈ దృశ్యప్రపంచమున జగదాకారమున తోచునదిన్ని, మహాప్రళయ సమయము వచ్చినప్పుడు బయటను చూచుటకు నశించినట్లు కనిపించినప్పటికికూడ, వాస్తవమునకు ఎన్నడును నశించజాలనట్టిదిన్ని అగు స్వయంసిద్ధమూ అనాదియూనగు విశ్వబీజముకూడా నేనే యై యున్నాను. ఓ అర్జునా ఆత్మానాత్మ విచారణచే యీ జ్ఞానమునకు సామంజస్యము యేర్పరచినప్పుడు, దీని యొక్క వాస్తవిక మహాత్మ్యము నీకు అనుభవమగును. ఇక యీ విషయమును విడచి మరొక విషయమును నీకు చెప్పెదను. తాపసులయొక్క తపస్సుకూడ నా రూపముగానే యెరుంగుము. బలిష్ఠులందలి బలము, బుద్ధిమంతులందలి బుద్ధికూడా నేనే యై యున్నాను. భూతకోటికి ధనసంపాదన మూలమున విపులముగ ధర్మసంగ్రహణ మొనర్పజేసెననెడి శుద్ధకామ - వాంఛ కూడ ఆత్మస్వరూపమును రక్షించు నేనే. ఈ శుద్ధకామము సాధారణముగ వికారములయొక్క

ప్రవాహము ననుసరించి ఇంద్రియములకు తృప్తిని కలిగించు కర్మలొనర్చి నప్పటికి కూడ అవి ఇంద్రియములను వాటి ధర్మములకు విరుద్ధముగ పోనీయవు. ఈ కామము కర్మసన్యాసమనెడి వంకరటింకర మార్గమును విడచి విధ్యుక్త కర్మాచరణమనెడి రాజమార్గమున పోవును. మరియు నియమితత్వ మనెడి దివిటీ ఎల్లప్పుడు దీనిని అంటిపట్టి యుండును. ఈ రీతిని జాగరూకతతో కర్మములు జరుగునప్పుడు ధర్మము పరిపూర్తియగును. అందువలన సాంసారిక భోగముల ననుభవించు పురుషులుకూడ మోక్షతీర్థమునందు ముక్తులగుదురు. వేదములందు ప్రశంసించబడిన మహత్వమనెడి మంటపముపైన ఎక్కించబడిన కామమనెడి జగల్లత (జగత్తనెడతీగ) యొక్క కర్మములనెడి శాఖలు ఫలభారముకలన వంగి అంతమున మోక్షమువద్దకువచ్చి ఆనుకొనును; ఇట్టి అన్నివిధములైనట్టి సమస్త భూతములను సృష్టించు బీజరూపమునగల కామముకూడా యోగీశ్వర పరమాత్మనగు నేనేయై యున్నాను. ఈరీతిని ఒక్కొక్క విషయము నెంతదూరము చెప్పను! సమస్త వస్తువులు నావలననే వ్యాపించుచున్నవి. అన్నింటిని నేనే వ్యాపింపజేయుచున్నాను.

యే చైవ సాత్త్వికా భావా రాజసా స్తామసా శ్చ యే
మత్త ఏవేతి తాన్విద్ధి న త్వహం తేషు తే మయి॥ ౧౨

"సాత్త్విక, రాజస, తామసికములైన వెన్ని గలవో అవన్నియు నా స్వరూపమునుండియే పుట్టినవి. ఈ విషయమును నీవు చక్కగా జ్ఞప్తియందుంచుకొనుము. ఈ వికారములు పుట్టుచో అవికూడ నాయందే పుట్టును; కాని స్వప్నావస్థయందు జాగ్రదవస్థ ఉండనిరీతిని, యీ వికారములందుకూడ నే నుండను. బీజకణము వాస్తవమునకు రసద్రవ్యము వలననే ఏర్పడి, దానితోనే నిండియున్నది; కాని, అంకురమునందునూ, కొమ్మలందునూ కఠినరూపమున గల కొయ్య ఉండును యిదికూడ ఆ బీజకణమువలననే ఏర్పడుచున్నది. అయినప్పటికి ఆ కొయ్యలో ఎప్పటనైన బీజగుణము ఉండునా? అటులనే, చూచుటకు బయటకు నా నుండియే వికారములు ఉత్పన్నమైనటుల కనిపించినప్పటికిని, నే నా వికారములందుండను. ఆకాశమున మేఘములు వచ్చును, కాని మేఘములందు ఆకాశము ఉండదు. మేఘములందు జలము ఉండును, కాని ఆ జలమునందు

మేఘము లుండవు. మేఘములందుండెడి నీటిలో క్షోభ కలిగినప్పుడు మెరపు కనిపించును. అందుచే, ఆ మెరసెడి మెరపులో నీరుగలదని చెప్పవచ్చునా? నిప్పునుండి పొగవచ్చును, కాని ఆ పొగలోకూడ నిప్పు ఎన్నడైన వుండునా? ఇదేరీతిని నాయందు వికారము లుండును, కాని ఆ వికారములు నేను కాను.

త్రిభి ర్గుణమయై ర్భావై రేభి స్సర్వమిదం జగత్
మోహితం నాభి జానాతి మా మేభ్యః పర మవ్యయమ్ ॥ ౧౩

"నీటియందు పుట్టెడి నాచు నీటియందంతటను వ్యాపించి దానిని కప్పివేయురీతిని, మేఘములవలన ఆకాశమంతయు కప్పివేయబడురీతిని, స్వప్నమును అసత్యమైనదిగా చెప్పినప్పటికి నిద్రయందున్నంత వరకు ఆ స్వప్నము నిజమైనదిగనే తోచి మనను గురించిన స్మృతియే లేకుండురీతిని, కన్ను తనంతతాను తన కనుగ్రుడ్డుపైన కలుగజేసికొనిన పొరవలన తన దృశ్యశక్తిని పోగొట్టుకొన్నటుల, యీ త్రిగుణములతో నిండియున్న మాయకూడ నాయొక్క ప్రతిబింబమైయున్నది. మరియు అది నా ఆత్మ స్వరూపమనెడి మరుగున తెరవలె నుండియున్నది. ఇందువలననే ఈ జీవులు కన్ను గుర్తించజాలకున్నారు. అవన్నియు నానుండియే ఉద్భవించినవి, కాని అవి మాత్రము నేనుకాను. నీటినుండి ఉద్భవించిన ముత్యము నీటియందు కరగిపోనటుల, మట్టితో చేయబడిన కుండ కాల్చకుండా వెంటనే మట్టిలో కలపివేసినచో ఆ మట్టితో కలసి ఏకజీవముగ నగునేగాని, ఆ కుండను అగ్నిలో కాల్చినచో అది మట్టిగాగాక మరొక భిన్న స్వరూపముగలదిగా నగునటుల, యీ భూతకోటియంతయు నాయొక్క అంశయే, కాని ప్రకృతి యొక్క కలయిక (యోగము)వలన అవన్నియు జీవ-దశను పొందినవి. ఇందుచే 'అవి' నావి, కాని 'నేను' అవికాను. 'అవి' నావే అయినప్పటికి అవి అహంకారము, మమత్వము, మరియు భ్రమవలన విషయాంధత్వమును పొందుటచే నా స్వరూపమును గుర్తించలేవు.

దైవీ హ్యేషా గుణమయీ మమ మాయా దురత్యయా
మా మేవ యే ప్రపద్యన్తే మాయా మేతాం తరన్తి తే ॥ ౧౪

"ఓ అర్జునా, మహత్తత్త్వము మొదలగు నా మాయను దాటి నామూల స్వరూపమును ఎటుల పొందవగుననునది యిప్పటి ప్రశ్న. పరబ్రహ్మమనెడి పర్వతముపైన మూలసంకల్పమనెడి జలముతోపాటు మాయయనెడి నదియందు అతి చిన్నదగు మహాభూతమనెడి నీటిబుడగ (బుద్బుదము) పుట్టును. ఆ పిమ్మట సృష్టిరచనా ప్రభావమువలనను మరియు కాలక్రమముతోపాటుగను వృద్ధిపొందుచూ వేగముతో కర్మమార్గము మరియు మోక్షమార్గము యనెడి రెండు ఎత్తయిన తటము (ఒడ్డు)లగుండా జలప్రవాహము తన యిష్టానుసారము యిటు నటు పోవుచుండును. ఆపైన సత్త్వ, రజస్తమో గుణములనెడి త్రిగుణరూపమునగల వర్షము వలన చక్కగా నిండి తన మోహమనెడి వరద ద్వారా యమము (మనోనిగ్రహము) నియమము (ఇంద్రియనిగ్రహము)లనెడి నగరములను ముంచివేయును. యిందు ప్రతిచోట ద్వేషమనెడి సుడిగుండము లుండును. మత్సరమనెడి తిరుగుడులుండును, ఉన్మాదము మొదలగు భయంకరమైన మొసళ్ళు తిమింగలములు కనిపించుచుండును. మరియు ప్రపంచమనెడి పెక్కు మలుపులు ఉండును. కర్మాకర్మలనెడి అలలపైన సుఖ-దుఃఖమనెడి చెత్తయుండును, మరియు ఆ నదియందు గల విషయ విలాసముయనెడి లంకను వాసనలనెడి అలలు కొట్టుకొనుచుండును. అంతేగాక జీవులనెడి ఫేనపుంజములు వ్యాపించియుండి కనిపించుచుండును. మరియు ఆనదియొక్క అహంకారమనెడి ప్రవాహమున విద్యామదము, ధనమదము, బలమదములనెడి మూటియొక్క అలలు లేచుచుండుటేగాక విషయ వాసనలనెడి అలలుకూడ వచ్చుచుండును; ఇంకను అందు, ఉదయము - అస్తమయములనెడి వరదవలన జనన - మరణములనెడి గోతులు పడుచుండును, వాటియందు పంచభూతాత్మకసృష్టియొక్క నీటి బుడగలు ఎల్లప్పుడు లేచుచుండును. మరియు ఆ నదియందలి మోహము, భ్రమ మొదలగు మత్స్యములు ధైర్యముయొక్క మాంసమును ఒలుచుకొని తినుచుండును, అప్పుడు వంకరటింకరగా గల అజ్ఞానమనెడి తిరుగుడులోపడి యిటు నటు తిరుగుచుండును, మరియు ఆ మాయయనెడి నదిలో భ్రమయనెడి మురికివలన నేర్పడ్డ శ్రద్ధ యనెడి ఊబియుండును; రజోగుణముయొక్క గర్జనము స్వర్గ లోకమువరకు వినుపించును, మరియు ఆ మాయారూపియగు నదిలో తమోగుణ ప్రవాహము అత్యధికముగను అతి ప్రబలముగనుండును, మరియు

సత్వరూపమువగల గోతులను యీది దాటివచ్చుట చాల కష్టమగును, ఆ మాయానది చాల దుష్టమైనదీ, కఠినమైనదిన్నీ. ఇందు వచ్చెడి జనన మరణములనెడి వరదవలన సత్యలోకమునందలి కోటలు పడిపోవును, బ్రహ్మాండమనెడి గొప్ప గొప్ప రాతిబండలుకూడ కదలి పడిపోసాగును

ఈ మాయానది యందలి జలముయొక్క ప్రచండవేగమున యిప్పటి వరకు దాని తరంగములు ఆగుటయనునదే లేదు. ఇట్టి మాయ యనెడి వరదను యీది ఏరీతిని ఎవడు దాటిరాగలడు? ఇందు మరొక విచిత్ర విషయముకూడా గలదు; ఈ మాయ యనెడి నదిని దాటుటకు మన మవలంబించెడి ఉపాయములవలన మరికొన్ని క్రొత్తబాధలుకూడ తటస్థించును. ఇక యీ బాధలేవో చెప్పెదను వినుము కొందరు తమ స్వబుద్ధిపై విశ్వాస ముంచి యీ నదిలో ప్రవేశింతురు; కాని అట్టివారు వెంటనే తమ స్మృతిని పూర్తిగా కోల్పోవుదురు. కొందరు అజ్ఞాన మనెడి గోతియందలి అభిమానపు సూటియందు పడుదురు. కొందరు యీ నదిని దాటుటకుగాను తమ నడుముకు కట్టుకొనిన వేదత్రయమనెడి సొరకాయ బుర్రతోపాటు, అహంకార మనెడి ఒక పెద్దరాతినికూడ తమ నడుముకు కట్టుకొందురు; అట్టి స్థితిలో గలవారిని ఉన్మాదమనెడి చేప పూర్తిగా కబళించివేయును. కొందరు తమ యౌవనముపై విశ్వాసముగలవారై దానిని (నదిని) దాట గోరెదరు. కాని వారు విషయలంపటత్వమనెడి తిరుగుడులోపడిపోదురు, మరియు విషయములనెడి మొసలి వారిని నమిలివేయుచుండును ఆ పిమ్మట వారు యీ నదియొక్క వార్ధక్యరూపమునగల బుద్ధిభ్రంశమనెడి వలలో అచ్చటచ్చట చిక్కుపడిపోదురు పిమ్మట శోక మనెడి రాతిబండకు కొట్టుకొని, రాగ మనెడి సుడిగుండములో మోసగింపబడి, తల పైకెత్తినప్పుడెల్ల ఆపదలనెడి రాబందులు వారిని అతికఠోరముగ ముద్దుపెట్టుకొని - ఒలుచుకుని తినసాగును. పిమ్మట వారు దుఃఖ మనెడి మురికితో అంటుకొనిపోయి, అంతమున మరణమనెడి యిసుకదిబ్బవద్దకు చేరి అందుచిక్కుకొని మరణింతురు. ఈ రీతిని విషయలంపటత్వమున పడియుండువారి జీవితము సంపూర్ణముగ వ్యర్థమైనదే. కొందరు యజ్ఞవిధానమును తా మీ మాయానదిని దాటుటకు పరికరముగ నేర్పరచుకొని యీ పరికరమను సొరబుర్రను తమ పొట్టక్రింద కట్టుకొని స్వర్గసుఖమనెడిగోతిలో పోయి పడెదరు. మరికొందరు మోక్షమును

సంపాదించలేనను ఆశతో కర్మలనెడి బాహువులను తమకు ఆధారముగ చేసికొందురు; కాని వారు విధి, నిషేధములు అనగా కర్తవ్యాకర్తవ్యములనెడి సుడిగుండమున చిక్కుకొందురు. వైరాగ్యమనెడి నౌక ప్రవేశించుటకు కూడ వీలులేనట్టిన్ని, వివేకమనెడి దారము దూరనట్టిన్ని, యోగసాధనమున మాత్రమే ఏ కొద్దిగనో దాటుటకు వీలగునట్టిదిన్ని యగు ఆ మాయానదిని గురించి జీవుడు దానిని దాటగలడని పోల్చి చెప్పుటకు తగినదేదియును లేదని చెప్పితీరవలెను. పథ్యము చేయని రోగికి రోగనివారణ యగునెడల, దుర్జనుని బుద్ధిని వశపరచుకొనుటకు ఏదైన ఉపాయముండునెడల, లోభి తనచేతికి వచ్చిన సంపదను విడచిపెట్టగలుగునెడల, దొంగ నిండుసభలో దూరగలుగునెడల, చేపను వేణువు మ్రింగి వేయగలుగునెడల, పిరికివాడు యక్షిణిని భయపెట్టి వెనుదిరుగునటుల చేయగలుగునెడల, లేడిపిల్ల వలను త్రెంచివేయగలుగునెడల, చీమ మేరుపర్వతముపైకెక్కి దాని అవలిఒడ్డునకు పోగలుగునెడల - జీవునకుకూడ మాయానది అవలిఒడ్డునకు చేరినటుల కనిపించగలదు. కావుననే ఓ అర్జునా, స్త్రీనే సమస్తముగా భావించు మానవుడు స్త్రీని తన వశము నందుంచుకొనజాలని రీతిని జీవుడు కూడా మాయానదిని యీది దాటజాలడు. ఏకనిష్ఠతోనూ అనన్యభావముతోనూ కేవలము నన్నే భజించువారు మాత్రమే యీ నదిని యీది దాటగలరు. లేదా, వారిని గురించి యిటుల చెప్పవచ్చును - వారు యీ నదిని యీది దాటవలసిన ఆవశ్యకతయే యుండదు. ఏలనన, వారిముందుగల యీ వలిఒడ్డున నీరు వుండనే వుండదు. సద్గురువనెడి మంచినౌక లభించినవారు, అనుభవమనెడి కౌపీనమును బిగించి కట్టుకొనినవారు, ఆత్మబోధ యనెడి తెప్ప దొరికినవారు, అహంకారమనెడి మిక్కుటమగు బరువును పారవైచి, సంకల్ప - వికల్పములనెడి అలలనుండి తప్పించుకొని, విషయాసక్తి యనెడి తీవ్రమైన వాన దెబ్బనుండి కాపాడుకొని, ఏకత్వపు రేవును చేరి, ఆత్మబోధ యనెడి బల్లకట్టును అందుకొని, వెంటనే నిరాశ యనెడి అవలిఒడ్డునకు చేరినట్టివారు మాత్రమే వెంటవెంటనే వైరాగ్యమనెడి చేతులతో నెట్టుకొనుచూ, అహంబ్రహ్మాస్మి యనెడి శ్రద్ధా సామర్థ్యమువలన పైన తేలుచూ, అంతమున అనాయాసముగనే నివృత్తి తటమునకు వచ్చిపోయి చేరుదురు. ఈ మార్గమునుండి నన్ను భజించువారు

మాత్రమే నాయీ మాయానదిని యీది దాటగలరు. కాని, యిట్టి భక్తులు చాలా అరుదు. ఇట్టివారు అధిక సంఖ్యలో కనిపించరు.

నమాం దుష్కృతినో మూఢాః ప్రపద్యన్తే నరాధమాః
మాయయాపహృతజ్ఞానా ఆసురం భావ మాశ్రితాః॥ ౧౫
చతుర్విధా భజన్తే మాం జనా స్సుకృతినో ఉర్జున
ఆర్తో జిజ్ఞాసు రర్థార్థీ జ్ఞానీచ భరతర్షభ॥ ౧౬

ఈ విధముగ భక్తులేగాక అహంకారమనెడి భూతమునకు వాహనముగనైనట్టి పెక్కురు మనుజులుకూడ గలరు. వీరు ఆత్మజ్ఞానమును మరచిపోవుచున్నారు. ఈ విధముగ అహంకారభూతము ఆవేశించిన వారిని గురించి వేదము లిటులచెప్పుచున్నవి. వీరియందు సంయమము అను ఇంద్రియనిగ్రహ మనెడి తెరతొలగిపోవును. భవిష్యత్తున తాము అధః పతితులమగుదు మనెడి సిగ్గు నశించును, ఎన్నడును చేయకూడని పనులను యిట్టి జీవులు చేయసాగుదురు. ఇట్టి ప్రాణులు ఇంద్రియములనెడి గ్రామమునందలి రాజమార్గమున అహంకారముతో కూడియున్న వ్యర్థప్రరాపము లాడుచూ అనేక విధములగు వికార సముదాయమును ప్రోగుచేసెదరు. మరియు అంతమున దుఃఖశోకములనెడి ఆఘాతములు నిరంతరము వారికి తగుల నారంభించినప్పుడు, వారికి స్మృతి భ్రంశమగును. దీనికంతకును కారణము ప్రకృతి యనబడెడి యీ మాయయే. దీనివలననే యీ జీవులు వెరు నన్ను మరచిపోయిరి. ఆత్మహితమును సాధన మొనర్చు నా భక్తులు నాల్గువిధములుగా నుందురు. వారు - ఆర్తులు, జిజ్ఞాసులు, అర్థార్థులు మరియు జ్ఞానులు.

తేషాం జ్ఞానీ నిత్యయుక్త ఏకభక్తి ర్విశిష్యతే।
ప్రియోహి జ్ఞానినో ఉత్యర్థ మహం సచమమప్రియః॥ ౧౭

వీరిలో ఆర్తులు తమ దుఃఖనివారణకొరకు, జిజ్ఞాసులు జ్ఞానమును తెలిసికొను వాంఛతోను, అర్థార్థులు ధనము సంపాదించవలెనను కోరికతోను నా భక్తులగుచున్నారు. కాని నాల్గవతరగతి భక్తులలోమాత్రము యిట్టి వాసన ఏదియూ నుండదు; వారు దేని తృప్తికొరకును నన్ను భజించరు;

కావుననే జ్ఞానులగువారు నా నిజమైనభక్తులు. ఏలనన, అజ్ఞాన ప్రకాశము వలననే భేదభావమనెడి అంధకారము నశించుచున్నది. అందుచే వారు మద్రూపులైయుందురు, దానితోపాటు నా భక్తులుగాకూడ నుందురు. కాని స్వచ్ఛమైన స్ఫటికశిల దానిపైనుండి ప్రవహించు నీటియొక్క గమనము వలన సాధారణ మానవులదృష్టిలో క్షణము సేపటివరకు నీటివలె (నీటితో సమానముగ) కనిపించు రీతిని, జ్ఞానియగు పురుషునిస్థితికూడా యిటులనే యుండును. వాయువు శాంతముగలదై ఆకాశమునందు కలసిపోవునప్పుడు ఆకాశమునకు భిన్నమగు వాయుభావ మేదియూ నుండదు. అకేరీతిని, జ్ఞాని యగువాడు నాలోకలసి ఐక్యత పొందినప్పుడు 'అతడు నా భక్తుడు' అని చెప్పవలసిన అగత్యముగాని, చెప్పదగినచోటుగాని వుండనేవుండదు. ఊపి గాని, విసరిగాని చూచినప్పుడు మాత్రమే వాయువుయొక్క స్వరూపము ఆకాశముతో భిన్నమైనదిగ కనిపించును, మరియు అప్పుడే అది ఆకాశముతో భిన్నమైనదని నిర్ధారణ కాగలదు. అటుల కానప్పుడు అది స్వాభావికముగ గగన (ఆకాశ) రూపముననే యుండును. ఇదేరీతిని, జ్ఞాని శరీరము ద్వారా కర్మాచరణ మొనర్చినప్పుడు అతడు లోకులకు భక్తునివలె కనిపించును. కాని అతడు తన ఆత్మానుభవ మనెడి సహజ గుణమువలన మద్రూపుడై యుండియుండును. అతడు తన జ్ఞానప్రకాశము వలన 'నేను ఆత్మనే' అని తెలిసికొనుచున్నాడు. అందుచే నేనుకూడ ప్రేమావేశముచే అతనిని 'ఆత్మయే' యని చెప్పుచున్నాను. జీవత్వమునకు అవలి ఒడ్డునగల ఆత్మస్వరూపముయొక్క సంకేతమును గుర్తించి వ్యవహరించ (ఆచరించ) గలవాడు కేవలము భిన్నదేహధారి అయినంత మాత్రమున ఎన్నడైన వాస్తవమునకు పరమాత్మ తత్త్వమునకు భిన్నమైనవాడు కాగలడా ?

ఉదారా స్సర్వ ఏవైతే జ్ఞానీ త్వాత్మైవ మే మతమ్
ఆస్థిత స్సహి యుక్తాత్మా మామేవానుత్తమాంగతిమ్ ॥ ౧౮

"కావుననే కేవలము స్వకార్యసిద్ధికై నా భక్తులుగానై నన్ను అనుసరింతురు; కాని యిట్టి భక్తులలో తన ప్రియవిషయము 'నేను మాత్రమే' అయియున్నవాడెవడో అతడే జ్ఞాని". శ్రీకృష్ణుడిరీతిని చెప్పినది మిథ్యకాదు. ఎట్టులన, పాలనెడి ప్రయోజనముకొరకై ప్రతిచోటున ప్రజలు ఆవును

కట్టియుంచుకొను చున్నారు. కాని ఆ కట్టివేతవలన కలుగు ప్రయోజనము దాని దూడకుకూడా బంధనములేకుండా లభించజాలదుగదా! ఏ విధముగు పలుపు లేకపోయినప్పటికికూడ దానిబిడ్డ ఆబంధనమున పడియుండును; ఏలనన, ఆ దూడ తనువు, మనస్సు మరియు ప్రాణములతో అది తనతల్లితో సంబద్ధమై యుండుటయే; మరియు దానికి తన తల్లిని మించి మరేదియూ తెలియకపోవుటయే. దానిని చూచుటతోడనే అది (దూడ) 'ఇదియే నాతల్లి' యని యనును. ఇదేరీతిని, యీదూడ 'నేను' లేకున్నచో దిక్కులేనిది, ఆధారములేనిదీ యగునని ఆవు చూచినప్పుడు, ఆ ఆవుకూడ తనబిడ్డ తనపట్ల చూపునట్టి ఏకాంతిక ప్రీతినే మరల తనబిడ్డపట్ల తానుకూడ చూపును. కావున శ్రీ కృష్ణుడు చెప్పిన యీ విషయము పూర్తిగా వాస్తవమైనదే. అస్తు. భగవానుడు మరల యీరీతిని చెప్పసాగెను-"జ్ఞానిగాక మరి మూడు విధములైన వారుగా నాచే చెప్పబడిన భక్తులుకూడ తమ తమ తావులందు యోగ్యులును నాకు ప్రియమైనవారును అయియున్నారు. కాని సముద్రమున కలసిపోయిన నది మరల వెనుకకు మరలుటకు వీలులేనటుల నన్ను గురించిన జ్ఞానోదయమైన పిదప వారుకూడ వెనుకకు మరలుటను మరచిపోవుదురు. ఈ విధముగా తన అంతఃకరణమునందు దుత్పన్నమైన అనుభూతి యనెడి గంగ నా స్వరూపమనెడి సాగరమున కలిసిపోయియున్నట్టి భక్తుని పూర్తిగా నా స్వరూపముగనే తలంచవలెను - అతడు భక్తుడుగాడు, స్వయముగ 'నేనే'నని తెలిసికొనవలెను. ఇక దీనిని గురించి విస్తరించనేల? జ్ఞానియైన వాడు నా శుద్ధచైతన్యము మరియు ప్రత్యక్షఆత్మగా నెరుంగవలెను. వాస్తవమునకు యీ విషయము ఎవనిలోను చెప్పదగినదికాదు. కాని ఏమి చేయను! చెప్పరాని విషయమునుకూడ చెప్పివైచితిని!

బహూనాం జన్మనా మంతే జ్ఞానవా న్మాం ప్రపద్యతే 19
వాసుదేవ స్సర్వమితి స మహాత్మా సుదుర్లభః ॥

"ఇట్టి పురుషుడు విషయము లనెడి భయంకరారణ్యమునందలి కామ క్రోధము లనెడి వికారము కలిగించు సంకటములనుండి తనను రక్షించుకొని నిర్మలవాసన యనెడి పర్వతముపైన ప్రవేశించును. పిమ్మట వీర శ్రేష్ఠుడవగు అర్జునా, అతడు సత్సాంగత్యముగలవాడై కర్మ సన్యాస మనెడి

డొంకతిరుగుడు దారిని ఒకవైపు వదలిపెట్టి, సరళమగు సత్కర్మయోగ మనెడి రాజమార్గమున నడచును. అట్టివాడు వందలకొలది జన్మలవరకు ఆ మార్గముననే ప్రవాసమొనర్చుచుండును. ఈ ప్రవాస సమయమున అతడు తన పాదములకు ఆశ యనెడి పాదుకొళ్ళనుకూడ ధరించడు. అట్టి స్థితిలో, ఫల-హేతువును గురించిన విచారణకుకూడ తావెక్కడగలదు ? అతడు యీ రీతిని ప్రతి జన్మమున శరీరధారణమొనర్చుట యనెడి మాయ యనెడి రాత్రికాలమున వాసనా సంగమును త్యజించి కర్మయోగమార్గమున వేగముగ ఒంటరిగనే పోవుచుండును. ఈ సమయమున కర్మక్షయమగుట తోడనే, అతనికి జ్ఞాన మనెడి ప్రభాతమగును. ఆ సమయముననే గురుకృప వలన ఉషఃకాల మగును, జ్ఞానసూర్యుని కిరణములు వచ్చి అతనిపై పడ సాగును. మరియు, అప్పుడాతని దృష్టియందు భేదభావము లేశేని ఏకత్వ మనెడి సంపద ప్రకటమగును. ఇట్టి స్థితిలో అతడేయే దిక్కున చూచునో, ఆయా దిక్కున అతనికి కేవలము నేనే కనిపింతును; మరియు అతడేమియు చూడక పూర్తిగా నిశ్చేష్టుడుగను శాంతుడుగను నున్నప్పటికికూడ అతని హృదయమున కేవలము నేనే భాసిల్లుచుండును అతనికి నేను తప్ప మరెచ్చటను ఏదియూ నుండదు. నీటిలో మునిగియున్న పాత్రకు లోపలా, బయటా అంతటను నీరేయుండునటుల అతడుకూడ నాలో నిమగ్నుడైయుండును. మరియు అతని లోపలను బయటనుకూడ కేవలము నేనే యుందును. ఈస్థితి శబ్దములచే వర్ణించనలవికానిది. కావున యిట్టి వానిని గురించి నేను చెప్పిన దేమన - ఈ విధమగు జ్ఞానసంపద యనెడి భాండారము అతనికొరకై తెరువబడుటయె, అప్పుడాతడు యీ జ్ఞానద్రవ్యమును ఉపయోగములోనికి తెచ్చుకొని విశ్వమునంతను తనవలె నొనర్చుకొనును. అతని దృష్టియందు కనిపించునదంతయు శ్రీ వాసుదేవుడేనని అతనికి అనుభవము కాసాగును. మరియు యీ అనుభవరసమువలన అంతమున అతడే శ్రేష్ఠుడగు భక్తుడు, నిజమైన జ్ఞాని యగురీతిని అతని అంతరంగము తనకుతానే అత్యధికముగ నిండియుండును. అతని ఆత్మానుభవ భాండారము సృష్టియందుగల స్థావర, జంగమములగు సమస్త పదార్థములు అందిమిడిపోగలుగునంత పెద్దగ విస్తరించును. సోదరా అర్జునా, ఇట్టి మహాత్ముడు కడు దుర్లభుడు; కాని, కామభావముతో నన్ను

భజించునట్టివారు, ఆశ యనెడి అంధకారమున గ్రుడ్డివారై తారట్లాడువారు నగు యితర తరగతికి చెందిన భక్తులు విరివిగా గలరు.

కామై స్తై స్తై ర్హృతజ్ఞానాః ప్రపద్యన్తే ఽన్యదేవతాః।
తం తం నియమ మాస్థాయ ప్రకృత్యా నియతా స్స్వయా॥ ౨౦

ఫలవాసన కలిగియుండుటవలన వారి అంతఃకరణమున కామము (విషయవాసన) ప్రవేశించును. మరియు ఆ కామమనెడి చెంపదెబ్బ వలన జ్ఞానదీపము ఆరిపోవును. ఇందుచే వారు లోపలను బయటనుకూడ ఘోరమగు అంధకారమున మునిగిపోదురు. మరియు వారికి నేను చాలదగ్గరగనున్నప్పటికి వారు నన్ను చూడజాలనందువలన శారీరకముగను మానసికముగను అన్యదేవతలను భజించసాగుదురు. ఇట్టి పురుషులు మొదటినుండియు మాయకు దాసులై యుందురు. అందుమీదవిషయభోగము లనెడి తిరుగుడులో పడి వారింకను అధికముగ దీను లగుదురు. మరియు అట్టిస్థితిలో వారు కుకర్మలవలన అన్యదేవతలను మిక్కుటమగు కుతూహలముతో భజింతురు. వారు స్వయముగ బుద్ధిపూర్వకముగ తమకొరకై పెక్కునియమములను నిర్బంధములను ఏర్పరచుకొందురు. పూజకొరకై పెక్కువస్తువులను చేర్చెదరు, మరియు శాస్త్రోక్తవిధుల ననుసరించి వారు శ్రద్ధతో ఎన్నోరకములగు వస్తువులను ఆ దేవతలకు అర్పింతురు

యో యో యాం యాం తనుం భక్తః శ్రద్ధయార్చితు మిచ్ఛతి
తస్య తస్యా చలాం శ్రద్ధాం తా మేవ విదధామ్యహమ్॥ ౨౧

"భక్తులు వారేదేవతను భజించినప్పటికికూడ ఆ భజన, పూజల యొక్క ఫలమును నేనే నెరవేర్చుచున్నాను. అందరు దేవుళ్ళయందు నేనే నివసించుచున్నాననెడి బుద్ధినిశ్చయముకూడ అట్టి వారికి వుండదు; మరియు అందువలన యీ వున్న దేవుళ్ళు దేవతలందరు వాస్తవముగ భిన్నభిన్నమైన వారేననెడి భేదభావము ఆతని మనస్సునందు నిలచి యుండును.

సతయా శ్రద్ధయా యుక్త స్తస్యారాధన మీహతే।
లభతే చ తతః కామాన్ మయైవ విహితాన్హి తాన్॥ ౨౨

"ఆతడు యీ విధముగ శ్రద్ధకలవాడై తన యిష్టదేవతను యథావిధిగ ఆరాధించును; మరియు కార్యసిద్ధి కలుగనంతవరకు ఆతని యీ ఆరాధన అఖండరూపమున నడచును. ఇట్టి భక్తులు తమ మనస్సున వాంఛించెడి ఫలమును పొందుదురు; ఆఫలముకూడ నాకలననే కలుగుచున్నది.

అన్తవత్తు ఫలం తేషాం తద్భవ త్యల్ప మేధసామ్।
దేవా న్దేవయ జో యాన్తి మద్భక్తా యాన్తి మా మపి॥ ౨౩

కాని తమ సంకుచితమగు సంకల్పములు, మరియూ యోచనలను ఎన్నడును అతిక్రమింపని భక్తులకు నన్నుగురించిన జ్ఞానమే కలుగదు; అందుచే వారికి లభించెడి ఫలము ఏదో ఒకనాడు అంతమొందక తప్పదు; మరియూ ఆ ఫలములు శాశ్వతములుకూడ కావు. ఇంతేగాదు ఈ విధమగు భక్తివలన కేవలము సాంసారిక సాధనములు మాత్రమే లభించును. ఏలనన ఆత్మానుభవము లేనియెడల యీ సమస్త ఫలభోగములు క్షణకాలము వరకు మాత్రమే కనిపించు స్వప్నము వంటివై పోవును. కాని, దీనినిగురించిన విచారణ కొద్దిసేపటివరకు విరమించి మరొక విషయమునుగురించి యోచింతము. ఇట్టివారు, తాము ప్రేమపూర్వకముగ భజించు దేవతాస్వరూపమునే పొందుదురు. కాని తను, మన, ప్రాణములతో నామార్గముననే నడచు భక్తులు దేహాంత మగుటతోడనే మద్రూపులయ్యెదరు.

అవ్యక్తం వ్యక్తి మాపన్నం మన్యన్తే మామబుద్ధయః
పరం భావ మజానన్తో మమావ్యయ మనుత్తమమ్॥ ౨౪

"కాని, సామాన్య ప్రాణులు యిటులచేయక వ్యర్థముగ తమ హితవును తామే కీడు తెచ్చుకొందురు; ఏలనన, వారు తమ అరచేతియందు నీరు పోసి దానియందే యీదుటకు ప్రయత్నింతురు. కాని, వాస్తవముగ యీదదలచువారు లోతైన నీటిలో ప్రవేశించవలెను. అమృత సముద్రమున మునగదలచినప్పుడు తన నోటినేల గట్టిగా మూసివేసికొనవలెను? మరియూ తన మనస్సున ఏదో గోతియందు లోతుగాగల నీటిని జ్ఞప్తికి తెచ్చుకొని దుఃఖించనేల? అమృతమున ప్రవేశించికూడా బలవంతముగ తనపైకి మృత్యువు నేల తెచ్చుకొనవలెను? ఇంతకు బదులు స్వయముగ తానే అమృతుడై అమృ

తమునంటే ఏల నివసించరాదు? ఇదేరీతిని ఓ అర్జునా, యీ ఫలహేతువనెడి పంజరమును విడచి, అనుభవమనెడి రెక్కలు తగిలించుకొని, జ్ఞానమనెడి ఆకాశమున ఏల చక్కగా విహరించరాదు. మరియు దానికి ప్రభువై ఏల వుండరాదు? మానవుడిట్టి ఉన్నత ప్రదేశమున కెగురసాగినప్పుడు తన పరాక్రమమువలన పొందెడి సుఖవ్యాప్తి - మానవుడు తన ఆనందావేశమున తాను కోరినంత వేగముగ ఎగురగలుగునంత మిక్కుటముగనుండును. ఆ అపరిమితమగు ఆత్మసుఖమును కొలచుట కేల ప్రయత్నించవలెను? నేను అవ్యక్తుడను, నిరాకారుడను. అట్టి నన్ను ఏల వ్యక్తునిగను సాకారునిగను అంగీకరించవలెను? నా స్వరూపము స్వయముగ ప్రాణులందే స్వతస్సిద్ధముగ నున్నది. అట్టి పరిస్థితిలో నన్ను పొందుటకై ఏల వ్యర్థమగు సాధనలనెడి తిరుగుడులో పడవలెను? కాన, ఓ అర్జునా, యీ విధముగా ప్రశ్నించసాగుట అట్టి జీవులకు ఏమాత్రము నచ్చదు.

నాహం ప్రకాశ స్సర్వస్య యోగ మాయా సమావృతః
మూఢో ఽయం నాభి జానాతి లోకో మామజ మవ్యయమ్॥ ౨౫

"జీవుల కనులపై మాయ యనెడి మసకకమ్మి యుండును. అందుచే వారికేమియు కనుపడదు. ఇందుచే వారు ప్రకాశము (వెలుగు) నందు కూడ నన్ను చూడజాలరు. కానిచో, నేనులేని ఏ ఒక్క వస్తువునైన నీవు చెప్పగలవా? రసములేని జలమేదైన గలదా? వాయువు స్పర్శించని పదార్థమేదైన గలదా? ఆకాశము వుండని స్థలమేదైన గలదా? కాన ఈ విశ్వమందంతటను నేనొక్కడనే నిండియున్నానని తెలిసికొనుము.

వేదాహం సమతీతాని వర్తమానాని చార్జున।
భవిష్యాణిచ భూతాని మాంతు వేద న కశ్చన॥ ౨౬

"ఓ అర్జునా, ఇప్పటి వరకు ఎన్ని భూతములు గతించినవో అవన్నియు యిప్పుడు మద్రూపమునే పొందియున్నవి. ఇప్పుడున్న భూతములన్నియు నా స్వరూపములే - వాటియందు నేనే వున్నాను. భవిష్యత్తునందుత్పన్నము కానున్న భూతములుకూడ నాకు భిన్నమైనవి కావు. నిజము చెప్పవలెనన్న యివికూడ మాయతోకూడి యున్నమాటలే. లేకున్న వాస్త

నమునకు ఏదియూ జరుగుటయు లేదు మరియు పోవుటయు లేదు. భ్రమ వలన తాటిని పాముగా తలచినప్పటికి ఆ పాము నల్లనిదో, ఎఱ్ఱనిదో లేక రంగురంగులుగా కలదో చెప్పుటకు వీలుకాని రీతిగనే, భూతములను గురించి గూడ నిశ్చయముగ చెప్పుటకు ఏ ప్రమాణము లేదు. ఏలనన వాటి మూలమును చూచుటచే అవన్నియును మిథ్యగా కనిపించుచున్నవి. ఓ అర్జునా, ఈరీతిని నేను భూతములలో అగుపడను కాని అంతటను నిండియున్నాను. కాని యీ భూతముల యొక్క ప్రపంచమున్న సంసారచక్ర విషయములు కొంత విలక్షణమైనవే.

ఇచ్ఛాద్వేష సముత్థేన ద్వంద్వమోహేన భారత
సర్వభూతాని సమ్మోహం సర్గే యాంతి పరంతప॥ ౨౭

"ఇక నేను సంసారమును గురించిన కొన్ని విషయములు సంక్షేపముగ చెప్పెదను వినుము. అహంకారము మరియు శరీరము పరస్పరము ప్రేమించుకొనుటవలన వాటికి కలుగుచే 'ఇచ్ఛ' యనెడి కన్యపుట్టుచున్నది. ఈ కన్య పూర్ణ యౌవనావస్థ గలదైనప్పుడు ఆమె ద్వేషముతో తన శారీరక సంబంధమును ఏర్పరచుకొనును. ఈ ఇచ్ఛా - ద్వేషములనెడి జంటవలన ద్వంద్వ - మోహము (సుఖ - దుఃఖములు, హర్ష - శోకములు లాభ - నష్టములు మొదలగు వానికలన లేక అజ్ఞానభావము) జన్మించును. ఈ బాలునికిని పితామహుడగు అహంకారము పెంచి పోషించును. ఈ బాలుడు మనోనిగ్రహమునకు శత్రువగును. ఈతడు యింద్రియ నిగ్రహమనెడి కట్టుబాటులో వుండనంతటి గొప్ప ఉద్దండుడగును. అపైన ఆతడు ఆశయొక్క పాలు త్రాగి బలిష్ఠుడగును, మరియు అసంతోషమనెడి మద్యము కలవ చుత్రెక్క విషయములనెడి కొట్టులో విశ్రాంతితో నివసించసాగును. అటుపిమ్మట ఆతడు శుద్ధ భావన యనెడి మార్గమున సంకల్ప వికల్పములనెడి ముళ్ళను మిక్కుటముగ నాటును, మరియు అనుచిత కర్మలనెడి డొంకతిరుగుడు మార్గమును తయారు చేయును. ద్వంద్వ - మోహము యొక్క యీ విధమగు కృత్యములవలన జీవములన్నియు భ్రమలో పడును మరియు అపూర్వదవి సంసారమనెడి అడవి

లోనికి కొట్టుకొని తిరుగుచూ మహామోహమనెడి ఊబిక్రింద అణగి పోవుదు.

యేషాం త్వన్తగతం పాపం జనానాం పుణ్యకర్మణామ్ ।
తే ద్వన్ద్వ మోహ నిర్ముక్తా భజన్తే మాం దృఢవ్రతాః॥ ౨౮

"ఇట్టి మిథ్యయైన సంకల్ప - వికల్పములనెడి పదునుగల ముళ్ళను చూచుచుండికూడ, తనకు ద్వంద్వ - మోహముయొక్క గాలియైన తగుల నివ్వనివారు, పరశమగు ఏకనిష్ఠ యనెడి అడుగుగిడుచూ సంకల్ప - వికల్పములనెడి ముళ్ళను త్రొక్కుకొనుచు మహాపాతకములనెడి అడవిని దాటి వచ్చెడివారు, మరియు పుణ్యబలమువలన పరుగెత్తికొని నా వద్దకు వచ్చువారునగు - యిట్టివారి గుణములను నేనింతని వర్ణించను! యిట్టివారు కామము క్రోధము మొదలగు దొంగలనుండి పూర్తిగా తప్పించుకొందురు

జరామరణ మోక్షాయ మామాశ్రిత్య యతన్తి యే ।
తే బ్రహ్మ తద్విదుః కృత్స్నమధ్యాత్మం కర్మ చాఖిలమ్॥ ౨౯

"ఓ అర్జునా, ఇటు పిమ్మట యీ జనన - మరణమనెడి విషయము తనంత తానే అంతమొందును. పైన చెప్పియున్న ప్రయత్నమనెడి ఫలములు కాచిన నిష్ఠగలవారి ప్రయత్నము ఎప్పుడో ఒకప్పుడు తప్పక సిద్ధించును; మరియు అప్పుడు వారి చేతికి పరబ్రహ్మమనెడి పక్వమైన పూర్తియగు ఫలము అందును; అందు పూర్ణత్వమనెడి రసము పరిపూర్ణముగ నిండియుండును, ఆ సమయమున ప్రపంచమంతయు కృతకృత్యత యనెడి ధన్యత్వముతో నిండియుండును, ఆత్మజ్ఞానముయొక్క గౌరవము పూర్ణత్వమును పొందును, కర్మల ఆవశ్యకత అంతమొందును మరియు మనస్సు సుఖము శాంతము గలదగును. ఓ అర్జునా, తన ఆచరణలో నన్నే తన మూలధనముగా భావించి వ్యవహరించుకొనువానికి యీ విధముగు ఆత్మబోధ లాభము చేకూరును. వాని వృత్తుల సమావస్థతో పాటు బ్రహ్మైక్యత యనెడి వ్యవసాయము కూడ విస్తరించును మరియు అప్పుడాతనియందు భేదభావమనెడి భిక్షుకత్వము, లేక దీనత్వము ఎచ్చటను మిగిలియుండదు.

సాధి భూతాధి దైవం మాం సాధి యజ్ఞంచ యే విదుః
ప్రయాణకాలే ఽపి చ మాం తే విదుర్యుక్తచేతసః ॥ 30

"ఎవరికి యీ మాయామయ జడసృష్టి నా స్వరూపమే యని అనుభవమగునో, మరియు ఎవరు యీ అనుభవమనెడి చేతులతో నా ఆధిభౌతికరూపమును ఆధారము చేసికొని సమస్త దేవతలకు అధిష్ఠానమగు నా ఆధిదైవిక స్వరూపమువరకు వచ్చి చేరుదురో, మరియు ఎవరికి పూర్ణజ్ఞాన బలమువలన నా అధియజ్ఞ అనగా పరబ్రహ్మస్వరూపము కనుపించసాగునో. అట్టివారు యీ శరీరము పోవుటచే ఎన్నడును దుఃఖించరు. ఆయువ్వ మనెడి దారము తెగిపోవుటతోనే యీ ప్రాణులు పొందు వ్యాకులత, పరిసరములందున్నవారు నేడు కల్పాంతమైనదాయని అనుకొనునంత భీకరముగ నుండును. ఇట్టివారి స్థితి ఎటులైన నుండనిమ్ము, కాని నా స్వరూపప్రాప్తి పొందినవారు మాత్రము మరణ సమయమందలి వ్యథలోకూడ నన్ను మరువరు. ఇట్టి పూర్ణత్వమును పొందినవానినే నిజమైన యుక్తచిత్తునిగను, నిజమైన యోగిగను సాధారణముగ తెలిసికొనవలెను." శ్రీకృష్ణసింహమైన, శబ్దము అనెడి సీసాలోనుంచి వాణి యనెడి రసమును పోయుచుండెను; కాని అర్జునుని అవధానమనెడి దోసిలి ముందుకుసాగి ఆ రసగ్రహణ మొనర్చుచుండెను. ఏలనన, ఆ సమయమున ఆతడొక క్షణము నేపటివరకు గడచిన శ్లోకములలో చెప్పబడిన విషయములను గురించి ఆలోచించుచుండెను. విపులమగు అర్థ-రసముతో నిండియుండి, నలుమూలల సద్భావన మనెడి సుగంధమును వ్యాపింపజేయుచూ పరబ్రహ్మ ప్రతిపాదన మొనర్చెడి ఆ వచన రూపమునగల ఫలములు, కృపాప్రసాదమనెడి వాయువుయొక్క మెల్లని దెబ్బలవలన శ్రీకృష్ణుడనెడి చెట్టుపైనుంచి అర్జునుని చెవులనెడి జోలెలో పడెను. ఆ సమయమున ఆతనికి యీ వచన-ఫలములు స్వయముగ మహా-సిద్ధాంతమువలననే తయారు చేయబడినవనిన్ని మరియు బ్రహ్మ-రస సాగరమున ముంచబడినవై, ఆపిమ్మట పరమానందమనెడి రసమున చక్కగా కడుగబడి తీయబడినవనిన్ని - అనిపించెను. వాటియందలి మనోహారత్వము అర్జునుని అనిమిషనేత్రములు విస్మయామృత బిందువులను గుటగుట త్రాగునటు లొనర్చెను. ఆ అలౌకిక సుఖమును ఆస్వా

దించి అర్జునుడు స్వర్గమునుకూడ తుచ్ఛముగ తలంచసాగెను. మరియు అతని అంతరాత్మలో ఆనంద మనెడి చక్కిలిగిలి కాసాగెను. ఈ రీతిని ఆ వచన-ఫలముల కేవల బాహ్యదర్శన సౌందర్యముచలననే అర్జునుని కింతగా సుఖవృద్ధి కలుగసాగుటచే, అతనికి ఆ వచనఫలరసమును చవిజూడవలె ననెడి ప్రబలమైన కోరికకూడ కలుగసాగెను. అతడు ఆ వచన ఫలములను తర్క - బుద్ధి చేతులనుండి తొందరగా తీసికొని అనుభవ మనెడి నోట బెట్టుకొని వాటి రుచిని గోలసాగెను. కాని ఆ వచన ఫలములు విచారణ యనెడి జిహ్వకు రుచికరములు కాకుండెను. హేతువనెడి దంతములకు కొరుకుడుబడకుండెను. అందుచే అనుభవాస్వాదుడు వాటిని నమలవలె ననెడి విచారణనే వదలివైచెను. అర్జునుడిపుడు చకితుడై తన మనస్సున అనుకొనసాగెను— "ఇవన్నియు జలమున కనిపించు నక్షరములేనా? కేవలము అక్షరముల బాహ్యాడంబర మనెడి తెరుగుడులోనే నెటుల చిక్కుకొంటిని! వాటివలన నేనెటుల మోసపోతిని? ఇవి యెటువంటివి. మరియు ఎచ్చటి అక్షరములు? ఇవి కేవలము ఆకాశమునందలి పొరలు. నా మతి ఎంతఎత్తుగా ఎగిరినప్పటికి యిందలి లోతును తెలిసికొనగలదా? దీని గాంభీర్యతను తెలిసికొనవంతవరకు యీ వచనముల అర్థమే బోధపడజాలదు" అర్జునుడు తన మనస్సునందీరీతిగా యోచించి, యాదవేంద్రుడగు శ్రీకృష్ణుని వైపుచూచెను; మరియు ఆ వీరశ్రేష్ఠుడు వినయపూర్వకముగ నిటులనెను. "ఓ దేవా, ఇచ్చటి ఏకత్రితమైన సప్తపదములు (శబ్దములు) యింతవరకెవరి చేతను ఆస్వాదింపబడనివి మరియు అపూర్వమైనవియై యున్నవి. ఇటుల కానిచో, చక్కగా ఏకాగ్రచిత్తముగలిగి ధ్యానించినప్పటికి కూడ శ్రవణము వలన గొప్ప గొప్పసిద్ధాంతములు స్పష్టీకరింపబడకుండా వుండుట సంభవమా? కాని యీ ప్రకరణ మిట్టిది కాదు అక్షరముల యీ సొగసుచూచి విస్మయము కూడ విస్మయము చెందును. చెవులనెడి కిటికీ మార్గములగుండా తమ వాక్కిరణములు నా అంతఃకరణము ప్రవేసించుటతోడనే నాకు పరమాశ్చర్యమయ్యెను. మరియు నావిచారశక్తియే అగిపోయెను. అందుచే నామనస్సున యీ మాటల అర్థజ్ఞానమును పొందవలెననెడి అనురాగము కలిగినది. కాని, యీఅనురాగమును గురించి వర్ణించుటకు కావలసినంత సమయము లేదు. కాన నోదేవా, తామే స్వయముగ వీటినన్నింటినివివరించుడు."

తెలుగు జ్ఞానేశ్వరి

ఎనిమిదవ అధ్యాయము

అర్జున ఉవాచ :—

కిం తద్బ్రహ్మ కి మధ్యాత్మం కిం కర్మ పురుషోత్తమ
అధి భూతం చ కిం ప్రోక్త మధి దైవం కి ముచ్యతే॥ ౧

అర్జును డిట్లనెను—“నే నడిగినది నాకు చెప్పుడు. బ్రహ్మకర్మ యన నేమో, అధ్యాత్మ మన నేమో నాకు తెలియజెప్పుడు. అధిభూతము, అధిదైవతములన నేమో కూడా నిరూపించుడు. నాకు సులభముగ బోధపడునట్లు నాకీ విషయములన్నియూ చెప్పుడు.

అధి యజ్ఞః కథం కో ఽత్ర దేహే ఽస్మి న్మధుసూదన
ప్రయాణకాలేచ కథం జ్ఞేయో ఽసి నియతాత్మభిః॥ ౨

“ఓ దేవా, తాము అధియజ్ఞుడని చెప్పు వాడెడు యీ శరీర మందెవరు? ఆత డెటు లుండును? నాకు తెలియ జెప్పుము. మరియు ఓ దేవా, నియమింపబడిన అంతఃకరణము గలవారికి మరణకాలమున మిమ్మను గురించిన జ్ఞాన మెటుల కలుగును?” అదృష్టవంతు డగు పురుషుడు చింతామణులచే నిర్మింపబడిన గృహమున నిద్రించుచున్న సమయమున కలవరించె ననుకొనుము; అతడు నిజముగ కలవరించి నప్పటికీ అది ఎన్నడును వ్యర్థము కానేరదు. అటులనే అర్జునుని నోటినుండి యీ విషయములన్నియూ వెలువడక పూర్వమే శ్రీకృష్ణ భగవాను డిటు లనిరి-“ఓ అర్జునా, నీ వడిగిన విషయములను వివరించెదను, చక్కగా వినుము.” అర్జును డా సమయమున వాస్తవముగ కామధేనువుయొక్క బిడ్డ వలెను, అతనిపైన కల్పవృక్షపు మండపముయొక్క సంతోషముతో కూడిన నీడ యున్నటులను వుండెను. ఇట్టి స్థితిలో అతని మనోరథము స్వాయముగ మూర్తివంతమై ఎదుట నిలచిన దనుటలో ఆశ్చర్య మేమి గలదు? శ్రీ కృష్ణుడు కోపావేశమున ఎవనిని చంపినప్పటికిని కూడ అతడు పరబ్రహ్మ సాక్షాత్కార పాత్రు డగును. అట్టి స్థితిలో అతడు అత్యంత ప్రేమతో బ్రహ్మోపదేశ మొనర్చినప్పుడు, అట్టివానికి బ్రహ్మ సాక్షాత్కార మెటుల కాదు? మనము కృష్ణరూపుల మైనప్పుడు

మన అంతఃకరణమున కృష్ణుడే యుండును మరియు ఆ స్థితిలో సిద్ధితనంతతానే సంకల్ప మనెడి మన యింటికి నడచివచ్చును. ఇట్టి అపూర్వ ప్రేమ కేవలము అర్జునుని యందే గలదు; అందువలననే ఆతని మనోరథములుకూడ ఎల్లప్పుడు సఫలమగుచున్నవి కాననే, భగవానుడు అర్జును డీ రీతిగా ప్రశ్నించునని ముందుగనే తెలిసికొని, ఆతనికొరకై జవాబనెడి ఆహారమును ముందుగనే వడ్డించి సిద్ధముగ నుంచెను. చంటిబిడ్డడు స్తనముపైపుకు సాగుటతోడనే తల్లి అతడాకలితో నున్నాడని అర్థము చేసికొనును. అట్టి స్థితిలో బిడ్డడు వచ్చీ-రాని మాటలతో నాకు పాలు కావలెనని అడుగ నక్కరలేదు. ఆతడు చెప్పకుండగనే అతని వాంఛను తల్లి తెలిసికొని, నెరవేర్చును. కావుననే, కృపాసముద్రుడగు గురువునందు తన భక్తునిపట్ల యింత ప్రేమ గలదనుటలో ఆశ్చర్య మేమియు లేదు. ఆ పైన భగవాను డేమి చెప్పెనో వినుడు.

శ్లో॥ భగవానువాచ:—

అక్షరం బ్రహ్మ పరమం స్వభావో ఽధ్యాత్మ ముచ్యతే
భూత భావో ద్భవకరో విసర్గః కర్మ సంజ్ఞితః 3

సర్వేశ్వరుడగు శ్రీకృష్ణుడిట్లనెను— "ఏది అనేకరంధ్రములతో కూడియున్న యీశరీరమునందుండి కూడ వాటిగుండా ఎన్నడును బయటకు పడదో, ఇందుకు విరుద్ధముగ ఏవస్తువు మనము శూన్యమని చెప్పుటకు కూడ వీలులేనంత సూక్ష్మమైనదో, మరియు ఏది ఆకాశమనెడి జల్లెడలో వస్త్రగాళితము పట్టబడినదో, - ఇంత విరళమైనదీ, సూక్ష్మమైనట్టిదీ అయినప్పటికి కూడ ఏది మనము ఎంతగా విదలించినప్పటికి యీ ప్రపంచమనెడి జోలె నుండి క్రిందికి పడదో—అట్టి వస్తువు పరబ్రహ్మమైయున్నది. ఆ బ్రహ్మ తత్వము ఆకారము ఉత్పన్నమైనప్పటికి కూడ జన్మ వికారమునెరుగదు. మరియు ఆకారలోపమైనప్పటికి కూడ అది లోపించదు. ఈరీతిగ తన స్వయంసిద్ధావస్థలో నిరంతరముండెడి బ్రహ్మతత్వమునే, ఓఅర్జునా, అధ్యాత్మ మందురు. స్వచ్ఛమగు ఆకాశమున రంగురంగుల మేఘపటలములు ఉత్పన్న మగుచున్నవి. కాని అవి ఎటుల ఉత్పన్నమగుచున్నదీ, ఎచ్చటినుంచి

వచ్చుచున్నదీ ఎవరూ ఎరుగరు. ఇదేవిధముగ, ఆ నిరాకార శుద్ధబ్రహ్మము నుండి ప్రకృతి మరియు అహంకారము మొదలుగాగల భిన్న భిన్న భూతములు పుట్టుచున్నవి మరియు వాటివలననే బ్రహ్మాండరచన ఆరంభమగుచున్నది. నిర్వికల్ప బ్రహ్మమనెడి భూమియందే "అహం బహుస్యామ్" అనెడి సంకల్పబీజము ప్రప్రథమమున చేరి అంకురముగ పరిణమించును, మరియు అది అత్యంత శీఘ్రముగనే బ్రహ్మాండరూపమున నలువైపుల వ్యాపించి నిండి పోవును. ప్రత్యేక బ్రహ్మాండగోళమును చక్కగా చూచినచో అది ఆమూల బీజముతోనె అనగా ఆ బ్రహ్మతత్త్వముతోనే నిండియున్నట్టుల కనిపించును. కాని ఈ మధ్యలో పుట్టెడి మరియు గిట్టెడి జీవులను లెక్కించనేరము. ఆపిమ్మట ఆ బ్రహ్మాండములందలి భిన్న భిన్న భాగములు (అంశములు) కూడ 'అహం బహుస్యామ్' అనెడి ఆదిసంకల్పమునే త్వరగా జపించసాగును. అందుమూలమున అనేకవిధములగు యీ అనంతసృష్టి వృద్ధియగుచున్నది. కాని, సృష్టియందుగల యీ సమస్త పదార్థములందును ఆ ఏకమేవాద్వితీయ పరబ్రహ్మయే లోపలను బయటను నిండియున్నాడు. మరియు యీ అనేకత్వము, యీ భేదభావము ఆతనిపైన కేవలము పాచివలె వ్యాపించి యుండును. ఇదేరీతిని, యీ సృష్టియందు సమ, విషమ భావములు ఏరీతిని కలుగుచున్నవో కూడా బోధపడదు. పోనీ, యీ స్థావర — జంగమాత్మకమైన విశ్వసృష్టియంతయు వ్యర్థముగ మనోవినోదముకొరకే ఏర్పరుపబడినదనుకొనిన, దానియందు పుట్టెడి భూతకోటియందు లక్షలకొలది జాతులు కనిపించుచున్నవి. ఇటులనే యీ జీవుల సంఖ్యగాని, వీటి భేదభావమునకు ఒక పరిమితిని గాని నిర్ణయించుటకే అలవిగాదు. కాని వీటి మూలతత్త్వమును తెలిసికొనుటచే, యివన్నియు ఆ శూన్య బ్రహ్మనుండియే పుట్టినవని తెలియుచున్నది. ఈ సృష్టియొక్క మూలకర్త ఎచ్చటను దొరుకనే దొరుకుటలేదు; దానితోపాటు యీసృష్టికి గల కారణముకూడ ఏదియు కనుపించుటలేదు. కాని, మధ్యలో యీ సృష్టి కార్యము తనంతటాను అతిత్వరగా వృద్ధిపొందసాగుచున్నది. ఈ రీతిని కర్త ఎవరునూ లేకుండా ఆ నిరాకారబ్రహ్మముపైన పడెడి ఇంద్రియగమ్య ఆకారపుముద్రనే 'కర్మ' యందురు.

అధి భూతం క్షరో భావః పురుష శ్చాధి దైవతమ్
అధి యజ్ఞో ఽహ మేవాత్ర దేహే దేహభృతాం వర ॥ ౪

"ఇక నీకు అధి భూతమును గురించి సంక్షేపముగ తెల్పెదను. మేఘములు కనిపించి, లేకుండా పోవు రీతిని పైకి మాత్రము కనిపించుచున్నప్పటికి వాస్తవమునకు నశ్వరమైనట్టివియు పంచమహాభూతముల అంశల పరస్పర మిశ్రణము వలన నిర్మాణమైనట్టివియు, భూతములను ఆశ్రయముగా గొని వాటియందే మిశ్రితమై యుండు భాసమానమగు నట్టివియు, నామరూపాదులతో కూడియున్న భూత-సంయోగమున వ్యక్తమై కలుగుట తోడనే నశించిపోవునట్టివియు నగునదేదో- దానినే అధిభూతమందురు. అధిదైవతమనే పురుషునిగా తెలిసికొనవలయును. ప్రకృతిచే ఉత్పన్నమైన సమస్త వస్తువులను యీతడు భోగించుచుండును (అనుభవించుచుండును)

ఈ పురుషుడే చైతన్యమనబడును. అట్లగా అతడు బుద్ధికి నేత్రము వంటివాడు మరియు ద్రష్ట అయియున్నాడు. ఈతడే యింద్రియ ప్రదేశములకు ముఖ్యాధికారి లేక రాజు; మరియు దేహము నశించిన పిమ్మట సంకల్ప-వికల్పమనెడి పక్షి పోయి విశ్రాంతి గైకొనెడి వృక్షము కూడ యీతడే. ఈ 'అధిదైవత' మనెడి పేరుగల పురుషుడు వాస్తవమునకు ఆ పరమాత్మయే. కాని, పరమాత్మకు కొంచెము భిన్నముగానయ్యెను. ఈతడు అహంకారమనెడి నిద్రకు వశీభూతుడై యుండును; అందుచే స్వప్నతుల్యమైన మాయాజగదమున హర్షశోకాదుల ననుభవించుచుండును. లోకులు సాధారణముగా జీవుడని పిలచెడి యాతడే యీ పంచభూతాత్మక శరీర పిండమున గల అధిదైవతము. ఈ శరీరమనెడి రాజ్యమున శరీర-బుద్ధిని లోపింపజేయువాడను నేనే; మరియు నన్నే యీ శరీరమున గల అధియజ్ఞముగా నెరుంగుము. ఇదిగాక, అధిదైవము మరియు అధిభూతము అనెడి రెండును కూడ వస్తుతః నేనే అయియున్నాను. మంచి బంగారము కల్తీ బంగారముతో కలసినప్పుడు మంచి బంగారము కూడ కల్తీబంగారమగుటలేదా? అయినప్పటికి ఆ మంచిబంగారము కల్తీ బంగారములో భాగము కాజాలదుగదా! కాని ఆ మంచిబంగారమును కల్తీ బంగారముతో కలసియున్నంతకాలము కల్తీబంగారమనియే చెప్పుట సబబు. అదే

రీతిని, యీ అధిభూతము మొదలుగా గలవి ప్రకృతి యనబడెడి మాయ యొక్క తెరచే కప్పివేయబడి యున్నంతవరకు వాటిని మూల బ్రహ్మకు భిన్నమైనవిగానే అంగీకరించవలెను. కాని అవిద్యయనెడి తెర తొలగిపోయి భేదబుద్ధి యనెడి ముడి విడిపోయినప్పుడు యీ అధిభూతము మొదలుగాగల దృశ్యములన్నియు లయించి పరబ్రహ్మతో కలసి ఏకరూపమగును. ఆసమయమున వాటియందలి పరస్పర భేదము లెటుల వుండగలవు? జడకొప్పువైన స్వచ్ఛమగు స్ఫటికశిలను ధరించిన యెడల నేత్రములకు ఆ స్ఫటికశిల విరిగిపోయిన దానివలె కనిపించును. కాని, దాని క్రింద గల ఆ జెడ కొప్పును విప్పి వైచి నప్పుడు, అప్పటి వరకు విరిగిపోయినటుల కనిపించిన ఆ స్ఫటిక శిలారూపము ఏమైపోయినదో ఎవరు చెప్పగలరు? పోనీ, ఆసమయమున అచ్చట విరిగిపోయిన భాగములను మరల ఎవరైన కలుప గలరా? వాస్తవమున కిచ్చట యిదేదియూ సంభవించుటేలేదు. ఆ సమయమున కూడా ఆ స్ఫటికశిల పూర్వమువలెనే యధాప్రకారముగ అఖండముగా వుంటున్నది, అది అచ్చట విరిగి పోయిన ముక్కగా కనిపించుటకు కారణము ఆ జెడ కొప్పు యొక్క సంయోగము మాత్రమే; దానిని ఆరీతిగా భ్రమింపజేసిన ఆ జెడకొప్పు విప్పివేయుట తోడనే అది తన యదార్థ రూపమున అఖండముగానే కనిపించుచున్నది. ఇదేరీతిని అధిభూతము మొదలగు వాని అహంభావము నశించిపోయి నప్పుడు పరబ్రహ్మతోపాటు తనకు గల మూల ఐక్యరూపము పూర్వము వలెనే నిలచి యుండును. ఎవనియందీ ఐక్యము కలుగునో ఆ అధియజ్ఞుడు నేనే అయియున్నాను. ఓ అర్జునా, మనస్సు నందీ అభిప్రాయము నుంచికొనియే నే నింతకు పూర్వము (కర్మజాన్విద్ధి తాన్సర్వానేవం - మొదలగు శ్లోకములలో) కర్మలవలననే సమస్త యజ్ఞములు పుట్టుచున్నవని చెప్పియున్నాను. సమస్త జీవులు విశ్రమించెడి ఆ నిష్కామబ్రహ్మ సుఖమనెడి గుప్తభాండారమును నేడు నేను నీకు తెరచి చూపితిని. ప్రప్రథమమున చక్కగా వైరాగ్యమనెడి కట్టెలు తగిలించి ఇంద్రియములనెడి అగ్నిని ప్రజ్వలిత మొనర్చవలెను; ఆ పైన ఆ అగ్నిలోనే విషయ-ద్రవ్యములను అహుతి యొనర్చవలెను. ఆపైన వజ్రాసన భూమిని శుద్ధ మొనర్చి, యీ శరీర మండపమున మూలబంధముద్రయనెడి యజ్ఞ-వేదిక నేర్పరచవలెను. ఈ విధమగు సిద్ధి కలిగిన పిదప ఇంద్రియనిగ్రహ కుండ

మున యోగ మంత్ర ఘోమనొనర్చుచూ లగురీతిని ఇంద్రియ ద్రవ్యములను అర్పించవలెను. అపైన, మనస్సు మరియూ ప్రాణవాయునిగ్రహమూ నే యీ యజ్ఞవిధాన సమారంభముగ నెంచి, నిర్మల జ్ఞానమనెడి అగ్నిని సంతుష్ట పరచవలెను. ఈ రీతిని జ్ఞానాగ్నిలో సమస్తము అర్పణ మొనర్ప బడి నప్పుడు అజ్ఞానమూ సమస్తజ్ఞేయవస్తువు లందును లీనమగును. మరియు అప్పుడు కేవలము జ్ఞేయ స్వరూపమునందే అంతటను అవిశిష్టముగ నుండును. ఈ జ్ఞేయమూనే 'అధియజ్ఞ' మందురు. ఈ రీతిగా శ్రీ కృష్ణుడు చెప్పిన విషయము లన్నియు అప్పటి కప్పుడే అర్జునునకు బోధపడెను. అంత శ్రీ కృష్ణుడర్జునుని చూచి యిటులనెను. "ఓ పార్థా నేను చెప్పిన దంతయు చక్కగా వింటివిగదా!" శ్రీ కృష్ణుని యీ మాటలను వి అర్జునుడు తనను పరమ ధన్యునిగా భావించెను. బాలుడు తృప్తి నొందుటను చూచి తల్లి కూడా తృప్తి పొందును. శిష్యుని తృప్తిని చూచి గురువు కూడా తృప్తి నొందును. ఇంచలి అనుభవము ఆ తల్లికి, గురువుకు మాత్రమే తెలియును; ఇతరులు దీనిని గురించి ఊహించనైన ఊహించజాలరు. శ్రీకృష్ణుడు యిటులనెను. "అర్జునా వినుము, మాయ యీ రీతిని దగ్ధము కాసాగినప్పుడు ఆ అగ్నిలో దానిని దగ్ధమొనర్చుచున్న జ్ఞానము కూడ దగ్ధమై బూడిదయై పోవును."

అన్తకాలేచ మామేవ స్మరన్ముక్త్వా కళేబరమ్
యః ప్రయాతి సమద్భావం యాతి నాస్త్యత్ర సంశయః॥ 5

నేనిప్పటివరకు వివరించిన అధియజ్ఞమని చెప్పబడుదానిని గురించి లోకులీరీతిని తలంచుచుందురు. "ఇది ఆదినుండి అంతమువరకు 'నేనే'నని వారు భావించెదరు మరియు వారు తన శరీరమును - అవకాశమును తన లోపల భాగమందు నింపికొనియుండి. తాను కూడ బయటగల ఆ అవకాశమునందే వసించియుంటున్న యిల్లువలె భావింతురు. ఈ రీతిగా వారు బ్రహ్మరూపులై లోపలను, బయటను అంతటను యెల్లప్పుడు బ్రహ్మ స్వరూపమునందే నివసించుచున్నారు. వారు బ్రహ్మానుభవమనెడి లోపలి యింటి యందలి దృఢనిశ్చయమనెడి గదిలో ప్రవేశించినప్పుడు వారికి బ్రహ్మాను మినహా బయటగల మరే పదార్థమును కొంచెమైనను స్మరణయుండుడదు

ఈ రీతిగా లోపల, బయలను పంచరూపులై మద్రూపులగువారికి బయట గల పంచమహాభూతములచే నిర్మితమైన శరీరమనెడి ఆవరణ తొలగిపోయి నట్లు కూడ తెలియకుండ సంపూర్ణముగా నిండియుందురు. శరీరము వున్నప్పుడే యీ శరీర ఆకారమును గురించిన దుఃఖము అతనికి వుండనప్పుడు అది తొలగి పోవుటవలన మాత్రమాతడేల సంక్షోభించును? ఇట్టివానికి శరీరము పోయినప్పటికి లేక నశించినప్పటికి అతని బ్రహ్మానుభవమునందు లేశమాత్రమేమి కొరతరాదు. అతని ఆ అహంభూతి పరిత్యక్తమనెడి పోగొట్టిన జీవించియున్న బొమ్మయే యగును. ఆ బొమ్మ నిర్మితమనెడి చిత్రపటము (Frame) నందు అమర్చబడి. సమరసత్వమనెడి సముద్రమున తేలగబడి, నామమనెడి మలినము కూడ మిగిలి యుండనంత స్వచ్ఛమైనదై యుండును. లోతైన జలాశయమున కుండను ముంచు నెడల, దాని లోపలను నీరు నిండియుండును. బయట కూడ నీరు నిండియే యుండును. ఇట్టి సమయమున దైవవశమున ఆ కుండ పగిలిపోయిన దనుకొనుము - అప్పుడు దానితోపాటు నీరు కూడ విడిపోవునా? పాము కుబుసమును విడిచినప్పుడుగాని, లేక ఉన్మాదించుట (ఉడుకబోత) వలన మనుష్యుడు తన శరీరముపైన ధరించిన వస్త్రములను విప్పివేయుటచేగాని, ఆ పాము యొక్క లేక ఆ మనుష్యుని యొక్క అంగములందు కూడ మార్పు వచ్చునా? అదేరీతిని యీ నామరూపాత్మకమైన శరీరము నశించును. కాని అందలి బ్రహ్మ యనెడి సద్వస్తువు ఆ దేహమునకు లేకుండగానే స్వస్వరూపముతో యథాప్రకారముగా నుండును. అట్టి పరిస్థితిలో, బ్రహ్మస్వరూపముతోపాటు సమరసత్వమును పొందినవాడుగ బ్రహ్మత్వమును పొంది యున్న బుద్ధి ఏ రీతిని భిన్నాభిన్నము కాగలదు? కావుననే యీ రీతిగా దేహావసాన సమయమున నన్ను తెలిసికొని శరీరమును విడచువారు మద్రూపులే యగుదురు.

యం యం వాపి స్మరన్భావం త్యజత్యన్తే కళేబరమ్
తం తమేవైతి కౌన్తేయ సదా తద్భావ భావితః॥ ౬

తస్మాత్సర్వేషు కాలేషు మామనుస్మరయుధ్యచ
మయ్యర్పిత మనోబుద్ధిర్మామే వైష్యస్య సంశయమ్॥ ౭

సాధారణముగ మనుష్యుడు తన మృత్యుసమయమున తన మనస్సున దేనిని ధ్యానించునో, అతడు అదే యగుచుండును. ఒకడు భయముగలవాడై వాయువేగమున ఏదో వైపున పరుగెత్తసాగెననుకొనుము. అతడు అకస్మాత్తుగ ఆ పరుగెత్తుటలో నూతిలో పడెను. అతనికి ఆ సమయమున ఆ నూతిలో పడుటకు పూర్వము తనను కాపాడుకొనుటకు ఏమార్గము అతనికి కనిపించకపోవుటచే, అతనికి నూతిలో పడుటకు మించిన వేరే ఉపాయము లేకపోయినది; అదేరీతిగ, మృత్యుసమయమున జీవునకు ఏ కల్పన కలుగునో, ఆ కల్పనతో కలిసిపోవుటకు మించి అప్రయత్నముగ వేరే యితర ఉపాయము వుండదు. అటులనే, మేల్కొని యున్నప్పుడు ఒకడు ఏ విషయమును నిరంతరము ధ్యానము చేయుచుండునో, అదే విషయము అతనికి నిదుర వచ్చినప్పుడు స్వప్నమునందు కూడ కాన్పించును. అదే విధముగ జీవించి యున్నప్పుడు జీవునకు పూర్తికాని వాంఛలపట్ల మరణసమయమున ఆ జీవునకు అనురాగము చాల ఎక్కువగును. అంతేగాక మరొక నియమము గలదు. అదేమన, మరణసమయమున జీవుడు దేనిని గూర్చి స్మరించునో, దాని యోనియందే జీవుడు పోయి పడును. కావున యెల్లప్పుడు నీవు నన్నే స్మరణయందుంచుకొనుము. నీవు కన్నులతో చూచునది, వినునది, మనస్సున చింతించునది, వాక్కుతో చెప్పునది అంతయు లోపలను, బయటను అంతటను మద్రూపుడవై చూడుము; వినుము, చింతన మొనర్పుము మరియు మాట్లాడుము — మద్రూపప్రపంచమే అయి సమస్త ఆచరణముల నొనర్పుము. అట్టి స్థితిలో ఎల్లప్పుడు అంతటను నేనె సహజభావమున సిద్ధించును. ఓ అర్జునా, నీవు ఈ విధముగ చేయగలుగు నెడల శరీరము నశించినపుడు మృత్యుభయమేమాత్రము నీకు వుండదు. ఇట్టి స్థితిలో, కేవలము యుద్ధము చేయుటకు నీకేల భయము కలుగును? నీవు వాస్తవముగ నీ మనోబుద్ధులను నా ఆత్మస్వరూపమునందర్పణ మొనర్చినచో, నీవు మత్ప్రాప్తుడవే అయ్యెదవని నీకు నేను ప్రతిజ్ఞచేసి మాట యిచ్చుచున్నాను. నీకిది యెటుల సంభవించగలదని సంశయము కలుగునెడల నీవు ముందుగనే దీని నభ్యసించి అనుభవించుము; అప్పుడు నీకు ఫలసిద్ధికానిచో నీవు సంతోషముగ నన్ను కోపగించవచ్చును.

అభ్యాస యోగ యుక్తేన చేతసా నాన్య గామినా ।
పరమం పురుషం దివ్యం యాతి పార్థాను చిన్తయన్ । ౮

ఈ విధముగు అభ్యాసము వలన మాత్రమే యీ కర్మయోగము చిత్తమును నిర్మలమైనదిగను సమర్థమైనదిగను చేయును. ఉపాయ బలము వలన కుంటివాడు కూడ పర్వతముపై కెక్కగలుగు నటుల, కర్మ యోగాభ్యాసము వలన నీవు నీమనస్సును పరబ్రహ్మ మార్గమున లగ్నమొనర్చుము. ఇటుల చేసినచో మనస్సు, శరీరములు - ఉన్నప్పటికి నశించినప్పటికి కూడా ఏ విధముగు హానియు కలుగదు మానవుని అనేక విధముగు అవస్థల లోనికి గొంపోయెడి చిత్తము, ఆత్మయందు రమించుచో, యీ శరీరము వున్నది, నశించినది యనెడి ధ్యాస యెవరికుండును ? నదీ ప్రవాహముతో పాటు తీవ్రముగ ప్రవహించుచూపోయి సముద్రమున కలసిపోయిన నీరు, తన వెనుక ఏమి జరుగుచున్నదో చూచుటకు మరలి వచ్చునా ? ఎన్నడును రాదు. అది సముద్రముతోపాటు ఏకరూపమును పొంది దాని యందే ఉండిపోవును. ఇదేరీతిని చిత్తము కూడ చైతన్యమై పరబ్రహ్మ యందే ఉండిపోవును.

కవిం పురాణ మనుశాసి తార, మణో రణీయాం సమనుస్మ రేద్యః
సర్వస్య ధాతార మచిన్త్యరూప, మాదిత్య వర్ణం తమసః
పరస్తాత్ ॥ ౯

ప్రయాణకాలే మనసాఽచలేన భక్త్యాయుక్తో యోగబలేన చైవ ।
భ్రువోర్మధ్యే ప్రాణమావేశ్య సమ్యక్ సతం పరం పురుష
పైతి దివ్యమ్ ॥ ౧౦

"దేనియందు జనన - మరణము లనెడి పోరాటము లన్నియు అంతమొందునో, ఏది పరమానంద స్వరూపమో, ఏది నిరాకారమైనదో, దేని యందు జనన మరణములు లేవో, ఏది సర్వసాక్షియో, ఏది ఆకాశముకంటె కూడ ప్రాచీనమైనదో, ఏది పరమాణువుల కంటె కూడ చాలా చిన్నదియో, దేని సాంగత్యము వలన విశ్వమునకు చేతనత్వము ప్రాప్తించునో, ఏది

యీ సమస్త దృశ్యములను ప్రసవించుచున్నదో, దేని మూలమున యీజగత్తు జీవించి యున్నదో, దేనియందు హేతువాదము అనగా కార్య - కారణ సంబంధము నిలువజాలదో, ఏది కల్పనాతీతమో, ఏది పగటియందు కూడా చెదపురుగు అగ్నిలో ప్రవేశించ జాలని రీతిగను, తేజస్సునందు అంధకారము ప్రవేశించజాలని రీతిగను - చర్మ చక్షువులకు అంధకారమువలె అదృశ్యమై యుండునో, ఏది పరిపూర్ణముగ నిర్మల మొనర్చబడిన సూర్యుడనెడి కిరణముల రాశియో, ఏది జ్ఞానులపట్ల ఎల్లప్పుడు ఉదయించి యుండెడి సూర్యుని వంటిదో మరియు ఎవనిపట్ల లక్షణము (శబ్దాభిప్రాయమును సూచించెడి శబ్దశక్తి) వలన కూడ 'అస్తమించెను' అనెడి శబ్దమును ప్రయోగించుటకు వీలుకాదో, ఆ నిర్దోషుడు పరిపూర్ణ స్వరూపుడునగు బ్రహ్మమును ఎవడు మరణ సమయమున శాంతచిత్తముతోను జ్ఞానపూర్వకముగను స్మరించునో, ఎవడీ బాహ్యశరీరముతో పద్మాసనమున కూర్చొని ఉత్తర దిశవైపు ముఖము నుంచి కూర్చొనునో, ఎవడు కర్మయోగ మనెడి శాశ్వత సుఖమును పూర్తిగా తనలో తాను నింపుకొని, లోలోపలనే ఏకత్ర మొనర్చికొనిన మనశ్శక్తితోను మరియు బ్రహ్మ స్వరూప ప్రాప్తి కావలెననెడి ప్రేమతోను అతి శీఘ్రముగ ఆత్మస్వరూప ప్రాప్తికై సిద్ధమొనర్చికొనబడిన యోగసహాయము వలన, సుషుమ్నా మధ్యమార్గము గుండా, అగ్నిచక్రము నుండి బ్రహ్మరంధ్రము వైపు పోసాగనప్పుడు మరియు మహదాకాశమున ప్రాణవాయువు సంచరింప సాగినప్పుడు, అతనికి దేహాదులు మరియు చిత్తసంయోగములు చాల తుచ్ఛమైనవీ బాహ్యమైనవిగను కనిపించును, - కాని, ఎవడు మనశ్శాంతి వలన జాగరూకుడై యుండునో, భక్తిభావనతో పరిపూర్ణముగ నిండియుండునో మరియు యోగశక్తి వలన చక్కగా సిద్ధుడైయుండునో, అట్టివాడే జడము మరియు అ-జడములను లయమొనర్చగలడు మరియు భ్రూమధ్య భాగమున తిరుగుచుండును. ఘంటానాదము ఘంటమునందే లీనమగు నటుల మరియు పాత్రక్రింద పెట్టబడియున్న దీపము ఎప్పుడు అరిపోయినదో తెలియరానటుల ఎవడిట్టి శాంతావస్థలో యీ శరీరమును విడచునో, అతడే పూర్ణ పరబ్రహ్మ యగును. పరమ పురుషుడనెడి పేరుగల నా స్వయం సిద్ధ తేజో స్వరూపముగా అతడై యుండును.

యదక్షరం వేదవిదో వదన్తి విశన్తి యద్యతయో వీతరాగాః
యదిచ్ఛన్తో బ్రహ్మచర్యం చరన్తి తత్తేపదం సంగ్రహేణ
ప్రవక్ష్యే॥ ౧౧

"ఇన్ని విధములకు జ్ఞానములకు అంతిమము మరియు చరమసీమయునై యున్న సర్వశ్రేష్ఠ జ్ఞానగనియగు జ్ఞానులబుద్ధి 'అక్షర'మని చెప్పునట్టిదిన్ని మరియు ప్రచండవాయువు వలన కూడ ఎన్నడును ఎగురనట్టిదిన్ని యగునదే నిజమగు ఆకాశము. ఇట్టిదికాక, అది కేవలము మేఘమే యగునెడల, అది వాయువునుండి యెట్టుల ఆగగలదు? ఇందువలననే జ్ఞానులు మాత్రమే తెలిసికొనదగినట్టిదిన్ని - జ్ఞానమువలన మాత్రము కొలువదగినట్టిదిన్ని స్వాభావికముగా అక్షరమైనట్టిదిన్ని దైవదగునది యెన్నడును తెలుసుకొనబడజాలదని చెప్పుదురు. కాన వేదము నెరిగినవారు 'అక్షర'మని చెప్పునట్టిదిన్ని, ప్రకృతికి భిన్నమైనదిన్ని, సచ్చిదానందస్వరూపము గలదిన్ని, విషయములందలి విషయాసక్త ఖండమును తీసివేసి లేదా వదలివేసి సమస్త యింద్రియములను నిర్మలమొనర్చి ఉదాసీనవృత్తితో శరీరచ్ఛాయలో కూర్చొనియున్న విరక్త పురుషుడు కూడ ఎల్లప్పుడు కావలెనని కోరుకొను నట్టిదిన్ని, ఇచ్ఛాహీనుడగు పురుషుడు కూడ వాంఛించునదిన్ని, కొందరిచే అనురాగమువలన బ్రహ్మచర్యమనెడి కఠోరవ్రత సంకటములను కూడ లక్ష్యము చేయక కఠోరముగ తమ యింద్రియములను నిర్బలమొనర్చునటుల చేయించునట్టిదిన్ని యగు ఆ దుర్లభము, అచింత్యము మరియు అనంతమునగు పదమును పైనచెప్పినరీతిని మరణ సమయమున నన్ను స్మరించు పురుషుడు పొందును కాన ఓ అర్జునా, నీవు జయప్రదుడవగుటకై ఒక పనిచేయవలెను. మనస్సునకు స్వాభావికముగా గల బయటకు పరుగెత్తు అలవాటును మాన్ప వలెను; మరియు దానిని ఎల్లప్పుడు హృదయమున వసింపజేయవలెను. ఇటుల చేయునెడల సమస్తము తనంత తానే తెలియగలదు.

సర్వద్వారాణి సంయమ్య మనోహృది నిరుధ్యచ
మూర్ధ్న్యాధాయాత్మనః ప్రాణమాస్థితో యోగధారణామ్॥ ౧౨

"ఇది యెటుల యెప్పుడు కటస్థించునను సంగతి ఇంద్రియద్వారముల నన్నిటిని చక్కగా నిగ్రహించి మూసివేసినప్పుడే వచ్చును ఆ స్థితిలో మనస్సు సహజముగనే లోలోపలనే అణగియుండును. మరియు అణచి వేయబడియున్న ఆ మనస్సప్పుడు హృదయమునందే పడియుండును. కాళ్ళు-చేతులు విరుగుటవలన అంగవైకల్యము పొందిన వ్యక్తి యెన్నడును యిల్లు విడచి బయటకు పోనిరీతిని మనస్సు కూడ చక్కగా లోపల బంధింపబడి యున్నప్పుడు మానవుడు ప్రాణవాయువు ద్వారా ప్రణవము అను ఓంకారమును ధ్యానించవలెను. అప్పుడు క్రమక్రమముగ ఆ ప్రాణవాయువును బ్రహ్మరంధ్రమువరకు తీసికొనిపోవలెను. ప్రాణవాయువును బ్రహ్మరంధ్రము లోనికి తీసికొనిపోయినప్పుడు ధారణాబలమువలన దానినచ్చట బ్రహ్మాకాశమునందు కలసిపోవురీతిని స్థిరముగ నుంచవలెను.

ఓమిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మ వ్యాహరన్మామనుస్మరన్
యః ప్రయాతి త్యజన్దేహం సయాతి పరమాంగతిమ్॥ 13

"ఇటు పిమ్మట 'అ' 'ఉ' మరియు 'మ్' — ఈ మూడు మాత్రలు అర్ధమాత్రలో లయము కానంతవరకు ప్రాణవాయువును చిదాకాశమునందు నిశ్చలమొనర్చవలెను. దీనిఫలమైన ఐక్యత ప్రాప్తించగనే ఆ ఓంకారమంతయు మూలబ్రహ్మలో నిండియున్నటుల కనిపించును. దీనితో ఓంకార స్మరణము కూడ అంతమొందును. మరియు ప్రాణవాయువు కూడ లీనమైపోవును. ఇటుపైని ఓంకారమునకు కూడ భిన్నమగు కేవల శుద్ధ బ్రహ్మానంద స్వరూపమే మిగిలియుండును. అవును, ఓంకారమే నా ఏకాక్షర బ్రహ్మ స్వరూపము. నా యీ స్వరూపమును తలచుకొనుచూ యీ జడశరీరమును విడచువాడు నిస్సందేహముగ నా శుద్ధ శరీరమును పొందును; మరియు యీ స్వరూపమును పొందినవానికి పొందవలసినది మరేదియు లేదు.

"అర్జునా! మరణ సమయమున ఇంద్రియములన్నియు శిథిలమైపోయి జీవితమునందలి సమస్త సుఖములు నశించి, లోపలను బయటను మృత్యుదేవత పూర్తిగా కబళించి వేసిన సమయమున ఆసనమున కూర్చొని ఎవడు ఇంద్రియ నిరోధ మొనర్చగలడు ? మరియు అట్టి మానవుడు ఎవని అంతః

కరణతో ఓంకార చింతన మొనర్చ గలరు ? ఇదంతయు అసంభవముగా కనిపించు చున్నది" అని నీకు సంశయము కలుగు నెడల, నీవొక విషయమును జ్ఞప్తియందుంచు కొనుము. ఎల్లప్పుడు అఖండ రూపమున నన్ను చింతించు చుండువారికి మరణ సమయమున నేను స్వయముగ సేవకుని వలె ఉపయోగ పడుదును.

అనన్య చేతాస్సతతం యోమాం స్మరతి నిత్యశః
తస్యాహం సులభః పార్థ నిత్య యుక్తస్య యోగినః॥ ౧౪
మా ముపేత్య పునర్జన్మ దుఃఖాలయ మశాశ్వతమ్ ।
నాప్నువన్తి మహాత్మాన స్సంసిద్ధిం పరమాంగతాః ॥ ౧౫

"విషయములను అంతమొనర్చి, బంధకమగు కర్మ - ప్రవృత్తి యొక్క పాదములకు సంకెళ్ళువేసి నిరంతరము నన్నే తన హృదయము నందుంచుకొని, నా స్వరూప సుఖోపభోగ మొనర్చుచూ, యీ రీతిని సుఖోపభోగ మొనర్చు సమయమున ఆకలి దప్పులను కూడ మరచిపోవు వారిని గురించి చెప్పవలసిన దేమున్నది ! ఈ రీతిని నిరంతరము నా స్వరూపమున ఏకాగ్రులై కలసి యుండువారు. హృదయముతో నాతో కలసిపోయి మత్స్వరూపులుగ నే యుందురు; ఇట్టివారియెడ కూడ మరణ సమయమున నన్ను స్మరించినయెడ లనే వారు నన్ను చేరెదరని చెప్పచో, యిక ఉపాసనా మహత్వ మేమి గలదు ! ఎవడైన దీనుడు సంకటావస్థలోనుండి పరిశుద్ధ హృదయముతో "ఓ నారాయణా త్వరగావచ్చి నన్ను కాపాడుము" అని వేడినంతనే, నేనతని పిలుపును విని, అతని దుఃఖముచే వ్యాకులమును పొందినవాడనై, అతనికి సహాయము చేయుటకై పరుగిడిపోవుట లేదా ? ఇట్టివారి యెడలనే నేనింత ప్రేమతో నున్నప్పుడు, నన్ను ఏకనిష్ఠతో యెల్లప్పుడు భజించువారు అంతకాలమున స్మరించిన యెడలనే నేను వారిని తరింపజేయుదుననుటలో అర్థమేమైన గలదా ? అట్టి పరిస్థితిలో నన్ను భజించవలెనను వాంఛ కలుగుట కేమైన అవకాశము గలదా ? అందువలననే, యీ విధమగు సంశయమునకు నీ మనసునందేమాత్రము తావివ్వవద్దని నీతో చెప్పుచున్నాను. భక్తులగువారు నన్ను స్మరించిన వెంటనే నేను వారివద్దకు పరుగిడిపోవలసియున్నది. అట్టి

ఏకనిష్ఠోపాసన చేయువారి భారము యింతటితో తొలగిపోకపోగా, వారి భక్తియనెడి ఋణభారము నాపై నుండును. మరియు ఆ ఋణమును తీర్చుటకై అట్టి భక్తుల మరణ సమయమున వారిని సేవించుటకై నేను చాల జాగరూకతతో సంసిద్ధుడనై యుండవలసియున్నది. ఆ కోమల భక్తులకు వారి శరీర దౌర్బల్యము వలన ఏవిధమైన బాధయైన కలుగునేమోయని నేనెల్లప్పుడు బాధపడుచుందును; అందుచే వారిని ఆత్మజ్ఞానమనెడి పంజరమున సురక్షితముగ నుంతును. మరియు వారిపైన ఆత్మసమర్పణమనెడి శాంతము శీతలమునగు నీడనుంచెదను. ఈ రీతిని వారి బుద్ధి నిరంతరము స్థిరముగను శాంతిముగను నుండునటుల చేతును. ఇందుచే నా భక్తులకు ఏమాత్రపు కష్టమూ మరణ సమయమున కలుగదు నాకు పరమ ప్రియులగు ఆ భక్తలను నేను సహజముగనే నా స్వరూపమువైపుకు తీసికొందును వారిపైనగల శరీరమనెడి బాహ్య కవచమును నేను తొలగింతును, వారిపైన గల అసత్య అహంభావమనెడి ధూళిని నేను తుడచివేతును, మరియు వారి శుద్ధవాసనను నిర్లిప్తముగ నుంచి వారిని నా స్వరూపముతో కలిపివేసికొందును. ఇంతేగాక, భక్తులకు కూడ ఏకత్వభావము గలవారై యుండుటవలన తమ శరీరముపై విశేష మమకారము వుండదు. ఇందువలన తమ శరీరమును విడచిపెట్టునప్పుడు వారికి శరీరవియోగదుఃఖము కలుగదు ఇదేరీతిని, దేహపాతమగుటతోడనే 'భగవానుడు నన్ను తీసికొనిపోవును గాక, నన్ను ఆయన ఆత్మ స్వరూపములోనికి తనవద్దకు తీసికొనుగాక' — యనెడి భావము కూడా అట్టి భక్తుల మనస్సునందుండదు; ఏలనన, వారు దేహధారులుగా నున్న స్థితియందే నా స్వరూపమున కలిసియుంటున్నారు. వాస్తవిక దృష్టితో చూచినచో, యీప్రపంచమున ఆతనికిగల అస్తిత్వము శరీరమనెడి జలమునగల కేవల ఛాయవంటిదిమాత్రమే. నీటియందు చంద్రుని ప్రతిబింబము పడుచున్నది. కాని, అచ్చట జలము నశించినప్పుడు వాస్తవమునకు ఆ ప్రతిబింబము తనంత తానే చంద్రునితో చేరిపోవుచున్నది. సరిగా యిదేరీతిని, యీ శరీర రూపమున గల జలము అంతమొందినప్పుడు ఆ మనుష్యుం వాస్తవమునకు ఆత్మస్వరూపమునందే యుంటారు. ఈ జగత్తున వారికి గల అస్తిత్వము వాస్తవము కాదు, అది కేవలము ప్రతిబింబముతో సమానముగ నగును. మరియు వారి వాస్తవిక స్వరూపము బ్రహ్మ స్వరూపమే యగును.

ఈ రీతిని మద్రూపులై యున్నవారికి నేను ఎల్లప్పుడు అనాయాసముగనే ప్రాప్తింతును; అందుచే వారు దేహావసాన సమయమున నా స్వరూపమును పొందుదురు. ఇందేమాత్రము సందియము లేదు. క్లేశ-వృక్షముల నిధియు, ఆధ్యాత్మిక ఆధిదైవిక ఆధిభౌతికమనెడి త్రివిధ తాపములను కుంపటియే యున్నా, మృత్యువనెడి కాకిముందు పెట్టబడిన కేవలము బలియున్నా, విపుల పరిమాణములో దైన్యతను పుట్టించునదిన్నీ, దుఃఖములను పెంపొందించునదియు, సమస్త దుఃఖములకు భాండారమును, దుర్బుద్ధికి ఆదికారణమును మరియు భ్రాంతి యొక్క ప్రత్యక్ష మూర్తియు, యీసంసారవనకు మూలాధారమును, వికారములకు క్రీడారంగమును, మరియు సమస్త వ్యాధులకు ఆహారమును, కాలుని ఎంగిలి పుల్లగమున్నా, ఆశకు ఆశ్రయస్థలము మరియు జనన-మరణములను కలిగించునట్టి సారవంతమగు పొలమున్నా, భ్రమతో నిండియుండి వికల్పముతో నిర్మింపబడిన దుఃఖములనెడి తేళ్లతో పూర్తిగా నిండియున్నదిన్నీ, పెద్ద పులి గుహయు, వారాంగనలతో నుండెడి విషయ-భోగములకు పూర్తిగా ఆదరణీయమైన సాధనమును, యక్షిణీ ప్రేమవలె-చల్లార్చిన విషబిందువువలె - మోసబుద్ధితో కూడుకొనియున్న బాహ్య విశ్వసనీయ సద్వ్యవహారము వంటిదిన్నీ, కుష్ఠరోగుల ఆలింగనము - కాల సర్పపు కోమలత్వము మరియు వ్యాధుని స్వాభావిక గానము వంటిదిన్నీ, శత్రువుచే చేయబడిన అతిథి సత్కారము - దుర్జనులచే చూపబడిన ఆదర-సత్కారముల వంటిదిన్నీ, సమస్త అనర్థములకు సముద్రమున్నా, నిద్రలో చూచిన స్వప్నము వంటిదిన్నీ, ఎండమావులచే తడుపబడినతోటయు, ధూమ కణములచే ఏర్పడిన ఆకాశమున్నా అగు యీ శరీరము, ఒక్కమారు నా అపార బ్రహ్మ-స్వరూపమును పొంది తద్రూపులైనవారికి మరల యెన్నటికిని ప్రాప్తించదు.

ఆ బ్రహ్మ భువనాల్లోకాః పునరావర్తినోఽర్జున ।
మాముపేత్య తు కౌన్తేయ పునర్జన్మ న విద్యతే ॥ ౧౬

సహస్రయుగపర్యన్త మహర్యద్బ్రహ్మణో విదుః ।
రాత్రిం యుగసహస్రాన్తాం తేఽహోరాత్రవిదో జనాః ॥ ౧౭

"సాధారణముగ తనకుగల బ్రహ్మజ్ఞానమును గురించి అభిమానముగల వారు తమ జనన-మరణ చక్రమును ఎన్నటికిని అంతమొందింపజాలరు. కాని, మరణించినవాని పొట్టలో నొప్పి కట్టుటుల, మేల్కొనిన పిదప ఎవడును అంతకుముందు స్వప్నమున చూచిన వరదలో మునగజాలనటుల - మద్రూపమును చెందిన వారెన్నడును సంసారమునమున చిక్కుకొనరు. వ్యావహారిక దృష్టితో చూచుటచే, ఏ బ్రహ్మ-భువనము యీ నామరూపాత్మక సంసారము (జగత్తు)నకు మస్తకమో, ఏది చిరస్థాయియగు గుణములలో అత్యంత శ్రేష్ఠమైనది మరియు విశ్వమనెడి పర్వతపు అత్యుత్తమ శిఖరమో, ఏ త్రిభువనమునందలి ఒక ఝాము ప్రొద్దెక్కినంతవరకు ఇంద్రుని ఆయువుకూడ నుండదో మరియు దేనియందు ఒక దినము పూర్తియగునప్పటికి పదునలుగురు యింద్రుల పంక్తి క్రమముగా ఉదయించి అంతమున అస్తమించునో, ఇరువది నాల్గువేల యుగములు గడచుటచే ఏ బ్రహ్మభువనమున ఒక పగలు అగునో, యిదే మాదిరిగ మరల 24 వేల యుగములు ఆ లోకమునకు ఒక రాత్రి యగునో, యీ విధమగు కాలమానముగల ఆ బ్రహ్మభువనమును చేరిన భాగ్యశాలియగు మనుష్యుడు ఎన్నటికిని మరణించడు మరియు అతడు స్వర్గమున చిరంజీవియై సమస్తము చూచుచుండును. అచ్చట సామాన్య దేవగణములను గురించి ఏమని చెప్పను! సమస్త దేవతలకు రాజగు యింద్రునికి అచ్చట ఏ స్థితియుండును! ఒకే రోజున పదునల్గురు యింద్రులు వత్తురు మరియు వెళ్ళిపోదురు. కాని, బ్రహ్మదేవుని ఎనిమిది ఝాములుగల దినమును స్వయముగ తమ కన్నులతో చూచువారిని 'అహోరాత్రవిదులు' అందురు.

అవ్యక్తా ద్వ్యక్తయ స్సర్వాః ప్రభవ న్త్య హరాగమే।
రాత్ర్యాగమే ప్రలీయ న్తే తత్రైవా వ్యక్త సంజ్ఞకే॥ ౧౮

భూతగ్రామ స్స ఏవాయం భూత్వా భూత్వా ప్రలీయతే।
రాత్ర్యాగమేఽవశః పార్థ ప్రభవం త్యహరాగమే॥ ౧౯

"ఆ బ్రహ్మలోకమున పగలు రాగానే గణింపనలవికాని యిట్టి నిరాకార బ్రహ్మమునుండి యీ నామరూపాత్మకమగు సాకారజగత్తు జన్మించును. ఆ బ్రహ్మభువనమునందలి పగటి నాల్గుఝాములు పూర్తికాగానే

యీ నామరూపాత్మక విశ్వము పూర్తిగా నాశ మొందును, మరియు ఆ బ్రహ్మభువనమున మరల పగలు రాగానే యీ విశ్వము పునర్నిర్మాణము కాసాగును. శరదృతువు ప్రారంభము కాగానే మేఘములన్నియు ఆకాశమున అదృశ్యమైపోయి, మరల గ్రీష్మఋతు అంతమున అవి మరల అదే ఆకాశమున, ఉత్పన్నమై కనుపించసాగురీతిగ, బ్రహ్మకు పగలు ప్రారంభమై నప్పుడు యీ పంచభూతాత్మక సృష్టి ఉదయించును. మరియు అతని పగటికాల పరిమాణము పూర్తికానంతవరకు యీ సృష్టి సముదాయము నిలచియుండును మరల అతనికి రాత్రి రాగానే యీ పంచభూతాత్మక సాకార విశ్వము ఆ అవ్యక్త బ్రహ్మతత్త్వమున అణగియుండును బ్రహ్మయొక్క రాత్రి కాలము కూడా 24 వేల యుగముల పరిమితిగలదియైయున్నది. మరల అతని రాత్రి సమయము అంతమొందగానే, మరల మొదటివలెనే నామరూపాత్మక విశ్వ సృష్టి ప్రారంభమగును. కాని, యివన్నియు చెప్పుటలో గల అభిప్రాయము – యీ బ్రహ్మభువనమున గలుగు పగలు మరియు రాత్రులందు యీ జగత్తు జన్మించి ప్రళయము పొందుననుటయే ఈ బ్రహ్మభువనముయొక్క వైశాల్యము దానియందు యీ సమస్త విశ్వముయొక్క బీజమును తనయందు కలిగియున్నంత పెద్దది; కాని యిట్టి బ్రహ్మభువనము కూడ అంతమున జనన–మరణ చక్రమున పడవలసియేయున్నది. ఓ అర్జునా, ఆ బ్రహ్మనగరమున పగలు రాగానే యీ విశ్వమనెడి సంత (Market) ప్రారంభమై, రాత్రి సమయము వచ్చినంతనే ఆ సంత దానంతట అదే నశించును. అనగా, యిది తన మూలబీజమునందే అణగిపోవును మరియు దానితో కలసి ఐక్యమగును వృక్షము కూడ అంతమున బీజమునందే లీనమగుపటుల, మేఘము గగనమును చేరునటుల, అనేకత్వముతో కూడియున్న భేదభావము ఏకరూపమై అణగియుండు స్థితిని 'సామ్య' మందురు.

పరస్తస్మాత్తు భావోఽన్యోఽవ్యక్తోఽవ్యక్తాత్సనాతనః ।
యస్స సర్వేషు భూతేషు నశ్యత్సు న వినశ్యతి ॥ ౨౦

అవ్యక్తోఽక్షర ఇత్యుక్తస్తమాహుః పరమాంగతిమ్ ।
యం ప్రాప్య న నివర్తన్తే తద్ధామ పరమంమమ ॥ ౨౧

పురుషస్స పరః పార్థ భక్త్యా లభ్యస్త్వనన్యయా।
యస్యాన్తస్థాని భూతాని యేన సర్వమిదం తతమ్॥ ౨౨

"ఈ సామ్యస్థితిలో ఎవరికిని న్యూనత్వముగాని, ఎవరికిని అధికత్వము గాని వుండదు; అందుచే అందు 'భూత' శబ్దమునకు ఏవిధమగు తావున్నూ లేదు. పెరుగుగా మారిన పిమ్మట పాలు పాలరూపములు లేకుండా పోయినటుల జగత్తుయొక్క ఆకారము సామ్యమున చేరిపోయినప్పుడు సంసారము యొక్క సంసారత్వము కూడ, అంతమొందును. అయినప్పటికి కూడ సాకారము ఏ బీజమునుండి ఉత్పన్నమైనదో, ఆ బీజమునందు సామ్యస్థితిలో కూడ అది యథాప్రకారముగ వుండును. ఆ సమయమున స్వాభావికముగ దాని పేరు 'అవ్యక్తము' అని యుండును. మరియు ఆ అవ్యక్తమునుండి ఆకారము ఏర్పడుటనే 'వ్యక్తము' అందురు. ఈ రెండు పేరులు కేవలము తెలిసికొనుటకు మాత్రమే చెప్పబడినవి. కాని, వాస్తవముగ చూచినచో యివి రెండును రెండు భిన్న వస్తువులు కావు. బంగారమును కరుగబెట్టి పోతపోసినప్పుడు (బంగారు) కణికయగును. కాని దానిని ఒక నగగా మార్చినప్పుడు దాని పూర్వరూపము నశించుచున్నది. ఈ రెండు వికారములును ఆ మూలభూతము మరియు ఏకస్వరూపముగల బంగారమునుంచియే యేర్పడుచున్న రీతిగనే 'వ్యక్తము' 'అవ్యక్తము' అనెడి యీ రెండు వికారములుకూడ ఆ ఏకపరబ్రహ్మమునుండియే యేర్పడుచున్నవి. కాని ఆ పరబ్రహ్మ వ్యక్తుడూ కాదు, అవ్యక్తుడూ కాడు. అతడు ఈ రెండు వికారములకునూ అతీతుడూ అనాదిసిద్ధుడూ అయి యున్నాడు. అతడు స్వయముగనే ఈ జగత్తంతయు కాగలడు. కాని, జగత్తు నశించినప్పటికి కూడ అతడు నశించడు. వ్రాసిన అక్షరములు తుడిచివేసినప్పటికీ దాని అర్థము తుడిచివేయుటకు వీలుకానటుల - అలలు లేచుచున్నవి మరియు విలీనమగుచున్నవి, అయినప్పటికి నీరు తన స్వరూపమున అఖండముగ నుండునటుల - భూతములు నశించినప్పటికికూడ వుండెడి ఆ అవినాశి, బంగారు నగను కరిగించినప్పుడు ఆ నగయొక్క స్వరూపము నశించినప్పటికికూడ, అందలి బంగారము ఏరీతిగను నశించక ఏదో రూపమున తప్పక వుండురీతిని, జీవరూపమునగల సాకార వస్తువు నశించినప్పటికి కూడ యెల్లప్పుడు అవి

తుడై యుండునాతనిని తెలిసికొనుటకై, ఆతనిని గురించి 'అవ్యక్త'మని చెప్పిన చెప్పెదముగాక, కాని ఆత[illegible]డ యీ వర్ణనముగాని, విశేషణముగాని తగదు; ఏలనన, ఆతడు మనోబుద్ధులకు ఎన్నడును లోబడడు. ఆకారమును ధరించినప్పటికికూడ [illegible] శాశ్వ[illegible]మున వుండియుండును. అందువలననే ఆతనిని 'అక్షరుడు' అందురు, మరియు యీ పేరువలననే ఆతడు 'నాశరహితుడు' అని బోధపడగలదు ఆతనికి ముందు మరేమార్గము లేనందువలననే ఆతనిని పరమగతియందురు; ఆతడే దేహమనెడి నగరమున నిద్రించుచున్న వానివలె నుండెడి అవ్యక్త పరబ్రహ్మయై యున్నాడు. ఏలనన, ఆతడు ఏ కర్మము చేయించుటయూ లేదు; మరియు తాను స్వయముగా చేయుటయూ లేదు. అయినప్పటికిని, ఓ అర్జునా, శరీరముచే జరుగు వ్యాపార-వ్యవహారములలో ఏ ఒక్కటియు ఆగిపోదు మరియు ఇంద్రియమార్గములు అన్నియు సమానముగ పోవుచునే యుండును. మనస్సుయొక్క నాల్గువీథులం కలనెడి కూడలివద్ద విషయములనెడి అంగడి తెరువబడును. మరియు దాని సుఖ-దుఃఖములనెడి రాజభోగము లోపల వసించెడి జీవునకు గూడ ప్రాప్తించును అయినప్పటికి రాజు సుఖముగ నిద్రించియున్నప్పటికికూడ దేశమందలి సమస్తవ్యవహారములు ఆగిపోక యథాప్రకారము జరుగుచునే యుండునటుల మరియు ప్రజలు తమ తమ అభిరుచి ననుసరించి సమస్త కార్యములు చేయుచునే వుండుకీతని-బుద్ధియొక్క తెలిసికొనుట, మనస్సుయొక్క యిచ్చుట = పుచ్చుకొనుటలు (వ్యాపారము) ఇంద్రియముల కర్మ వాయు సంచారము మొదలుగా గల సమస్త శరీర వ్యాపారములు ఆతడు చేయకపోయినప్పటికి చక్కగా నడచుచునే వుండును ఓ అర్జునా, సూర్యుడు నడిపించకపోయినప్పటికి కూడ సమస్త లోకములు తమంత తాము నడచుచుండురీతిని యీ శరీరమందు నిద్రించుచున్నవానివలె నున్నప్పటికి కూడ పురుషుడనబడెడి ఆతడు, పతివ్రత యగు ప్రకృతితో ఏకపత్నీవ్రతనిష్ఠుడయియుండుట వలన కూడా పురుషుడని చెప్పబడెడివాడు, ఎంతో వ్యాపక బుద్ధి గల వేదములు కూడ ఎవని ముంగిలిని కూడా చూడజాలవో, ఎవడు ఆకాశమునంతను కప్పివేయగలిగినంత అధిక వ్యాపకత్వము గలవాడో, ఎవనిని యోగులు 'పరాత్పరు' డందురో, ఎవడు ఏకనిష్ఠులు ఏకాంతులునగు భక్తుల యిండ్లను తానే వెదకుకొనుచు వచ్చునో, ఎవడు మనోవాక్కాయ

కర్మలయందుకూడ అన్యవిషయములపై దృష్టినుంచని ఏకనిష్ఠులగు భక్తులకు నిరంతరము ఫలమునిచ్చెడి సారవంతమగు పొలమో, ఈ త్రిభువనములన్నియు కేవలము ఆ బ్రహ్మమే యనెడి స్వాభావిక నిశ్చయము కలిగిన మనస్సుగల శ్రద్ధావంతుడగు భక్తునకు ఎవడు విశ్రాంతి స్థానమో, ఎవడు నిరభిమానులకు మహత్వమును ప్రసాదించునో, ఎవడు గుణహీనులకు జ్ఞానము నిచ్చునో, నిస్పృహులకు ఎవడు సుఖసామ్రాజ్యము నొసంగునో, సంతృప్తిగలవారికి అన్నముతో నిండియున్న పళ్లెరము నెవడిచ్చునో, ఎవడు సాంసారిక విష యములను గురించి నిశ్చింతులుగా నుండెడి నిరాశ్రితులను తల్లివలె రక్షిం చునో, ఎవని యింటివరకు చేరుటకు కేవలము భక్తి ఒక్కటియే సరళ మార్గమో - అతడే ఆ అవ్యక్త అక్షర బ్రహ్మమైయున్నాడు. ఓ అర్జునా, నే నింకనూ ఎంతని వర్ణించను ! చల్లదనముకలన వేడినీరుకూడ చల్లబడిపోవు నటుల, సూర్యుడు ఎదుటకు వచ్చుటతోడనే అంధకారముకూడ ప్రకాశ ముగా మారిపోవునటుల-ఎచ్చటకు చేరుటతోడనే జీవుడు తద్రూపుడగునో మరియు ఏ ప్రదేశమునకు చేరుటతోడనే సంసారమునుండి పూర్తిగా మోక్షము లభించునో, మరియు నిప్పులోపడిన కట్టె ఏమి చేసినప్పటికీ, ఎంత వెదకినప్పటికీ దాని స్వరూపమెచ్చటను మిగులక కేవలము అగ్నిరూపము గానే అయిపోవునటుల - మరియు అర్జునా, ఒకమారు చెరుకు రసముతో పంచదార తయారు చేసిన పిదప ఎంతటి బుద్ధిశాలిరైనప్పటికి దానిని మరల చెరుకుగా తయారు చేయజాలనటుల, స్పర్శమణి తాకుటచే బంగారుగా మారిన యినుమును, తిరిగి పెక్కు ప్రయత్నములు చేసినప్పటికి యినుముగా మార్చజాలనటుల, ఒకమారు పాలనుండి నేతిని తయారుచేసిన పిదప మరల ఆ నేతిని ఎన్నడును పాలుగా చేయజాలనటుల - ఎచ్చటకు చేరి అందు కలసిపోయిన పిమ్మట మరల జనన-మరణము లనెడి ఆవృత్తి యిక వుండనే వుండదో, అట్టి ప్రదేశమే వాస్తవమునకు నా సర్వశ్రేష్ఠ స్థానము. నాహృద యమునందు గల రహస్యమును నీకు స్పష్టముగ చెప్పుచున్నాను.

యత్ర కాలే త్వనావృత్తి మావృత్తిం చైవ యోగినః ।
ప్రయాతా యాన్తితం కాలం వక్ష్యామి భరతర్షభ ॥ ౨౩

"దేహావసాన సమయమున యోగపురుషులు చేరు నా ఆ స్వరూపమును మరియొకవిధముగ సులభముగ బోధపడురీతిని చెప్పవచ్చును. ఆకస్మికముగ దేహ-పాతమగుటవలనగాని, లేదా అనుచిత సమయమున దేహపాతమగుటవలనగాని మరణించిన వ్యక్తి తిరిగి దేహధారణ మొనర్పవలసియున్నది. కాని, శాస్త్రోక్తరీతిని శుద్ధసమయమున దేహవిసర్జన మొనర్చుచో, అట్టివాడు దేహ విసర్జన మొనర్చిన వెంటనే బ్రహ్మరూపుడగును. కాని, ఆసమయమున దేహపాతమగుచో అతడు మరల జనన-మరణ బంధనమున పడవలసివచ్చును ఇందుచే 'సాయుజ్యము' అనగా పరబ్రహ్మతో పాటు ఏకరూపుడగుట మరియు పునరావృత్తి అనగా మాటిమాటికి జన్మించుట - మరణించుట అనెడి సుడిగుండమునపడుట - అను యీ రెండు విషయములును దేహపాత సమయమున నిర్ణయింపబడును. అందువలననే యీ ప్రసంగమున నీకు దేహపాత సమయమందలి తత్వమును చెప్పదలచితిని. కాన అర్జునా, వినుము. మృత్యువనెడి కునికిపాట్లు వచ్చినప్పుడు పంచమహాభూతములు తమ తమ దారులనుండి బయలుదేరిపోవును. ఇందుచే, దేహవిసర్జనా సమయము వచ్చినప్పుడు బుద్ధి భ్రాంతి నొందకుండుటకు, స్మృతి అంధురాలు కాకుండవలెననిన, శరీరముతోపాటు మనస్సు కూడ మరణించకుండా నుండవలెననిన, బ్రహ్మస్వరూపానుభవ కవచము లభించవలెననిన; మరియు పంచప్రాణులనెడి యీ చేతనా సమూహము మంచిస్థితియందుండి పూర్తిగా పనిచేయవలెననిన, మరియు యిదేవిధముగ అంతరింద్రియ సముదాయము కూడ మంచిస్థితియందుండి చక్కగా పనిచేయవలెననిన, మరియు ప్రాణ ప్రయాణ సమయమువరకు యధాస్థితియందుండవలెననిన - శరీరమందలి అగ్ని అనగా ఉష్ణము అంతమువరకు యధారీతిని వుండుట ఆవశ్యకము. గాలివీతవలనగాని నీటి దెబ్బవలనగాని దీపజ్యోతి ఆరిపోయినప్పుడు మనచూపు (దృష్టి) చక్కగా నున్నప్పటికి కూడ ఏమియూ కనిపించదు గదా! ఇదేరీతిని దేహపాత సమయమున భయంకరమగు వాతప్రకోపముచే శరీరమునకు లోపలను బయటను అంతటను కఫము వ్యాపించినప్పుడు శరీరగతమగు ఉష్ణము చల్లారిపోవును; అట్టి సమయమున ప్రాణములందు కూడ ప్రాణము లేకుండును, యిట్టి స్థితిలో బుద్ధియొక్క స్థితిని గురించి చెప్పనక్కరయేలేదు! శరీరగతమగు ఉష్ణత లేనిదే శరీరమున

జీవ-తత్త్వమే వుండజాలదు. ఇక యీ శరీరమందలి ఉష్ణము నశించినప్పుడు యీ శరీరము మాత్రమెటుల వుండగలదు? అట్టి స్థితిలో యీ శరీరము ముక్కి (లేక) తడిపట్టితో చేసిన ముద్దవలె యుండవలెను. ఈ స్థితిలో ఆయుష్యకాలము అంధకారమునపడి వ్యర్థముగ నశించును మరియు యీ శరీరము ఎప్పుడు అంతమొందునో కూడా తెలియదు. ఇక యిట్టి స్థితిలో మానవుడు తన మనస్సునందు తన పురాతన స్మృతిని జ్ఞప్తియందుంచుకొని శరీరమును విడచి ఆత్మ స్వరూపమున కలసిపోవుదమని తలంచబోవునప్పటికి కఫాదులవలన అప్పటికే మురుగుడుగనైయున్న యీ శరీరమందలి జీవన జ్యోతి అదృశ్యమగును, మరియు పూర్వాపరస్మృతి యంతయు పోవుచుండును. ఇందువలన, ధనభాండారము కనిపించకపూర్వమే చేతియందలి దీపము ఆరిపోవురీతిని అంతకు పూర్వము చేసిన యోగాభ్యాసము మృత్యువు రాకపూర్వమే నశించును. అనగా, జ్ఞానమునకు శరీరగతఉష్ణత్వమే మూలాధారమైయున్నది. మరియు ప్రాణ ప్రయాణ సమయమున యీ శరీరమందలి అగ్నిబలము పరిపూర్ణముగ నుండుట ఆవశ్యకమని తాత్పర్యము.

అగ్నిర్జ్యోతి రహశ్శుక్లః షణ్మాసా ఉత్తరాయణమ్ ।
తత్ర ప్రయాతా గచ్ఛన్తి బ్రహ్మ బ్రహ్మవిదో జనాః ॥ ౨౪

"ఆ సమయమున శరీరములోపల అగ్నిజ్యోతి ప్రకాశించుచునే వుండవలెను. మరియు బయట, శుక్లపక్షము పగలు మరియు ఉత్తరాయణము నందలి ఆరుమాసములలో ఏదేనొక మాసమూ అయి యుండవలెను. మరియు యీరీతిని అన్ని సుయోగములు లభించవలెను. ఇట్టి సుయోగమున దేహత్యాగమొనర్చు బ్రహ్మజ్ఞానులు బ్రహ్మస్వరూపమున ఐక్యమొందెదరు. ఓ అర్జునా, జ్ఞప్తియందుంచుకొనుము, ఈ యోగమునకెంత అధికమగు మహాత్మ్యముగలదు. మరియు యిదియే మోక్షనగరమున ప్రవేశించుటకు సరళమార్గము. ఈ మార్గమందలి మొదటి మెట్టు శరీరగతాగ్ని, రెండవ మెట్టు ఆ అగ్నిజ్యోతి, మూడవ మెట్టు పగటి సమయము, నాల్గవ మెట్టు శుక్లపక్షము మరియు ఆటు పిమ్మట ఐదవది లేక అన్నిటికంటె పైమెట్టు ఉత్తరాయణమునందలి ఆరుమాసములలో ఏదేనొక మాసము. ఈ ఐదు మెట్లు గల మార్గముగుండానే యోగులు ఐక్యమనెడి మోక్షసదనముక

ప్రవేశింతురు. కాన వీటిని దేహపాతమునకు ఉత్తమ సమయముగా తెలిసికొనుము. దీనినే అర్చిరాది (సూర్యకిరణ మార్గము) మార్గమందురు. ఇక దేహత్యాగమునకు అయోగ్యమగు కాలమును గురించికూడా నీకు చెప్పెదనువినుము.

ధూమో రాత్రి స్తథా కృష్ణ ష్షణ్మాసా దక్షిణాయనమ్ ।
తత్ర చాన్ద్రమసంజ్యోతి ర్యోగీ ప్రాప్య నివర్తతే ॥ ౨౫

"మరణ సమయమున వాయువు మరియు కఫము ప్రకోపించును. అందుచే అంతఃకరణమున అంధకారము నిండియుండును. ఆ సమయమున సమస్త యింద్రియములు కట్టెవలె జడములగును, స్మృతి భ్రమలోపడును, మనస్సు అతి చంచలముగను క్షుబ్ధముగను అగును, మరియు ప్రాణములు నలువైపులనుండి అణచివేయబడి అడ్డగింపబడసాగును. శరీరమందుగల అగ్ని ప్రకాశము నశించును. మరియు నలువైపుల పొగయే ఆవరించియుండును, యిందుచే శరీరమున గల జీవజ్యోతి అంతమొందును. చంద్రుని యెదుటకు నీటితో నిండియున్న మేఘము వచ్చినప్పుడు పూర్తిగా చీకటిగాని పూర్తిగా వెలుతురుగాని వుండక కొంత కొంత మబ్బుతో కప్పబడియున్న ప్రకాశము వుండురీతిని, ఆ సమయమున జీవునియందు ఒకవిధమగు స్తబ్ధత్వముఏర్పడును, అప్పుడాతడు మరణించీ యుండడు మరియు స్పృహలోనూ వుండడు; మరియు ఆతని జీవితము మరణాసన్న స్థితికి వచ్చి అడ్డగింపబడి యుండును. ఈ విధముగ, జీవునిపైన నలువైపులనుండి మనస్సు. బుద్ధి మరియు ఇంద్రియములు ఒత్తిడి పడినప్పుడు, జీవితమంతయు కష్టించి ఆర్జించిన ఫలము పూర్తిగా వ్యర్థమైపోవును. మరియు, చేతికివచ్చిన వస్తువునే పోగొట్టుకొని నప్పుడు, మరల ఆ వస్తువును అప్పుడే సంపాదించగలమని చెప్పుటకు అవకాశమే వుండదుగదా! ప్రాణ ప్రయాణ సమయమున యిలాటి దుఃస్థితియే ప్రాప్తించును. ఇదంతయూ శరీరములోపల సంభవించు అవస్థ ఇక శరీరమునకు బయట కూడా యికేరీతిని ప్రతికూలావస్థ సంభవించుచో - అనగా కృష్ణపక్షము; రాత్రి సమయము, అందుపైన దక్షిణాయనము నందలి ఏదేని మాసము అనగా ప్రాణ ప్రయాణ సమయమున జనన మరణ చక్రమును అవలంబించు యీ విధమగు లక్షణములు ఒకదానికొకటి తోడగుచో - ఆతని చెవులకు బ్రహ్మస్వరూప ప్రాప్తియనెడి మాట యెటుల

వివిపించగలడు? ఇట్టి దురవస్థలో దేహపాతమును పొందిన మానవుడు చంద్రలోకము వరకు మాత్రమే పోగలడు; అతడు కొంత కాలమైన పిమ్మట మరల యీ లోకపు జంజాటమునందే వచ్చి చిక్కుకొనును. నేను ప్రాణ ప్రయాణమునకు 'అకాలము' అని చెప్పినదిదియే. జనన - మరణమనెడి గ్రామమునకు చేర్చునట్టి కష్టపదమగు 'ధూమ్రమార్గ' మిదియే. ఇదిగాక గల రెండవదగు 'అర్చిరాది మార్గము' మిక్కిలి ప్రకాశముగలదీ, స్వతంత్రమైనదీ, సమస్తవిధములగు శాంతిసుఖములచే కూడియున్నదీ, తిన్నగా నివృత్తి (మోక్షము) వరకు చేర్చునట్టిదియునై యున్నది.

శుక్ల కృష్ణే గతీహ్యేతే జగత శ్శాశ్వతేమతే ।
ఏకయా యా త్యనావృత్తి మన్యయా ఽఽవర్తతే పునః ॥ ౨౬

"ఈ విధముగ యోగుల శుక్ల కృష్ణమార్గములనీ, లేదా అర్చిరాది మరియు ధూమ్రమార్గములనెడి రెండు మార్గములును అనాదికాలమునుంచి వచ్చుచున్నవి. ఇందు మొదటిమార్గము సరళమైనదీ తిన్ననైనదిన్ని అయి యున్నది; రెండవది వంకర టింకరయైనది అయి యున్నది: అందుచే వీటిని గురించి నీకు విపులీకరించి చెప్పితిని. నీ విందలి సుమార్గము మరియు కుమార్గములను చూచుకొనుము, మంచిచెడ్డల నిర్ణయము చేసికొనుము, హితాహితవులను తెలసికొనుము - ఆ పిమ్మట నీకు కల్యాణకరమగు సాధనమును అనుసరించుము. ఎవనికైన శ్రేష్ఠమైన బలిష్ఠమైన నావ కనిపించినప్పుడు అతడెన్నడైన లోతైన నీట దుముకునా? చక్కని శ్రేష్ఠమైన సులభమైన సుగమమైన మార్గము తెలసినప్పుడు ఎవడైన అరణ్యమందలి వంకర టింకరయగు సుగమముకాని మార్గమున కాలిడునా? అమృతము మరియు విషములందలి భేదము తెలసినవాడెన్నడైన అమృతమును పారవేయునా? ఇదేరీతిని సులభమగు సరళమార్గమును చూచినవాడు ఎన్నడును కఠినమగు మార్గమునపోడు. ఇదే విధముగ, సత్యమేది, అసత్యమేది, మంచి ఏది, చెడ్డ ఏది - అని చక్కగా పరీక్షించి తెలసికొనవలెను; ఈరీతిని చక్కగా పరీక్షించి తెలసికొనినవానికి ఏదైన వికటప్రసంగము వచ్చి పడినప్పటికికూడ ఏ విధమగు హానిని కలిగించదు. అటుల కానిచో, దేహపాత సమయమున గొప్ప అనర్థము వాటిల్లును, మరియు ఈ రెండు మార్గములను గురించి భ్రాంతి

కలుగుటచే చాల చెడుగు సంభవించును. మరియు జీవితమంతయు చేసిన యోగాభ్యాసము వ్యర్థముగ పోవును. అంత్య సమయమున జీవుడు అర్చిరాది మార్గమును మరచిపోయి ధూమ్రమార్గమును పట్టుచో అతడు మరల సంసార బంధమున పడవలసివచ్చును. మరియు జనన-మరణచక్రమునపడి భ్రమతో తిరుగవలసివచ్చును. నీ వీ కష్టములన్నింటిని తెలిసికొని సులభముగ వీటిని దాటుటకై యింత స్పష్టముగ విపులీకరించి చెప్పితిని. ఈ రెండుమార్గము లందును, ఒక మార్గమువలన జీవుడు బ్రహ్మస్వరూప మహత్త్వమునుపొందును. మరియొక దానివలన జనన-మరణ బంధనమున చిక్కుకొనును. ఈ మార్గము లలో ఎవనికి ఏమార్గము దైవయోగమువలన ప్రాప్తించునో, అదియే అతని మార్గము.

నైతే సృతీ పార్థజానన్ యోగీ ముహ్యతి కశ్చన ।
తస్మాత్సర్వేషు కాలేషు యోగయుక్తో భవార్జున ॥ ౨౭
వేదేషు యజ్ఞేషు తపస్సు చైవ ।
దానేషు యత్పుణ్య ఫలం ప్రదిష్టమ్ ।
అత్యేతి తత్సర్వ మిదం విదిత్వా ।
యోగీ పరం స్థానముపైతి చాద్యమ్ ॥ ౨౮

"ఇచ్చట, దేహపాత సమయమున మనము కోరినటుల అన్నియూ సంభవించకపోవచ్చుగదా యనెడి శంకపొడమ వచ్చును! మనకు ప్రాప్తించ నున్నది ఆకస్మికముగ దైవయోగముచే ప్రాప్తించును. ఇట్టి స్థితిలో మన మిందలి శ్రేష్ఠమగు మార్గమునపోయి బ్రహ్మస్వరూపులమగుట ఎటుల సంభవ మందురు! అందుచే నేను చెప్పునదేమన, శరీరము వుండుగాక లేకపోవు గాక - మానవుడెల్లప్పుడును 'నేను బ్రహ్మస్వరూపుడనే' అని తెలిసికొని యుండవలెను. త్రాటిని చూచి పాముగా భ్రమించుటకు గల మూలకారణము త్రాడే అయియున్నది. నీటికి మనయందు తరంగత్వము వున్నదా లేదా యనెడి ఆభాస యున్నదైన వుండునా? లేదా, దానియందు తరంగములుండు గాక, లేకుండుగాక అది ఎన్నటికిని నీరే అయియున్నది. అది తరంగము లతోపాటు పుట్టుటయూలేదు, మరియు తరంగములు నాశమగుటతోపాటు

నాశనమూ పొందుటలేదు. ఇదే విధమున దేహధారణా సమయమున కూడ బ్రహ్మస్వరూపులుగా నుండువారిని 'విదేహు'లని చెప్పబడియున్నది. ఇట్టి విదేహులందు శరీరమనెడి పేరుగల గ్రామమే మిగిలియుండనప్పుడు, అట్టివారు మరణించుటనునది యెన్నడైన సంభవమగునా? అనగా యిట్టివారు యెన్నటికిని మరణించుటయే లేదు. ఇట్టివారికి మార్గాన్వేషణ మొనర్చవలసిన ఆవశ్యకత ఏమి కలదు? మరియు అట్టివారు యెచ్చటనుంచి యెచ్చటకు మరియు యెప్పుడు పోగలరు? ఏలనన, అట్టివారికి సమస్త దేశ-కాలములు ఆత్మరూపముగనే అయియుండును. కుండ పగిలినప్పుడు ఆ కుండయందలి ఆకాశము సరళమార్గమున పోయినప్పటికి కూడ అది ఆకాశతత్వమునందే కలియుచున్నది. ఈ ఘటమునందలి ఆకాశము ఏ మార్గముననైన పోవుగాక, అది ఆకాశతత్వమున కలియకుండుట యెన్నడైన సంభవించునా? వాస్తవ విషయ మేమన, కేవలము ఆ కుండ మాత్రము నశించుచున్నది, అందుచే కేవలము దాని ఆకారము మాత్రము నాశమగును. మరియు దానియందుగల మూలాకాశము ఘటాకారము ఏర్పడక పూర్వమూ వున్నది మరియు ఘటము నశించిన పిమ్మట కూడ యథాప్రకారముగానే వుండును. ఈ విధమగు బ్రహ్మజ్ఞాన సహాయమువలన బ్రహ్మస్వరూపులైన యోగులకు మార్గమేది, అమార్గమేది యనెడి తగవే వుండదు. కావున ఓ అర్జునా, నీవు ఎల్లప్పుడు యోగయుక్తుడవై యుండుము. ఇటుల వున్నచో నీకు సహజముగనే బ్రహ్మస్వరూప ప్రాప్తి కలుగును. ఆపైన యీ దేహ బంధనము వున్నంతవరకు వుండనిమ్ము, లేదా దాని యిష్టము వచ్చినప్పుడు పోనిమ్ము, కాని నీ నిర్బంధ రహితమైన లేక స్వతంత్ర బ్రహ్మరూపమున తిలమాత్రము కూడ అడ్డంకు రాజాలదు. ఆ బ్రహ్మ స్వరూపము విశ్వమును సృజించునప్పుడు జన్మబంధమున పడనూపడదు. మరియు విశ్వప్రళయము వచ్చినప్పుడు మరణబంధనమందునూ పడదు; కల్పాది మరియు కల్పాంతములందలి మధ్యసమయమున అది స్వర్గము మరియు యిది సంసారమనెడి మోహమునందును పడదు. ఈ విధమగు బోధను పొంది యోగులైనవారు మాత్రమే యీ బోధను సక్రమముగను మరియు పరిపూర్ణముగను వినియోగించుకొనగలరు; ఏలనన అట్టివాడు విషయ భోగములను కాలదన్ని ఆత్మస్వరూపమును పొందును. ఇంద్రాది దేవతల యొక్క స్వర్గమునందు నలువైపుల వ్యాపించి

యున్న సామ్రాజ్యాధికారమును కూడ అతడు దూరముగ పారవేయదగినదీ మరియు చిల్లిగవ్వ విలువ మాత్రము చేయునదిగను భావించి తృణీకరించును.

"ఎవడైన వేదములను సంపూర్ణముగ అధ్యయనమొనర్చి వేదోనారాయణుడగుగాక, లేదా శాస్త్రములందు చెప్పబడిన సమస్త విధములగు యజ్ఞాదులనుచేసి అపార ఫలప్రాప్తినొందుగాక లేక పునశ్చరణ చేసిగాని దానమిచ్చిగాని అపార పుణ్యార్జనమొనర్చుగాక - ఈ సమస్త పుణ్య సముదాయము, లేదా కర్మఫల పూర్ణత్వముకూడ యెన్నటికిని నిర్మల పరబ్రహ్మతో సాటి రానేరదు. వేదములు యజ్ఞములు మొదలగునవి యిచ్చెడి అపార స్వర్గ సౌఖ్యములను కూడ యోగిశ్రేష్ఠుడు బ్రహ్మజ్ఞానముచేకలుగు సౌఖ్యము ముందు అత్యల్పమైనదిగా తలంచును. యోగులు సమస్త స్వర్గ సౌఖ్యములను మట్టితో సమానముగ భావించి పాదములు తుడుచుకొనెడి పీచుకరలను పరచి, వాటిపై పాదమునుంచి పరబ్రహ్మ పీఠము నధిరోహింతురు." ఎవడు స్థావర - జంగమాత్మక సృష్టియందు గల ఒకచోటున చేర్చిన సమస్త వైభవమో, ఎవనిని బ్రహ్మ మరియు శంకరుడు స్వయముగా ఆరాధింతురో, ఎవడు కేవలము యోగిజనులకు మాత్రమే భోగవస్తువో, ఎవడు సమస్త కళలకు కళనిచ్చువాడో, ఎవడు పరమానంద మూర్తియో, విశ్వమందలి జీవులకన్నిటికి జీవమో, ఎవడు సర్వజ్ఞత్వమున మూలఉద్గమ స్థానమో, యెవడు యాదవకుల దివ్య కులదీపకుడో - ఆ శ్రీకృష్ణుడు పాండుపుత్రుడగు అర్జునకు యీ రీతిగా సమస్త విషయములు చెప్పెను. ఈ రీతిగా కురుక్షేత్రమందు జరిగిన ఘటనలను సంజయుడు ధృతరాష్ట్ర రాజునకు చెప్పెను. జ్ఞానదేవుడనగు నేను యీ వివరమును శ్రోతలగు మీకు యిక వినవలసినదిగా విన్నవించుచున్నాను.

తెలుగు జ్ఞానేశ్వరి

తొమ్మిదవ అధ్యాయము

ఓ శ్రోతలారా, మీరు ఏకాగ్రమనస్సుతో నా ప్రవచనము వినుడు. దీనివలన మీకు సమస్తసౌఖ్యములు లభించునని నేను స్పష్టముగ ప్రతిజ్ఞచేసి చెప్పుచున్నాను. ఈ మాటను నేను అభిమాన పూర్వకముగ చెప్పుటలేదు. ఏలనన శ్రోతలగు మీరెల్లరు సర్వజ్ఞులు. అయినప్పటికి మిమ్ము నేను ఆత్మీయతతో నా మాటలయెడ ధ్యానముంచవలసినదిగా ప్రార్థించుచున్నాను. పుట్టింటివారు భాగ్యవంతులగుచో స్త్రీకిగల కోరికలన్నియు నెరవేరు రీతిని, నాకు మీ ఆశ్రయము లభించినందువలన నా మనోరథములన్నియు నెరవేరగలవు. మీ కృపాదృష్టియనెడి వర్షమువలన నా సంతోషమనెడి ఉద్యానవనము చక్కగా పుష్పించి ఫలించుచున్నది; మరియు ఆ ఉద్యానవనపు చల్లని నీడనుచూచి సంసారతాపముచే తపించియున్న నా జీవము ఆ నీడలో విశ్రమించి తనతాపమును శాంతపరచుకొనుచున్నది. మీరు సుఖరూపమునగల గంభీరమగు అమృతపు లోతులు, అందుచే నేను కోరినంతగా సుఖమనెడి అమృతమును పొందగలను. ఇట్టి చక్కని అవకాశము వచ్చినప్పుడుకూడ నేను ముద్దుగామాట్లాడుటకు భయపడుచో యిక నాకు సుఖశాంతులెటుల ప్రాప్తించగలవు? పిల్లవాని వచ్చీరాని మాటలూ, వచ్చీరాని నడకనూ సంతోషముతోచూచి అతని తల్లి ఆనందపడురీతిని నేనుకూడ మహాత్ములగు మీ ప్రేమను సంపాదించవలెననెడి తీవ్రమగు వాంఛచే యీ విధముగ మాట్లాడుచున్నాను. అటులకానిచో నావక్తృత్వ యోగ్యతయూ సామర్థ్యము, మీరా సర్వజ్ఞులు, ఇట్టస్థితిలో నేను మీ ఎదుటకూర్చొని ప్రవచనము చేయుట సరస్వతీదేవి పుత్రునకు పలకపైన పాఠమువ్రాసి నేర్పుటవలెనుండును. మిణుగురుపురుగు ఎంతపెద్దదైన కావచ్చుగాక, అయినప్పటికి సూర్యుని మహాతేజస్సుముందు అది అల్పమైనదే యగునుగదా! అమృతపు పళ్లెరములో వడ్డించదగినంత శ్రేష్ఠమైనదగు రసపరిపాక మెచ్చట లభించగలదు? అందరకును చల్లదనమిచ్చెడి చంద్రునకు గాలివచ్చుటకై విసనకర్రతో విసరుటెచ్చటైన సంభవించునా? నాదతత్వమునకు సంగీతము

వినిపించుట సంభవమా? అలంకారమునకు కూడ అలంకారము ధరింపనగునా? సుగంధము సువాసనకై దేనిని వాసనచూడగలదు? సముద్రము ఏ ప్రాదమున స్నానము చేయుటకేగును? ఆకాశమంతయూ యిముడునంత వైశాల్యముగల స్థలమేదైన గలదా? అదే విధముగ మీ కందరకు సంతృప్తి కలిగి మీరందరు ఆనందముతో 'వక్తృత్వమనిన యిటుల వుండవలెను!' అని పొగడు నంతటి వక్తృత్వశక్తిని నేనెచ్చటినుంచి తేగలను? అయినప్పటికి సమస్తజగత్తునకు వెలుగునిచ్చు సూర్యునకు చేతితో తయారుచేసిన వత్తితో హారతినిచ్చుటలేదా? అపారమగు నీటితో నిండియున్న సముద్రమునకు దోసెడు నీటితో అర్ఘ్య మిచ్చుటలేదా? శ్రోతలగు మీరెల్లరు శంకర మూర్తులు, మిమ్ము ఆరాధించు భక్తుడనగు నేను దుర్బలుడను, నా మాటలు వావిలి ఆకులు (శ్వేతసింధువారము) వంటివైనప్పటికి మీరు ఆదరపూర్వకముగ స్వీకరించి తీరెదరు. బిడ్డడు తన తండ్రి పళ్ళెరమున చేయినిడును, తన తండ్రి నోట అన్నపుముద్ద పెట్టబోవును మరియు తండ్రికూడ బిడ్డడు తన నోట పెట్టబోవు ముద్దను అందుకొనుటకై మిక్కుటమగు ఆనందముతో నోటిని ముందుకు జాపును. ఇదేరీతిని నేను బాల్యబుద్ధితోను, ముద్దుగాను నిరర్థకము మరియూ మితిమీరిన ఆత్మీయతనూ ప్రకటించినప్పటికి ప్రేమాకుగల స్వాభావిక ధర్మము ననుసరించి మీరు నాయెడ సంతుష్టులుగానే వుందురు. మహనీయులగు మీ మనస్సులందు మీ ఆశ్రితులపట్ల ఆత్మీయతచే అత్యధికమగు ప్రేమయుండును. ఇందుచే నేను ముద్దుగా జూపెడి ఆత్మీయత మీకు భారము కానేరదు. తల్లియొక్క స్తనములకు ఆకలితోనున్న బిడ్డని నోటి నొక్కుడు తగులుటతోడనే ఆమె స్తనములందు యింకను ఎక్కుడు పాలు వచ్చును. మరియు ఆమె బిడ్డనికి పాలుయివ్వవలెనని యింకనూ ఎక్కువ ఉత్సుకతగలదగును. మనకు ప్రియమైనవాడు కోపముచే ఒకమారు త్రోసి వేసినప్పటికి ఆతనియెడ ప్రేమ యింకనూ అధికమగును.

ఇందువలననే. నాబోటి బాలుని వ్యర్థ ప్రలాపములవలన మీయందు నిద్రితమైయున్న కృపాళుత్వము మేల్కాంచినదని తెలసికొనియే నేనీ విషయములన్నియు చెప్పితిని. వెన్నెలను పక్వమొనర్చుటకై రొట్టెలలో కప్పి పెట్టి మగ్గవేయవలెనా? లేదా గాలిని యిటు వీచవలెను, అటు వీచవలెను. అని యెవ్వడైన చెప్పునా? లేదా ఆకాశమునకు యెవడైన దుస్తులు తొడుగ

గలదా ? నీటిని పలుచనగా చేయనక్కరలేనటుల, వెన్నను మధించుటకై దానియందెవడును శ్రమము పెట్టనటుల, గీతార్థమును చూచి నా దుర్బల వ్యాఖ్యానము సిగ్గిలి తనంత తానే వెనుకకు మరలుచున్నది; ఇంతేగాదు; శబ్ద బ్రహ్మమగు వేదము కూడ శబ్దగతి సమాప్తమగుటచే ఏ గీతార్థమనెడి మంచముపై సుఖముగా నిద్రించునో, అట్టిగీతార్థమును దేశభాషలో తెచ్చుటకు తగు యోగ్యత నా యందెట నుండి రాగలదు ? నావంటి దుర్బలుడు కూడ యిట్టి అనుచిత సాహసము చేయుటలో గల హేతువు, కేవలము మీవంటివారికి ప్రేమపాత్రుడను కావలెననెడి తలంపే. కాన చంద్రుని మించిన శీతలత్వము, అమృతమును మించిన జీవింపజేయు శక్తిగల మీ అవధానమును మీరు నాకు దానమొనర్చి, నా మనోరథమును పోషింతురు గాక. ఏలనన, మీ కృపా కటాక్షము వర్షించుటే తడవుగ నా మనోరథములన్నియు సిద్ధించును. మీ కృపా కటాక్షము నాకు లభించక, మీరు ఉదాసీనులుగా నున్నచో మొలకరించిన నా జ్ఞానాంకురము కూడ యెండిపోవును. వక్త యొక్క వక్తృత్వమునకు స్వాభావిక భోజనము శ్రోతలయొక్క సావధానతయేనని మీరు జ్ఞప్తి యందుంచు కొందురు గాక ! వక్తకు అట్టి భోజనము లభించుచున్నచో సిద్ధాంత ప్రతిపాదక శబ్దములను అతడు అత్యధికముగ చెప్పును. ఇట్టి శబ్దములు వెలువడుటతోడనే అర్థప్రతిపత్తి యగును. ఏలనన, శబ్దములు మరియు వాక్యములకై అర్థములు చూచుచుండును; అర్థప్రతిపత్తిచే అభిప్రేతార్థ పరంపర యేర్పడును. మరియు బుద్ధియైన పుష్పములచే కూడిన వసంతఋతువు వచ్చును. ఈ రీతిని వక్త మరియు శ్రోతల యొక్క ఐకమత్యమనెడి అనుకూల వాయువు వీచ సాగినప్పుడు హృదయమనెడి ఆకాశమున వక్తృత్వమనెడి రసమేఘము సంచరించును. శ్రోతలు ఉదాసీనతచే చక్కగా ధ్యానముంచకున్నచో వక్తృత్వ రసముచే నిర్మింపబడిన మేఘము కూడా చెదరిపోవును. చంద్రకాంతమణి ద్రవించును, కాని అది ద్రవించునటుల చేయు శక్తి చంద్రుని యందే గలదు. ఇదే రీతిని, యోగ్యులగు శ్రోతలు లభించనంతవరకు ఏ వక్తయూ, వక్తయే కాజాలడు. బియ్యము యెన్నడైన తనను తినువారితో 'నేను తియ్యగా వుంటినని యెంచి తినుడని' ప్రార్థించవలసివచ్చునా ? లేదా, కొయ్య బొమ్మలను ఆడించువానితో ఆ కొయ్యబొమ్మలు 'నన్ను

ఆడించుము' అని ప్రార్థించవలెనా? ఆ కొయ్య బొమ్మలను ఆతడు వాటి హితవు కొరకై గాని, లేదా ప్రజలలో తనకుగల జ్ఞానపటిమను ప్రసిద్ధమైన ట్లుటకుగాని ఆడించునా? ఇక దీనిని గురించి విశేషించి చెప్ప నేందుకు? వక్త యీ రీతిని చెప్పగనే శ్రీ సద్గురువు లిటుల చెప్పిరి— 'నేను నీ అభి ప్రాయమును తెలిసికొంటిని. ఇక శ్రీకృష్ణుడేమి చెప్పెనో చెప్పుము' ఇది విని శ్రీ నివృత్తినాథుని శిష్యుడు ఆనంద పూర్వకముగ ఉల్లసితముద్ర గలవాడై 'తమ ఆజ్ఞ ప్రకారము శ్రీకృష్ణుడేమి చెప్పెనో చెప్పెదను వినుడు' అనెను.

శ్రీ భగవానువాచ—

ఇదంతు తే గుహ్యతమం ప్రవక్ష్యామ్యన సూయవే।
జ్ఞానం విజ్ఞాన సహితం యద్జ్ఞాత్వా మోక్ష్యసేఽ శుభాత్ ॥ ౧

"ఓ అర్జునా, నీకిప్పుడు నా అంతఃకరణమున అన్నింటికంటె లోపల గల సమస్త జ్ఞానమునకు ఆదికారణమగు గుప్త రహస్యమును చెప్పెదను వినుము నా అంతఃకరణమందలి గుప్త ద్వారమును తెరచి అందలి రహస్య మును బయటపెట్టవలసినంత ఆవశ్యకత యిప్పుడేమి వచ్చినదని నీవు తలంచ వచ్చును; ఓ అర్జునా అందలి కారణము చెప్పుచున్నాను వినుము. నీవు భక్తి-భావమను ప్రత్యక్ష అవతారమవై యున్నావు. నీవు నేను చెప్పుదాని నెన్న డును ఉపేక్ష చేయవు. ఇందుచే నా మనస్సునందలి రహస్యము బయటపడి నప్పటికిన్నీ, నా అంతఃకరణమున గల విషయముల నన్నిటిని నీ అంతఃకరణమున ఒకసరి ప్రవేశపెట్టుదమని సంకల్పించితిని. స్తనమున పాలు నిండియుండును, కాని అవి ఆ స్తనమునకు తియ్యగా నుండవు. కాని, ఏకనిష్ఠగల ప్రాణి ఎవడైన లభించినప్పుడు, ఆతని కోరికను నెరవేర్చుదమని సహజముగనే వాంఛ కలుగును. ధాన్యపు గాదె నుండి విత్తనములు తీసి, వాటిని చక్కగా దున్ని శుభ్రము చేసిన భూమిలో చల్లుటను, ఎవడైన వ్యర్థముగ విత్తనములను పాడుచేయుచున్నాడని అనగలడా? కావుననే మంచి మనస్సు మరియు స్వచ్ఛమైన బుద్ధియు గలిగి నిందనీయుడు కాని ఏక నిష్ఠగలవాడు లభించి నప్పుడు, అట్టివానికి నేను సంతోషముతో నా మనస్సున గల విషయములను

చెప్పవలసియున్నది. ఈ సమయమున యిట్టి లక్షణములుగల వ్యక్తి నీవు తప్ప మరెవరూ కనిపించుటలేదు; అందుచే, నీయెడ ఏ రహస్యమును దాచుట తగదు. మాటిమాటికి 'గుప్తము' అని నీకు చెప్పుచుండుటచే నీకు విసుగు జనించియుండవచ్చును, అందుచే నీకిప్పుడు విజ్ఞానయుతమగు జ్ఞాన విషయములను స్పష్టీకరించి చెప్పెదను. పెక్కు నిజమైన నాణెములూ దొంగనాణెములూ కలసిపోయి యున్నప్పుడు వాటిని జాగ్రత్తగా పరిశోధించి వేరువేరు రాసులుగా ఏర్పరచవలసి వచ్చురీతిని, నేను జ్ఞానము మరియు విజ్ఞానములను పరీక్షించి వాటిని నీయెదుట విడివిడిగా పెట్టెదను. లేదా రాజహంస తన చంచువు యనెడి పటుకారుతో నీటిని పాలనూ విడదీయు రీతిని నేను కూడా జ్ఞానము మరియు విజ్ఞానములను వేరువేరుచేసి నీకు చూపదలచితిని. గాలి వీతలోపడి పొల్లు నిలువజాలక, కేవలము ధాన్యపు గింజల రాశిమాత్రమే మిగిలియుండురీతిని, వివేకముచే జ్ఞాన విజ్ఞానములను పరీక్షించి విడదీసినప్పుడు జనన-మరణ సంసారము యీ నామరూపాత్మక సంసారముతో ఏకమగును. మరియు ఆ పరమ జ్ఞానము మనను అక్షయ మోక్షపద సింహాసనముపైకి తీసికొనిపోయి కూర్చోబెట్టును.

రాజవిద్యా రాజగుహ్యం పవిత్రమిద ముత్తమమ్ ।
ప్రత్యక్షావగమం ధర్మ్యం సుసుఖం కర్తుమవ్యయమ్ ॥ ౨

"ఏ జ్ఞానము సమస్త విద్యలందును మహాశ్రేష్ఠమగు ఆచార్య పదవికి చేరియున్నదో, ఏది సమస్త రహస్య జ్ఞానమునకు యజమానిత్వమును వహించునో, ఏది పవిత్రములన్నింటను ధురంధరమైనదో, ఏది జ్ఞాన-ధర్మమునకు పుట్టినిల్లో, ఏది సర్వోత్తమమైనదో, ఏదిలభించుటచే జనన-మరణములకు తావులేకుండా పోవునో, ఏ జ్ఞానము గురు-ముఖమునుండి కించిత్తు ఉదయించినటుల కనిపించినప్పటికి వాస్తవమునకు ప్రతి మనుష్యుని హృదయమునందును స్వయంభువులై యుండి కోరినవారు తమంత తామే పొందగలరై యున్నదో, ఆత్మసుఖమనెడి మెట్టుపైకెక్కగనే ఏ జ్ఞానము లభించునో మరియు ఆవిమ్మట, ఆసమయమున భోక్త, భోగ్యవస్తువు మరియు భోగము అనెడి త్రిపుటి అంతమొందుటచే భోగించువాని భోక్తృత్వము

కూడ అందే లీనమైపోయి, అటుల లయము పొందిన స్థితికి యీవలిఒడ్డున దేనివలన హృదయము పరమ సుఖముతో నిండిపోవునో, అట్టి జ్ఞానము సులభమైనదీ సహజమైనదీ అయినప్పటికికూడ అది ప్రత్యక్ష పరబ్రహ్మమే అయియున్నది. ఈ జ్ఞానమునగల ఒక విశేషలక్షణమేమన, ఇది ఒకసారి లభించినచో ఎన్నటికిని కోల్పోబడజాలదు మరియు దాని మాధుర్య మెన్నటికిని తగ్గిపోదు. ఓ అర్జునా నీవు తర్కించి చూచుటచే ఒక శంకపొడమ వచ్చును, ఇదియింత అప్రతిమమూ అమూల్యమూనగు వస్తువగుచో దీనిని ఎవరునూ ఎందుకు సంపాదించలేదు? ధనమునకై అగ్నియందు దుముకి మనిషిని చూపుటకు సాహసించెడివారు పరిశ్రమలేకుండగనే లభించునదగు యీ ఆత్మసుఖ మాధుర్యమును ఏల వదలుకొనిరి? పవిత్రమూ, రమ్యమూ, సుఖలభ్యమూ, సమస్తసుఖముల రాశియూ ఆత్మతత్త్వమును చేకూర్చునదీయగు యీ ఆత్మసుఖమును ప్రజలేల విడచిపెట్టిరి? మొదలుగాగల నీకు కలిగెడి సంశయములు స్వాభావికము సహజమును అయియున్నవి. కాని నీమనస్సున యీ సంశయమున కెన్నడును చోటివ్వకుము.

అశ్రద్దధానాః పురుషా ధర్మస్యాస్య పరన్తప।
అప్రాప్య మాం నివర్తన్తే మృత్యుసంసారవర్త్మని॥ 3

"చూడుము, పాలు చాల పవిత్రమైనదీ రుచికరమైనదిగను వుండును, మరియు అవి గోస్తనమునందు చాలపలుచని చర్మపుచాటున సంగ్రహింపబడియుండును. అయినప్పటికి పొదుగుపై ప్రాలియున్న బుడ్డబురుజు ఆ పాలను విడచి రక్తమును త్రాగుటలేదా? భ్రమరమూ మరియు మండూకమూ యివి రెండునూ కమలమువద్దనే నివసించుచున్నవి; కాని కమలమునందుగల పరాగమును భ్రమరములు మాత్రమే అనుభవించును; మండూకము వంతుకు బురదకి మాత్రమే వచ్చును. ఇదేరీతిని ఒకానొక దురదృష్టుడగు మానవుని యింట మొహరీలతో నిండియున్న వేలకొలది కుండలు పడియుండును; అయినప్పటికిని అతడు ఆ యింటియందే నివసించుచూ ఆకలిచే చచ్చును, లేదా అతి దరిద్రస్థితిలోనుండి జీవితము గడుపుకొనుచుండును. ఆ రీతిని అంతరంగమున సమస్తసుఖ భాండారమైన ఆత్మారాముడనగు నేను ప్రత్యక్ష

ముగ నుంటున్నప్పటికికూడ మాయామోహితులగు పురుషులు విషయ భోగములందే ప్రవృత్తులగు చున్నారు. అపారమగు మృగతృష్ణను చూచి నోటగల అమృతబిందువును వుమిసినటుల, స్పర్శమణిని విసుగగొట్టి పారవేసి నటుల అహమ్మన్యతయనెడి చిక్కులోపడి యీ దురదృష్టజీవులు నానరక రాజాలకున్నారు; ఇందుచే జనన - మరణముల నెడి బాణముల మధ్యపడి మోసపోవుచున్నారు. సూర్యునివలె ఒక్కొక్కప్పుడు కనిపించుట మరొ కప్పుడు మేఘములచాటున మరుగుపడి పోవుటా లేదా పగలు కనిపించుటా రాత్రి కనిపించకుండుటా - అను భేదములేక నేను ఎల్లప్పుడు కనులఎదుట ప్రకాశించు చుండెడివాడనూ మరియూ నిర్మలుడను అయి యున్నాను.

మయా తత మిదం సర్వం జగదవ్యక్తమూర్తినా।
మత్ స్థాని సర్వభూతాని న చాహం తేష్వవస్థితః॥ ४

" నా వైశాల్యమునుగురించి అడుగుచో యీ జగత్తంతయూ కలసి నను నేను కాను! పాలు తన స్వభావము ననుసరించి తోడుకొని పెరుగు అగునటుల, లేదా బీజమే వృక్షరూపమున బయల్వెడలునటుల, లేదా బంగారునుండి నగలు ఏర్పడునటుల యీ జగత్తంతయు నా వ్యాపకత్వమే అయియున్నది. నా నిరాకారతత్త్వమే ఏకత్రితమై యీ నామరూపాత్మక జగదాకారమును ధరించుచున్నది. మరియు అమూర్తుడనగు నేనే ఆ సమయ మున త్రిలోకములను విస్తరింపజేయుదును. నీటిబుడగ వ్యక్తరూపమున కని పించిన రీతిని మహత్త్వము మొదలుగాగల నామ - రూపాత్మకములగు సమస్తభూతములును నాయందే కనిపించును. అయినప్పటికి ఆనీటిబుడగ లోపల నీరు కనిపించనిరీతిని, లేదా స్వప్నావస్థ యందు కనిపించిన అనేకము లగు ఆకారములు జాగ్రదవస్థలో కనిపించనిరీతిగా యీ భూతములన్నియు నాయందే భాసిల్లుచున్నవి. కాని నేను యీ భూతములందు వశించుటలేదు. ఈ తత్త్వ-విచారణను నీకింతకు ముందే ఒకపరి చెప్పియున్నాను గాన దీనిని గురించి యిచ్చట విపులీకరించనక్కరలేదు. కాని, నీ దృష్టి నా స్వరూప మున ప్రవృష్టరాలై విస్తృతము కావలసియున్నది.

నచ మత్‌స్థాని భూతాని పశ్యమే యోగమైశ్వరమ్ ।
భూతభృన్నచ భూతస్థో మమాఽత్మా భూతభావనః ॥ ౫

"కార్యకారణ విచారణను విడచిపెట్టి, మహామాయకు కూడ అతీతమైనదీ, దానికి భిన్నమైనదియూ నగు నా స్వరూపమును గురించి నీవు యోచించినచో యీ భూతములన్నియు నాయందున్నవనెడి కల్పన మిథ్య యని తెలుగలదు; ఏలనన సమస్తమూ నేనే అయి యున్నాను. నాకంటె భిన్నమైనది మరెద్దియూ లేదు. ప్రథమ సంకల్పము వలన పరబ్రహ్మమందు జ్ఞానము మరియు అజ్ఞానమనెడి కొంత ప్రకాశము కొంత అంధకారమువంటి సంధి సమయము సంభవించినప్పుడు బుద్ధియొక్క జ్ఞాన చక్షువున కొంచెము అంధకారము వంటిది వ్యాపించెను, ఇందుచే ఆకారహీనుడు మరియు వికార రహితుడునగు పరబ్రహ్మమునందు అవిద్యారూపమున గల సంజవలన యీ భూతములు పరబ్రహ్మకు భిన్నమైనవిగా భాసించసాగెను. కాని, సంకల్ప జన్యమగు అవిద్యా సంజ అంతమొందినప్పుడు - సంశయము విడిపోగానే సంజ చీకటిలో పుష్పమాలను పాముగా భ్రమించుట నశించిపోయినటుల— యీ భూతకోటిని గురించి గల భ్రమ కూడా తొలగిపోవును; మరియు అప్పుడు కేవలము పరబ్రహ్మయే తన అఖండ, అవికృతి శుద్ధ స్వరూపమున మిగిలియుండును. వాస్తవముగ చూచినచో, భూమిలో నుంచి మట్టికుండలు, కడవలూ మొదలగునవి ఉద్భవించుచున్నవా? లేదు. ఈ కుండలు, కడవలూ మొదలగువాని సృష్టి కుమ్మరివాని కల్పన యనెడి గర్భమునుండి జరుగుచున్నది. లేదా, సముద్రపు నీటియందు తరంగముల గని ప్రత్యేకించి ఏదైనా గలదా? అలలు వాస్తవమునకు గాలివీచుటచేతనే ఏర్పడుచున్నవి ఈ రీతిగనే, ప్రత్తికాయ లోపల బట్టలుగల పెట్టె యేదైనా వుండునా? ధరించెడివాడు చూచినంత మాత్రము చేతనే ప్రత్తి వస్త్రములుగా తయారగునా? బంగారమును ఏదైన నగగ చేసినప్పటికి దానియందలి స్వర్ణత్వము నశించదు. దానియందు బాహ్యమునకు మాత్రము నగరూపముండును. అది కూడ కేవలము ఆ నగను ధరించువాని దృష్టివలననే ఏర్పడుచున్నది. ప్రతిధ్వని ఏ జవాబు నిచ్చునో, లేదా అద్దము దేనిని చూపునో అది, మనము చెప్పిన మాట లేదా మనయొక్క రూపమేయగును;

అంతేగాని, అది ఆ ప్రతిధ్వని యొక్క లేక దర్పణము యొక్కగాని అంగమగునా? ఇదేరీతిని, నాయొక్క అవికృతము, శుద్ధమూనగు మూలస్వరూపముపై భూతసృష్టిని ఆరోపించుట, ఆతని సంకల్పము లేదా ఆలోచనలో యీ భూతసృష్టి వుండుటవలననే అయియున్నది. ఈ విధముగ కల్పన యొనర్చిన మాయ అంతమొంది భూతాభాస పూర్తిగా మిధ్యయని తెలియుట వలన నా యొక్క కేవల శుద్ధ, బుద్ధ అవికృత స్వరూపమే మిగిలియుండును. మనకు తల తిరుగుచున్నప్పుడు మన పరిసరములందు గల కొండలు, బండలు మొదలగునవన్నియు తిరుగుచున్నటుల కనిపించును. సరిగా యిదేవిధముగ మన కల్పన వలననే వికారరహితుడగు పరబ్రహ్మమందుకూడా భూతములుగల వనెడి ఆభాస కలుగుచున్నది. కాని యీ కల్పన పోయినప్పుడు 'నేను భూతకోటిని, భూతకోటి నాయందున్నది' అనెడి విషయము స్వప్నమునందుకూడ అంగీకరించ దగినది కాదని తెలియగలదు. ఇందుచే లోకులు సాధారణముగ తలంచుచున్న 'కేవలము నేనే యీ భూతకోటిని ధరించుచున్నాను; లేదా నేను యీ భూతకోటియందున్నాను' అనెడి మాటలు సంకల్పమనెడి వాత ప్రకోపమువలన భ్రమావస్థలో నోటినుండి వెలువడెడి వెర్రి ప్రలాపములేనని తెలిసికొనుము. కాన నా ప్రియసఖుడవగు ఓ అర్జునా, నన్ను 'జగత్తు'గా భావించుట లేదా, నన్ను 'విశ్వాత్మ'గా భావించుటయు మిథ్యాభూతకోటియొక్క మిథ్యాకల్పనగ నెరుంగుము. సూర్యకిరణములవలన అచ్చట ఏమియూ లేకున్నప్పటికీ ఎండమావుల భ్రాంతి కలుగురీతిగనే నాయందు భూతకోటిగల దనెడి భ్రాంతికూడనైయున్నది. ఇంతేగాదు, అవి నేనుకూడ తమయందున్నటుల భ్రమింపచేయుచున్నవి. ఈ రీతిని నేను 'భూతభావన' అనగా భూతాభాసకు ఆధారుడనైయున్నాను. ప్రభ (ప్రకాశము) మరియు సూర్యుడు రెండునూ ఒకటేయైనటుల నేనుకూడ భూతకోటితో ఏకరూపుడనే అయియున్నాను. తత్త్వవిచారణతో కూడియున్న యీ ప్రణాళిని ఐశ్వర్యయోగమందురు. నీకిది చక్కగా బోధపడినదిగదా! భూతకోటి నాకు భిన్నమైనది కాదు మరియూ నీవు నన్నున్నదును భూతకోటికి భిన్నమైన వానినిగా తలంచకుము.

(౮)

యథాఽఽకాశస్థితో నిత్యం వాయుస్సర్వత్రగో మహాన్।
తథా సర్వాణి భూతాని మత్స్థానీత్యుపధారయ॥ ౬

"ఆకాశము ఎంతవరకు వ్యాపించియున్నదో అంతవరకు వాయువు కూడా వ్యాపించియున్నది. విసనకర్ర మొదలగునవి విసురుటవలన వాయువు భిన్నరూపమున కనిపించును; లేనప్పుడు వాయువు ఎల్లప్పుడు ఆకాశముతో కలసి ఏకరూపముననే యుండును. ఇదేరీతిని కల్పనవలన భూతకోటి నాయందే భాసిల్లుచున్నది. లేనిచో నిర్వికల్పావస్థలో యీ భూతకోటి నశించినప్పుడు మరియు నేనే నా అవికృతి రూపమున మిగిలి యుందును. కావున, 'కాదు' 'అవును' అనెడి రెండునూ కేవలము కల్పితములే. కల్పన లేనప్పుడు యీ నామరూపాత్మక విశ్వమేలేదు, కల్పన వున్నప్పుడు యిదంతయూ వుండును. కల్పన నశించినప్పుడు యీ 'అవును' 'కాదు' అనెడి మాటలకు ఏ విధమగు ఆధారమూ వుండనేరదు. కావున నీవీ ఐశ్వర్యయోగమును చక్కగా తెలిసికొనుము ప్రప్రథమమున నీవీ పరమజ్ఞాన సముద్రమున తరంగాకారముగల వాడవగుము. అప్పుడు నీవు 'నీవే యీ సమస్త చరాచర జగత్తువని తెలియగలవు.' అర్జునునితో శ్రీకృష్ణుడిట్లు చెప్పెను "అర్జునా, నీవీ పరమజ్ఞానమువలన మేల్కాంటివిగదా! నీకీ జాగ్రదవస్థలో నీకిప్పటి వరకుగల ద్వైతస్వప్నము అంతమొందినదిగదా! బుద్ధికి ఎన్నడైన కల్పన యనెడి నిద్రవచ్చుచో అప్పుడు నీకీ అభేదజ్ఞానము వుండదు. ఏలనన అప్పుడు నీవు స్వప్నావస్థ యందుందువు. అందుచే నీకీరహస్య జ్ఞానమును స్పష్టీకరించి చెప్పుచున్నాను. దీనివలన అవిద్యయనెడి నిద్ర పేరుకూడా లేకుండా పోవును; మరియు నీ ఆత్మజ్ఞానమనెడి మెలకువ స్థిరముగానుండును. కాన ఓ అర్జునా, నీవు ధైర్యముతో నామాటలయెడ ధ్యానముంచుము. ప్రకృతియే భూతకోటిని సృష్టించుట నాశనముచేయుటలు చేయుచున్నదని నీవు తెలిసికొనుము.

సర్వభూతాని కౌన్తేయ ప్రకృతిం యాన్తి మామికామ్।
కల్పక్షయే పునస్తాని కల్పాదౌ విసృజామ్యహమ్॥ ౭

"ప్రకృతి యొక్క ద్వివిధములను గూర్చి నీకు చెప్పితిని. ఆ రెండింటి యందును, మొదటిదగు అపరాప్రకృతి ఎనిమిది భిన్న భిన్న స్వరూపము లందు వ్యక్తమగును. మరియు రెండవదగు పరాప్రకృతి జీవరూపమున వ్యక్తమగును. ఈ ప్రకృతిని గురించిన కొన్ని విషయములను నీకింతకు పూర్వము చెప్పితిని కాని దీనిని గురించి మాటిమాటికి వర్ణించి చెప్పుటవలన లాభము లేదు. మహాప్రళయ సమయమున, యీ నా ప్రకృతి యందే నిరాకార అభేదరూపముతో భూతకోటి ఏకరూపమున విలీనమగును. గ్రీష్మ ఋతువు నందు ఎండ మిక్కుటముగా నున్నప్పుడు బీజ సహితముగ తృణము భూమి యందే పూర్తిగా లయము నొందును; లేదా వర్షఋతువునందు కనిపించెడి మేఘములు శరదృతువు నందలి నిర్మల కాంతి యనెడు గుప్త భండారము తెరువబడినప్పుడు ఆకాశమునందే లీనమై పోవును. ఆకాశమున వీచెడిగాలి అంతమున అదే ఆకాశమున లయము నొందును. మరియు నీటి యందలి అలలు నీటియందే లుప్తమగును. స్వప్నమందు కనిపించెడి దృశ్యములు మేల్కొనిన పిమ్మట మనస్సునందు విలీనమగును. ఇదే విధముగ, కల్పాంత సమయమున ప్రకృతి వలన ఉత్పన్నమగు సమస్త పదార్థములు, అనగా మాయచే భాసమానమగుచున్న భూతకోటి ప్రకృతియందే సమరసత్వమును పొంది నిండియుండును. మరల నూతన కల్పోదయ సమయమున 'మరల నేను భూతములను సృష్టించుచున్నాను' అని లోకులు చెప్పుకొందురు. దీనిని గురించి నీకు వివరముగా చెప్పెదను, జాగరూకుడవై వినుము.

ప్రకృతిం స్వా మవష్టభ్య విసృజామి పునః పునః ।
భూతగ్రామ మిమం కృత్స్న మవశం ప్రకృతేర్వశాత్ ॥ ౮

"నూలు పోగుల సమూహము అల్లికవలన తానే వస్త్రరూపము ధరించి నట్లుల, నేను కూడ నా యీ మాయను సహజలీలా రూపమున ధరింతును. మరల దారముల అల్లిక వలన వాటిచే చిన్న చిన్న చతుష్కోణ ముగా గల అంచులు ఏర్పడిన విధముగనే, నా ప్రకృతి వలననే నామ-రూపాత్మకమగు పాంచభౌతిక సృష్టి ఉత్పన్నమగుచున్నది. తోడు పెట్టుట వలన పాలు తోడుకొను రీతిని మూల ప్రకృతిలో సృష్టి భావము ప్రతిబింబించ సాగును. బీజమునకు నీటి సంసర్గము లభించినప్పుడు దానినుండి మొలక

రావసాగును; మరియు దానినుండి వెలువడెడి కొమ్మలు, రెమ్మలు మొదలగునవన్నియు వృక్షరూపధారణ మొనర్చును. ఇదే విధమున, నాచే ప్రకృతి ఆశ్రయమగు భూతసృష్టి విస్తరించును. రాజుగారు ఫలానా నగరమును కట్టించిరి - అని లోకులు చెప్పుకొందురు. ఒక దృష్టితో చూచినచో యిది వాస్తవమే యగును. కాని వాస్తవ దృష్టితో చూచినచో అది వాస్తవము కాదు; ఏలనన, ఈ నగరమును నిర్మించుటలో రాజు కూడ తన చేతితో పనిచేసెనని ఎవరైన చెప్పగలరా? ఇదే రీతిని, స్వప్నస్థితియందున్న వాడు జాగ్రదవస్థలో ప్రవేశించిన రీతిగా నేను కూడ అదేరీతిని ప్రకృతిని స్వీకరింతును. స్వప్నావస్థ నుంచి జాగ్రదవస్థలోనికి వచ్చినప్పుడు, అట్టివాని పాదములకు ఏవిధమగు శ్రమయైన కలుగుచున్నదా? లేదా అతనికి స్వప్నము నుంచి పోయి వచ్చుటకై ప్రవాసమొనర్చవలసి వచ్చుచున్నదా? ఇదంతయూ చెప్పుటలో గల ఉద్దేశ్యము - భూతసృష్టి నిర్మాణము చేయునప్పుడు నేను ఏ విధమగు క్రియయు చేయునక్కరలేదని చెప్పుటయే. రాజశాసనమునకు బద్ధులై ప్రజలున్నటుల ప్రకృతిని స్వీకరించుటవరకు మాత్రము నాయందున్నది; రాజశాసనమునకు బద్ధులైయున్నప్పటికి ప్రజలు తమ తమ అభీష్టానుసారము తమ వ్యాపారములు వ్యవహారములు చేసికొందురు గదా; అదేరీతిని ప్రకృతిని స్వీకరించుటవరకు నా వంతు, ఆ పిమ్మట ప్రకృతి వలననే సమస్త వ్యవహారములు జరుగుచుండును. వాటితో నాకు ఏ విధముగను ప్రత్యక్ష సంబంధము లేదు. పున్నమ చంద్రుడు వచ్చినప్పుడు సముద్రమున అపారముగ అలలు లేవసాగును. ఓ అర్జునా, ఆ అలలు లేచునటుల చేయుటకై చంద్రునకు ఆ సముద్రమును మథించుట గాని, తలక్రిందులుగా చేయవలసిన అవసరముగాని గలదా! ఇనుము జడ స్వరూపము గలదైనప్పటికి సూదంటురాయి దగ్గరకు వచ్చినప్పుడు ఆ రాతివైపుకు పోసాగును. ఆ యినుము తనవైపు వచ్చునటుల చేయుటలో సూదంటురాయి ఏ విధమగు శ్రమయైన పడుచున్నదా! సరిగా యిదేరీతిని, నేను కూడ మూలమాయను ధరించి యున్నాను. మరియు అట్టి సమయమునందు మాత్రమే భూతసృష్టి తనంత తాను అస్తిత్వములోనికి రానారంభించుచున్నది. విత్తునుండి కొమ్మలూ, ఆకులూ మొదలగునవి పుట్టించుటకు భూమి సహాయకారి అయినటుల, ఓ అర్జునా, యీ భూతసృష్టియంతయూ ప్రకృతి

సహాయముచే పెరుగుచున్నది. లేదా, బాల్యాది అవస్థలకు ముఖ్యకారణము ఏయే దేహ సాంగత్యమో, లేదా ఆకాశము నుండి వర్షము కురియునట్టుల చేయుటలో మేఘ సమూహము ఏరీతిని మూలకారణమో, లేదా స్వప్నమునకు నిద్ర ఏ రీతిగ మూలకారణమో, అదే రీతిని ఓ నరశ్రేష్ఠుడవగు పార్థా, యీ సమస్త భూతసృష్టికి మూలకారణము ప్రకృతియే. సమస్త చరాచరములు, స్థూల సూక్ష్మ భూతకోటులు అన్నిటికినీ మూలకారణమీ ప్రకృతియే కావున నేను, భూతసృష్టిని ఉత్పన్నమొనర్చుట, లేదా దానిని పోషించుట మొదలుగా గల క్రియలతో నాకే విధమగు సంబంధమూ లేదు. నీటియందు పడెడి చంద్రకిరణములు అలలతో సమానముగ పాదరసమువలె కనిపించును; కాని, చంద్రునిచే యిటుల చేయబడినవి కావు. సరిగా యిదే రీతిని సమస్త కర్మలు నావరకు చేరకుండా, నాకు భిన్నమైనవై దూరమునందే యుండును.

న చ మాం తాని కర్మాణి నిబధ్నన్తి ధనంజయ।
ఉదాసీనవదాసీనమసక్తం తేషు కర్మసు ౯

"సముద్రమున లేచెడి ప్రచండమగు నీటి తరంగములను ఉప్పుచే ఏర్పడిన కట్ట అడ్డగించజాలని రీతిని నాలోనే అంతమున లయమును పొందెడి యీ కర్మలన్నియు నాయెడ బంధకారములు కాజాలవు. క్షుద్రమగు ధూమకణ సమూహము వాయువును అడ్డగించగలుగు నెడల, లేదా సూర్యుని ప్రకాశమండలమునందు కాలిమ ప్రవేశించగలుగు నెడల - యీ కర్మలు కూడా నన్ను బంధించగలుగును. వర్షధారలవలన పర్వతమునందు రంధ్రములు పడని రీతిని ప్రకృతిచేయు కర్మలు నన్ను బంధించజాలవు. వాస్తవముగా చూచినచో నామరూపాది వికారములను కలిగించుచున్న యీ ప్రకృతికి నేనే ఆధారుడనై యున్నాను. కాని, నేను ఎల్లప్పుడు ఉదాసీనుడుగను తటస్థుడుగను వుందును. కావున, నేను ఏ పనిని చేయుటలేదు, చేయించుటయూ లేదు. ఏదైన యింటియందు దీపము వెలిగించి పెట్టినపుడు, యీ దీపము ఎవరివలనను ఏ పనినీ చేయించుటయూ లేదు, లేదా ఏ పనినీ చేయకుండా ఎవరినీ అడ్డగించుటయూ లేదు. అంతేగాక, అది ఎవరు ఏపని చేయుచున్నారో చూచుటలేదు కూడాను. ఆ యింటియందు దీపము

కేవలము తటస్థముగా నుండి యున్నప్పటికినీ యింటియందుండెడివారు చేసెడి పనులకు (క్రియలకు) కారణమైనటుల, నేను భూతకోటియందున్నప్పటికిన్నీ భూతకోటి చేయు కర్మలతో నా కేవిధమగు సంబంధమున్నూ యుండదు.

మయాఽధ్యక్షేణ ప్రకృతి స్సూయతే సచరాచరమ్।
హేతునాఽనేన కౌన్తేయ! జగ ద్విపరివర్తతే॥ ౧౦

'సుభద్రానాథుడవగు ఓ అర్జునా, యీ ఒకే విషయమును నేను మాటిమాటికి భిన్నభిన్నరీతులుగా ఎంతమారము చెప్పను! ప్రజలు చేసెడి పనులకు సూర్యుడు నిమిత్తమాత్రుడైనటుల నేనుకూడా జగదుత్పత్తికి తటస్థరూపమున నిమిత్తమాత్రుడనై యగుదును. దీనికిగల కారణము నేను ధరించెడి మూలప్రకృతివలన యీ చరాచర విశ్వోత్పత్తి జరుగుటయే; యీ దృష్టితో యోచించినప్పుడు నేనే యీ విశ్వోత్పత్తికి కారణుడను. ఇప్పుడు నీవి దివ్యజ్ఞాన ప్రకాశమున యీ 'ఐశ్వర్యయోగ తత్త్వము'ను చూడుము. అదేమన, యీ భూతకోటి నాయందున్నది, కాని నేను భూతకోటియందు లేను. లేదా, యీ భూతకోటికూడా నాయందులేదు మరియు నేనుకూడా యీ భూతకోటియందులేను. సోదరా అర్జునా, నీవీ ముఖ్యవిషయమును ఎన్నడునూ మరువవద్దు. ఈ గూఢజ్ఞానమే నా సారము మరియు సర్వస్వమై యున్నది. నేను నీకీ విషయమును స్పష్టముగా విపులీకరించి చెప్పుచున్నాను' నీవిప్పుడు యిటునటు తిరుగుచున్న యింద్రియద్వారములను మూసివేసి, మనస్సునందు ఆత్మచింతన మొనర్చుచూ యీ రహస్య మాధుర్యమును గ్రోలుము. ఓ అర్జునా, యీ రహస్యము తెలియనంతవరకు పొట్టువలన బియ్యపుగింజ యున్నటుల తెలియనిరీతిని – యీ నామరూపాత్మక జగత్తు యొక్క మాలిన్యమువలన నా యథార్థరూపము సరిగా బోధపడదు. సాధారణముగ తర్కమార్గమువలన మాత్రమే రహస్యము బోధపడునటుల కనిపించును; కాని వాస్తవమునకు అనుభూతిలేని యీ రహస్యమునుగురించిన జ్ఞానముకూడా వ్యర్థమై యున్నది; ఏలనన ఎండమావియొక్క ఆర్ద్రతవలన ఎన్నడును భూమి తడిసి మెత్తబడజాలదు! నీటిలో వలవేసినప్పుడు చంద్రుని ప్రతిబింబము ఆ వలలోనికివచ్చి చిక్కుబడిపోయినటుల కనిపించును. కాని

ఆ వలను నీటినుండి బయటకుతీసి ఒడ్డున పెట్టినప్పుడు అందు చిక్కుబడిన చంద్రుడెచ్చటకు పోవును ? ఈ విధముగనే లోకము వ్యర్థమగు వాచాలతచే అనుభవపు కనులయందు దుమ్ము చల్లుదురు మరియు అనుభవము లేకపోయి నప్పటికిని 'మాకు అనుభవమైనదని' వాగుచుందురు. యదార్థ బోధాసమయము వచ్చినప్పుడు వారి యీ అనుభవమునకు తావెచ్చటనూ వుండదు

అవజానన్తి మాం మూఢాః మానుషీం తను మాశ్రితమ్।
పరం భావ మజానన్తో మమ భూతమహేశ్వరమ్॥ ౧౧

“ నీకు నిజముగా సంసారభయము బోధపడి, వాస్తవముగ నాయెడ నీకు నిజమగు అనురాగము కలిగినచో, నీవీ తత్త్వవిచారణను చక్కగాను ప్రయత్నపూర్వకముగను జ్ఞప్తియం దుంచుకొనవలెను. కామెర్లవ్యాధి వచ్చిన వానికి స్వచ్ఛమగు వెన్నెలకూడ పసుపువన్నెగా కనిపించురీతిని, నా నిర్మలరూపముకూడ దోషవంతముగా కనిపించును. లేదా జ్వరముగలవ నోటిరుచి మారినవానికి పాలుకూడ చేదుగావుండు రీతిని, నేను మనుష్యుడుగా నుండకున్నను మానవులు నన్ను మనుష్యునిగనే భావింపసాగిరి. కావుననే ఓ అర్జునా, యీ రహస్యజ్ఞానమును ముఖ్యబోధమని నీకు మాటిమాటికి చెప్పుచున్నాను. ఈ రహస్యజ్ఞానములేని స్థూలదృష్టి నిష్ప్రయోజనము. స్థూలదృష్టితో నన్ను చూచుట చూచుటే కాదు; ఏలనన, స్వప్నమున ఎవడైన అసత్యముగ అమృతము త్రాగుచో అత డెన్నటికిని అమరుడు కాజాలడు. సాధారణముగ ప్రజలు నన్ను బాహ్యదృష్టితోనే చూచెదరు. మరియు బాహ్యరూపమున మాత్రమే నన్నెరుంగుదురు; కాని నీటియందు పడిన నక్షత్ర ప్రతిబింబమును రత్నముగా భావించి దానిని గైకొనవలెనను తలంపుతో మోసపోయి నాశనమునొందు హంసవలె యీ బాహ్యజ్ఞానము కూడా యదార్థజ్ఞానమును పొందుటలో హానికరమైయున్నది. ఎండమావిని గంగగా తలంచి దానివద్దకు పోయినందువలన మన కేమి లభింపగలదు! కలువమొక్కను కల్పవృక్షముగా భావించి చేతపెట్టుకొనుటచే లాభమేమి కలుగును! కాలసర్పమును రెండుపేటలుగల నీలమణిహారముగ భావించి చేతపట్టుకొనుచో, లేదా తెల్లరాతినే రత్నముగ భావించి ఏరుకొనుచో, లేదా మండుచున్న చంద్రకట్టెల నిప్పురవ్వలను గుప్తభాండా

రము లభించినదని జోలెలో వేసికొను నెడల, లేదా సింహము నూతియందు తన నీడను మాచి, ఆ నీడను మరొక సింహముగా భావించి దూకునెడల — దీని పరిణామ మేమగును!

ఇదే విధముగ, పరమాత్ముడనగు నేను నిజముగా సాకారుడనై ప్రపంచమున అవతరింతునని దృఢనిశ్చయము గలవారై యీ సాంసారిక ప్రపంచమున లీనమగువారు, నీటియందు పడెడి ప్రతిబింబము నే చంద్రునిగా భావించి దానిని గైకొనినవారిని భావించవలెను. భ్రమతో కూడియున్న యిట్టి బుద్ధి నిర్ణయము కేవలము వ్యర్థమైనదే. గంజిని త్రాగి దాని నుంచి అమృత గుణములు ఆశించినట్టుల యీ నశ్వరమగు నామరూపాత్మక స్థూల రూపమును మనస్సునందు పూర్తిగా విశ్వసించి, దానియందే నా శాశ్వత స్వరూపమును చూచుట కూడా వ్యర్థమైనదేనని తెలసికొనుము. ఈ విధమైన ప్రయత్నముకలవ నేనెటుల కనిపించెదను? తూర్పు దిక్కునకు పోయెడి మార్గమున పోయి ఎవడైనా పడమటి సముద్రపు ఆవలి ఒడ్డును చేరగలడా? లేదా, ఓ అర్జునా పొల్లును యెంత దంచినప్పటికి దానినుండి బియ్యపుగింజ లభించగలదా! ఇదేరీతిని, కేవలము వికారముచే ఏర్పడిన యీ స్థూల జగదాకారమును తెలసికొనినంత మాత్రమున నా కేవల నిరాకార నిర్గుణ స్వరూపమును తెలసికొనగునా? ఫేనమును త్రాగుటచే నీటిని త్రాగినందువలన కలిగెడి ఫలితము కలుగునా? ఇదే విధముగ ప్రజలు తమ మనస్సున మోహము జనించుటచే భ్రమనొందినవారై 'యీ జగత్తే పరమాత్మనగు నేను'గా భావించెదరు. ఇట్టి స్థితిలో, యిచ్చట కలిగెడి జనన మరణము లాదిగా గల కర్మలు నాయందు కూడా ప్రయుక్తమగునని విశ్వసింతురు. ఈ రీతిని, నామరహితుడనగు నాకు నామమును, క్రియా హీనుడనగు నాకు కర్మను మరియు విదేహుడనగు నాపై దేహధర్మమును ఆరోపించుచున్నారు. నేను నిరాకారుడనైయున్నప్పటికిని నాకు ఆకారముగలదని ఆరోపింతురు. ఉపాధి హీనుడనగు నాపై ఉపచార విధిని ఆరోపింతురు. నిష్క్రియుడనైనప్పటికి కర్మలు చేయుచున్నానని, వర్ణవిహీనుడనైనప్పటికికూడ వర్ణము గలదని, నిర్గుణుడనైనప్పటికి గుణవంతుడనని, చేతులు - పాదములు లేకున్నప్పటికి చేతులు - పాదములు మొదలైనవి గలవని, అపరిమితుడనైనప్పటికిని పరిమాణముగలదనీ, మరియు సర్వవ్యాప్తినైనప్పటికిని,

స్థానవిశేషము గలదని ఆరోపణ చేతురు. నిద్రయందున్న మనుష్యుడు స్వప్నమున తన శయ్యపైననే అరణ్యమును చూచురీతిని అట్టివారు శ్రవణహీనుడనగు నాకు శ్రవణములు గలవని భావింతురు. నాకు నేత్రములు, గోత్రము, రూపము, ఆకారము, ఇచ్ఛ, తృప్తి, వస్త్రము, భూషణములు మరియు కారణము మొదలగునవి ఏవి లేకున్నప్పటికిని యివన్నియు నాకు గలవని అట్టివారు భావింతురు. నేను స్వయంసంసిద్ధుడ నయినప్పటికి వారు నా విగ్రహములను నిర్మింతురు; నేను స్వయంభువు నయినప్పటికి నాకు ప్రాణప్రతిష్ఠ చేతురు; నేను ఎల్లప్పుడును అంతటను అఖండరూపముగ వ్యాపించి యున్నప్పటికిని వారు నా ఆవాహన విసర్జనముల నొనర్తురు. నేను ఎల్లప్పుడు స్వయంసిద్ధుడనై యున్నప్పటికిని వారు తమబుద్ధిచే నా అవికృత ఏకరూపమునకు బాల్య, యౌవన, వార్ధక్యములతో సంబంధమును కలుగజేతురు. నేను ద్వైతహీనుడ నైనప్పటికిని నాయందు వారు ద్వైతభావమును ఆరోపింతురు. నేను నిష్క్రియుడనై యున్నప్పటికిని నాపై క్రియారోపణ చేతురు; మరియు నేను అభోక్తనైనప్పటికి నేను భోగములను అనుభవించుచుందునని వారు భావింతురు. నాకు ఏ కులగోత్రములును లేకున్నప్పటికిని వారు నా కులమునుగురించి వర్ణింతురు. నేను అవినాశిని అయినప్పటికిని నా మృత్యుకల్పన మొనర్చి వారు దుఃఖింతురు. నేను అందరియందును నిండియున్నప్పటికిని నన్ను గురించి శత్రుమిత్రాది భావములుగలవాడనని తలంతురు. నేను ఆత్మానందమునకు ప్రత్యక్షనిలయము నైనప్పటికిని వారు నేను వివిధసుఖములను వాంఛించుచుందునని భావింతురు; నేను అంతటను వ్యాపించి యున్నప్పటికిని వారు నన్ను ఏకదేశీయునిగా చెప్పుదురు. అంతేగాక నేను ఫలానాచోటున వుందుననికూడ అంగీకరింతురు. నేను సమస్త చరాచరములకు ఆత్మనైనప్పటికిని నేను ఒకపక్షము వహించి రెండవపక్షము వారిని కోపించి చంపుదునని వారు నన్ను గురించి తలంచుచుందురు. మానవధర్మముల నన్నిటిని వారు నాకు గలవని ఆరోపింతురు. ఈరీతిని వారి జ్ఞానస్వరూపము భ్రాంతిగా నత్యదూరమై యున్నది. వారు తమముందు ఏదైన విగ్రహమును చూచుచు దానిని దేవత యని సాగుదురు. ఆ విగ్రహము విరిగిపోయినచో యిది దేవత కాదని అకల పారవైతురు. వారు నేను సాకారమనుష్యుడనని చెప్పు-

భంగుల తలంతురు. వీరి యీ విపరీతజ్ఞానమే సత్యమగు జ్ఞానమును అంధకారమందుంచు చున్నది, మరియు సత్యమైన జ్ఞానము వారి దృష్టిలోనికి వచ్చుటలేదు.

మోఘాశా మోఘ కర్మాణో మోఘ జ్ఞానా విచేతసః।
రాక్షసీ మాసురీం చైవ ప్రకృతిం మోహినీం శ్రితాః॥ ౧౨

"ఇందువలననే యిట్టి పురుషుల జీవితము నిష్ఫలమగుచున్నది. వర్ష ఋతువు గాక తదితర ఋతువులయందు కనిపించు మేఘములును, ఎండ మావులందు లేచుచున్నటుల కనిపించు నీటి అలలును - యివన్నియు దూరము నుండి చూచి ఆనందించ దగినవి మాత్రమేను. వాటివద్దకు పోయి పరీక్షించి చూచినచో అందేమియు నుండదు. అప్పుడవి నిస్సారమైనవిగ తేలును. పిల్లలు ఆడుకొనుటకుగాను తయారుచేయునట్టి మట్టి గుఱ్ఱములు, గారడీ వాడు తయారుచేయునట్టి అలంకారాదులు, లేదా ఆకాశమున మేఘములచే నేర్పడిన మేడలు, కోటలు, గంధర్వనగరులు మొదలగునవి నిజమైనవి కాకున్నప్పటికి చూచుటకు మాత్రము కనిపించుచున్నది. జమ్ముగడ్డి తిన్నగా పెరుగుచుండును. కాయలు కాయవు. లోపల బోలుగా కాండము వుండును. ఆడు మేక కంఠమున గల స్తనములు కూడా చూచుటకు మాత్రమే; అంతకు మించి వాటియందు మామూలు స్తనములచే గలుగు ప్రయోజనమేదియును లేదు. ఈ విధముగనే మూఢుని జీవితము కూడను అతడు చేయు కర్మలు బూరుగు కాయలవలె ఉపయోగ రహితమైనవి. మరియు తృణీకరించదగినవన్ని. ఇట్టి వారు సంపాదించెడి జ్ఞానము కోతి బ్రద్దలుకొట్టిన నారికేళమువలె, లేదా అంధునిచే జిక్కిన ముత్యమువలె నిష్ఫలమగును. అనగా బొమ్మలచేతియం దున్న శస్త్రములవలె లేదా అశుద్ధ పురుషునందలి మంత్రబీజమువలె అతని జ్ఞానము కూడ నిరుపయోగమైనది. కావున ఓ అర్జునా, అతడు ఆర్జించిన జ్ఞానము, మరియు కర్మలూ అన్నియు వ్యర్థములే యగును: ఏలనన అతని చిత్తమున యథార్థజ్ఞానము కొరవడియున్నది. సద్బుద్ధిని కూడా కబళించెడి వివేకము యొక్క ఉనికిని చెడగొట్టెడి మరియు అజ్ఞానాంధకారమున సంచరించెడి తామస రాక్షసియగు ప్రకృతి (మాయ) చేత వారు చిక్కుబడి యుందురు: ఇందుచే వారి చిత్తము చెదరగొట్టబడి, తమోగుణ యుక్తమగు

రాక్షసినోటి వారు బోయి పడుదురు. ఆ తామసరాక్షసి నోటియందుగల ఆశయనెడి ఉమ్మిలో హింస యనెడి నాలుక నివసించుండి అసంతృప్తి అసంతో షములనెడి మాంస పిండమును నిరంతరము రుచిచూచు చుండును. ఈ హింస యనెడి నాలుక పెదవులను నాకుచూ అనర్థపు కర్ణములవరకు బయటకు వెడలును, ఈ రాక్షసి దోషమనెడి పర్వతగుహలలో నిరంతరము మదించితిరుగు చుండును. ద్వేషమే దానిదంష్ట్రిలు; ఇవి జ్ఞానమును నమిలివైచి నాశమొనర్చును. స్థూలబుద్ధిగల మూర్ఖుల దృష్టియందిది చర్మము మరియు ఎముకలతో చుట్టి వేయబడియున్న దానివలె కాన్పించును. ఈ రీతిని యీ తామస మాయారాక్షసి నోటియందు భూతములకు పెట్టబడిన బలివలె పడు మానవులు అజ్ఞానమనెడి లోతునీటిలో మునిగి నాశనమగుదురు. ఈ విధముగ తమోగుణపు గోతిలో పడువారివద్దకు సహాయము చేయుటకై విచారణ యనెడి హస్తము చేరజాలదు. ఇట్టివారికి తామెచ్చటకు పోతిమో కూడా తెలియదు. కాన మూర్ఖులను గురించిన గాధను యిక ముగింతును. ఇంకను దీనిని విస్తరించినచో వాణీదేవికి వ్యర్థముగ కష్టము కలుగును" అని శ్రీకృష్ణుడు చెప్పిన మాటలు విని అర్జునుడు "ఓ మహారాజా! తాము చెప్పినది పూర్తిగా నిజమే" యనెను. అందుపై శ్రీకృష్ణుడు "ఓ అర్జునా! ఇక సాధుపురుషుల స్థితిని వివరించెదను, వినుము" అనెను.

మహాత్మానస్తు మాం పార్థ! దైవీం ప్రకృతి మాశ్రితాః।
భజన్త్యనన్య మనసో జ్ఞాత్వా భూతాది మవ్యయమ్॥ ౧౩

"నిరంతరము పవిత్ర స్థలములందు నివసించవలెనని సంకల్పించెడి క్షేత్ర - సన్యాసినగు నేను ఎవరి శుద్ధాంతఃకరణమందు నివసింతునో. ఎవనిని వైరాగ్యము నిద్రావస్థయందునకూడ విడచిపోదో, ఎవని శ్రద్ధతో కూడియున్న శుద్ధభావనలందు ధర్మసామ్రాజ్యము వసించుచుండునో, ఎవనిమనస్సున ఎల్లప్పుడు వివేకమనెడి ఆర్ద్రితయుండునో ఎవరు జ్ఞాన గంగలో స్నానముచేసి యున్నారో, ఎవరు పూర్ణబ్రహ్మస్థితివరకు చేర శాంతిని పొందియున్నారో, ఎవరు శాంతియనెడి తీగెయందు వెడలిన నూతన పల్లవములవలె నుందురో, ఎవరు ఆ పరబ్రహ్మమందు వెలువడిన అంకురమువలె నుందురో. ఎవని యందు జగత్ పరిణతి లేశా పరిస్పూర్తి యుండునో, ఎవరు ధైర్యమునకు

ఆధార స్తంభముగ కనిపింతురో, ఎవరు ఆనందసముద్రమున ముంచి నింపబడిన పాత్రవలె నుందురో, ఎవరుభక్తియొడగల గాఢానురాగముచే ముక్తికాంతతో కూడ "నీవు నాకక్కరలేదు, తొలగిపొమ్ము" అందురో, ఎవని సహజాచరణమునందుకూడ నీతి సప్రాణముగ విహరించుచున్నటుల కనిపించుచూ, ఎవని సమస్త యింద్రియములను శాంతిచే సింగారింపబడి యుండునో, మరియు ఎవని చిత్తము నావంటి సర్వవ్యాపకునికూడనాల్గువైపులను ఆచ్ఛాదితమొనర్చజాలునంతఅత్యధిక విశాలమైనదో, యీరీతిగా ఏమహాసమర్థుడగు మహాత్ముడు నా ఆ సత్య స్వరూపమును పరిపూర్ణముగ తెలిసికొనునో, ఎవడు దైవీసంపదయొక్క సౌభాగ్యమో మరియు ఎవడు దినదినాభివృద్ధిగాంచుచున్న ప్రేమతో నన్ను భజించుచూ, ఎవనిని ద్వైతభావము ఎన్నడును నామమాత్రమునకైన స్పృశింపదో, ఓ అర్జునా అట్టివారు మత్స్వరూపులైయేయుందురు. వారు నన్ను సేవింతురు. ఆ సేవలోగల విలక్షణమును చెప్పెదను వినుము.

సతతం కీర్తయన్తో మాం యతన్తశ్చ దృఢవ్రతాః।
నమస్యన్తశ్చ మాం భక్త్యా నిత్యయుక్తా ఉపాసతే॥ ౧౪

"ఇట్టి భక్తులు ప్రాయశ్చిత్త విధానమును మానివేసి, నన్ను కీర్తించునప్పుడు భక్త్యావేశమున నాట్యముచేయ సాగుదురు. వారియందు నామమాత్రపు పాపముకూడా లేనందువలన వారికి ప్రాయశ్చిత్తముతో పనిలేదు. వీరు యమ-దమాదులను నిస్తేజమొనర్తురు. తీర్థక్షేత్రముల చిహ్నముకూడా లేకుండ చేతురు మరియు యమ-లోకమార్గమును అంత మొందింతురు. ఏలనన, యమము ముమ్మొందుగనే 'వీరు ఇంతకుపూర్వమే యింద్రియములు వశపరచుకొని యున్నారు. ఇట్టి స్థితిలో వీటిని నేను నియమించవలసిన అగత్యమేమి గలదు?' అనును. ఇట్టివారికి గల మనోనిగ్రహమును చూచి దమము 'నేను యిప్పుడు వేటిని దమన మొనర్చను?' అనును. తీర్థములు 'వీరి అంగము లందు ఔషధసేవ చేయుటకు అవశ్యకమగుమాత్రపు దోషముకూడా లేదు; అట్టి పరిస్థితిలో మేము మా పవిత్రతచే వీరియందలి ఏ మాలిన్యమును తొలగించము?' అనును. ఈ విధముగ ఆ మహాత్ములు కేవలము నా నామ సంకీర్తనమువలననే ప్రపంచమందలి దుఃఖములను నాశనమొనర్చి జగత్తునంతను ఆత్మసుఖముతో నింపివేయుదురు. వారు ప్రభాతము లేకుండగనే జ్ఞాన

దివసమును ఉదయింపజేయుదురు, అభ్యాసము లేకుండగనే అద్భుతలనొనర్తురు, యోగసాధన లేకుండగనే నేత్రములకు మోక్షదర్శన మొసరింతురు. రాజు మరియు దరిద్రులందలి యోగ్యతలో భేదభావము నెంచుటగాని, ఎవరైన గొప్పగాగాని, కొద్దిగాగాని భావించుటయనునది వారు ఎరుగనే ఎరుగరు. వారు ఉచ్చ నీచ భేదముల నొనర్చరు, ఆనందపు బయలును జగత్తునకంతకు తెరచియుంతురు. వైకుంఠమునకు ఎవరైన పోదురో లేదోగాని వారు జగత్తునంతను వైకుంఠముగ నొనర్తురు. ఈ రీతిగా వారు నామకీర్తనము వలన జగత్తునంతను స్వచ్ఛమగు ప్రకాశముతో నిండియుండునటుల జేతురు. వారు సూర్యసమాన తేజస్వులుగా నుందురు. కాని సూర్యునకు కలిగెడి అస్తమయదోషము వారికేమాత్రము స్పర్శించదు. చంద్రుడొక్క పున్నమనాడు మాత్రమే పూర్ణరూపమున కాన్పించును. కాని వారు ఎల్లప్పుడు పూర్ణత్వము గలిగియుండురు. మేఘములు ఉదారమైనవనుటలో సందియము లేదు. కాని వాటి మూలధనము కూడ యొప్పుడో ఒకప్పుడు అయిపోవును; కావున యిట్టి మేఘములు కూడా ఆ మహాత్ములకు సాటిరావు. వీరిని నిజముగ యొగురుచున్న సింహములని చెప్పవలెను. నా నామమును ఒక్కమారు నోట దలచుటకే కొన్ని వేల జన్మల నెత్తవలసి వచ్చును, అట్టి నామము వారి నాలుకలపై ప్రేమచే నిరంతరము నాట్యమొనర్చుచుండును నేను వైకుంఠమునందునూ వుండను. భానుమండల మందునూ కనిపించను, అంతేగాదు నేను యోగుల మనస్సును కూడ దాటి అతలకుపోదును అయినప్పటికిని, ఓ అర్జునా, ఎచ్చట నా అనన్యభక్తులు ప్రేమచే నా నామ సంకీర్తన మొనర్చుచుందురో అచ్చట, ఎచ్చటనూ ఎన్నడునూ లభించని నేను సహజముగనే లభింతును. వారు నాగుణములందు ఎంతగా రకరకముల లీనమై పోదురో చూడుము, వారికి స్థల కాల స్మరణ కూడ వుండదు. మరియు వారు నా నామ కీర్తనమున ఆత్మసుఖ ప్రాప్తినొందుదురు. వారి కృష్ణ విష్ణు హరి, గోవింద – యనెడి అఖండమాల ఎడతెగకుండ సాగుచుండును. మరియు వారు నన్ను గురించి ముక్తహృదయముతో ఆధ్యాత్మచర్చ నొనర్చి తృప్తి పొంది నా గుణములను గానము చేయుచుందురు. ఓ అర్జునా ఆభక్తులు యీ రీతిగా నా కీర్తన మొనర్చుచూ, చరాచరములందు సంచరింతురు. వారు అత్యంత ప్రయత్న పూర్వకముగ పంచప్రాణములను మరియు మనస్సును

పూర్తిగా అణచియుంచి వాటిని తన వశమునందుంచుకొందురు. వారు బాహ్యమునకు యమ - నియమము లనెడి కోటగోడ నేర్పాటుచేసికొందురు. మరియు లోపల వజ్రాసన మనెడి కోటను నిర్మించుకొని ప్రాణాయామ మనెడి ఫిరంగులతో కోటను కాపలా కాయుచుందురు. ఆ సమయమున కుండలినీశక్తి జాగరణము వలన కలుగు ప్రకాశమునందు మనస్సు మరియు ప్రాణవాయువుల యొక్క అనుకూల్యమువలన షోడశకళల అనగా పరిపూర్ణ ఆత్మజ్ఞాన రూపము వనున్న అమృత సరోవరములు తెరువబడును. అప్పుడు అంతర్ముఖేంద్రియముల ఏకాగ్రత యొక్క పరమావధి సంభవించును (అనగా, అవి ఏకాగ్రత యొక్క అంతిమ సీమను చేరును). వికారములనెడి భావ అంతమొందును; మరియు సమస్త యింద్రియములు బంధింపబడి హృదయమున మూసివేయబడును.

ఇంతలో ధారణ అనగా ధ్యానముయొక్క పరిపక్వస్థితినందిన గుఱ్ఱపు రౌతులు ప్రయత్నముచేసి పంచమహాభూతములను ఏకత్ర మొనర్తురు మరియు పంచమహాభూతములు ఏకత్రమై ఆకాశమున లీనమగును, సంకల్ప వికల్పము లనెడి చతురంగసేన పూర్తిగా నాశమొందును. ఆ పిమ్మట 'విజయము కలిగినది విజయము కలిగినది' అనెడి ప్రచండ జయఘోష సాగును. మరియు ఆ జయఘోషలో ధ్యానధారణల నగారా వాయింపబడ సాగును; మరియు బ్రహ్మతో పాటు ఐక్యమనెడి ఏకచ్ఛత్ర రాజ్యము కనిపించసాగును. ఇటుపిమ్మట సంపూర్ణ ఆత్మానుభవ సామ్రాజ్యమున సమాధి లక్ష్మియనెడి అభిషేకము జరుగును. ఓ అర్జునా, యీరీతిగా సాధజన అతిగంభీరమైనదిన్ని గూఢ రహస్యాత్మకమైనదిన్ని అయియున్నది. ఈ విధముగా నన్ను భజించెడి భక్తులు 'వస్త్రమునందు యీ చివరినుంచి ఆ చివరివరకు ఒకేఒక దారపు పోగులుం వుండునటుల, నేనుకూడా సమస్తచరాచరము లందంతటను నిండియున్నానని, తెలిసికొందురు. ఇంతేగాక నేను లేని పదార్థమేదియూ లేదనికూడా వారు తెలిసికొందురు. జగత్తనెడి వస్త్రమునకు ఒక కొన బ్రహ్మదేవుడూ రెండవకొన దోమయూననికూడా వారెరుంగుదురు; మరియు యీ రెంటిమధ్యను గల సమస్త భూతసృష్టియు నా స్వరూపమేననికూడ వారెరుంగుదురు. అంతేగాక వీరు చిన్న పెద్ద సజీవ నిర్జీవ - సృష్టి భేదము నేమాత్రము పాటించరు, వారిదృష్టియందు పడిన ప్రతివస్తువును మద్రూప

ముగ అనగా బ్రహ్మస్వరూపముగ భావించి దానిని సరళత్వముతో ఆదరింతురు. వారికి తమ శ్రేష్ఠత్వమును గురించిన ధ్యానమే యుండదు మరియు యితరుల యోగ్యతా యోగ్యతలనుగురించిన భావమే వారికుండదు. వ్యక్తులందరిని ఒకేరీతిని నమ్రతతో గౌరవించుటే వారికి నచ్చును. మెరకగానున్న చోటున పడిన నీరు తనంతతానే ఒకచోటుకుచేరి పల్లముగానున్న వైపుకు ప్రవహించురీతిని, అట్టి భక్తుల స్వభావము భూతకోటిని చూచుటతోడనే నమ్రమగుటయేయై యున్నది. శీతాఫలభారముచే నిండియున్న చెట్లకొమ్మలు తమంతతామే క్రిందికివంగురీతిని, వారు భూతకోటిముందు స్వాభావికముగనే నమ్రతను చూపుదురు. వారు నమ్రతనే తమ సమస్తవైభవముగ తలంతురు మరియు వారి ఆ వైభవమునంతను జయజయ ధ్వానములతో నాకు అర్పింతురు. ఈ రీతిని ఎల్లప్పుడు భూతకోటియెడ నమ్రులై యుండుటవలన వారికి గల మానావమానములనెడి భావము పూర్తిగా నాశనమగును; యిందువలన వారు తమంతతామే మద్రూపులై నిరంతరము సమరసులైయుండి ఉపాసన చేయుచూ నుందురు. ఓ అర్జునా, యీరీతిని నీకు నిజమైన మరియు మహిమాన్వితమూనగు భక్తివిషయమునుగురించి చెప్పితిని. ఇక జ్ఞానయజ్ఞముచే నన్నుపాసించువారినిగురించి చెప్పెదను వినుము. ఓ అర్జునా, కౌశలముతో భజనమొనర్చు పద్ధతిని నీకిదివరకే చెప్పియున్నాను గాన నీ వెరుగుదువు. శ్రీకృష్ణుని యీ మాటలనువిని అర్జునుడిట్లనెను. "భక్తి మరియు భజనను గురించిన సంగతులు నేనువింటిని, ఈ సౌభాగ్యప్రసాదము నాకొకమారు లభించినది. అయినప్పటికిని అమృతమును మాటిమాటికి వడ్డించినప్పటికిని 'వద్ద'ను వాడెవడైన నుండునా! అర్జునుని యీ మాటలనువిని శ్రీకృష్ణుడు భేషు భేషు! అర్జునా, నీవు చక్కగా పలికితివి. నీయెడ నా అంతఃకరణమున గల స్నేహపూర్ణమైన ఆదరమే నీకు మాటిమాటికి చెప్పునట్టుల చేయుచున్నది" అనెను. అంత అర్జునుడు "మహారాజా, తామట్టుల పలుకుట వింతగానున్నది! చకోరము తనంతమాత్రమున వెన్నెలకోరదా? సంసార తాపమును నివారించుట వెన్నెలయొక్క సహజస్వభావము కాదా? తనకు గల అనురాగముచే చకోరపక్షి నోరుతెరచుకొని చంద్రునివైపు చూచురీతిని, నేనుకూడా మిమ్ము ప్రార్థించుదును. కాని మహారాజా తాము ప్రత్యక్ష కృపాసాగరులు. మేఘము తన సామర్థ్యమువలన మాత్రమే జగత్తుయొక్క

వాంఛను నెరవేర్చుచున్నది. అటుల కానిచో మేఘములవలన గలుగు వర్షమునందు చాతక పక్షికి కలిగెడి దప్పిక ఏపాటిది! కాని, దోసెడు నీరు కావలెనన్నప్పటికికూడ గంగానది ఒడ్డుకు పోవలెనివచ్చు నటుల నా కోరిక కొద్దిదే కావచ్చును. లేదా గొప్పదికావచ్చును, కాని ఓ మహారాజా, సమస్తము నాకు విపులీకరించి చెప్పుము” అనెను. అర్జునుని యీ మాటలకు శ్రీకృష్ణుడు సంతసించి యీరీతిని చెప్పసాగెను.

జ్ఞానయజ్ఞేన చాప్యన్యే యజన్తో మాముపాసతే
ఏకత్వేన పృథక్త్వేన బహుధా విశ్వతోముఖమ్॥ ౧౫

“జ్ఞాన యజ్ఞమునుగురించి యిక చెప్పెదను. పరబ్రహ్మమునం దుత్పన్నమగు ‘అహం బహుస్యామ్ ప్రజాయేయ’ యనెడి మూలసంకల్పము యీ యజ్ఞమునకు యజ్ఞ-స్తంభము. మహాభూతము యజ్ఞ-మండపము, మరియు ద్వైతము యజ్ఞ-పశువునై యున్నవి. పంచమహాభూతములకు గల విశిష్టగుణములు లేదా ఇంద్రియములు మరియు ప్రాణములు యీ జ్ఞాన యజ్ఞమునకు ఉపచారవిధాన సామగ్రులై యున్నవి. అజ్ఞానము ఈ యజ్ఞమునం దాహుతివేయు ఘృతమైయున్నది. ఈ జ్ఞానయజ్ఞమున మనస్సు మరియు బుద్ధి యనెడు కుండములందు జ్ఞానాగ్ని మండుచుండును; మరియు సఖుడవగు ఓ అర్జునా, సామ్యభావమునే యీ యజ్ఞవేదికగా నెరుంగవలెను. వివేకమనెడి బుద్ధికౌశల్యమే మంత్రవిద్యకు శక్తి, శాంతి దీనికి యజ్ఞపాత్ర, మరియు జీవుడు దీని యజ్ఞకర్తయగు యజమానుడు. ఈ యజమానుడగు జీవుడే బ్రహ్మానుభవ మనెడి పాత్రలోనుంచి వివేక మనెడి మహామంత్ర ఘోషమొనర్చుచూ జ్ఞానాగ్నిహోమమునందు ద్వైతమును ఆహుతి యొనర్చును. అజ్ఞానము నశించినప్పుడు యజ్ఞ-కర్త మరియు యజ్ఞ-విధి యనునవి అంతమొందును. ఆ పిమ్మట, ఆత్మైక్యమనెడి నీటియందు జీవుడు యజ్ఞ-సమాప్తి యొక్క అపభృథ స్నానము చేసినప్పుడు భూతములు, యింద్రియములు, విషయములనెడి విభేదము వుండదు. ఆత్మైక్యబుద్ధి పూర్ణముగ ప్రతిబింబిత మగుటవలన యివన్నియూ ఒకే బ్రహ్మరూపముగ నగును. ఓ అర్జునా, నిద్రనుంచి మేల్కొనిన మానవుడు – ‘నిద్రావస్థలో నేనొక కలగంటిని. అందు నేను సైన్యరూపమున నుంటిని. ఇప్పుడు నేను మేల్కొం

టిని. ఆ స్వప్నమందలి సైన్యము కేవలము భ్రమ జనితము. అప్పటి సైన్యమూ నేనే, ఇప్పుడూ నేనే వున్నాను' అని అనుకొనును. అదేరీతిని, జ్ఞాన యజ్ఞమొనర్చువానికి యీ విశ్వమంతయు అభిన్నమగు ఒకే బ్రహ్మరూపమని బోధపడును. ఇందుచే అతనికి గల జీవభావము నాశనమగుచున్నది. అతడు పరమాత్మ బోధచే నిండియుండును. మరియు బ్రహ్మైక్య ప్రాప్తి నొందును. కొందరు యీ ఒకే భావముతో జ్ఞానయజ్ఞము ద్వారా నన్ను భజింతురు. మరికొందరు భక్తులు యీ జగత్తు అనాదియని కూడా విశ్వసింతురు.

ఈ విశ్వమందన్నియూ సమానమైనవే, కాని నామరూపాదులవలన అవి భిన్నమైనవిగా కనిపించుచున్నవి. ఇందుచే యీవిశ్వమందు భేదభావము విలసిల్లుచున్నది. అయినప్పటికిని యీ భేదభావము వలన వాటి జ్ఞానమున భేదముండదు. అవయవములు భిన్నభిన్నముగ నున్నప్పటికిని వాస్తవముగ అవి ఒకే దేహమునకు చెందియున్నటుల, లేదా కొమ్మలు చిన్నవీ పెద్దవిగా నున్నప్పటికిని అవన్నియు ఒకే వృక్షమునకు చెందినవైనటుల, లేదా కిరణములు అసంఖ్యాకములుగ నున్నప్పటికిని అన్నియూ ఒకే సూర్యునవైనటుల—వివిధ రూపములుగా గల వస్తువులు, వాటికి గల భిన్నభిన్న నామములు భిన్నభిన్న వ్యాపారములు మరియు వాటియన్నింటియందును గల భేదము లనునవి యీ భౌతిక జగత్తుకు మాత్రమే సంబంధించినవనిన్నీ, నేను పూర్తిగా భేద భావరహితుడననిన్నీ ఆ నాభక్తు లెరుంగుదురు. ఓ అర్జునా, ఇటుల తమ బ్రహ్మస్వరూపజ్ఞానమునకు భేదభావస్పర్శ కలుగనివ్వనివారు మాత్రమే సరియగు జ్ఞానయజ్ఞమొనర్చువారు. ఏలనన, వారికి ఎప్పుడు ఎచ్చట ఏది కనిపించునో అది పరబ్రహ్మనగు నాకు భిన్నమైనది ఏ కొద్దియూ కాదనెడి జ్ఞానము వారికి మొదటినుండియూ యుండును. నీటిబుడగ జలరూపమే యగును. అది విచ్చిపోవుగాక, లేదా ఉండుగాక దానికి గల సంబంధము నీటితోనే. గాలివలన దుమ్ము అటునిటు ఎగిరిపోవచ్చును, కాని అది తనకుగల పృథ్వీభావము నెన్నడును కోల్పోదు. అవి క్రిందపడినప్పుడు మరల భూమిపైననే పడును. ఇదేరీతిని, ఏదైనా నామరూపాత్మక వస్తువు ఉండుగాక లేక నశించుగాక— అదెన్నడును బ్రహ్మరూపముగనే వుండును. నేను సర్వవ్యాపకుడ నైనటులనే వారి బ్రహ్మానుభవముకూడా సర్వవ్యాపకము. ఈ నానావిధ విశ్వమంతయు ఆ ఏకవిధ బ్రహ్మమే యనెడి జ్ఞానముతో వారు సర్వకార్యముల

నొనర్తురు. ఓఅర్జునా, సూర్యబింబమును చూడగోరువాడు దానిఎదుటనే వుండురీతిని యీజగత్తును తనఆత్మబోధచే వ్యాపముగా నుంచుటవలన వారుకూడ సమస్తమునకు (అందరికి) తమఎదుటనే కనిపింతురు. ఓపార్థా, వారిజ్ఞానమున నాపై మాత్రపు భేదభావముకూడ వుండదు. ఆకాశమున వాయువు అంతటను సమానమును పూర్తిగను నిండియుండురీతిని వారిజ్ఞానము కూడ జగత్తునంతను సమభావముచే వ్యాప్తమొనర్చియుండును. నా వ్యాప్తి ఎంతఅధికముగా నుండునో అంతగా వారిబ్రహ్మబోధకూడ వ్యాపించియుండును; కావున వారు ఉపాసనాసంబంధమగు పని యొక్కటి దానినికూడ చేయనప్పటికిని, వారిద్వారా తనంతతానే నన్నుగురించిన ఉపాసన జరుగును ఈరీతిగా అంతటను నేనొక్కడనే వున్నప్పుడు నా ఉపాసన ఎప్పుడెవరివలన జరుగకుండును? (అనగా అందరును స్వయంతతామే నిరంతరము ఐక్యరూపమున నన్నుపాసించుచునే యున్నారు). కాని, వారందరికి ఆసర్వవ్యాపకజ్ఞానము కలుగదు, కాని జీవులు అప్రాప్తస్థితియందుందురు— వారికి నా యథార్థ స్వరూప ప్రాప్తి కలుగదు. నీకీవిధమగు యోగ్యమైన జ్ఞానయజ్ఞముచే నన్నేరీతిని ఉపాసించవలెనో చెప్పితిని. భిన్నభిన్న వ్యక్తులవల్ల భిన్నభిన్న సాధనములచే జరుగు భిన్నభిన్నకర్మలన్నియు అంతమున నాకే అర్పితమగును. కాని మూఢులకీరహస్యము తెలియదు. అందుచే వారు నాశుద్ధస్వరూపప్రాప్తిని పొందరు.

అహంక్రతు రహంయజ్ఞ స్స్వధాఽహ మహమౌషధమ్।
మన్త్రోఽహ మహమే వాఽజ్య మహమగ్ని రహంహుతమ్॥ ౧౬

“కాని, ఆశుద్ధ బ్రహ్మజ్ఞానోదయమైనప్పుడు, వేదములుకూడా నేనే నని మరియు వేదములలో చెప్పబడిన అనుష్ఠానవిధితో చేయబడు క్రతువులూ యజ్ఞములుకూడా నేనే నని తెలియగలదు. ఆ క్రతుకర్మలచే జరుగు యథాస్థితి యజ్ఞములన్నియూ, అంగోపాంగ సహితమగు యజ్ఞము కూడ నేనే. స్వాహా, స్వధా, సోమాది ఓషధులు, బలి, ఘృతము, సమిధ, మంత్రము, ఆహుతి, ద్రవ్యము, హోత, అగ్ని మరియు హవన వస్తువులు మొదలగు యజ్ఞమునం దుపయోగింపబడు వస్తువులన్నియూకూడా నేనే,

పితాఽహమస్య జగతో మాతా ధాతా పితామహః
వేద్యం పవిత్ర మోంకార ఋక్సామ యజురేవ చ॥ ౧౭

"ఎవని సహవాసముచే అష్టవిధములగు ప్రకృతి (మాయ) వలన అనామ రూపాత్మక జగత్తు ఉత్పన్న మగుచున్నదో, ఆ జగత్పితను నేనే; అర్ధనారీ నటేశ్వర మూర్తి యందలి పురుషుడే నారీమణికూడా యగును. ఈరీతిని యీ చరాచర జగత్తుకు తల్లినికూడా నేనే. ఆ పిమ్మట, సృష్టింపబడు యీ జగత్తు ఎవని ఆధారమున నిలచియుండి వృద్ధిపొందుచున్నదో, ఆ ఆధారము కూడా నేనుగాక మరెవరునుకాదు. ఈ ప్రకృతి-పురుషులు, లేక శివ-శక్తులజంటు ఎవని సహజ సంకల్పముచే నేర్పడినదో, ఆ త్రిభువన పితామహుడనుకూడ నేనే. మరియు ఓ వీరుడవగు అర్జునా, సమస్తమగు భిన్న భిన్న జ్ఞానమార్గములును అంతమున ఏ ఒకేఒక నాల్గు బాటల కూటమి వద్దకువచ్చి కలియునో, దేనిపేరు 'వేద్యమో' అనగా తెలిసికొనదగిన వస్తువో, ఎచ్చట నానా మతములు ఏకమతమగునో, ఎచ్చట భిన్న భిన్న శాస్త్రములు పరస్పరము ఒకదాని నొకటి గుర్తించునో, ఎచ్చట వాటి భేద భావము నశించునో, ఎచ్చట ఒకదాని కొకటి భిన్నముగ నుండెడి జ్ఞాన మార్గములు కలియునో, దేనిని 'పవిత్ర' మందురో మరియు ఏది ఆది సంకల్ప రూపమగు బ్రహ్మ బీజమునుంచి అంకురించిన నాద-స్వరూప ఘోషధ్వని మయమగు అంకురమునకు మూలస్థానమగు ఓంకారమో, అదికూడా నేనే. ఆ ఓంకారపు కుక్షియందుండెడి 'అ', 'ఉ' 'మ'- యనెడి యీ మూడక్షరములును వేదములతో పాటు పుట్టినవి. అట్టి ఆ అక్షరములుకూడ నేనే. ఋగ్, యజుస్సామ వేదములు మూడుకూడా నేనే. ఈ విధముగ సాహిత్య పరంపర యంతయు నేన.

గతిర్భర్తా ప్రభుస్సాక్షీ నివాసశ్శరణం సుహృత్
ప్రభవః ప్రలయస్స్థానం నిధానం బీజమవ్యయమ్॥ ౧౮

"ఈ సమస్త చరాచరజగత్తు ఏ ప్రకృతియందణగియున్నదో, ఆ ప్రకృతి (మాయ) అలసిపోయినప్పుడు ఎవనియందు విశ్రమించునో ఆ పరమధామము కూడా నేనే. ఎవని బలమున ప్రకృతికి జీవము వచ్చుచున్నదో, మరియు ఎవనిని

స్వీకరించుటచే ప్రకృతి యీజగత్తును ప్రసవించుచున్నదో మరియు యీప్రకృతితో సహవాసము చేసి గుణములను అనుభవించునో, ఓ అర్జునా, అయివిశ్వలక్ష్మీనాథుడనుకూడ నేనే. ఈసమస్త త్రిభువనములకు నేనే శాసకుడను. ఆకాశము అంతటను వ్యాపించియుండుట, వాయువు క్షణకాలముకూడ విశ్రాంతముగా నుండకుండుట, అగ్ని కాల్చుట, నీరువర్షించుట, పర్వతము అచలముగానుండుట, సముద్రము తనమర్యాదను ఉల్లంఘించకుండుట, భూమి భూతకోటియొక్క బరువును ఓర్చుకొనుట—యివన్నియు నాఆజ్ఞవలననే అటుల నొనర్చుచున్నవి. నేనుపలికినప్పుడే వేదములుకూడ పలుకును. నేను నడపించినప్పుడే సూర్యుడు నడచును. నేను నడచుశక్తి నిచ్చుటవలననే ప్రపంచమునంతను నడపు ప్రాణములుకూడ నడచుచున్నవి. నేను ఏర్పరచిన నియమముల ననుసరించియే యముడుకూడ భూతసంహార మొనర్చును. ఎవని ఆజ్ఞవలన యీసమస్తము జరుగుచున్నదో మరియు ఎవడుజగత్తున కంతకు సమర్థుడగు ప్రభువో, అతడుకూడ నేనే. ఆకాశమువలె ఏమియు చేయక తటస్థముగా నుండువాడనుకూడ నేనే. ఓ అర్జునా, ఎవడు యీసమస్త నామరూపములందును నిండియున్నాడో, ఎవడు యీసమస్తనామ-రూపములకు మూలాధారుడో, ఎవడు జలతరంగములకు జలమేరీతిని ఆధారమో ఆదేరీతిని యీసమస్తభూతసృష్టికి ఆధారమో, ఆ ఆధారముకూడ నేనే. ఏకనిష్ఠుడై నన్ను శరణుజొచ్చువాని జనన-మరణములనుకూడా నేనే అంతమొందింతును; అందుచే శరణాగతులకు శరణ్యమైనవాడనుకూడ నేనే. అనేకత్వమును ధరించి ప్రకృతియొక్క భిన్నభిన్న గుణముల ద్వారా జగత్తునందలి ప్రాణరూపమున కర్మలను నేనే చేయుదును. సూర్యుడెన్నడును యిదిసముద్రము, యిదిమురికిగుంట - యను భేదభావమును పాటించడు. అతడు జలాశయములన్నింటను సమానరూపమున ప్రతిబింబితుడగును. ఇదేరీతిని బ్రహ్మనుండి దోమవరకు గల సమస్తభూతములందును సమానభావము వహించు సఖ్యరూపమున నుండెడివాడనుకూడ నేనే. ఓ అర్జునా, నేనే జగత్తుకు ఆధారము, మరియు దీనిఉత్పత్తి, వినాశము మరియు పునరుత్పత్తులకుకూడ నేనే కారణుడను. బీజమే కొమ్మలన్నింటిని ఉత్పన్న మొనర్చును. అయినను ఆవృక్షత్వము తరువాత ఆబీజమునందే అణగియుండును. ఇదేవిధముగ, యీజగత్తంతయు ఆదిసంకల్పము వలననే ఉత్పన్నమగును, మరియు అంతమున ఆదేసంకల్పమున

అణగియుండును. ఈవిధమగు అమూర్తమైన నా నిరూపితమగు యీ జగత్తుకు బీజమైన సంకల్పము కల్పాంతమున ఎవనియందు అణగియుండునో, అతను కూడ నేనే. నామరూపములు నశించినప్పుడు వ్యక్తుల విశిష్టత ఉండదు, జాతి-వర్గముల వెడి భేదభావము నశించును మరియు ఆకారము ఉండదు— అప్పటినుంచి (నామరూపములు నశించినప్పటినుంచి) ఆదిసంకల్పవాసన మరల స్ఫురణకు వచ్చునంతవరకు సమస్త చరాచరములన్నియు ఎవనియందు సుఖపూర్వకముగా నుండునో, ఆతడుకూడ నేనే.

తపామ్యహమహం వర్షం నిగృహ్ణామ్యుత్సృజామి చ।
అమృతం చైవ మృత్యుశ్చ సదసచ్చాహమర్జున॥ ౧౯

"నేను సూర్యరూపమున తాపమును కలిగించినప్పుడు జలము ఎండి పోవును. మరల నేనే యింద్రరూపమున వర్షించుచున్నాను, అందుచే అంతటను మరల జలపూర్ణమగుచున్నది. అగ్ని కాయమును కాల్చునప్పుడు ఆకాయమే అగ్నియగుచున్నది. అదేరీతిని చచ్చెడివారు మరియు చంపెడివారు యిద్దరును నా స్వరూపములే యగుదురు. కావున, మృత్యుముఖమున పడెడివారుకూడ నా రూపములే, మరియు అమరులైనవారు స్వాభావికముగ నే నా స్వరూపములుగదా! ఎక్కువ వక్తృత్వము నుపయోగించి విపులముగ చెప్ప వలసిన విషయమును నీకొక్క మాటలో చెప్పెదను వినుము. సత్ మరియు అసత్ అనగా అవినాశి మరియు వినాశియగు అన్నియు నేనే. కాన ఓ అర్జునా, నేను లేని తావే లేదు. కాని ప్రాణుల దౌర్భాగ్యవశమున వారికి నేను కనిపించనే కనిపించుటలేదు. నీరు లేదనిచెప్పి తరంగములు యింకి పోవునా? లేదా దీపము లేదని సూర్యకిరణములు గ్రుడ్డివై పోవునా? ఇదెంత ఆశ్చర్యకరము! ఇదేరీతిని యీలోకులు మద్రూపులై యుండికూడ 'నేనులేనని' భ్రమకలిగియుండుట ఆశ్చర్యకర విషయమే! ఈజగత్తుకంతికిను లోపలను బయటను నేను వ్యాపించి యున్నాను మరియు యీ జగత్తయు నా రూపమే; కాని, యీ దురదృష్టవంతుల దౌర్భాగ్యము 'నేనులేనని' వారిచే చెప్పించుచున్నది. ఈమాట సరిగా, ఒకడు అమృతపు నూతియందు పడెను, అప్పుడాతడు తనను తానే దానినుంచి బయటకుతీసి ఒడ్డున కూర్చొనబెట్టు కొనవలెనని భావించినటు లున్నది. లోకులకు గల యీ విధమగు దురదృష్ట

మున కేమి చేయగలరు? ఓ అర్జునా, గ్రుడ్డివాడు ఒకప్పుడు అన్నముకై అంతటను తిరిగి తన గ్రుడ్డితనము వలన తన కాలికి తగిలిన చింతామణినికూడ కాలదన్నుకొనువటుల, జ్ఞానములేని జీవులకుకూడ యీ గ్రుడ్డివానికి పట్టిన గతియే పట్టును. కావున, మానవులకు జ్ఞానములేనందు వలన చేయవలసిన కార్యములు చేయుటలేదు. గ్రుడ్డి గరుత్మంతునికికూడ రెక్కలుండును. కాని వాటివలన ఆతనికి కలుగు ప్రయోజనమేమి? ఇదేరీతిని జ్ఞానములేనిదే సత్కర్మప్రయాస వ్యర్థమగును.

త్రైవిద్యామాం సోమపాః పూతపాపాః।
యజ్ఞైరిష్ట్వా స్వర్గతిం ప్రార్థయన్తే।
తేపుణ్య మాసాద్య సురేన్ద్రలోక।
మశ్నన్తి దివ్యాన్ దివిదేవభోగాన్॥ ౨౦

"ఓ అర్జునా, ఎవరు ఆశ్రమ ధర్మానుసారము తాము సదాచారమనెడి మచ్చురాయి యగుదురో, ఎవరి యజ్ఞక్రియనుచూచి మూడు వేదములును సంతోషముచే తలలూపునో, ఎవరిముందు యజ్ఞక్రియాఫలము మూర్తివంతమై నిలచియుండునో, అట్టి సోమపానమొనర్చెడి యజ్ఞకర్తలు తాము స్వయముగ యజ్ఞరూపులైనప్పటికికూడ, వారు పుణ్యమనెడిపేర పాపసంచయమే చేసిరని తెలిసికొనుము; ఏలనన, వారు మూడువేదములను పఠించి మరియు వందలకొలది యజ్ఞములొనర్చి యీ యజ్ఞములన్నియు ఎవనిని చేరునో అట్టి నన్ను మరచిపోదురు; మరియు నన్ను మరచి వారు స్వర్గమును స్వీకరించుచున్నారు. దురదృష్టవంతుడగు పురుషుడు కల్పవృక్షము క్రింద కూర్చుని యుండి ఆసమయమున తనజోలెను మూసియుంచుకొని, ఆ పిమ్మట భిక్ష మెత్తుకొనుటకు గుమ్మము-గుమ్మము తిరిగినటుల, వీరుకూడ వందలకొలది యజ్ఞములద్వారా నన్నే ఉపాసించి అంతమున స్వర్గసుఖమును వాంఛింతురు; ఇట్టిస్థితిలో వీరికర్మలు వాస్తవముగ పుణ్యములేవనీ, పాపములుకావనీ యనుటకు తావెక్కడగలదు? కావున, నన్ను విడచి స్వర్గసంగమొనర్చుట అజ్ఞానముతోకూడియున్న పుణ్యమార్గము; జ్ఞానులు దీనిని కేవలము ఉపద్రవముగా అనగా హానికరముగా తలతురు. నిజముచెప్పవలెననిన, నరకదుఃఖము

లను చూచి లోకులు స్వర్గమును సుఖవంతమైనదిగ భావింతురు. వాస్తవమునకు కేవలము నాస్వరూపమొక్కటియే దోషరహితమూ మరియు అవినాశియగు సుఖముగలదిన్నీ అయియున్నది. ఓవీర శ్రేష్ఠుడవగు అర్జునా, నన్ను చేరుటకు గల వంకరటింకరయైనట్టిన్నీ, బాధాకరమైనట్టివిన్నీ యగు రెండుమార్గములును యివియే. స్వర్గనరకములు దొంగలమార్గములు. ఇందలి నియమమేదనగా, పుణ్యమిశ్రితమగు పాపములవలన లోకులు స్వర్గమును పొందెదరు, శుద్ధపాపమొనర్చుటచే నరకమునకు పోయెదరు. మరియు శుద్ధము, నిర్దోషమునగు పుణ్యమొనర్చి నన్ను పొందెదరు. ఓఅర్జునా, నాయందుటూ కూడా ఏకర్మవలన నన్ను లోకులు పొందజాలకున్నారో అట్టికర్మను పుణ్యమని చెప్పెడి నాలుకకు వందలు వేలు ముక్కలుకాదా! యీరీతిని యీయజ్ఞకర్తలు యజ్ఞముద్వారా నన్ను ఉపాసించి స్వర్గభోగములను యాచింతురు. వారు తమపాపరూపమునగల పుణ్యసామర్థ్యముచే స్వర్గలోకమును పొందెదరు; అట్టివారు నన్నెన్నడును చేరరు. ఆస్వర్గమందొక అమర్త్యమే సింహాసనము. అచ్చట కూర్చొనుటకు ఐరావతము, మరియు నివసించుటకు రాజధానియగు అమరావతియు గలవు. అచ్చట మహాసిద్ధుల సంగ్రహము, అమృతభాండారము మరియు కామధేనుసమూహము గలవు. అచ్చట సేవచేయుటకు ఎల్లప్పుడు దేవతలు సిద్ధముగానుందురు, నేలపైన చింతామణిచే గచ్చుచేయబడియుండును, క్రీడించుటకు నలువైపుల కల్పతరువులుగల ఉద్యానవనములు గలవు. అచ్చట గంధర్వులు గానమొనర్తురు, రంభవంటి అప్సరలు నాట్యమొనర్తురు, మరియు ఊర్వశి మొదలుగాగల విలాసస్త్రీలు లభింతురు. అచ్చట, పడకగదియందు స్వయముగ మదనుడే సేవచేయుచుండును, చంద్రుడు ముంగిలియందు నీరుచల్లును మరియు వాయువువంటి నౌకరులు ఎడతెగకుండా యిటునటు పరుగులిడుచు సమస్తకార్యములు చేయుచుందురు. అచ్చట స్వస్తి-వచనములు చెప్పెడి బ్రాహ్మణులలో బృహస్పతి ముఖ్యుడు, మరియు భట్టులవలె పొగడుటకు కావలసినంతమంది దేవతలు లభింతురు. అచ్చట సరదారులవలె పంక్తులుదీర్చి నిలబడియుండు లోకపాలురుందురు. మరియు ఉచ్చైఃశ్రవమువంటి గుఱ్ఱముండును. తనజోలెయందు పుణ్యము వున్నంతవరకు ఇంద్ర-సుఖముతో సమానమగు యీవిధమగు పెక్కుసుఖములను వారనుభవింతురనుటయే యిందలి తాత్పర్యము.

తేతం భుక్త్వా స్వర్గలోకం విశాలం
క్షీణే పుణ్యే మర్త్యలోకం విశన్తి
ఏవంత్రయీ ధర్మమను ప్రపన్నా
గతాగతం కామ కామాలభన్తే॥ ౨౧

“వారు ఆర్జించిన పుణ్యము క్షీణించగానే తిరిగి యీ మృత్యులోకమునకు వత్తురు. వ్యసనుడగు పురుషుడు వేశ్యాలోలుడై తన ఆస్తినంతను పోగొట్టుకొని దరిద్రుడైనప్పుడు ఆవేశ్య గుమ్మము కడకు పోవుటకు అసంభవమగునటుల సంపాదించిన పుణ్యము సమాప్తము అయిన పిమ్మట ఆ యజ్ఞకర్తలు పొందు లజ్జాస్పదమగు స్థితిని నేనేమని వర్ణింతును! ఈ రీతిని నా శాశ్వత ఆత్మను గుర్తించక తమ పుణ్యశక్తి సహాయముచే స్వర్గభోగములు పొందు వారికి వాస్తవికమగు అమరత్వము లభించదు. మరియు ఆ తరువాత వారు తిరిగి యీ మృత్యులోకమునకే రావలసి వచ్చుచున్నది. వారు తల్లియొక్క గర్భాశయపు మురికిలో నవమాసములవరకు వుండి మాటిమాటికి పుట్టుచూ చచ్చుచూ వుందురు. స్వప్నమున అపారమగు ధనసంపదను చూతుము, కాని మెలకువ రాగానే ఆ ధన సంపద యంతయు కనిపించకుండ పోవును. సరిగా యిదేవిధముగ, వేదజ్ఞులకు లభించు స్వర్గసుఖముకూడ మిథ్యయేయని యెరుంగుము. ఓ అర్జునా, ధాన్యపు గింజలు ఏరుకొనిన పిమ్మట మిగిలెడి పొల్లును తూర్పారబట్టుట పూర్తిగా నిష్ప్రయోజనము. అదేరీతిని ఒకడు వేదవేత్త అయిన అగుగాక, అతనికి నా శాశ్వత స్వరూప జ్ఞానము కలుగకున్నచో అతని జీవితమంతయు వ్యర్థమైనదిగనే ఎరుంగుము. కావున, నాజ్ఞానము కలుగకున్నచో వేదోక్తధర్మము లన్నియు నిరుపయోగములే యగును. కాని, నీకు నా స్వరూప జ్ఞానము కలిగి ఆ పిమ్మట మరేవిధమగు జ్ఞానము లేకున్నను నీవు సుఖవంతుడవే యగుదువు.

అనన్యాశ్చిన్తయన్తో మాం యేజనాః పర్యుపాసతే।
తేషాం నిత్యాభియుక్తానాం యోగక్షేమం వహామ్యహమ్॥ ౨౨

“ఎవరు సంపూర్ణమగు మనోయోగపూర్వకముగ తనను తాను నాకు అర్పణమొనర్చునో, గర్భాశయమందలి పిండము మరేయితరకార్యమును

ఎరుగనిరీతిని ఎవడు నన్నుతప్ప మరెవనిని తలంచడో, ఎవనికి సమస్తజీవిత జ్ఞానము నా నామరూపమునందే యుండునో మరియు ఎవడీరీతిని ఏకనిష్ఠుడై నన్నే తలంచుచూ నన్నే ఉపాసించుచుండునో—అట్టివానిని గురించి నేను కూడ అదేవిధముగ శ్రద్ధగలిగియుండును. ఆతడు పూర్ణమనోయోగపూర్వకముగ ఏకీకరణ మొనర్చి నా ఉపాసనామార్గము నెప్పుడు అంగీకరించెనో, అప్పుడే ఆతనిని సమస్తవిధముల సువ్యవస్థితు నొనర్చు భారమంతయు నాపై పడును. అప్పుడు ఆతడు చేయవలసిన కార్యములెల్లను ఆతనికొరకు నేను చేయవలసివచ్చును. రెక్కలు రానంతవరకు తనబిడ్డలు జీవించుటకు తీసికొన వలసిన జాగ్రత్తనంతను తల్లిపక్షియే గైకొనును. దానికి తన ఆకలి-దప్పులు గురించిన చింతయేయుండదు. అదెల్లప్పుడును కేవలము తనబిడ్డలకు హితకరమగు పనులనే చేయును. ఇదేరీతిని, అన్నివిధముల నాపైవిశ్వాసముంచి నన్నే ఉపాసించువారి యోగక్షేమములను నేనేచూచుచుందును. వారికి నాతో ఏకరూపులై మోక్షముపొందవలెననెడి అభిలాషయున్నచో వారి ఆ వాంఛను నేనే నెరవేర్చెదను; లేదా, వారికి నన్ను సేవించవలెననెడి వాంఛకలుగుచో నేను వారికి ప్రేమదానము నిత్తును. ఈరీతిగా వారు తమ మనస్సునందేమి కావలెనని కోరుకొందురో వాటినన్నిటిని నేను వారికి యిచ్చుచుందును. ఈవిధముగా వారికి నేనిచ్చువస్తువుల యోగక్షేమభారముకూడ నాపైననే యున్నది. వారి యోగక్షేమములను నేనే చూచుచుందును, ఏలనన వారు అన్నింటను నాపైననే ఆధారపడియున్నారు గదా!

యేఽప్యన్యదేవతాభక్తా యజన్తే శ్రద్ధయాఽన్వితాః
తేఽపి మామేవ కౌన్తేయ యజన్త్యవిధిపూర్వకమ్॥ ౨౩

"ఇదిగాక యింకను పెక్కుసాంప్రదాయములు గలవు, కాని వాటి అనుయాయులు నా సర్వవ్యాపక రూపము నెరుంగరు. వారు అగ్ని, ఇంద్రుడు, సూర్యుడు మరియు సోముని ఉద్దేశించి యజ్ఞమొనర్తురు. ఆ యజ్ఞములుకూడ నాకేచెందును. ఏలనన, యీ విశ్వమంతయు నేనేగదా! కాని యీ ఉపాసనా విధానము భిన్నమైనది కాకపోగా వక్రమైనదై యున్నది. చూడుము. చెట్టుయొక్క కొమ్మలు, ఆకులు మొదలగునవన్నియూ ఒకేబీజము నుండి ఉత్పన్నమగుచున్నవి, కాని వీటి అన్నిటికి ఒక్క వృక్షమూలమే

జలగ్రహణ మొనర్చుచున్నది, కావున ఆ వృక్షమూలమునకే నీరు పోయుట ఉచితము. లేదా మనుష్యశరీరమున పది యింద్రియములు గలవు. ఇవన్నియు ఒకే శరీరమునందుండును, మరియు ఆ యింద్రియములు సేవించు విషయము లన్నియు అంతమున ఒకే స్థానమునకు పోవును. అయినప్పటికి ఎవడైన ఖాద్య పదార్థమును తెచ్చి చెవిలో పడవేయునా? లేదా పువ్వును తెచ్చి కంటికి కట్టి వందువలన ఏమైన ప్రయోజనముండునా ? వుండదు. ఆహారమును నోటి యందుంచవలెను, సువాసనను ముక్కుతో అనుభవించవలెను. ఇదేవిధమున నా వాస్తవిక స్వరూపమును అర్థముచేసికొనియే నన్ను పొసించవలెను. నా ఆత్మ స్వరూపమును తెలసికొనకుండా నన్ను భజించుట వ్యర్థముగ చేసిన పనివలె నిష్ఫలమగును. కర్మలొనర్చుటకు జ్ఞానదృష్టి కావలెను. మరియు ఆ దృష్టి స్వచ్ఛముగను మరియు నిర్మలముగను నుండుట కూడ ఆవశ్యకము.

అహం హి సర్వయజ్ఞానాం భోక్తాచ ప్రభురేవచ
న తు మా మభిజానన్తి తత్త్వేనా ఒతశ్చ్యవన్తి తే॥ ౨౪

"ఓ అర్జునా, వాస్తవముగ చూచినచో, యీ యజ్ఞముల నన్నిటిని భుజించువాడు నేనుగాక మరెవరు గలరు? నేనే సమస్త యాగములకు మూలమును మరియు నేనే యజ్ఞముల అంతిమ మర్యాదను. కాని యీ యాజ్ఞికులకు యీ విషయజ్ఞానము లేదు, అందుచే వారు అన్యదేవతా భజన మొనర్తురు. దేవతలు, పితరుల పేరట గంగయందుగల నీరు గంగయందే అర్పించురీతిని, యజ్ఞాది విధి - విధానముల ద్వారా వారు కూడ నా వస్తువును నాకే అర్పించుచున్నారు; కాని అర్పణ - విధిమాత్రము అన్యదేవతల నుద్దేశించి చేయుచున్నారు. కావున ఓ అర్జునా, వారు యీ విధి - విధానముల ద్వారా నా వద్దకు వచ్చిచేరుటలేదు; కాని యీ యాజ్ఞికులు ఏ దేవతల నుద్దేశించి యీ సమస్త కర్మల నొనర్చుచున్నారో ఆ ఉపాస్య దేవతలనే వారు పొందుచున్నారు.

యాన్తి దేవవ్రతా దేవాన్ పితౄన్ యాన్తి పితృవ్రతాః
భూతాని యాన్తి భూతేజ్యా యాన్తి మద్యాజినో ఒపిమామ్॥ ౨౫

"తమ మనస్సు, వాక్కు మరియు యింద్రియములను ఇంద్రాదిదేవతా భజనమున లగ్నమొనర్చువారు శరీరపాతము కాగానే ఆ దేవతారూపమును పొందుదురు లేదా, ఎవరిమనస్సుపితృవ్రతాచరణమున సంలగ్నమైయుండునో, వారు మరణానంతము పితృస్వరూపులగుదురు. ఎవరికి భేతాళుడు, పిశాచములు మరియు హీనగ్రామ్య దేవతలు అన్నింటికంటె శ్రేష్ఠముగ తోచునో మరియు జారణ, మారణాది మంత్రములకై ఎవరు వారిని ఉపాసించుటకు అంగీకరింతురో అట్టివారికిగల శరీరమనెడి తెరను మృత్యువు తొలగించగనే వారు వెంటనే భూత - యోనిని పొందుదురు ఈరీతిని అందరూ తమతమ సంకల్పానుసారము ఆయాకర్మ ఫలములను పొందుదురు. కాని ఎవరి కనులు నన్ను దర్శించినవో, ఎవరి చెవులు నన్ను విన్నవో, ఎవరి మనస్సు నన్ను ధ్యానించెనో, ఎవరివాక్కు నాకీర్తిని గానమొనర్చినదో, ఎవరు తమ అవయవములన్నిటితోను అన్ని తావులందును నన్నే ఉద్దేశించి నమస్కరింతురో ఎవరు తాము చేయు దాన - పుణ్యాదులన్నియు నా ప్రీతికొరకై చేయుదురో, ఎవరు నన్నే అధ్యయనమొనర్చిరో, ఎవరు బాహ్యాభ్యంతరములందంతటను మద్రూపులై సంతుష్టులై యుందురో, ఎవరు తమ జీవితమంతయు నాకే అర్పింతురో, ఎవరు కేవలము హరి - భక్తులచిహ్నములను ధరించుటకు మాత్రమే అహంభావమును స్వీకరింతురో, ఎవరికి నన్నుగురించిన లోభమేవుండెనో, ఎవరు నన్ను పొందవలెననెడి వాంఛచే మాత్రమే సకాములై యుందురో, ఎవరు నన్ను ప్రేమించుటయందు మాత్రమే వ్యాకులురై యుందురో, నా సర్వవ్యాపక స్వరూపముచే నిండియుండుట వలన ఎవరికి లౌకికభావము వుండనేవుండదో, ఎవరు తాము శాస్త్రమంత్ర తంత్రాదులన్నింటిని నాప్రీత్యర్థమై చేయుదురో, అనగా సమస్త కార్యములందును ఎవరు నన్నుభజించుచుందురో, అట్టివారు మృత్యువుకు పూర్వమే నా సత్య - శుద్ధ - బుద్ధ స్వరూపమును పొందుదురు. ఇక మరణానంతరము మాత్రము వారు మరెచ్చటకు పోదురు! కాన తమ సమస్త వ్యవహారములను స్వయముగనే నా స్వరూపముం దర్శించువారు నాయొక్క యాజ్ఞిక లేక ఉపాసక స్వరూపమునే పొందుదురు. ఓ అర్జునా, ఆత్మ స్వరూపానుభవము కానిదే నేనెవరికీ ఎన్నడును ప్రియుడను కాను. నేను మరే ఉపాయమునను ఎవనికిని సాధ్యుడను కానేరను; ఈ విషయములందు తన జ్ఞానమునుసరించి

గర్వించువానిని అజ్ఞానిగా నెఱుంగుము. తన గొప్పతనమును ప్రదర్శించు వానియందు ఏదో లోపము మరియు అపరిపక్వతయు గలదని ఎఱుంగుము. అభిమాన పూర్వకముగ 'నేను పరిపూర్ణుడనైతిన'ని చెప్పు వానియందు ఏమాత్రము మహాత్మ్యము లేదని ఎఱుంగుము. ఇదేవిధముగ, ఓ అర్జునా ఎవరు తమ యజ్ఞయాగాదులనుగురించిగాని తపస్సును గురించిగాని ప్రగల్భములు చెప్పుకొందురో వారి యీ సమస్తకర్మలు గడ్డిపోచమాత్రపు ఉపయోగము కూడ లేనివని ఎఱుంగుము. జ్ఞానసామర్థ్యమును నిలుపుటలో వేదములను మించి ఎక్కువ సామర్థ్యముగలది మరేదైన గలదేమో నీవే చెప్పుము! లేదా వక్తృత్వ - శక్తియందు సహస్ర వదనుడగు శేషనాగును మించిన శాలెలముగలవాడెవడు? కాని అట్టి శేషుడుకూడ నా శయ్యక్రింద అణగి యున్నాడు. మరియు వేదములుకూడ నా స్వరూపమును వున్నది వున్నట్లుగా వర్ణించుటకు గాబరాపడి 'నేతి నేతి' యనిచెప్పి వైదొలగును. ఈ విషయమున సనకాది జ్ఞానులుకూడ ఉన్మాదులు మరియు స్తంభితులునైరి. తపస్సును గురించి యోచించుచో శూలపాణియగు శంకరునితో సమానముగ కఠోర తప మొనర్చిన వాడెవడు గలడు? కాని అట్టి తాపసశ్రేష్ఠుడగు శంకరుడుకూడ తనకుగల అభిమానము నంతయు విడనాడి నా పాద - తీర్థమును తన మస్తకముపై ధరించుచున్నాడు. సంపదలో లక్ష్మికి సాటివచ్చు వాడెవడు! ఆ లక్ష్మి యింటియందు శ్రీదేవివంటి దాసీలు పనిచేయుదురు. ఆ లక్ష్మిదేవి ఆడుకొనునప్పుడు ఆటబొమ్మగా తయారుచేసిన గృహమే లోకులచే అమరపురియని పిలువబడుచున్నది. ఇట్టిస్థితిలో ఇంద్రుడు మొదలుగాగల దేవాధిపతులు లక్ష్మిదేవి ఆటబొమ్మలు కారా! ఆమె ఆటలో విసుగెత్తి ఆ ఆటబొమ్మను విరుగగొట్టుచో యీ మహేంద్రాదులందరు దీనులగుదురు. ఆమెవద్ద పనిచేయు దాసీలు ఏ వృక్షములను చూతురో ఆ వృక్షములన్నియు కల్పవృక్షములగును. తనయింటియందు పనిచేయు పరిచారికలందే యింత మహిమ యున్నప్పుడు యజమానురాలగు ఆమెయందెంత మహిమ యుండునో యోచించుము. అట్టి అలౌకిక సామర్థ్యముగల ఆ లక్ష్మిదేవి నారాయణునిముందు సామాన్యురాలు. కాన ఓ అర్జునా, ఆ లక్ష్మిదేవి యనన్యభక్తిగ నన్ను సేవించుచున్నది. మరియు ఆమె తనకుగల అభిమానము నంతయు విడచి నారాయణుని పాదపద్మములను కడిగెడి

సౌభాగ్యమును పొందినది. కావున మొట్టమొదట తన గొప్పదనమును గురించిన యోచననంతను విడచిపెట్టవలెను. జ్ఞానసంబంధమగు తన అభిమానమును పరిత్యజించవలెను మరియు 'నేను జగత్తునందలి జీవములన్నింటికంటె అల్పుడను' అనెడి సద్భావనను మనము నందుంచుకొని వినయవంతుడు కావలెను. అప్పుడు మానవుడు నా స్వరూపమువద్దకు వెళ్ళి నన్ను చేరగలడు. సహస్రకరుడగు సూర్యుని దృష్టియందు చంద్రుడుకూడ పాలిపోవును. అట్టిస్థితిలో మిణుగురు పురుగు తన తేజోప్రౌఢిమను గురించి ప్రగల్భములు పలుక నేల! కాన, లక్ష్మియొక్క మహత్త్వమూ, శంకరుని తపస్సుకూడ అత్యల్పమైన కావున మూఢులు, దుర్బలులనగు సామాన్య మానవులనుగురించి అడుగ నేల! కావున శరీరాభిమానమును విడచివేయవలెను. సమస్త సద్గుణ ప్రతిష్ఠను దిగదుడిచి పారవేయవలెను. మరియు సంపదయనెడి మదమును త్యాగమొనర్చి దానిని అంతమొందించి వేయవలెను.

పత్రం పుష్పం ఫలం తోయం యో మే భక్త్యా ప్రయచ్ఛతి ।
తదహం భక్త్యుపహృత మశ్నామి ప్రయతాత్మనః ॥ ౨౬

"ఇట్టి భక్తుడెప్పుడును అపార ప్రేమ రసపూర్ణుడై ఏ చెట్టు పండును నా కర్పించుటకై చేతబుచ్చుకొని నావైపునకు రాసాగునో, అప్పుడు ఆ పండును గైకొనుటకై ఆతడా పండు తొడిమను త్రుంచునంతవరకు కూడ ఆగక నా చేతులను చాపి అత్యధిక ప్రేమతో వున్నది వున్నట్లుగా ఆ ఫలమును ఆరగించెదను. ఓ అర్జునా, నా భక్తుడెవడైన భక్తి పూర్వకముగ నాకొక పువ్వు నిచ్చుచో దానిని నేను వాసన చూడవలెను; కాని ఆ సమయమున నేను నా భక్తుని ప్రేమచే అత్యధికముగ నిండియుండుటచే ఆ పువ్వును కూడ నేను నోటియందిడుకొని భుజింతును అంతేగాదు, నా భక్తుడెవడైన నాకొక ఆకును అర్పించుచో, నేనా ఆకు మంచిదా లేక కుళ్ళిపోయినదా లేక ఎండిపోయినదాయని కూడ చూడను. నేను చూచునది కేవలము అది ప్రేమరస పూరితముగా నుండుటయే; అట్టి ఆకును కూడ ఆకలిగొన్న మనుష్యుడు తొందరలో అమృతమును త్రాగి తృప్తుడగురీతిని నేను సుఖముగా తిని బలిష్ఠుడ నగుదును. లేదా ఒకొక్కప్పుడు యెచ్చటనైన ఆకు కూడా లభించకపోవచ్చును. కాని, నీటికి కొదువయుండదు

కదా! అది విలువలేకుండా అంతటను లభించును. అట్టి ఉచితముగా లభించిన నీటినే నా భక్తుడు తన సర్వస్వముగ భావించి నాకు అర్పించును; అతని యీ అల్ప సమర్పణమే నాకు ఆ భక్తుడు వైకుంఠము కంటె కూడ శ్రేష్ఠమగు నివాసస్థానమును కట్టించినటులను, లేదా కౌస్తుభము కంటె శ్రేష్ఠమైన నిర్మల ప్రకాశవంతమగు నగను నాకు అలంకరించినటులను, లేదా క్షీరసాగరము కంటెను యెక్కువ సుఖదాయకమగు పాలచే నిర్మింపబడిన అసంఖ్యాకములగు నవీన శయన - స్థలములను నాకై నిర్మింపించినటులను, లేదా కర్పూరము, చందనము మరియు కృష్ణాగరు - యీ మూడు వస్తువులతోను కూడిన సుగంధమయమగు అత్యున్నతమగు మేరుపర్వతమును నేను అనుభవించుటకై ఉత్పన్నమొనర్చినటులను, లేదా నా దీప - మాలలో మరొక సూర్యుని తెచ్చి నిలపినటులను, లేదా గరుడునివంటి వాహనమును లేదా ప్రత్యక్షముగ కల్పవృక్షముల తోటను, లేదా కామధేను సమూహమును నాకు అర్పించినటులను, లేదా అమృతము కంటె రుచికరమగు నానా విధములగు దివ్య పక్వాన్నములు నాకు సమర్పించినటులను నేను భావింతును. నా భక్తుడు నాకొక నీటిబిందువును అర్పించినంతనే నాకింత అపారమగు సంతోషము, ఆనందము కలుగును ఓ అర్జునా, భక్తి పూర్వకముగ కుచేలుడు తెచ్చిన మూడు గుప్పెడుల అటుకుల కొరకై అతని చిరిగిపోయిన పైబట్టలో కట్టబడిన మూటను నేను స్వయముగా విప్పుటను నీ వెరిగినదే. నేను కేవలము భక్తినే చూతును. భక్తి యున్నచోట కొద్ది - గొప్పయను భేదభావమును నేనెన్నడును పాటించను. ఏదైన కానిమ్ము, ఎవడైన కానిమ్ము, నాకేవిధముగనైన ఆతిథ్యమివ్వనిమ్ము - ఆతనియందు నిజమగు భక్తి భావము కనిపించుచో నేను వెంటనే ప్రేమ పూర్వకముగ దానిని స్వీకరింతును. నిజము చెప్పవలెననిన, పత్రము, పుష్పము, ఫలము మొదలగు సామాన్య వస్తువులు భక్తిని వెలిబుచ్చు సాధనములు మాత్రమే. వాస్తవమునకు నాకే నిమిత్తములు మరియు సాధనలతో ఏ విధమగు సంబంధమూ లేదు. నాకు కావలసినది భక్తితత్వ మొక్కటే. కాన ఓ అర్జునా, ఈ యోగమును సాధించుటకు సహజమగు ఒక ఉపాయమును నీకు చెప్పెదను వినుము. నీవు భక్తితత్వ

సాధన మొనర్చవలచుచో నీ మనస్సున నన్నెన్నడును విస్మృతుడను కానివ్వకుము - ఎల్లప్పుడు నన్ను స్మరణమందుంచుకొనుము.

యత్కరోషి యదశ్నాసి యజ్జుహోషి దదాసియత్ ।
యత్తపస్యసి కౌన్తేయ ! తత్కురుష్వ మదర్పణమ్ ॥ ౨౭

"నీవు ఏ కర్మను చేతువో, ఏ విషయములను భోగింతువో, ఏ యజ్ఞ సంపాదన మొనర్తువో, ఏ దాన మొనర్తువో లేదా నౌకరులను నిర్వహించుటకై ఏ ఏర్పాటు చేతువో, లేదా తపస్సు వ్రతములు మొదలుగాగలవి ఏవి ఆచరింతువో - అనగా నీ చేతులతో ఏ ఏ పనులు జరుగుచుండునో వాటి నన్నిటిని అప్పటప్పట నన్నుద్దేశించి సమర్పించుచుండుము. కాని యిటుల చేయునప్పుడు లేశమాత్రమైన అహంకార ముండరాదు. ఈరీతిని అహంకార దోషమును కడిగివేయవలెను మరియు సమస్త కర్మలను అహంకారదోషము లేకుండా నిర్మలముగ నుంచి నాకు అర్పించవలెను.

శుభాశుభఫలై రేవం మోక్ష్యసే కర్మబన్ధనైః ।
సన్న్యాస యోగ యుక్తాత్మా విముక్తో మాముపైష్యసి॥ ౨౮

"అగ్నికుండమున వేగిన గింజ మొక్కగా మొలవనిరీతిని నాకు అర్పించబడిన కర్మలకు కూడ ఏ విధమగు ఫలమును వుండదు. అనగా, నాకు అర్పింపబడిన కర్మఫలబంధమున కర్త యెన్నడును పడడు — అట్టి కర్మలు అతని కెన్నడును బాధకములు గానేరవు. ఓ అర్జునా, కర్మలు అవశిష్టముగా నున్నప్పుడే వాటికి ఫలములు కూడ కలుగును అట్టి ఫలమును అనుభవించుటకై జీవుడు ఏదేనొక శరీరమును ఆశ్రయించవలెను. కాని, ఆ సమస్త కర్మలు పూర్తిగా నాకు అర్పించుటచే, వెంటనే జనన-మరణములకు ఆధారమంతయు నశించిపోవును. ఓ అర్జునా, 'నేడేమి తొందర ! రేపు చూచుకొనవచ్చును' అని నేటి పనిని రేపటికి వాయిదావేయదగిన సమయము కాదు; కావున, ఆత్మ-స్వరూపమును పొందుటకు అన్నిటికంటె సులభమగు సహజోపాయము ఫల-సన్న్యాసముతో కూడిన కర్మ-యోగమే. మరియు దానినే నీకు ఉపదేశించితిని. నీవు యీ శరీర బంధమునందుండకుము మరియు సుఖ-దుఃఖములనెడి సముద్రమున మోసపోకుము. మరియు సహజముగనే

యీ సుగమ మార్గమున నడచి ప్రసన్నతాపూర్వకముగ నా ఆనందమయ స్వరూపమున ఐక్యము నొందియుందురు.

సమోఽహం సర్వభూతేషు న మే ద్వేష్యోఽస్తి న ప్రియః।
యే భజన్తి తు మాం భక్త్యా మయి తే తేషు చాప్యహమ్॥ ౨౯

“‘నేనటుల ఏరీతిని వుంటినని’ నీవు ప్రశ్నించవచ్చును. నేను సమస్త భూతములందును సమభావమున నుందును. నాయందు స్వపరభేద భావము తిల మాత్రముకూడలేదు. ఏ జీవులు నా శాశ్వత సత్యస్వరూపమును ఎరుంగుదురో, అహంకారము పేరునకుకూడ లేకుండా నాకె మొనర్తురో, సమస్త భావములు మరియు కర్మలద్వారా నన్నే భజింతురో, అనగా తన జీవితమును మరియు తాను చేయు సమస్తకర్మలను నాకు అర్పింతురో అట్టివారు శరీరమందున్నప్పటికిని వారు వాస్తవమునకు శరీరమందుండరు. మరియు వారు పూర్ణరూపమున నా స్వరూపమందే వుందురు. మరియు నేనుకూడ వారియందే వసింతును. ఇంతపెద్దదగు వటవృక్షము తన సంపూర్ణవ్యాపకత్వముతో ఒక చిన్నగింజయందు లీనమైయుండును, మరియు ఆ బీజము ఆ వటవృక్షమునందే వుంటున్నది. ఇదేరీతిని నాయందును మరియు నా భక్తులయందును కేవలము బాహ్యమునగల నామమాత్రపు భేదమేవుండును. కాని లోపలివస్తుస్థితిని గురించి యోచించినచో ‘నేనే వస్తువునో’ నా భక్తుడు కూడ అదేవస్తువు మరియు మా యిద్దరియందును ఏ భేదమూ వుండదు. ఎవరివద్దనుండియైన ఏదైన వగ ఎరువు తెచ్చుకొని దానిని తాముధరించినప్పటికిని ఎవరును ఆ వస్తువు ‘తనది’ యని భావించరో, అదేరీతిని నా భక్తులు దేహధారణ మొనర్తురు; కాని వారు దానినెన్నడును తనదిగా తలంచరు. పువ్వుయొక్క సువాసన గాలితో కలసి ముందుకు పోవును, మరియు వెనుకనున్న పువ్వు వాడి క్రిందపడిపోవునంతవరకు తొడిమను అంటిపెట్టుకొని యుండును. ఇదేరీతిని ఆ భక్తుడు కూడ తన మనస్సున ‘తనది’యనెడి భావము పోయినవాడై అంత్యకాలము వరకు ఏదోవిధమున ఆయువును వహించియుండును. ఓ అర్జునా, తన కర్తృత్వాభిమానమును నాపై ఆరోపించువాని అభిమానము నాకే చెందును; మరియు ఆ అభిమానము నా భక్తునకు ఏ విధముగను బాధాకరము గానేరదు.

అపిచేత్సు దురాచారో భజతే మామనన్యభాక్।
సాధురేవ సమన్తవ్య స్సమ్యగ్వ్య వసితోహిసః॥ 30

"ఎవరీరీతిని నిర్మలప్రేమభావముతో నన్ను భజింతురో వారిని శరీరము ఏ విధముగను బాధించదు, వారు ఏ జాతికి చెందినవారైనప్పటికిని ఏ విధమగు బాధయూ లేదు. ఓ వీరశ్రేష్ఠుడవగు అర్జునా, ఆచరణనుబట్టి అతడు దురాచారుడు అయినప్పటినికి అతడు జీవితాంతమున శరీర పాతమగునప్పుడు భక్తియనెడి అరుగుపైన యెక్కి యున్నవాడగునను విషయమును ఎన్నడును మరువకుము. అంత్యసమయమున వుండెడి బుద్ధి ననుసరించియే ముందుగతి యొక్క స్వరూపము కూడ నిశ్చితమగును. కావున అంత్యసమయమున తన జీవితమును భక్తియొక్క చేతికి తప్పగించెడివాడు అంతకుపూర్వము దురాచారుడు అయినప్పటికిని అతడిప్పుడు భక్తియనెడి పావనసామర్థ్యమువలన సర్వశ్రేష్ఠుడుగా గణింపబడవలెను. ఎవడైన మనుష్యుడొకడు ఒకమారొక గొప్ప వరదలో మునిగిపోయి దానినుండి ఏదోవిధమున తప్పించుకొని బయటకు వచ్చినప్పుడు అంతకుముందు జరిగిన మునుగుట యనునది నిరర్థకమైనటుల, అంత్యసమయమున మానవుడు భక్తిగలవాడైనచో అంతకుపూర్వము అతడాచరించిన పాపములన్నియు తుడిచిపెట్టుకొని పోవును. కావున ఎవడైన పురుషుడొకప్పుడు దురాచారియే యగుగాక అతడు పశ్చాత్తాపమనెడి తీర్థమున చక్కగా స్నానమొనర్చి శుద్ధహృదయముతో నా స్వరూపమున ప్రవిష్టుడగుచో అతడు పూర్తిగా పవిత్రుడనియే ఎంచవలెను; మరియు అతని కులీనత పూర్తిగా నిర్దోషమైనదీ మరియు అతడు నిజముగా తన జీవితమును సార్థకమొనర్చుకొనెననీ అంగీకరించవలెను. అతడు విద్య తపస్సు మరియు అష్టాంగ యోగాదులనన్నిటిని అర్జించినటుల యగును. ఓ అర్జునా, ఇక దీనిని గురించి విశేషించి విస్తరించ నక్కరలేదు. ఇందలి భావము, ఎవనిమనస్సున నాయెడ అఖండానురాగ ముత్పన్నమగునో అతడు పరిపూర్ణముగ సమస్త కర్మలను దాటినవాడగునని చెప్పుటయే. ఎవడు తన మనస్సు మరియు బుద్ధిచే చేయు సమస్తకర్మలను ఏకనిష్ఠయనెడి పెట్టెలో నింపిపెట్టి ఆపెట్టెను పూర్తిగా నా అధీన మొనర్చునో, అతడు యీ విధముగ కర్మాతీతుడగును.

క్షిప్రం భవతి ధర్మాత్మా శశ్వచ్ఛాన్తిం నిగచ్ఛతి।
కౌన్తేయ! ప్రతిజానీహి న మే భక్తః ప్రణశ్యతి॥ ౩౧

“నా భక్తుడు కొంత కాలమైన తరువాత అనగా మరణించిన తరువాత నా సమానుడగునను భావము నీ మనస్సున కలిగియుండవచ్చును. అప్పుడు నిన్నుడుగునదిదియే - ఏమన - అమృతమునందే తాను నివసించుటానికి మరణ మెటుల కలుగును? సూర్యుడు ఆకాశమున ఉదయించియుండని సమయము రాత్రి యుండును. ఇదేరీతిని నా భక్తి లేకుండా చేయు కర్మలన్నియు మహా పాపములని చెప్పవలనా? కాన, ఓ అర్జునా, ఎప్పుడాతని చిత్తవృత్తి నా వద్దకు వచ్చునో, అప్పుడే అతడు పూర్తిగా నా స్వరూపమును పొందును. ఒక మండుచున్న దీపముచే మరొక దీపమును వెలిగించిన పిమ్మట, యిందు మొదటినుంచి వెలుగుచున్న దీపమేదియో, తరువాత నుంచి వెలుగుచున్న దీపమేదియో చెప్ప వలనుపడదుగదా! ఇదేవిధముగ పూర్తిగా నా భక్తియొనర్చు భక్తుడు ఆ క్షణముననే మద్రూపుడగును. ఆపైన, నా అక్షయ శాంతవృత్తి ఆతనికి ప్రాప్తించును; దానివలన ఆతని తేజస్సు వృద్ధియగును. ఆతడు నా జీవితముతోనే జీవించునని చెప్పవలెను. ఓ అర్జునా, యిక దీనిని గురించి చర్విత చర్వణమేల! ఇందలి ముఖ్యతత్వము, నన్ను పొందగోరువారు పరిపూర్ణమగు భక్తిని నాయెడ కలిగియుండవలెనను విషయమును మరువరాదు. వంశ గొప్పదనమును గురించి యోచించవద్దు, కులీనత్వమును గురించి పొగడ్తతో కూడిన వర్ణన చేయకుము. మరియు ధనసంపదను గురించిన అహంభావపు పలుకులు పలుకకుము. ఏలనన, నా భక్తి లేనిచో ఇవన్నియు వ్యర్థమే. మొక్కకు ధాన్యపుకంకులు యెన్ని వున్నప్పటికిని ఆ కంకు లందు ధాన్యపు గింజలే లేకున్నచో, లేదా పట్టణము పెద్దదైనప్పటికిని అది పాడుపడి నిర్జనముగ నున్నచో దానివలన ప్రయోజనమేమి! సరోవర మైతే వున్నది, కాని అది ఎండిపోయినది, లేదా అరణ్యమున ఒక దీనునకు మరొక దీనుడు జతగూడెను, లేదా చెట్టువున్నది, కాని గొడ్డుమోతు పూలతో నిండియున్నది - సమస్త వైభవము, కుల గౌరవమంతయు లేదా జాతిగౌరవ మంతయు యిదే మాదిరిగ వ్యర్థమని తలంచవలెను. శరీరమందలి అవయవములన్నియు చక్కగానే వున్నవి, కాని ఆ శరీరము ప్రాణములేని

దగుచో అది పూర్తిగా నిరుపయోగమే యగును. ఇదేరీతిని నా భక్తిలేని ప్రాణి తిరస్కార పాత్రుడగును. ఏలనన, యీ విధముగా జీవించియుండెడి మనుష్యులందును, మరియు భూమిపై పడియున్న రాళ్ళయందును భేదమేమి గలదు! బొమ్మజెముడుచెట్టునీడను బుద్ధిమంతుడైనవాడు కూర్చొనక తప్పించుకొను రీతిని పుణ్యముకూడ భక్తుడు కానివానినుండి తప్పించుకొనును, వానియొద్దకు పోదు. వేపచెట్టు మిక్కుటముగ కాసి ఫలభారముచే వంగి పోయినప్పటికి కూడ, దానిని చూచి ఒక్క కాకులు తప్ప మరెవ్వ రానందపడెదరు! ఇదేరీతిని భక్తిహీనుడగువాడు ఎంత సంపన్నుడైనప్పటికిని ఎంత శక్తిశాలి యైనప్పటికిని, అవి అతని దోషములనే పెంపొందించును. షడ్రస భోజనమును ఒక కుండ పెంకులో వడ్డించి నాలుగు వీధులు కలసెడి కూడలిలో పెట్టినచో, దానివలన కుక్కలకు చుండు వ్యాధియే వృద్ధి యగును. (అనగా దానిని తినుటచే కుక్కలకు చుండు రోగము వచ్చును) ఇదే రీతిని భక్తిహీనుడగు పురుషుని జీవితముకూడనగును. అతనిచే స్వప్నము నందు కూడ పుణ్య-కార్యములు జరుగవు. అతని జీవితము ప్రపంచమందలి దుఃఖములనెడి పిండివంటలు వడ్డింపబడిన పళ్ళెరము వంటిది కావున, ఉత్తమ కులము లేకుండుగాక, అంత్య కులజుడే యగుగాక, చివరకు పశు శరీరమే యగుగాక, ఏ విధమగు హానియు లేదు. ఓ అర్జునా, మొసలి గజేంద్రుని పట్టుకొనినప్పుడు గజేంద్రుడు నన్ను పిలచెను. అంతే, భక్తి పూర్వకముగ నన్ను స్మరించుటతోడనే అతడు మద్రూపుడయ్యెను. మరియు అతని పశుత్వ మా క్షణముననే అంతమొందెను.

మాం హి పార్థ వ్యపాశ్రిత్య యేఽపి స్యుః పాపయోనయః ।
స్త్రియో వైశ్యాస్తథా శూద్రాస్తేఽపి యాన్తి పరాంగతిమ్ ॥32॥

"ఓ అర్జునా, ఎవని పేరును ఉచ్చరించుటకూడ నిందనీయమో, అట్టి హీనమగు పేరుగల జాతులందుకూడ ఏది అన్నింటికంటె హీనజాతియో, అట్టి హీనజాతియందలి పాపయోని యందెవడు జన్మించెనో, అట్టి పాపయోని యందు జన్మించుటేగాక జ్ఞానవిషయమున ఎవడు రాతివలె జడుడో - యింత హీనుడైనప్పటికి ఎవనియందు నాయెడ పరిపూర్ణమగు భక్తిగలదో, ఎవనివాక్కు నా గీతములనే నిరంతరము గానమొనర్చుచుండునో, ఎవనిచూపు

నిరంతరము నన్నే చూచునో, ఎవని మనస్సు నిరంతరము నన్ను గురించిన యోచనయే చేయునో, ఎవని చెవులు నా కీర్తిని వినుటయందెన్నడును ఏమరకయుండునో, ఎవనికి నా పరిచర్యయే తన శరీరమునకు అలంకారముగ తోచునో, ఎవనికి విషయములను గురించిన చింతనయే యుండదో, ఎవడు కేవలము నన్నే ఎరుంగునో మరియు యివన్నియు నున్న పిదప ఎవనికి తాను జీవించియుండుట మరణించుటతో సమానముగ బోధపడునో, ఓ అర్జునా, యీ రీతిని ఎవడు తాను తన సమస్తవృత్తులతోను జీవించుటకు కేవలము నన్నే తనకు ఆధారముగ నొనర్చుకొనియుండెనో, అట్టివాడు పాపయోని యందే పుట్టుగాక మరియు విద్యావిహీనుడే యగుగాక అతనిని నాతో పోల్చిచూచినచో అతడు ఏమాత్రమును నాకు తీసిపోడు. ఓ అర్జునా, జ్ఞాపకముంచుకొనుము, యీ భక్తిసంపద గలవారగుటవలననే రాక్షసులు దేవతలనుకూడ హీనులుగ నొనర్చిరి. నా భక్తుడగు ప్రహ్లాదుడు దైత్యకులము నందే జన్మించెను. కాని అతని నిర్మలభక్తివలన నేను నృసింహావతారము నెత్తవలసి వచ్చెను. ఆ ప్రహ్లాదునకు నా మూలముననే పెక్కురు అనేక కష్టములను కలిగించిరి. దీని ఫలముగా నేనివ్వగలిగినదంతయు అతనికి ముందుగనే లభించినది. అటులకానిచో అతనికులము దైత్యకులము. కాని యింద్రుడుకూడ అతనికి సాటి రాలేకపోయెను. ఇటుల చెప్పుటలో గల ఉద్దేశ్యము, భక్తియే ప్రధానముగాని జాతిప్రధానము కాదనుటయే. రాజాక్షరములు తోలుముక్కపై ముద్రించినప్పటికిని దానికి బదులుగా సమస్త వస్తువులు లభించగలవు. కాని రాజాజ్ఞయాపడి అక్షరములు ముద్రించకున్నచో వెండి - బంగారు ముక్కలనుకూడ ఎవడును గైకొనడు. దీనివలన యీ ముక్కకుగల మహాత్మ్యమంతయు రాజాజ్ఞదేనని బోధపడినది. రాజాజ్ఞయాపడి అక్షరములుగల తోలుముక్క లభించినప్పటికిని దాని సహాయమువలన మనము మనకు కావలసిన వస్తువులను కొనుక్కొనగలము. ఇదేరీతిని నా ప్రేమచే మనస్సు మరియు బుద్ధి పూర్తిగా నిండియున్నప్పుడే మహత్వము మరియు సర్వజ్ఞత్వముకూడ ఉపయోగకరములు కాగలవు. కావున కులము జాతియను మాటలన్నియు వ్యర్థములే. ఓ అర్జునా, వాస్తవికమగు ధన్యత్వము నా నిజమగు భక్తియందే గలదు. ఆ భక్తిభావము ఏవిధమైనదైనను కానిమ్ము, ఒక్కమారా భక్తిభావముతో నిండియున్న మనస్సు నాయందెప్పుడు

ప్రవిష్టమయ్యెనో, అప్పుడే అంతకుపూర్వముగల ఆతనిచరిత్ర యంతయు సంపూర్ణముగ నశించిపోవును. వాగులు మొదలగువానిని గంగలో కలియు నంతవరకే వాగులని పిలుతుము. కాని ఒక్కమారు గంగలో కలియుట తోడనే అవన్నియు గంగయొక్క రూపమే గలవగును. లేదా ప్రల్లలలో చందనము చంద్ర మొదలగు కర్రభేదములు అవి అగ్నిలోపడి అగ్నితోపాటు ఏకరూపమును పొందనంతవరకే వుండును. అదేరీతిని ఎవడైన నాస్వరూపములో కలసి సమరసుడు కానంతవరకు మాత్రమే క్షత్రియ, వైశ్య, స్త్రీ, శూద్ర, అంత్యజాతి రూపములతో భాసిల్లును. సముద్రమున పడవైచిన ఉప్పుబెడ్డ దానియందే కలసి లీనమగురీతిని నాతో సమరసత్వమును పొందుట తోడనే జాతిభేదములను నవి సంపూర్తిగా లోపించును. భిన్న - భిన్న నదీ - నదములనెడి భావము అది సముద్రమున కలియనంతవరకే వుండును; మరియు అంతవరకే ఫలానానది పశ్చిమమువైపునకు ప్రవహించుచున్నది, ఫలానానది తూర్పువైపుకు ప్రవహించుచున్నదనెడి భేదభావము వుండును. కావున ఏ నిమిత్తమునవైనసరే, ఒకమారు చిత్తము నాస్వరూపమందు ప్రవేశించవలెను; అంతటితో అతడు తనంతతానే మద్రూపుడగును. స్పర్శమణిని బ్రద్దలుకొట్టవలెననెడి ఉద్దేశ్యముతోనే కానిమ్ము. ఒక్కమారు యినుము దానిని స్పర్శించుట మాత్రము కావలెను. దానిని తాకుటతోడనే ఆ యినుము బంగారుగా మారిపోవును. ఓ అర్జునా, ప్రేమచే గోపికల అంతరంగము నాయందు సంలగ్నమైనది, వెంటనే వారు మద్రూపులు కాలేదా! ఇదే విధమున భయవశమున కంసుడు, నిరంతరము శత్రుత్వము వహించుటచే శిశుపాలాది శత్రువులు, సగోత్రీకులూ బంధువులూ నగుటచే యాదవులు మమత్వమువలన వసుదేవాదులు నాలోకలసి ఏకరూపమును పొందలేదా! నారదుడు, ధ్రువుడు, అక్రూరుడు, శుకుడు మరియు సనత్కుమారాదులకు నేనేరీతిని భక్తిగుణముచే సాధ్యుడనైతినో, అదేరీతిని ఓ అర్జునా నేను కామ భావముచే గోపికలకు, భయభ్రాంతిచే కంసునకు మరియు శిశుపాలాది పెక్కుమంది యితరులకు వారి దుష్టము మరియు నష్టవంతమగు మనోవృత్తుల వలనను లభించితిని. నేను అన్నిటికి అంతిమధ్యేయమను, లోకులు నావద్దకు భక్తిచేగాని, విషయభావనచేగాని, వైరవృత్తివలనగాని లేక మరే యితర మనోధర్మ మార్గములగాని ఏలరారాదు! కాన ఓ అర్జునా, నా స్వరూప

మందు ప్రవేశించు ఉపాయములకు కొదువలేదు-అవి పెక్కులు. మనుష్యుడు
ఏ జాతియందైన జన్మించుగాక నన్ను భజించుగాక విరోధించుగాక ఆతడు
నా భక్తుడో లేక శత్రువో కావలయును; ఇదే యిందలి ముఖ్యతత్త్వము.
మానవునకు ఏదో నెపమున నా తత్త్వము లభించవలెను. అంతటితో ఆతనికి
నా స్వరూపము లభించును. కావున ఓ అర్జునా, పాపయోనిరయే కానిమ్ము,
వైశ్యుడే కానిమ్ము శూద్రుడుగాని స్త్రీ గాని కానిమ్ము, అందరును
నన్నుపాసించుటవలననే నా స్థానమును చేరెదరు.

కిం పునర్బ్రాహ్మణాః పుణ్యా భక్తా రాజర్షయ స్తథా
అనిత్య మసుఖం లోక మిమం ప్రాప్య భజస్వమామ్॥ 33

"నా స్థవస్థితి యిటులుండగా, చాతుర్వర్ణములకురాజున్నూ, సర్వై
శ్వర్య వంతుడును, మంత్ర విద్యకు జన్మస్థానమున్నూ, భూదేవుడున్నూ,
శరీరము నందున్న అవతరించిన తపస్స్వరూపుడున్నూ అగు బ్రాహ్మణుడు
ఎవని యోగము వలన తీర్థములకు కూడ భాగ్యోదయమగునో, ఎవడు యజ్ఞ-
యాగములకు ఎల్లప్పుడు ఆధారుడో, ఎవని కృపాదృష్టి యనెడి ఒడిలో
కూర్చొని కళ్యాణము కూడ వృద్ధిని పొందునో, ఎవనిచే సమ్మానింపబడుట
వలన సత్కర్మలు వ్యాప్తిని పొందునో, ఎవని యిచ్ఛవలన సర్వము జీవించి
యున్నదో, ఎవని అభయ వచనముచే అగ్ని ఆయుర్దాయమును పొందినదో,
మరియు అగ్నికి సహజ శత్రువగు సముద్రుడు కూడా బడబాగ్నికి తన జల
మును సమర్పించి దానిని పోషించెనో, ఎవని పాద-ధూళిని సంపాదించు
టకై నేను స్వయముగ లక్ష్మిని కూడ ఒకవైపుకు నెట్టి, మధ్యను అడ్డము
వచ్చెడి కౌస్తుభమణిని కూడ తీసి చేతబుచ్చుకొని, నా వక్షస్థల పేటికను వారి
పాదముల ముందుంచితినో; ఓ అర్జునా, నేను భాగ్యశాలిని అనెడి చిహ్న
మును నిలిపియుంచుకొనుటకై నేనిప్పటివరకు నా హృదయముపైన ఎవరి శుభ
మగు పాదచిహ్నములను కాపాడి యుంతునో, ఎవరి క్రోధాగ్ని ప్రత్యక్ష
ముగ రుద్రుని నివాస స్థానమో, మరియు ఎవరి కృపవలన అష్టమహాసిద్ధులు
సహజముగ మూల్యము లేకుండనే ప్రాప్తించునో, అట్టి పరమ పుణ్యాత్ము
లగు బ్రాహ్మణులను గురించి, నాస్వరూపమునందులీనమైయుండు ఆ బ్రాహ్మ
ణులకు నా స్వరూప ప్రాప్తి కలుగునని చెప్పనక్కరయేలేదు, మంచిగంధపు

చెట్టు పైనుంచి వచ్చు వాయు సంసర్గమువలన చుట్టుప్రక్కల నున్న వేప చెట్లు కూడ సుగంధము గలవగును. మరియు జడములగు ఆ వృక్షములు కూడ దేవతల మస్తకముపై స్థానము సంపాదించును. ఇట్టి స్థితిలో, మంచి గంధపు చెట్టు దేవతల మస్తకముపై స్థానము సంపాదించు ననుటలో వింత యేమిగలదు! శంకరుడు హాలాహల విషపానముచే కలిగెడి తాపము చంద్ర స్పర్శచే శాంతించుననెడి ఆశయముతో కేవలము అర్ధచంద్రుని యెల్లప్పుడు తన మస్తకముపై ధరించి యుండును; అట్టి స్థితిలో తాపమును చల్లార్చుటలో ప్రత్యక్ష నిదర్శనమిచ్చు మరియు పూర్ణత్వము మరియు సువాసన లందు చంద్రునికంటె శ్రేష్ఠముగ నున్న మంచి గంధము (చందనము) ను స్వాభావికముగనే శరీరాంగము లన్నింటికి ఏల రాచుకొనరాదు! లేదా గంగను ఆశ్రయించి మార్గమున ప్రవహించెడి నీరు కూడ పోయి సముద్రమున కలియుచున్నది; అట్టి స్థితిలో, గంగ సముద్రమున కలవదనుటకు అవకాశ మెచ్చట గలదు! ఇట్టి స్థితిలో, రాజర్షులు మరియు బ్రాహ్మణులు శుద్ధ హృదయముతో నన్నే తమకు శరణ్యునిగా తలంచునప్పుడు, అట్టివారిని గురించి వారి అంతిమ శాశ్వత సుఖ సాధన స్థానము నేనే యగుదుననుటలో సందియమేమియూ లేదు. ఇట్టి స్థితిలో వందలకొలది రంధ్రములు పడి యున్న నావలో మానవుడేల నిశ్చింతగా పడియుండవలెను! శస్త్ర వర్షము కురియుచున్న చోట మానవుడు కవచము ధరించకుండా ఏల నిలచియుండవలెను! శరీరముపైన రాళ్ళు పడుచున్నచోట మానవుడు తనచేత ఏ విధమగు రక్షణ సాధనమును గైకొనకుండు టెటుల సంభవించును! రోగముచే శరీరము జర్జరమై పోవుచున్నప్పుడు ఔషధ విషయమున మానవుడెటుల నిశ్చింతతో నుండగలడు! నాల్గువైపుల నిప్పు అంటుకొనినపుడు బయటకు పోవు ప్రయత్నము చేయకుండు టెటుల సంభవించును? ఇదే రీతిని ఓ అర్జునా, దుఃఖములు మరియు సంకటములతో నిండియున్న యీ మృత్యు లోకమునకు వచ్చిన పిదప నన్ను భజించకుండుట కెటుల వీలగును! మనుష్యుడు తనలో ఏ బలము గలదని ధైర్యముతో నన్ను భజించక వుండగలడు! ఇండ్లు - వాకిళ్ళు మరియు విషయ విలాసములు మొదలగువానిలో ఏమున్నదని ఆతడు సంతోషముతోను నిశ్చింతగను వుండగలడు! విషయోపభోగములన్నియు శరీరము ఆరోగ్యస్థితిలో నున్నప్పుడే అనుభవించ వలను

పడును. మరియు యీ శరీర మెల్లప్పుడు మృత్యుముఖమున పడియుండును. ఈ మృత్యులోకమున ప్రబలమగు దుఃఖములనెడి సరకులు నాల్గు వైపుల బహిరంగముగ అమర్చబడియున్న జనన - మరణములనెడి బజారు తెరువబడి యుండును. మరియు మృత్యువనెడి సామానుతో నిండియున్న మూటలు ఒకటి వెనుక నొకటి యెడతెగక వచ్చును. ప్రాణులు యీ బజారుకు వత్తురు. ఇట్టి స్థితిలో, ఓ అర్జునా, సుఖపడుట కవకాశ మెక్కడ? ఈ లోకమున సుఖమనెడి వ్యాపార మెటుల చేయవగును? బూడిదను వూదుటచే దీపమెన్నడైన వెలుగగలదా?

ఒకానొకడు విషయుక్తమగు దుంపను తెచ్చి దానిని తొక్కి దాని నుండి రసమునుతీసి ఆరసమునకు 'అమృతరస'మనెడి పేరుబెట్టి దానిని త్రాగి, దాని ప్రభావముచే అమరత్వము పొందవలెననెడి ఆశ పెట్టుకొనిన రీతిని, యీ విధమగు అమృతరస సమానమగు విషయముల వలన ప్రాప్తించు సుఖములు వాస్తవమునకు మహాదుఃఖములై యున్నవి. కాని చేయగలదేమి! మూర్ఖులగు లోకులు యీ విషయసేవన మొనర్చకుండా వుండజాలకున్నారు. పాదమునందు గాయము తగిలినప్పుడు ఆ గాయమునకు ఎవరైన తలను కోసి దానిని కట్టుకట్టుటచే అతనికది ఎంతవరకు హితకరము కాగలదు? మృత్యులోకమందలి సుఖములన్నియూ యీ విధమైన కల్యాణకరములేనని ఎరుంగవలెను. ఈ స్థితిలో యీ మృత్యులోకమున నిజమగు సౌఖ్యమనెడి మాట ఎవనికి వినిపించగలదు! తేలువున్న శయ్యపైన ఎవరు నిశ్చింతగా నిద్రించగలరు! ఏలోకమున చంద్రుడుకూడా క్షయరోగముచే పీడింపబడు చున్నాడో, ఎచ్చట సూర్యుడుకూడ కేవలము అస్తమించుటకు మాత్రమే ఉదయించుచున్నాడో, ఎచ్చట కేవలము దుఃఖముకే సుఖములనెడి వంచనతో జగత్తునంతను మోసపుచ్చుచున్నదో, ఎచ్చట శుభగ్రహము ప్రకటమగుటతోపాటు తాత్కాలికముగ అమంగళకీటకములు అంకురములంతే వ్యాపించునో, ఎచ్చట మాతృగర్భమందలి గుప్తగర్భాశయము నందుకూడ మృత్యువు ప్రవేశించి తన పనిని నెరవేర్చుకొనునో, ఎచ్చటి ప్రజలకు ఎల్లప్పుడు అసత్యవిషయములే జ్ఞప్తియందుండునో మరియు అట్టి అనిత్య జీవితము గలవారినే యమదూతలు బలాత్కారముగా తీసికొనిపోదురో మరియు తమను వారెచ్చటకు తీసికొను పోవుచున్నారను విషయముకూడ

ఎచ్చట తెలియదో, ఎచ్చట కల్పవైపుల చక్కగా వెదకినప్పటికికూడ బయటకుపోవు మార్గమే ఎచ్చటను కనిపించదో, ఎచ్చట కేవలము పురాణములను (అనగా అసంఖ్యాకములుగ వచ్చియున్నవానిని) గురించిన చర్చయే జరుగుచుండునో, ఎచ్చట బ్రహ్మతో సమానముగ ఆయువుగల మనుష్యుడుకూడ వస్తుతత్త్వముయొక్క అశాశ్వతత్వమును గురించి ఎంత వివరించి చెప్పినప్పటికిని దానిని సరిగా గ్రహించజాలడో మరియు ఏలోకమందిట్టి అశాశ్వత స్థితిగలదో, అట్టి లోకమందు జన్మించి జీవుడు నిశ్చింతుడుగా నుండుటన ఎంతటి ఆశ్చర్యజనకము మరియు హాస్యాస్పదమునగు విషయము! లౌకికము మరియు పారలౌకిక లాభమునకై ఒక్క చిల్లిగవ్వకూడ ఖర్చుపెట్టుటకు అంగీకరించని యీ ప్రజలే, పూర్తిగా హానికరములగు యిట్టి వస్తువుల కొరకు లక్షలు-కోట్లకొలది రూప్యములను వెచ్చించుటకుకూడ వెనకాడరు! విషయ విలాసములందు చిక్కియున్నవానిని చూచి లోకులు 'ఆతడు ప్రస్తుతము చాల సుఖముగా నున్నాడు' అని చెప్పుకొందురు, మరియు విషయ వాసనల భారముచే నిండియుండి పూర్తిగా పతనమొంది యున్నవానిని లోకులు సుజ్ఞానిగా భావింతురు. ఆయువు చాల కొద్దిగనే మిగిలియుండి, షష్టిపూర్తియగుటచే పూర్తిగా బుద్ధిభ్రష్టమును పొందిన వానిని లోకులు పెద్దవాడని అందురు, మరియు ఆతని పాదములవద్ద మోకరిల్లుదురు. పిల్లవాడు పెద్దవాడగుచున్న కొలదీ తల్లిదండ్రులు మొదలగువారు ఆనందముచే చిందులు ద్రొక్క మొదలిడుదురు. కాని, పిల్లవాడు పెద్దవాడగుచున్న కొలదిని, ఆతని ఆయువనెడి తీగ తగ్గిపోవుచున్నదని వారెన్నడును ఖేదపడరు. జన్మించుటతోడనే మనుష్యుడు నానాటికి కాలుని కింకను ఎక్కువగా స్వాధీనుడు కావలసి వచ్చును, అయినప్పటికిని లోకులు జన్మదినోత్సవములు అత్యాడంబరముగ చేయుదురు మరియు ఆనందపతాకాలను ఎగురవేయుదురు. లోకులకు మరణమనెడిమాటకూడ వినపడదు. ఎప్పుడైన ఎవడైనమరణించుచో అప్పుడు పెద్దపెట్టున ఏడ్వసాగుదురు. కాని, వారు తమమూర్ఖత్వమువలన 'మనఆయువుకూడ నానాటికి తగ్గిపోవుచున్నద'ను విషయము నెన్నడును తలంచరు. కప్పను పాము కబళించసాగినప్పుడుకూడ ఆకప్ప దోమలనుతినుతలంపుతో తననోటితో వానిని గట్టిగ పట్టుకొనియుండును. సరిగా యిదేరీతిని, మానవుడుకూడ తనవాసనలను ఎడతెంపులేకుండా వృద్ధిచేసికొనుచూ పోవును, కాని వీటివలన ఆతని క్షేమ

లాభముగలదు! ఈ మృత్యులోకస్థితికూడ ఎంతచెడిపోవుచున్నది! ఓ అర్జునా, నీవు నీకర్మలవలననే యీలోకమున జన్మించితివి. నీవు వెంటనే దీనినుండి విడిపడి, నా నిర్దోషఅక్షయపదప్రాప్తిని కలిగించుమార్గమున నడవుము.

మన్మనా భవ మద్భక్తో మద్యాజీ మాం నమస్కురు
మామేవైష్యసి యుక్త్వైవ మాత్మానం మత్పరాయణః ౩౪

"నీవు నీమనస్సును మద్రూప మొనర్చుకొనుము, నన్ను ప్రేమతో భజించుటయందు నిమగ్నుడవుకమ్ము. మరియు అంతటను నేనున్నటుల తెలసికొని నాకువందన మొనర్చుము. కేవలము నాయందే లక్ష్యముంచి సమస్త సంకల్పములను విడచివేయుటయే నాయజ్ఞ మొనర్చుట. నీవీరీతిని నాధ్యానసంపద గలవాడవైనప్పుడే నీకు నాస్వరూపప్రాప్తి కలుగగలదు. నీకీనాడు నామనస్సునగల రహస్యమును వెల్లడిచేసితిని. నేను నేటివరకు అందరకును తెలియకుండా రహస్యముగానుంచిన యీవిషయమును నీవుసంపాదించి సుఖపూరితుడవయ్యెదవు." సంజయుడు చెప్పెను—"భక్తులపాలిట కల్పవృక్షమగు బ్రహ్మస్వరూపుడైన ఆశ్యాముల కృష్ణుడు యీవిధముగ అర్జునున కుపదేశించెను". వృద్ధుడగు ధృతరాష్ట్రు డీవిషయముల నన్నిటిని శాంతముగా వినుచుండెను. సోమరితనము అలవడిన దున్నపోతు నదీజలము పొంగివచ్చినప్పటికిని మెదలకుండాసుఖముగా కూర్చొనియుండు రీతిని, ధృతరాష్ట్రుడుకూడా కూర్చొనియుండెను. అప్పుడు సంజయుడు తలయూపి తనలో తానిటులనుకొనెను— "ఇచ్చట తెరపిలేకుండా అమృతము వర్షించుచున్నది; కాని యీవృద్ధుడు తానిచ్చట లేనేలేనట్టుల నిశ్శబ్దముగా కూర్చొనియున్నాడు. అయినప్పటికిని, యీతడు నన్ను పోషించుచున్నాడు; కావున యీతని ముందీ విషయమును స్పష్టముగాచెప్పి నావాక్కును దూషితమొనర్చుకొనుట తగదు. ఇంక మరే ఉపాయములేదు; ఏలనన యీతని స్వభావమే యిట్టిది. అయినప్పటికిని నేను గొప్ప భాగ్యవంతుడను; ఏలనన యుద్ధక్షేత్ర వార్తల నన్నిటిని తెలియజేయుటకు శ్రీ వేదవ్యాసులవారు నన్ను నియమించిరి." ఈరీతిని ఎంతో ప్రయత్నము చేసి, తన మనస్సును దృఢమొనర్చుకొని సంజయుడు తనలో తానిట్లనుకొనెను; ఆసమయమున సాత్త్విక భక్తి భావావేశము అతని యందు కలిగెను. అందుచే ఆతడు తనను సంబాళించుకొనజాలక పోయెను. ఆతని

చిత్తము చకితమయ్యెను. వాక్కు స్తంభించెను మరియు శరీరమంతయూ గగుర్పొడిచెను. అతని అర్ధ నిమీలిత నేత్రములనుండి ఆనందాశ్రువులు ప్రవహించసాగెను. అతని మనస్సునందు లేచిన సుఖతరంగముల మూలమున అతని శరీరము గజగజ వణకసాగెను. అతని ప్రతి రోమమునందు నిర్మలమగు సూక్ష్మమైన స్వేదబిందువులు ప్రకాశించసాగెను. మరియూ అతడు తన శరీరమందంతటను ముత్యములజాలము కప్పుకొనెనా యనినట్టుల యుండెను. ఈ విధముగా అపారమగు మహాసుఖరసమున మునిగి యుండుటచే అతనికి తన శరీర ధ్యాసకూడా లేకుండా పోయెను; మరియూ వేదవ్యాస మహర్షి తనకు వప్పగించిన యుద్ధ వార్తాశ్రవణ కార్యము తనవలన నిక కాజాలదని కూడ అతనికి తోచసాగెను. ఇంతలో శ్రీకృష్ణుని వాణి అతని కర్ణరంధ్రములందు ప్రవేశించెను; అంత నాతడు స్పృహ తెచ్చుకొని మరల తన ఉద్యోగము చేయుటకు సంసిద్ధుడాయెను. అంత నాతడు తన కన్నీటిని తుడుచుకొని, ఆపైన శరీరమందలి చెమట నంతనుకూడా తుడుచుకొనెను; అప్పుడు అతడిట్లని చెప్పెను. "ఓ ధృతరాష్ట్ర మహారాజా; ఇక తమకు ఆపై వృత్తాంతము చెప్పెదను, శ్రద్ధగా వినుడు". శ్రీకృష్ణుని వాక్కులు సుందర బీజములే, అందుపై సంజయుని సాత్త్వికవృత్తి యనెడి భూమి ఆ బీజములను నాటుటకు సంసిద్ధముగా నుండుటచేత సుందర అవకాశముకూడా వచ్చినది. ఈమాటలనుంచి శ్రోతలకు సిద్ధాంతమనెడి శ్రేష్ఠమగు పంట తయారై లభించుననుటలో ఏవిధమగు సందియమును లేదు. ఓ శ్రోతలారా, మీరీ విషయముపై ధ్యానముంచి ఆనందసింహాసనములపై సుఖాసీనులుకండు. నేడు మీ శ్రవణేంద్రియముల భాగ్యము పండినది. ఇప్పుడు సిద్ధరాజగు శ్రీకృష్ణుడు అర్జునుని ఎదుట ఈశ్వరీయ విభూతిస్థాన నిరూపణ మొనర్చును. శ్రీనివృత్తినాథ దాసుడగు జ్ఞానదేవు 'మీరీ నిరూపణమును వినుడని' ప్రార్థించుచున్నాడు.

తెలుగు జ్ఞానేశ్వరి

పదియవ అధ్యాయము

ఓ గురుదేవా, తామే బ్రహ్మజ్ఞానమును స్పష్టముగ బోధించుటకు సమర్థులు. విద్యయనెడి కమల-వికాసము తామే. పరాప్రకృతి యొక్క శ్రేష్ఠమగు తరుణీమణి మరియు తాము ఆమెతో సుఖముగా క్రీడింతురు. సంసారమనెడి అంధకారమును నాశనమొనర్చెడి సూర్యుడు తామే. తమ స్వరూపము హద్దులేనిది. తమ సామర్థ్యము అనంతము. తురీయావస్థ యనబడెడి ఆత్మసమాధి యిప్పుడే యౌవనావస్థను పొందనున్నది. దానిని సహజముగ పెంచిపోషించెడివారు తామే. కాన, తమకు నేను నమస్కరించుచున్నాను. తాము జగత్తునంతను పోషించువారు మరియు శుభమగు కల్యాణమనెడి రత్నరాశియైయున్నారు. సజ్జనులనెడి వనమును సుగంధితమొనర్చెడి చందనతరువులు తామే. ఆరాధించదగిన దేవత తామే. కాన నేను మీకు నమస్కరించుచున్నాను. చకోరచిత్తమును చంద్రుడు సంతోషపెట్టి శాంత పరచు రీతిని చతురజనచిత్తమును తాము సంతోషపెట్టి శాంతపరచెదరు. తాము ఆత్మసాక్షాత్కారమునకు సర్వాధికారులు, వేదమందలి జ్ఞాన-రససాగరులు, మరియు జగత్తునంతను మథించెడి కామ-వికారమును మథించెడి వారు నైయున్నారు. కాన, ఓగురుదేవా, తమకు నమస్కరించుచున్నాను. తాము సద్భక్తుల భజనకు పాత్రులు, జగత్తనెడి ఏనుగుయొక్క గండస్థలమును ఛేదించువారు తామే. మరియు జగదుత్పత్తికి ఆదిస్థానముకూడ మీరే, కాన తమకు నేను నమస్కరించుచున్నాను. ఓమహారాజా, తమప్రసాదము యీవిద్యాపతియగు గణేశుడే; మరియు ఆగణపతి అనుగ్రహము లభించి నప్పుడు మూఢబాలకుడుకూడ సాహిత్యప్రాంతమున ప్రవేశించగలడు. గురువాక్కు అభయవచన మిచ్చినప్పుడు శృంగారాది నవరసముల మధుర సముద్రపులోతు తేర్పడును.

ఓమహారాజా, తమప్రేమపూరితమగు వాణి ఏమూగవానిపై నైన దయదలచునో, ఆతడుకూడ గ్రంథరచన మొనర్చుటలో స్వయముగ బృహస్పతితో ప్రతిజ్ఞాపూర్వకముగ పోటీచేయగలడు. ఇంతేగాదు, ఎవనిపై తమ

దృష్టిప్రకాశము పడునో, లేదా తమకోమలహస్తము ఎవనిమస్తకము నలంకరించునో, ఆతడు జీవుడైనప్పటికిని శివునితో సాటియగును. ఇట్టి అపార మహిమ గలవానిని నాపరిమితమగు వాక్కులనుచే ఎటుల వర్ణించగలను! ఎవడైన సూర్యుని శరీరమునకు సున్నిపిండిని ఎన్నడైన రాయగలడా! కల్పవృక్షములను పూలచే ఎంతవరకు శృంగారించగలను? క్షీరసముద్రమునకు ఏవిధమగు పిండివంటలతో ఆతిధ్య మివ్వగలను? కర్పూరమును ఏసుగంధవస్తువుతో సుగంధవంత మొనర్చగలము? చందనమునకు మరే వస్తువు పూయవచ్చును? అమృతముతో ఏఅన్నము వండవచ్చును? ఆకాశమును యింకనూ పైకెత్తుటకు ఏఉపాయముగలదు? సరిగా యిదేరీతిని శ్రీగురుదేవుని మహాత్మ్యమును పూర్తిగా అకళింపుచేసికొనుటకై ఎచ్చట ఏవిధమగు సాధనముగలదు? ఇదంతయూ ఆలోచించియే ఏవిధమగు వాచాలత్వము లేకుండా శ్రీగురుదేవునకు నమస్కరించితిని. ఎవడైన తనకుగల బుద్ధిబలాభిమానముచే-"శ్రీగురుదేవుని సామర్థ్యమును పూర్తిగను చక్కగను వర్ణింతును"అని చెప్పుచో, ప్రకాశవంతమగు ముత్యముపైన అభ్రకపు కళాయి చేయుటవలె హాస్యాస్పదముగా నుండును. లేదా, ఆతడుచేయు గురుస్తుతి స్వచ్ఛమగు బంగారుపై వెండిపూత పూయుటవలె నుండును. కావున, నిశ్శబ్దముగ గురుదేవుని పాదములకు మోకరిల్లుట మంచిది. అపైన శ్రీగురునాథునితో నిట్లంటిని—"ఓప్రభూ, తాముప్రేమతో నాపై దృష్టిపాతమొనర్చిరి, అందుచే కృష్ణార్జున సంవాదసంగమమున నేనుకూడ 'గంగాయమునల సంగమమున ప్రయాగయందలి వటవృక్షము'వలె నైతిని. పూర్వకాలమున శ్రీశంకరులను ఉపమన్యుడు పాలనడిగెను: అప్పుడా శ్రీశంకరులు స్వయముగ క్షీరసాగరమునే ఆతనిముందు పాలపాత్రవలె పెట్టిరి; లేదా కలహించి వచ్చిన ధృవునకు మిక్కుటమగు ప్రేమతో నచ్చజెప్పి ఓదార్చుటకై వైకుంఠపతి ధృవ పదమనెడి మిఠాయినిచ్చెను,—అదేరీతిని తాము నాయెడ ప్రసన్నులరై కృపతో—ఆధ్యాత్మవిద్య లన్నింటను శ్రేష్ఠమైనదిన్ని, సమస్త శాస్త్రములను తనయందిముడ్చుకొనినదిన్ని, సమస్తశాస్త్ర విషయములను సుఖపూర్వకముగ ఏకత్రితమై యున్నట్టిదిన్ని యగు భగవద్గీతకు వ్యాఖ్యానము రచించుటకు నన్ను సమర్థునొనర్చిరి. వాణి యనెడి ఏఅరణ్యమున ఎంతగా తిరిగినప్పటికిని సార్థాక్షరమనెడి ఫలము నామమాత్రమునకైన దొర

పడనో, అట్టి నాకోమలరహితమగు వాణిని తామే నేడు వివేకమనెడి కల్పలతగ నొనర్చిరి. పూర్తిగా దేహభావముతో నిండియున్న నాబుద్ధిని తామిప్పుడు బ్రహ్మానంద సంపదగలదిగా నొనర్చిరి. నామనస్సు గీతార్థమనెడి సముద్రమున ఆనందముతో జల—శయన మొనర్చుచున్నది. శ్రీగురుదేవుని కృత్యము లన్నియును యిదేరీతిని అలౌకికములు. వారి అపారకృత్యములను నేనెంతవరకని వర్ణించను! అయినప్పటికిని, వారిమహిమలను కొన్నింటి నిచ్చట వర్ణించుటకు సాహసించితిని. శ్రీగురుదేవులు నన్ను క్షమింతురుగాక! తమకృపాప్రసాదమువలననే నేను భగవద్గీతయందలి మొదటిఖండమునకు మిక్కుటమగు నుత్సాహముతో వ్యాఖ్యాన మొనర్చితిని. మొదటిఅధ్యాయమున అర్జునునకు తనఆత్మబంధు నాశనమగు ననెడి భావనచే కలిగిన ఖేదము వర్ణింపబడినది. రెండవఅధ్యాయమున కర్మయోగమన నేమో వివరింపబడినది; మరియు దానితోపాటు సాంఖ్యమందలి జ్ఞాన—యోగమునందు గల భేదము కూడ తెలుపబడినది. మూడవఅధ్యాయమున కర్మయొక్క మహత్త్వము వర్ణింపబడినది; నాల్గవఅధ్యాయమున ఆకర్మలే జ్ఞానముతోపాటు ప్రతిపాదింపబడినవి. అయిదవఅధ్యాయమున యోగతత్త్వ మహత్వము వర్ణింపబడినది. ఆరవఅధ్యాయమున ఆ యోగతత్త్వమింకను అధికముగ వివరింపబడినది. ఆరంభమునవచ్చు ఆసనములనుంచి మొదలిడి అంత్యమునందలి బ్రహ్మైక్యస్థితివరకు సమస్తవిషయములు చాలవిపులముగ వివరింపబడినవి. ఇదేరీతిని ఆరవఅధ్యాయమున 'యోగస్థితి యన నేమి? యోగభ్రష్టులకు ఏస్థితి గలుగును? అను విషయముకూడా వివరింపబడినది. ఆ పిమ్మట ఏడవ అధ్యాయమున మొదటి మాయాస్వరూపము మొదలగునవి వర్ణింపబడినవి మరియు ఈశ్వరోపాసనచేయు చతుర్విధభక్తులను గురించికూడా వర్ణింపబడినది. అటుపైన ఎనిమిదవ అధ్యాయమున ఏడు ప్రశ్నలను గురించి వ్యాఖ్యాన మొనర్పబడినది మరియు అధ్యాయాంతమున మరణ సమయమున లోకులెట్టి బుద్ధిగలవారై యుందురో వివరించబడినది. అపారశబ్దబ్రహ్మగా నంగీకరింపబడు వేదములందు లభించు తత్త్వ-జ్ఞానము అంతయూ ఒక లక్షశ్లోకములుగల మహాభారతమున లభించును. మరియు మహాభారత మందంతటను గల జ్ఞానము శ్రీ కృష్ణార్జున సంవాదమున లభించును. మరియు కృష్ణార్జున సంవాదమను ఏడువందల శ్లోకములందునుగల

సారము పూర్తిగా గీతయందలి తొమ్మిదవ అధ్యాయమున ఏకత్రితమై నిండి యున్నది. ఆ తొమ్మిదవ అధ్యాయార్థమును వివరించుటకు నేను పూర్తిగా భయపడితిని. అయినప్పటికిని నేను అనవసరముగా ఏలగర్వించును? బెల్లము మరియు పంచదారలు రెండును ఒకే చెఱకురసముచే తయారగుచున్నవి; అయినప్పటికిని వాటి మధుర రుచిలో భేదము గలదు. ఇదే రీతిని యీ అధ్యాయము లన్నియు గీతయందలివే అయినప్పటికిని యిందలి కొన్ని అధ్యాయములు బ్రహ్మతత్త్వమును కడుచక్కగా వివరించును; కొన్ని అధ్యాయములు కొన్ని విషయములను మాత్రము చెప్పి పూరకొనును; మరికొన్ని అధ్యాయములు తనకుగల జ్ఞానగుణముతోపాటు బ్రహ్మమందైక్యము నొందిన వస్తువుల యుండును. గీతయందలి అధ్యాయములన్నియు యిట్టివే. కాని తొమ్మిదవ అధ్యాయ మహత్త్వము శబ్దములచే వర్ణింప నలవికానిది. నేను కేవలము గురుదేవుని సామర్థ్యఫలము వలననే దానిని వర్ణించ గల్గితిని. ఒకడు (వశిష్ఠుడు) అంగవస్త్రము సూర్యునివలె ప్రకాశించచేసెను. ఒకడు (విశ్వామిత్రుడు) సృష్టికి ప్రతిసృష్టి యొనర్చెను, ఒకడు (శ్రీరామచంద్రుడు) రాళ్ళతో వంతెన కట్టించి తన సైనికులను కాలినడకను సముద్రమును దాటించెను. ఒకడు (హనుమంతుడు) సూర్యుని తన చేతితో పట్టుకొనెను, ఒకడు (అగస్త్యుడు) తన దోసిలిలో సముద్రముల నన్నింటిని నింపివేసెను. యిదేరీతిని ఓ గురుదేవా, తాముకూడా నావంటి మూగవానిచే అగమ్యమగు ఆధ్యాత్మ విషయములను చెప్పించితిరి. తమ యీ అద్భుతకార్యమును పోల్చి చెప్పుట అసంభవము. రామ-రావణులకు ఎలాటి యుద్ధము జరిగినదని ఎవరైన అడిగినచో ఆ యుద్ధము రామ-రావణ యుద్ధమువలెనే జరిగినదని చెప్పవలసి వచ్చును. (ఆన, పోల్చి చెప్పదగినది మరేదియూ లేదు). ఇదేరీతిని యీ తొమ్మిదవ అధ్యాయము దానికదియే సాటి. నేనిప్పటివరకు గీతయందలి మొదటి తొమ్మిది అధ్యాయములను వర్ణించితిని. యిక గీతయొక్క ఉత్తర ఖండమును విందురుగాక. ఈఖండ ప్రారంభమున అర్జునునకు శ్రీ కృష్ణుడు తన ప్రధానము మరియు గౌణ విభూతులను గురించి చెప్పును. ఇక యిది వర్ణింపబడును. ఇది దేశభాష అయినప్పటికిని, దీని సౌందర్యమును ఆధారమొనర్చుకొని శాంతరసము శృంగారరసము కంటె కూడా ముందుకు సాగిపోవును మరియు యీ దేశభాషా సుందర సాహిత్యము దానిచే శృంగారించబడును. సంస్కృత మూల శ్లోకములకు దేశ

భావలో చెప్పబడిన ఆశయము, అర్థమును చక్కగా వెల్లడించుటతోపాటు, యిందుమూలమేది? టీకాఏది? యని శ్రోతలు చకితులగునటుల నొనర్చును. ఎటులన, సుందర శరీరము తనకుగల జాతీయ లావణ్యమువలన స్వయముగ నగలకు అలంకారముగ నగును (అనగా సుందర శరీరము కలిగి యుండుటచే ధరించిన నగల సౌందర్యము వృద్ధియగును) మరియు అప్పుడు, నగలవలన శరీర సౌందర్యము పెరిగినదో లేక శరీర సౌందర్యమువలన నగల అందము హెచ్చినదో స్పష్టముగ చెప్ప వీలుపడదు. ఆరీతిని, తాము శుద్ధము, సరళమునగు మతితో 'దేశభాష మరియు సంస్కృతభాషలు ప్రకృత విషయమున అర్థమనెడి ఒకే ఆసనము నధిష్టించి ఏవిధముగ సమానముగ ప్రకాశించుచున్నవో' చూడుడు. ఏదైన భావము ఆకారము పొందుట తోడనే రస వర్షము కురియసాగును, మరియు చాతుర్యశోభ పెంపొందును మరియు అది యింకను వికసించ సాగును. యిదేరీతిని, దేశభాషయందలి సమస్తసౌందర్యము మరియు ఆవేశము దోచి తేబడినవి మరియు వాటిద్వారా యీ గహనమగు గీతాతత్త్వము ప్రతిపాదింపబడినది. ఇక, సమస్త చరాచరములకు శ్రేష్ఠుడగు గురువున్నూ చతురజన చిత్తమును సంతుష్ట మొనర్చువాడున్నూ యగు ఆ యాదవనాధుడగు శ్రీ కృష్ణుడేమి చెప్పెనో వినుడు. శ్రీ కృష్ణుడు— "ఓ అర్జునా, ఆత్మజ్ఞానమునకు సంపూర్ణ ప్రతిపాదనను వినుటకు యిక నీవు, నీ అంతఃకరణ పూర్వకముగ యోగ్యుడవైతివి' అని చెప్పెనని శ్రీనివృత్తి నాధుని శిష్యుడగు జ్ఞానదేవుడు చెప్పుచున్నాడు.

శ్రీభగవాను వాచ:—

భూయ ఏవ మహాబాహో శృణు మే పరమం వచః
యత్తే ఒహం ప్రీయమాణాయ వక్ష్యామి హిత కామ్యయా॥౧

నే నిప్పటివరకు చెప్పినదంతయు నీకీవిషయమునెడ ఎంతశ్రద్ధ, అనురాగమూ గలదో తెలిసికొనుటకుమాత్రమే చెప్పితిని. ఈపరీక్షలో నీకీవిషయమునెడ పూర్తియైనశ్రద్ధగలదని తేలినది. మొట్టమొదట ఒకపాత్రలో కొంతనీరుపోసి, ఆనీరు ఆపాత్రలో నిలచునా లేక పొర్లిపోవునా అని చూతురు. అటుల చూచినప్పుడు మొదటపోసిననీరు పొర్లిపోనిచో మరికొంత నీటినిపోసి ఆపాత్రను నింపెదరు. అందువలననే, నీకు మొదట కొద్దివిషయ

ములను మాత్రమే చెప్పితిని; ఇప్పుడు నీకు అన్ని విషయములు చెప్పవచ్చునని ధృవపడినది. కొత్తగా నౌకరును పెట్టుకొనినప్పుడు ఆతనిని పరీక్షించుటకై ఆతని కంటబడునట్లు ఏదైన విలువగల వస్తువును పెట్టవలెను. అప్పుడాతని కీవస్తువు నెడ అభిలాషకలుగకయుండి నమ్మకముకలిగినపిదప, ఆతనికి ధనసంబంధ మగు పనిని వప్పగించవలెను. ఇదేరీతిని, ఓ అర్జునా, నీవు నాపరీక్షయందు త్తీర్ణుడవైతివి. ఇందుచే నీవు నా సర్వస్వమైతివి" ప్రభువగు శ్రీకృష్ణుడీరీతిని చెప్పెను; ఎత్తయిన పర్వతములను చూచి ఉప్పొంగి మేఘములు వర్షించుటకు సిద్ధమగురీతిగ శ్రీకృష్ణుడుకూడ ప్రేమచేనిండియున్నవాడై చెప్పసాగెను—"ఓ వీరశ్రేష్ఠుడవగు అర్జునా, వినుము. నేను నీకు మొదట చెప్పిన విషయములనే, మరల తిరిగిచెప్పెదను. ప్రతిసంవత్సరము వ్యవసాయము చేసినప్పుడు రైతుకు మంచిపంట ప్రతిసంవత్సరము లభించుచో, ఆరైతు ఆవ్యవసాయముకై పరిశ్రమచేయుటకు వెనుకాడడు. మాటిమాటికి అగ్నిలో పుటము పెట్టి శుద్ధము చేయుటచే బంగారముయొక్క వన్నె యింకనూ వృద్ధియగుచుండును. కావుననే ఓ అర్జునా, బంగారమును ఎక్కువగా పుటము పెట్టి శుద్ధము చేయవలెనని లోకులు తెలిపెదరు. ఇదేరీతిని, నేను నీకేవిధమగు ఉపకారమును చేయుటలేదు, కాని, నా యిచ్ఛ అనురాగముల ననుసరించి నా సంతోషముకొరకే యీ మాటలను మాటిమాటికి చెప్పుచున్నాను. ప్రజలు చిన్న చిన్న బిడ్డలకు నగలు పెట్టెదరు. వారికి ఆ నగలననుసరించి ఏమి జ్ఞానము గలదు! కాని, ఆనగలను ధరించుటచే గలుగు ఆనందము, సుఖములను తల్లులే పొందెదరు. ఇదేవిధముగ, నీకు ఆత్మహితము లభించుటతోపాటు నా సుఖము కూడ వృద్ధిపొందుచూ వుండును. కాని ఓ అర్జునా, యిక నీ ఆలంకారిక విషయములను పోనిమ్ము. ఇక నీమనస్సును ఏకాగ్రమొనర్చుటకు సంబంధించిన విషయములను వినుము. ఓ అర్జునా, నా రహస్యతత్త్వమును వినుము. ఈవాక్కులందు స్వయముగ పరబ్రహ్మమే అక్షరరూపధారణమొనర్చి నిన్నాలింగనమొనర్చుకొనుటకై వచ్చుచున్నాడు. అయినప్పటికిని, ఓ అర్జునా, నావాస్తవికము, నిశ్చితమునగు జ్ఞానము నీకింతవరకును కలుగలేదు. నీకిచ్చట కనిపించెడి నేనే, యీసమస్తజగత్తునై యున్నాను.

నమే విదుస్సురగణాః ప్రభవం న మహర్షయః
అహ మాదిర్హి దేవానాం మహర్షీణాంచ సర్వశః॥ 2

"నాస్వరూప ప్రతిపాదన మొనర్చుటయందు వేదములుకూడ మౌనము వహించినవి. మనస్సు మరియు వాయువుకూడ అంతవరకు పోలేవు. రాత్రి కాకున్నప్పటికినీ మరియు పగలు వున్నప్పటికినీ సూర్యచంద్రులు నిస్తేజులైరి. తల్లి ఉదరమందుండెడి గర్భము మాతృ తారుణ్యమును చూడజాలని రీతిని ఏ దేవతకును ఎన్నడును నన్నుగురించిన జ్ఞానము కలుగజాలదు. చేప అపార మగు సముద్రమును కొలువ జాలని రీతిని, లేదా దోమ లంఘించి ఆకాశ మండలమును దాట జాలనటుల, యీ మహర్షుల జ్ఞానముకూడా నా స్వరూపమును చూడజాలదు నేనెవరిని, ఎంతపెద్దవాడను, దేనినుండి ఉత్పన్నమైతిని -మొదలగు ప్రశ్నలను నిర్ణయించుటలో ప్రజలు పెక్కుకల్పములను గడపిరి. ఎంతమంది దేవతలు, మహర్షులు మరియు అన్యసమస్త భూతములు గలవో, వాటన్నిటికిని మూలకారణము నేనగుటయే యిందుకుగల కారణము. కావున ఓ అర్జునా, వారికి నా జ్ఞానము కలుగుట చాలకష్టము. పల్లము కు ప్రవహించుచున్న నీరు అందుకు విరుద్ధముగ పర్వతముపై కెక్కగలుగుచో, లేదా పైకి పెరుగుచున్న చెట్టు అందుకు మారు క్రిందికిపోయి దాని మొదలుతో కలియగలుగుచో, నానుండి ఉత్పన్నమగు యీ జగత్తుకూడ నన్ను తెలిసికొన గలదు. వటవృక్షమునుంచి కారెడి జలముతో వటవృక్షమునంతను కప్పుటకు వీలగుచో; లేదా నీటితరంగమున సముద్రమంతయు నింపివేయబడ గలుగుచో, లేదా సూక్ష్మమగు మృత్తికాకణములందీ భూమియంతయు యిముడ గలుగుచో, యీ భూతకోటి, మహర్షులు మరియు దేవతలు మొదలగు నానుండి ఉత్పన్నమైన వారందరు నన్ను తెలిసికొన గలరు.

యోమామజ మనాదించ వేత్తి లోక మహేశ్వరమ్
అసమ్మూఢస్స మర్త్యేషు సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే ॥3॥

"అయినప్పటికిని ఎవడు తన సహజము మరియు లౌకికము నగు ప్రవృత్తియొక్క ముందునడకనువిడచి ఇంద్రియ పరాఙ్ముఖుడుగా నుండునో, లేదా ఎవని ముదుసాగెడి ప్రవృత్తి వెనుకకు మరలి తనదేహాభావమును మరచి పంచమహాభూతశిఖరముపై కెక్కునో మరియు అచ్చట చక్కగా నిలకడొక్కకొని తన నేత్రములతో నా జనన—మరణములులేని స్వరూపమును చూచునో, మరియు ఎవడీరీతిని మూలకారణమునకు భిన్నమైనదిన్ని

సమస్తలోకములకు నియంతయూ నగు నాయొక్క శుద్ధశాశ్వతస్వరూపమును తెలిసికొనునో, అతడు జీవరూపమున నున్న రాళ్ళయందలి స్పర్శమణి వంటివాడని నీవు తెలిసికొనుము. అక్షరములందును అమృతము శ్రేష్ఠమైనటుల, అతడు మనుష్యకోటియందలి నాపరిత్యక్తాంశయేనని నీవు తెలిసికొనుము. అతని అవయవములు సుఖరూపమునున్న వృక్షముయొక్క కోమల అంకురములేనని భావించుము. అతనియందు కనిపించెడి మనుష్యభావము వాస్తవమునకు భ్రమయేనని మరియు కేవలము లౌకికదృష్టివలననే అటుల కనుపించుచున్నదనీ తెలిసికొనుము. అతని ఆ మనుష్యభావమున సత్యాంశము ఏమాత్రమున్నూ లేదు. కర్పూరమున ఏదోవిధమున వజ్రముణి కలసిపోయి యున్నప్పుడు, వాటిపైన ఎచ్చటనుంచియో నిప్పువచ్చిపడుచో, కర్పూరము కరగిపోవును కాని దానితోపాటు వజ్రము కరగిపోదు. ఇదేవిధమున, యిట్టి పురుషుడు మనుష్యలోకమునం దుండుటచే బయటకుచూచుటకు ప్రకృత మనుష్యులవలె కనిపించినప్పటికిని, అతనియందు మాయాదోషము లేశమాత్రమున్నూ వుండదు. పాపములు తమంతతామే అతనిని విడచిపోవును; మరియు మండుచున్న చందనతరువును వదలి సర్పము తనంతతానే తొలగిపోవురీతిని సంకల్పములన్నియుకూడ నన్నెరింగిన మనుష్యుని వదలిపోవును. ఈవిధమగు జ్ఞానము మనుష్యున కెటులకలుగునో చెప్పెదను వినుము. నావికారములేవో, నేనెట్టివాడనో, మరియు నాధర్మములేవో నీవు వినుము.

బుద్ధిర్జ్ఞానమసమ్మోహః క్షమాసత్యం దమశ్శమః
సుఖందుఃఖం భవోఽభావో భయంచాభయమేవచ॥ ౪

అహింసా సమతా తుష్టిస్తపోదానం యశోఽయశః
భవన్తి భావా భూతానాం మత్త ఏవ పృథగ్విధాః॥ ౫

"భిన్నభిన్నములగు సమస్తభూతములందును నిండియున్న నాభావములు (వికారములు) అన్నియు ఎచ్చట వేటియందుండునో, వాటికి అనురూపమగు స్థితియందే ముల్లోకములందును వ్యాపించియున్నవి. ఈ భావముల (వికారముల)లో ప్రథమస్థానము బుద్ధిది. ఇటుపిమ్మట అపారజ్ఞానము, మోహములేకుండుట, సహనశీలత, క్షమ మరియు సత్యములు. అటువైన

మనోనిగ్రహము మరియు యింద్రియనిగ్రహములు వచ్చును. ఈరీతిని, ఓ అర్జునా, జగత్తునందలి సుఖ-దుఃఖములు మరియు జనన-మరణములుకూడ నాభావములలోనివే. అంతేగాదు, భయము మరియు నిర్భయము, అహింస మరియు సమత్వము సంతోషము మరియు తపస్సు, దానము, యశస్సు మరియు అపయశస్సు మొదలగు భూతకోటియందు కనిపించెడి భావములు కూడ నానుండియే పుట్టినవి. భూతములన్నియు భిన్నభిన్నముగ నున్నటుల యీ భావములు కూడ భిన్నభిన్నములుగా నున్నవి. కాని, వీటియందు కొన్నిటికి నాజ్ఞానము కలుగును. మరికొన్నింటికి కలుగదు. ప్రకాశము మరియు అంధకారములు రెండును సూర్యుని వలననే కలుగుచున్నవి. సూర్యుడు ఉదయించినప్పుడు ప్రకాశము వచ్చును. అస్తమించునప్పుడు అంధకారమగును. ఇదేవిధముగ నన్ను ఎరుగుట, ఎరుగక పోవుటలు ఆ భూతముల కర్మఫలము ననుసరించి యుండును. కాని, భూతకోటి నా భావములను కలిగి యుండుట విషమమగును. ఇటుల ఓ అర్జునా, భూతసృష్టి యంతయు నా భావములచే బంధింపబడి యున్నది. ఇక, యీ సృష్టిని పాలించెడి మరియు సమస్తలోక వ్యవహారములను తన ఆధీనమందుంచుకొనెడి మరి పదునొకండు భావములు గలవు. వానిని వివరించి చెప్పెదను వినుము.

మహర్షయః సప్త పూర్వే చత్వారో మనవస్తథా ।
మద్భావా మానసా జాతా యేషాం లోక ఇమాః ప్రజాః ॥ ౬

మహర్షులందరిలోను గుణమునందును జ్ఞానమునందును శ్రేష్ఠులగు కశ్యపాది సప్తమహర్షులున్నూ, మరియు పదునల్గురు మనువులలోను స్వాయంభువు మొదలగు నలుగురు ముఖ్యమనువులున్నూ—ఓ అర్జునా, యీ పదునొకండుగురు నాభావములే. వారు నామనస్సునుండి జన్మించిరి మరియు వారి జనన హేతువు సృష్టివ్యాపారమే. లోకములు ఏర్పడనంత వరకును మరియు యీ త్రిభువనములు వ్యాపించనంత వరకును మహాభూత సమూహము నిష్క్రియతోనే యుండెను. ఆపైన, యీ పదునొకండుగురు జన్మించిరి మరియు వీరే యీ లోకముల నుత్పన్న మొనర్చి, యీ లోకములందు విభిన్నులగు అష్ట లోకపాలురగు అధిపతులను నియమించిరి. ఈ విధముగ యీ పదునొకండుగురును రాజులు; మిగిలిన జగత్తంతయు వీరి ప్రజలు. ఈ జగత్తంతయు నా

వలన వ్యాపించియున్నదని నీవు జ్ఞప్తియందుంచుకొనుము. ఆరంభమున కేవలమొక్క బీజమేయుండును, ఆ పైన ఆ బీజమునుండి మొదలువచ్చును. దానినుండి మొలకవచ్చును. ఆ మొలకనుండి శాఖలువచ్చును. ఆపైన ఆ శాఖలనుంచి ఉపశాఖలున్నూ, వాటి అన్నిటినుండి ఆకులున్నూ వచ్చును. ఆ ఆకులందు పుష్పములు ఫలములు వచ్చును, ఈరీతిని వృక్షత్వము పూర్ణత్వమును పొందును. ఈ వృక్షత్వమును గురించి చక్కగా యోచించినచో యిదంతయు ఆ చిన్న బీజముయొక్క విస్తరణమేనని బోధపడును. ఇదేవిధమున 'నేను' కూడ ఒకేమూలతత్వమును ఆ 'నేనే' మనస్సును జనింపజేసినది మరియు ఆ మనస్సునుండి సప్తమహర్షులు నలుగురు మనువులు జన్మించిరి. ఈ పదునాలుగురు లోకపాలురను సృజించిరి. ఈ లోకపాలురు పెక్కువిధములగు ప్రజలను సృష్టించిరి వారినుండి ఈ ప్రపంచమంతయు పుట్టినది. ఈ రీతిని, యీ జగత్తంతయు నేనే వ్యాప్తమై యుంటిని. కాని, యివన్నియు ఎవనికి బోధపడును? ఈ భావోత్పత్తిని గురించిన శ్రద్ధతో కూడుకొనియున్న మనస్సుగల వానికి మాత్రమేయిది బోధపడును.

ఏతాం విభూతిం యోగం చ మమ యో వేత్తి తత్త్వతః।
సోఽవికమ్పేన యోగేన యుజ్యతే నాత్ర సంశయః ॥ ౭ ॥

"ఈవిధముగ, ఓ అర్జునా, యీ భావములు నా మూర్తులే, మరియు యివి యీజగత్తునంతను వ్యాపితమొనర్చెను. అందుచే, బ్రహ్మ మొదలుకొని కీటకము వరకు గల యీ సృష్టియందు నేనుతప్ప మరే వస్తువున్నూ లేదు. ఈవిషయము తెలిసినవానియందు జ్ఞానము జాగరితమగును మరియు అప్పుడాతనికి శ్రేష్ఠుడు మరియు కనిష్ఠుడు, మంచి-చెడ్డ మొదలగు భేదభావములతో కూడిన దుస్సంకల్ప స్వప్నములుగావు. ఇదియే నావిభూతి, మరియు సమస్త వ్యక్తులును నా యీ విభూతికి అధీనులే. కావున, ఆత్మయోగానుభవము వలన వీటన్నిటిని ఒకే ఆత్మస్వరూపముగ అంగీకరించుట ఉచితమూ ఆవశ్యకమూనై యున్నది. తన మనోబల సహాయముచే యీ ఆత్మయోగము ద్వారా నాతో కలసి సమరసత్వము నొందినవాడు అత్యంత శుద్ధుడగును. ఈ విషయమున సందేహించుటకు తిలమాత్రముతావైనలేదు. మరియు ఓ అర్జునా, ఈరీతిని నన్ను అభేదభావముతో భజించువాని యింట నేను ప్రవేశించి

యుండుట ఆవశ్యకమగును. అందువలననే, నేను చెప్పిన అభేదాత్మక భక్తి యోగమున ఏవిధమగు సంశయమున్నూ కలుగజాలదు; అంతు దౌర్భాగ్యము నకు కూడ ఏమాత్రమూ తావులేదు. ఇంతకు పూర్వము (ఆరవ అధ్యాయమున) భక్తియోగమొనర్చు సమయమున మరణించినను మేలేయగునని స్పష్టముగ చెప్పబడినది. ఇక యీ అభేద స్వరూపమేదో చెప్పెదను వినుము.

అహం సర్వస్య ప్రభవో మత్తస్సర్వం ప్రవర్తతే।
ఇతి మత్వా భజన్తే మాం బుధా భావసమన్వితాః ॥౮॥

ఈజగత్తున కంతకు మూలము నేనే. మరియు ఓ అర్జునా! నావలననే యివన్నియు వుండుటకు, గతించుటకు జరుగును. తరంగములు నీటియందుత్పన్న మగును; మరియు వాటి ఆశ్రయము మరియు జీవితసాధనమూ రెండునూ నీరే నీరులేనిదే తరంగములు ఏర్పడనే ఏర్పడని రీతిని యీ జగత్తునందు నేను లేన ట్టిచో, నేను నివసించనట్టిచో వస్తువు వుండనే వుండదు. నాయీ విశ్వవ్యాపక స్వరూపము నెరింగినవారు ఎచ్చటనుండి నన్ను భజించినప్పటికిన్నీ, వారు వాస్తవముగ ఉదయించిన ప్రేమ భావముతోనే నాభజన మొనర్తురు. వాయువు గగనరూపమును ధరించి గగనమున సంచరించు రీతిని, దేశ, కాల, వర్తమానాదుల నన్నింటిని నాకు భిన్నమైనవి కావని అంగీకరించినవారు జగ ద్రూపుడనగు నన్ను మనమునందుంచుకొని తమ ఆత్మజ్ఞానము చే త్రిభువనము లందును సుఖముగ రమణమొనర్తురు. భూతకోటిలో కనిపించు ప్రతిదానిని భగవంతుని రూపముగా భావించుటయే నా నిజమగు భక్తియోగమని నిశ్చిత ముగ నీవు తెలిసికొనుము.

మచ్చిత్తా మద్గతప్రాణా బోధయన్తః పరస్పరమ్।
కథయన్తశ్చ మాం నిత్యం తుష్యన్తి చ రమన్తి చ ॥౯॥

తేషాం సతతయుక్తానాం భజతాం ప్రీతి పూర్వకమ్।
దదామి బుద్ధియోగం తం యేన మాముపయాన్తి తే ॥౧౦॥

ఎవని చిత్తము మద్రూపమగునో, ఎవని అంతఃకరణము నాస్వరూప ముతో పరిపూర్ణ సమాధిని పొందునో, మరియు ఎవరు ఆత్మబోధయందే

ప్రేమయందుపడి జనన - మరణముల నన్నిటిని మరచిపోవునో, అట్టివాడు వృద్ధి పొందుచున్న ఆత్మబోధ ప్రభావమువలన అద్వైతానంద సుఖమున చిందులు త్రొక్కసాగును. మరియు తనలోతాను కేవలము ఆత్మబోధవ్యాపారము నే ఒనర్చును. దగ్గరదగ్గరగా నుండెడి సరోవరములు నిండ వచ్చినప్పుడు ఒకదానితో నొకటి కలసిపోవు రీతిని మరియు ఒక సరోవరపు తరంగములు మరొక సరోవరమునందుండు రీతిని అభేద భక్తిగల భక్తులు ఒకరినొకరు కలసినప్పుడు వారిలో ఏకత్వమేర్పడును. అప్పుడు ఆనంద నిలయములు ఒకదానితో నొకటి ఐక్యమగును. మరియు ఆత్మబోధకు ఆత్మబోధమూలముననే ఆత్మబోధయనెడి అలంకారము లభించును. మరియు యీ రీతిని ఆత్మబోధకుగల సౌందర్యము వృద్ధియగును. ఒక సూర్యుడు మరొక సూర్యునకు హారతి యిచ్చినటుల లేదా ఒక చంద్రుడు మరొక చంద్రుని ప్రేమతో ఆలింగన మొనర్చుకొనినటుల, లేదా ఒకే పరిమాణముగల రెండు జలప్రవాహములు ఒక దానితో నొకటి కలసిపోయి నటుల, భక్తి యోగయుక్తులగు భక్తులు ఒకరి నొకరు కలసికొని నప్పుడు వారి సమరసత్వము ఏ పవిత్రమగు ప్రయాగతీర్థమగ నగును మరియు ఆతీర్థజలమున సాత్త్విక భావములనెడి వరదవచ్చును మరియు వారు ఏకత్వముతో కూడియున్న నాల్గుమార్గములకూడలికి అధ్యక్షులుగ గణేశులుగ నగుదురు, ఇటులైనను, అత్యంత ఆత్మానంద సుఖముచే నిండియున్న ఆ భక్తియోగులు దేహభావపాలిమేరను దాటి నన్ను పొందుటచే పూర్ణసమాధిని పొందినవారై ఉచ్చస్వరమున ఘోషించ సాగెదరు. ఏకాంతమున శిష్యునకు గురువుపదేశించిన మంత్రాక్షరములను వారు అందరి ఎదుటను మేఘగర్జనవలె గర్జించుచూ జపింతురు. తామర (కమలము) మొగ్గ పూర్ణావస్థను పొందినప్పుడు తనలోగల మధురసమును ఏ విధముగను దాచియుంచ జాలదు మరియు రాజునుండి దరిద్రుని వరకుగల అందరికిని ఒకేరీతిని ఆతిథ్యసత్కారము లొనర్చును. ఇదేవిధమున, ఆ భక్తియోగులు కూడ అతిశయించిన ఆనందముతో నిండియుండి జగత్తున నాజయఘోష నొనర్తురు మరియు ఆ కీర్తి ఘోషవలన ఉత్పన్నమగు సంతోషములో వారు చివరకు కీర్తించుటను మరచి స్తబ్ధులగుదురు మరియు ఆ విస్మృతియందనే తనువు - మనస్సులతో రమణ మొనర్తురు. ఈ ప్రేమాతిరేకమున వారికి రాత్రింబవళ్లు స్మరణకూడ వుండదు. ఈరీతిని నా స్వరూపలాభమును పొందుటద్వారా నిర్దోషమగు సంపూర్ణ సుఖమును పొందినవారికి నే

నిచ్చు వస్తువునందలి సర్వోత్తమ భాగము మొదటినుండియే వారి ఆధీనమం దుండును. ఏలనన, వారు పోవుమార్గమందలి ఏర్పాట్లు చూచుచో స్వర్గ, మోక్షమార్గములుకూడ వాటిముందు తుచ్ఛమైనవి, విడచివేయ దగినవిగను కనుపించును. కావున, వారు తమ మనస్సునందు నాపట్ల ఏకత్ర మొనర్చి యుంచు ప్రేమనే తిరిగి వారికి నేనివ్వ గోరుదును. కాని, వారికి నేనివ్వదల చెడి ప్రేమ వారికి మొదటినుంచియే లభించియుండును. ఇకవారికి కావలసి నది, వారి ప్రేమ - సుఖము క్రమక్రమముగ వృద్ధి పొందుచుండుటయే; అందు కొరకై నేను వారి ప్రేమపైన కాలుని దృష్టి పడకుండుటకును మరియు అదినశించ కుండుటకును కావలసిన ఏర్పాటులను చేతును ఓ అర్జునా, తల్లి తన ప్రియ పుత్రునిపై తన స్నేహపూరితదృష్టి యనెడి ఆచ్ఛాదనమును వేసి, ఆతనిని కాపా డును; మరియు ఆతడు యిటునటు పరుగెత్తునప్పుడు ఆమె ఆతనివెంట పరు గెత్తుచూ వుండును. మరియు ఆతనికి ఏఏఆటలు యిష్టమో ఆ ఆటలకు అను కూలించు ఆటవస్తువులను తయారుచేసి ఆతని ముందుంచును. సరిగా యీవిధ మున, భక్తియోగులగు నాభక్తులకొరకై వారి ఉపాసనా మార్గపోషణ జరుగు పనులను నేనొనర్తును. నేను చేయు ఉపాసనా మార్గపోషణమువలన వారు సహజముగను నిరాపదతోను నన్ను చేరునటుల చూచుటే నేను తప్పక చేయవలసినపని. భక్తులకు నాయెడ అనన్యశరణుగల ప్రేమయుండును, మరియు నాకుకూడ వారి అంతఃకరణాగతిని గురించి పూర్తియగు శ్రద్ధ యుంచవలసి యున్నది; ఏలనన, ప్రేమపూరితులగు భక్తులకు ఏదైన కష్టముగలుగుచో, అది నాకే స్వయముగ వచ్చినటుల భావింతును. స్వర్గ-మోక్షములనెడి రెండు మార్గములను వారిసేవకొరకైయే నేను నియుక్త మొనర్తును. ఇంతేగాదు, నేను స్వయముగ లక్ష్మీసహితముగ నా శరీరమునంతను వారి పనికైయే అర్పింతును. కాని, దేహమునకు భిన్నమైనది మరియు ఎల్లప్పుడు సర్వశ్రేష్ఠమైనదిగను నుండు ఆత్మసుఖమును నా ప్రేమపూర్ణభక్తులకొరకై వేరుచేసి యుంచు దును. కాని యీ విషయము శబ్దములచే చెప్పనలవి కానట్టిది.

తేషామేవానుకమ్పార్థ మహమజ్ఞానజంతమః।
నాశయామ్యాత్మభావస్థో జ్ఞానదీపేన భాస్వతా ॥౧౧॥

"కావున, ఎవరు నాఆత్మస్వరూపమును కలిగియుండుటనే తమ జీవిత

మునకు ఆశ్రయ-స్థలముగా నొనర్చుకొనియున్నారో, ఎవరు నాపైనెప్పు మరి యేయితరమువంకను శ్రద్ధకలిగియుండరో, ఓఅర్జునా, అట్టి శ్రేష్ఠులగు తత్త్వజ్ఞులకొరకు నేనెల్లప్పుడు కర్పూరపు దివిటీని వెలిగించి, మరియు వారి కొరకు నేను స్వయముగ దీపము పట్టువాడనై వారికి ముందుగా నడతును. అజ్ఞానమనెడి రాత్రియందుండెడి అంధకారమును నాశనమొనర్చి వారికొరకు నేను అక్షయ ప్రకాశోదయము నొనర్తును. ప్రియభక్తుల ప్రేమవిధానము నీవిధముగా శ్రీకృష్ణుడు చెప్పినమీదట అర్జునుడిటులనెను—"నేనిప్పుడు పూర్తిగా తృప్తిపొందితిని. ఓప్రభూ వినుడు. తాము నాకుగల సంసారమనెడి మాలిన్యమును దూరమొనర్చిరి. నేనిప్పుడు జనన-మరణాగ్నినుంచి ముక్తుడనైతిని. నేడు నాకు నిజముగ జీవిత రహస్యము బోధపడినది. మరియు నేడు నాజీవితము సార్థకమైనటుల బోధపడుచున్నది. నేడు నా జీవితము కృతకృత్యమైనది. నేడు నాసౌభాగ్యోదయమైనది; ఏలనన, నేడు పరమేశ్వర ప్రసాద-వాణి నాకర్ణముల నలంకరించినది. నేడీ వాణీప్రకాశమువలన నా లోపల-బయటగల భ్రమపటలము తొలగిపోయినది మరియు అందుచే యీ సమయమున నాకు తమ సత్యస్వరూప దర్శనమగుచున్నది.

అర్జున ఉవాచ—

పరంబ్రహ్మ పరంధామ పవిత్రం పరమంభవాన్।
పురుషం శాశ్వతం దివ్యమాదిదేవ మజం విభుమ్ ॥౧౨॥

"ఈజగత్తుకు విశ్రాంతి-స్థానమగు పరబ్రహ్మము తామే. ఓజగన్నాథా, తాము పరమపవిత్రులు, బ్రహ్మ, విష్ణు, మహేశ్వరులు ముగ్గురకును పరమ దేవులు తామే. ఇరువదియైదవ తత్త్వమగు పురాణ పురుషులు తామే. తామే మాయాతీతులు. స్వయంసిద్ధమగు జగత్స్వాములు, జన్మబంధమున ఎన్నడును పడని వారూ తామే. నాకిప్పుడీ విషయము చక్కగా బోధ పడినది. భూత, భవిష్యద్వర్తమానములనెడి త్రికాలములకును తామే సూత్ర ధారులు. ఈ జీవాత్మకు తామే అధిపతులు, యీ బ్రహ్మాండ పరిపాలకులు తామే. ఇదంతయు నాకు చక్కగా బోధపడినది.

ఆహుస్త్వామృషయస్సర్వే దేవర్షిర్నారదస్తథా।
అసితో దేవలో వ్యాసస్స్వయం చైవ బ్రవీషి మే ॥౧౩॥

"ఈజ్ఞానము నింకొకరీతిని కూడా పరీక్షించవచ్చును. ఇప్పటి వరకు పుట్టిన గొప్పగొప్ప శ్రేష్ఠులగు మహర్షులు కూడ తమ్మిట్టిధముగనే వర్ణించిరి. వారు చేసిన వర్ణన లందలి యాదార్థ్యము నాకిప్పుడు చక్కగా అనుభవమైనది. ఈదేవత లందరు తమ ప్రసాద ఫలములే. ఈవిధముగ నారదు డెల్లప్పుడు నావద్దకువచ్చి మీ గుణగీతమును గానమొనర్చుచుండును. కాని అందలి అర్థము నాకు బోధపడెడిది కాదు; అందుచే నేనా గాన మాధుర్యమును మాత్రము ఆస్వాదించుచుండెడివాడను. గ్రుడ్డివారి గ్రామమున సూర్యప్రకాశము కలుగుచో, ఆ గ్రుడ్డివారు కేవలము ఆసూర్యకిరణ సుఖమునుమాత్రమే అనుభవించ గలరు. అంతేగాని, వారు సూర్యప్రకాశము నెటుల అనుభవించగలరు? ఇటే విధమున నారదుడు నావద్దకువచ్చి ఆధ్యాత్మ గీతములను గానమొనర్చినప్పుడు ఆ రాగ-రాగిణుల వలన బయటకు కనిపించు మాధుర్యము మాత్రమే నామనస్సుకు రుచించుచుండెడిది. ఇంతకు మించి నాకేదియూ బోధపడెడిదికాదు. అసితుడు మరియు దేవలుడు-అనెడి ఋషుల నోటినుండి కూడ మీ స్వరూపవర్ణనమును వింటిని. కాని ఆసమయమున నా మనోవృత్తి విషయ విషముచే నిండియుండెను. ఆవిషయ-విష ప్రాబల్యాధిక్యము వలన ఆసమయమున మధురమగు ఆధ్యాత్మ విద్యకూడ నాకు కటువుగా నుండెను. మరియూ కటువగు విషయములుకూడ మధురముగ తోచుచుండెను. ఇక యితరులను గురించి యేల, స్వయముగ వ్యాసమహర్షికూడ మాయింటికివచ్చి ఎల్లప్పుడు మీస్వరూప వర్ణనములను చేయుచుండెడివారు. కాని, చీకటిలో చింతామణి దొరికినప్పుడు 'యిది చింతామణి కాదని పారవేసి, మరల పగలు వచ్చినప్పుడు ప్రకాశమున, దాని స్వరూపమును గుర్తించి 'యిది చింతామణియే' యన్నటుల, ఆవ్యాసాది మహర్షుల వాణి జ్ఞానరత్నములగనియైనప్పటికిని, ఓశ్రీకృష్ణమహారాజా, అప్పుడు, సూర్యసమానులగు తాము లేనందువలన తమ ప్రకాశముకూడా లేకుండెను. అందుచే నేను జ్ఞానరత్నములను గుర్తించ జాలకపోతిని.

సర్వమేత దృతం మన్యే యన్మాం వదసి కేశవ।
నహితే భగవన్ వ్యక్తిం విదుర్దేవాన దానవాః ॥౧౪॥

"కానీ యిప్పుడు, తమ వాక్యకిరణ ప్రసారమైనగాని, అందుచే నేనిప్పుడు

ఆఋషులు చెప్పిన మార్గమును వర్తించసాగితిని. ఓ దేవా, వారి వాక్యములు జ్ఞానబీజములే, అయినప్పటికిని, అవి హృదయమనెడి భూమిలో అనేకవిధముగ పడియున్నవి. కాని, యిప్పుడు నా (హృదయభూమి) పైన తమ ప్రసాదమనెడి వర్షము కురియుటచే, ఆ బీజములు మొలకెత్తినవి; మరియు వాటి యందు ఏకవాక్యతయనెడి ఫలము కాచినది. నారదాది మహర్షుల వాక్యములు నదులవంటివి, కాని, ఆనదులద్వారా నేను నీను ఏకవాక్యతయనెడి అపార సుఖసాగరము నైతిని. ఓ ప్రభూ, నేనీజన్మలో చేసిన ఉత్తమపుణ్యకార్యము లన్నింటను, ఓ సద్గురూ, తాము నాకివ్వగలిగిన వస్తువును యివ్వగల సామర్థ్యము లేకపోయెను. తమ కృప కలుగనంతవరకు నాకేదియూ బోధపడుచుండెడిది కాదు. కాని, దైవము అనుకూలించినప్పుడు చేసిన ప్రతిప్రయత్నము తనంతతానే ఫలించును. ఇదేవిధమున, వినినట్టి మరియు చదివినట్టి జ్ఞానము కూడా గురుకృప కలిగినప్పుడే ఫలదాయకమగును. తోటమాలి జీవితమంతయూ చాల ఎక్కువగ కష్టించి మొక్కలకు నీరుపోయుచుండును; కాని వసంతఋతువు వచ్చినప్పుడు మాత్రమే ఆ మొక్కలనుండి ఫలప్రాప్తియగును. ఓమహారాజా, విషజ్వరము పూర్తిగా తగ్గినప్పుడే మధురవస్తు మాధుర్యము అనుభవమగును. ఇంద్రియములు, వాక్కు మరియు ప్రాణవాయువుల జన్మ ఎప్పుడు సార్థకమగును? వాటియందు చైతన్యము సంచరించినప్పుడే. ఇదే విధమున, సాహిత్యమును మనసార మధించుటవలనగాని, లేదా యోగాదుల నభ్యసించుట వలనగాని-వీటివలన వాస్తవిక ఫలిత మెప్పుడు కలుగును? గురుదేవుని కృప కలిగినప్పుడే." ఈ రీతిని ఆత్మానుభవ రంగమున రంగరింపబడిన అర్జునుడు నిస్సంశయుడై కీలుబొమ్మవలె నాట్యమొనర్చసాగెను, మరియు ఇటుల చెప్పసాగెను — "ఓ దేవా! మీ మాటలు చక్కగా నా మనసున నాటుకొనినవి. ఓ పరబ్రహ్మరూపుడవగు శ్రీకృష్ణా! దేవతలు లేదా దానవుల బుద్ధికూడా మీ సత్యస్వరూపమును ఆకళింపుజేసికొనజాలదని నాకిప్పుడు పూర్తిగా తెలిసినది. అంతేగాక, మీబోధ లేకుండా కేవలము తనబుద్ధిబలము వలననే జ్ఞానమును పొందదలచినవాడు నిరాశను పొందితీరవలెనని కూడా నాకిప్పుడు చక్కగా విశ్వాసము కలిగినది.

స్వయమే వాత్మనాఽఽత్మానం వేత్థత్వం పురుషోత్తమ
భూతభావన! భూతేశ! దేవదేవ! జగత్పతే ॥౧౫॥

"ఆకాశము ఎంతవరకు వ్యాపించియున్నదో సరిగా తెలిసికొనుటకు ఆకాశమునకే వీలగునటుల, లేదా పృథ్వియొక్క ఘనత్వమును కొలచుటకు పృథ్వికిమాత్రమే సంభవమైనటుల, ఓ లక్ష్మీనాథా! తాముకూడా, తమ అపారశక్తిని తామే తెలిసికొనగలరు. తాము గాక యితరములగు వేదాదుల బుద్ధి యీ విషయమున వ్యర్థముగనే భ్రమించి తిరుగును. వేగమున మనస్సును మించిపోగలిగినది, లేదా వాయువును తన గుప్పిట పట్టుకొనగలిగినవాడూ, లేదా ఆది శూన్యతత్త్వమును మించి ముందుకు పోగలిగిన శక్తి ఎవరికిగలదు? ఇదేరీతిని, తమను గురించిన పరిపూర్ణజ్ఞానమును పొందుటకు కూడ ఎవరికిని సంభవముకాదు. తమనుగురించిన పరిపూర్ణజ్ఞానము తమ కృపవలనమాత్రమే ప్రాప్తించగలదు. కేవలము తాముమాత్రమే తమ్మెరుగుదురు; మరియు తామే యితరులకుకూడ యీ జ్ఞానము కలుగునటుల చేయగలరు. అందుచే నేనుకూడ ఆ జ్ఞానమునకై పరితపించుచున్నాను. తామొక మారు నా కా జ్ఞానమును ప్రసాదించి నా పరితాపమును పారద్రోలుడు. ఓ దేవా! తామే యీ భూతకోటికి ఆదికారణులు, జగద్భ్రాంతి యనెడి ఏనుగును నాశ మొనర్చెడి సింహము తామే, దేవతలందరు తమ్మే ఆరాధించుచున్నారు. తామే ఈసృష్టినంతయు నడపువారు మరియు పోషించి పాలించువారునై యున్నారు. తమ మహాత్త్వమునుగురించి యోచించగా, మీ సమీపమున నిలచుండు యోగ్యతకూడ నాలో లేదని - నేను వినియున్నాను, ఇటుల తలచి నేను భయపడి మిమ్ము ఆత్మజ్ఞానమునుగురించి ప్రార్థించకున్నచో నే నాజ్ఞానమును పొందుటకు మరేసాధనము కనిపించుటలేదు. నలువైపులను ఎన్నినదులు మరియు ఎన్ని సముద్రములు జలపూర్ణముగ నున్నప్పటికిని చాతకపక్షికి ఆ జలాశయములన్నియు వ్యర్థములేయగును, ఏలనన, దానికిపనికివచ్చు నీరు మేఘములనుంచి పడునదే! ఇదేవిధమున, ఓ ప్రభూ! గురువులు అంతటను గలరు. కాని, ఓ కృష్ణదేవా, నాకు తాముతప్ప మరే ఆధారమూ లేదు. తామిక దయదలచి తమ విభూతులను చెప్పుడు.

వక్తు మర్హాస్య శేషేణ దివ్యా హ్యాత్మ విభూతయః
యాభి ర్విభూతిభిర్లోకాని మాంస్త్వం వ్యాప్యతిష్ఠసి ॥౧౬॥

ఓ మహారాజా! తమ దివ్య సామర్థ్యమువలన అంతటను వ్యాపించు

చున్న తమ విభూతులను నాకిక చూపుడు. తామే విభూతులతో యీ జగత్తునందంతటను నిండియున్నారో, అందలి ముఖ్యముఖ్య విభూతుల పేర్లను తాము దయతో నాకు చెప్పుడు.

కథం విద్యామహం యోగిం స్త్వాం సదా పరిచిన్తయన్
కేషు కేషు చ భావేషు చిన్త్యోఽసి భగవన్మయా ॥౧౭॥

"ఓ దేవా! నేను మిమ్మెటుల తెలుసుకొనగలనో మరియు మిమ్మెట్లు భావించి చింతనమొనర్పవలెనో నాకు దయతో చెప్పుడు, ఇక, యీ జగత్తంతయు తామేనని చెప్పుచో చింతనమొనర్చుటకు తావెద్దియూ వుండనేవుండదు. కావున, తామిప్పుడు చెప్పిన భావములను యింకొంత వివరించి చెప్పుడు. మిమ్ము వేటిద్వారా చింతనమొనర్చుట నాకు కష్టకరము కాదో అట్టి మీ భావములను నాకు చెప్పుడు. మరియు తాము నాకు లభించు ఉపాయమేదో తెలపిండు.

విస్తరేణాత్మనో యోగం విభూతిం చ జనార్దన
భూయః కథయ తృప్తిర్హి శృణ్వతో నాస్తి మేఽమృతమ్ ॥౧౮॥

"భూతకోటికి అధిపతివగు ఓ శ్రీకృష్ణా, నేను ప్రశ్నించిన విభూతులను గురించి చక్కగా వర్ణించి చెప్పుడు. మీరిటుల చెప్పిన చెప్పవచ్చును— "నేనొకమారా విభూతులను గురించి చెప్పియున్నాను. వాటిని గురించి మరల ఏల చెప్పుననీ". కాని, ఓ దేవా, మీరిటుల సంశయించ నక్కరలేదు; ఏలనన, ఒక్కమారు ఏ స్వల్పముగానో అమృతమును పానము చేయు అవకాశము లభించినవారు 'యిక నాకక్కర లేదని' అనువారా? అటులవద్దను నటుల చేయునదగుచో, అది అమృతమెటులగును? ఏది హాలాహల విషమునకు సహోదరుడో, మృత్యుభయముచే భీతినొందిన దేవతలు అసురులగుటకు దేనిని పానమొనర్చిరో, కాని, దేనిని పానమొనర్చినప్పటికినీ బ్రహ్మయొక్క ఒకే దినమున పదునల్గురు యింద్రులు అమరరాజ సింహాసనముపై కూర్చొనెను, మరియు నాశమొందుదురో—ఏ అమృతమిటుల క్షీరసముద్రమునుంచి వెలువడిన ఒక సామాన్య రసమో మరియు దేనిని పానమొనర్చుటచే అమరత్వము సిద్ధించు

నసెడి మిథ్యాభ్రమ ప్రజలయందు వ్యాపించి యున్నదో, అట్టి అమృతపు మధురబిందువుకూడ లోకులకు సరిపోయినటుల తృప్తికలుగటలేదు. మరియు ఆకొద్దిగా పానమొనర్చి వారు తృప్తినొందుట లేదు; ఇంత క్షుద్రవస్తు మాధుర్యమే యింత అధికమగు ఆదరమును పొందుచున్నప్పుడు, యిక తమ యీ బోధవాక్యాల మహత్త్వమును గురించి ఏమిచెప్పను! ఇవి ప్రత్యక్ష పరమామృతములే! వీటికొరకు, మందర పర్వతము కవ్వముగా నొనర్చనూలేదు మరియు క్షీరసాగరమును మథించనూలేదు. ఇది అనాదియూ, స్వయం సిద్ధమునూనై యున్నది. ఇది పల్చనిదీ కాదు, చిక్కనిదీ కాదు; యిందు రసముగాని గంధముగాని పేరునకుకూడ లేదు. దీనిని స్మరించుట తోడనే ప్రతివ్యక్తియూ సహజముగా దీనిని పొందగలడు. ఈ అమృతపుపేరు వినగానే జగత్తంతయు నిస్సారముగ నగును, మరియు వినువానికి ఎన్నడును నాశనము కాజాలని నిత్యత్వము ప్రాప్తించ సాగును. జనన-మరణములు సమూలముగ నశించును, మరియు లోపల-బయట అంతటను ఆత్మానుభవమనెడి మహాసుఖము వృద్ధిపొంద సాగును. అదృష్టవశమున యిట్టి పరమామృత సేవన మొనర్చు అవకాశము లభించునో, అది వెంటనే జీవుని ఆత్మ స్వరూపునిగా నొనర్చును. ఇట్టి అమృతమును మీరు నాకు వడ్డించుచుండగా 'యిక చాలును' అని చెప్పుట ఎన్నటికిని సంభవించదు. ఓదేవా, మీ నామమే నాకు అతి మనోరముగ నున్నది. అందుపై మీతో ప్రత్యక్ష సమావేశము, మరియు మీ సామీప్యముకూడా ప్రాప్తించుచున్నది. అంతేగాక, మీరు ఎంతో సంతోషముతో నాతో మాట్లాడుచున్నారు. ఇట్టిస్థితిలో, ఓదేవా, యీ పరమసుఖమెటులున్నదని నేనేమి చెప్పను? నా అంతఃకరణమునకు కలిగిన సంతోషమును వాణీదేవి వర్ణించ లేకున్నది. మీనోటినుండి యీ పరమామృతము తిరిగి వర్ణించ వలెనని మాత్రము చెప్పగలుగుచున్నది. ప్రతిరోజూ అదే సూర్యుడు ఉదయించును, కాని 'యితడు నిన్నటి పాచి సూర్యుడే నని' ఎవడైన చెప్పునా? అన్నింటిని పవిత్రమొనర్చెడి అగ్నినిగురించి 'యిది అపవిత్రమైనదని' ఎవడైన చెప్పగలడా? లేదా నిరంతరము ప్రవహించెడి గంగా జలమును 'పాచినదియని ఎవడైన అనగలడా? నేడు మీ నోటినుంచియే ఆ పరమామృత లాభమును నాకు కలుగ జేయుటచే నేను శబ్దబ్రహ్మ స్వరూపముగ అవతరించెననియు, లేదా చందన తరువుకు పుష్పాలు పూచినవనిన్నీ, మరియు

ఆపుష్పములందలి సుగంధమును కూడ నేను అనుభవించుచున్నట్లుగను నాకు తోచుచున్నది." అర్జునుని యీమాటలను విని శ్రీకృష్ణుని ప్రతి అంగమున్నూ ప్రేమచే కదలసాగెను. అతడు తన మనమునందిట్లనుకొనెను-"యీ అర్జునుడిప్పుడు భక్తి-జ్ఞాన భాండారముగ నగుటకు తగియున్నాడు." అంత శ్రీకృష్ణుడిటులనియె.

శ్రీ భగవానువాచ—

హంతతే కథ యిష్యామి దివ్యాహ్యాత్మ విభూతయః!
ప్రాధాన్యతః కురుశ్రేష్ఠ! నాస్త్యంతో విస్తరస్యమే ॥౧౯॥

శ్రీకృష్ణుడు ఆసమయమున అర్జునునితో చెప్ప నారంభించిన మాటలనుబట్టి చూడగా శ్రీకృష్ణుడు తాను బ్రహ్మకు పితరుడ ననెడి విషయమునే జ్ఞప్తియందుంచుకొన లేదని తోచును. ఆయన అనెను-"బాబా అర్జునా, నీవు చక్కగా చెప్పితివి." ఈసమయమున శ్రీకృష్ణుడు అర్జునుని 'బాబా' యనుటచే ఆశ్చర్యపడ నక్కరలేదు, ఏలనన ఆతడు నందపుత్రుడే గదా. ఆతని నోటినుండి యీమాట ప్రేమాతిరేకముచే వెడలినది. అస్తు. శ్రీకృష్ణుడు అర్జునునితో నిటులనెను-"ఓధనుర్ధరా, నామాటలను వినుము. ఓ సుభద్రానాథుడవగు అర్జునా, నీవు నావిభూతులను గురించి అడిగితివి, కాని అవి అపారము. అవి అన్నియు నా విభూతులే. కాని స్వయముగ నాబుద్ధియే వాటినన్నిటిని లెక్కింపజాలనన్ని గలవు. తన శరీరముపైన ఎన్ని రోమములు గలవో చెప్పుట ఎవరికిని ఎటులసాధ్యముకాదో, అదేరీతిని నా విభూతులు కూడా. నేను ఎంత గొప్పవాడనో, ఎంత వ్యాపకము గలవాడనో స్వయముగ నాకే స్పష్టముగ తెలియదు. అందుచే నేను కేవలము నాముఖ్య విభూతులను గురించియే చెప్పెదను వినుము. ఓ అర్జునా, యీ ప్రసిద్ధ విభూతులను గురించి తెలిసికొనిన పిదప వాటిద్వారా యితర గౌణ విభూతుల జ్ఞానముకూడ నీకు కలుగగలదు. బీజము చేతిలోనికి వచ్చినప్పుడు వృక్షమంతయూ తనచేతి యందున్నదనినటుల, లేదా తోటయంతయు తన చేతిలోనికి వచ్చినటుల లేదా ఫల-పుష్పములన్నియూ తమంతట తామే ప్రాప్తించునటుల, యీ విభూతులను చూచిన పిదప, యీ జగత్తు నంతను చూడ

వచ్చును. అటుల కానిచో, ఓఅర్జునా, నావిస్తారము, నా అఖిల విభూతులు అపారములు. చూడు, యివి లెక్కించరానన్ని కలవు. కాని అవన్నియు నాయందెచ్చటనో దాగియుండును.

అహమాత్మాగుడాకేశ! సర్వభూతాశయ స్థితః
అహమాదిశ్చ మధ్యంచ భూతానామంత ఏవచ ॥౨౦॥

"మస్తకముపైన ఉంగరములవలె చుట్టకొనియున్న కేశములను ధరించువాడవును, ధనుర్విద్యలో అపరశంకరుడవును అగు ఓ అర్జునా, వినుము. నేను భూతకోటిలో ఆత్మరూపమున నివసింతును. భూతములలోపలకూడ నేనే వసింతును మరియు వాటి బయట, లేక పైన కూడా నా ఆవరణయే యుండును. వాటి ఆది, మధ్య, అంతములన్నియూ నేనే. మేఘములకు క్రిందను పైనను లోపలను బయటను-అంతటను ఆకాశమే యుండును. అవి ఆకాశరూపముననే యుండును మరియు వాటి ఆధారముకూడ ఆకాశమే. మరియు అవి లీనమైనప్పుడుకూడ ఆకాశరూపమును పొందియే యుండును. అదేవిధమున యీ భూతకోటి అంతటిఉత్పత్తిస్థితి, లయములుకూడా నేనే అయియున్నాను. ఈ విధమున నేను విభూతులద్వారా పెక్కువిధములుగ నిండియున్నాను. కావున నీ చైతన్య శక్తినంతను శ్రవణేంద్రియములందేకాగ్ర మొనర్చి వినుము ఓఅర్జునా, నేను నీకు చెప్పెదననిన వానియందలి ముఖ్య విభూతులను చెప్పెదను వినుము.

ఆదిత్యానామహం విష్ణుర్జ్యోతిషాం రవిరంశుమాన్
మరీచి ర్మరుతా మస్మి నక్షత్రాణా మహం శశీ ॥౨౧॥

ఆపైన కృపాళుడగు శ్రీకృష్ణుడిటులచెప్పెను-"ద్వాదశాదిత్యులలో విష్ణువు నా ప్రధాన విభూతి మరియు కాంతివంతములగు పదార్థములలో సూర్యుడను నేన, నలుబది తొమ్మిదుగురు మరుత్తులలోను మరీచిని నేన, మరియు తారలందు చంద్రుడను నేన.

వేదానాం సామవేదోఽస్మి దేవానా మస్మివాసవః
ఇన్ద్రియాణాం మనశ్చాస్మి భూతానామస్మి చేతనా ॥౨౨॥

"వేదములందు సామవేదము నేన, దేవతలందు ఇంద్రుడు నేన, ఇంద్రియములలో పదునొకండవదగు మనస్సు నేన, మరియు భూతకోటియందలి స్వాభావికమగు చైతన్యశక్తిని నేన.

రుద్రాణాం శంకరశ్చాస్మి విత్తేశో యక్షరక్షసామ్ ।
వసూనాం పావకశ్చాస్మి మేరు శ్శిఖరిణామహం ॥౨౩॥

"చతుర్దశ రుద్రులందును శంకరుడు నేన, యక్షరాక్షసులలో కుబేరుడను నేన, అష్టవసువులలో అగ్నిని నేను మరియు పర్వతములన్నింటను అతి శ్రేష్ఠమైన దగు మేరుపర్వతము నేన.

పురోధసాంచ ముఖ్యం మాం విద్ధిపార్థ బృహస్పతిం
సేనానీనామహం స్కంద స్సరసా మస్మి సాగరః ॥౨౪॥

మహర్షీణాం భృగురహం గిరామస్మ్యేక మక్షరమ్
యజ్ఞానాం జపయజ్ఞోఽస్మి స్థావరాణాం హిమాలయః ॥౨౫॥

"పురోహితులందరి యందును స్వర్గాధిపతికి ఆధారమును మరియు సమస్తజ్ఞానమునకు మూలస్థానము నగు బృహస్పతిని నేన. ఈత్రిభువనము లందలి సేనానాయకులందును కృత్తికాంతుడగు శంకరునిచే జన్మించిన మహాజ్ఞాతయగు కార్తికస్వామి (కుమారస్వామి) నేన. సరోవరములందు అపార జలము గల సముద్రమును నేన. మహర్షులలో మహా తపస్వియగు భృగుడు నేన. సాహిత్యము లందన్నింటను సత్యమునకు క్రీడాస్థలము నేన. కర్మకాండలను త్యాగమొనర్చి ఓంకారాదుల ద్వారా చేయబడెడిది అన్ని యజ్ఞములందును శ్రేష్ఠమగు జపయజ్ఞము నేన. నామ జపయజ్ఞము అతి శ్రేష్ఠమయినది. దీని నొనర్చుటకు స్నానాది నిత్యకర్మలనుకూడ చేయనక్కరలేదు. ధర్మాధర్మములు రెండునూ నామస్మరణచే పావనమగును. వేదార్థముకంటెకూడ నామమే పరబ్రహ్మమై యున్నది. అచరములగు పర్వతములలో పుణ్యరాశియగు హిమాలయ పర్వతము నేన.

అశ్వత్థ స్సర్వ వృక్షాణాం దేవర్షీణాంచ నారదః
గంధర్వాణాం చిత్రరథ స్సిద్ధానాం కపిలోమునిః ॥౨౬॥

ఉచ్చైశ్శ్రవస మశ్వానాం విద్ధి మా మమృతోద్భవమ్
ఐరావతం గజేన్ద్రాణాం నరాణాంచ నరాధిపమ్ ॥౨౭॥

"పారిజాతము ప్రత్యక్ష కల్పవృక్షమే, మరియు చందనవృక్ష గుణము కూడ అతి ప్రసిద్ధమైనది; అయినప్పటికిని వృక్షములందు అశ్వత్థవృక్షము నేన, ఓ అర్జునా, దేవర్షులలో నారదుడు, గంధర్వులలో చిత్రరథుడను నేన. సిద్ధులలో కపిలుడను నేన మరియు అశ్వములన్నింటను ఉచ్చైశ్రవమును నేన. గజములందైరావతమును నేన సముద్రమును మథించినమీదట దేవతలకు లభించిన అమృతముకూడ నే. నరులయందు రాజును నేన.

ఆయుధానా మహం వజ్రం ధేనూనామస్మికామధుక్
ప్రజన శ్చాస్మి కందర్ప సర్పాణా మస్మి వాసుకిః ॥౨౮।
అనంతశ్చాస్మి నాగానాం వరుణోయాదసామహమ్
పితౄణా మర్యమాచాస్మి యమ స్సంయమతామహమ్ ॥౨౯॥

"ఆయుధములందు వజ్రమును, గోవులందు కామధేనువును. ఉత్పత్తి కారకులలో మదనుడను నేన. ఓ అర్జునా, సర్పములందు వాసుకి, నాగులందు అనంతనాగుడు నేన. జలచరములందు వరుణుడను నేన. పితృగణములందు అర్యమ యనెడి పితృదేవత నేన. జగత్తునందంతటను శుభాశుభ కర్మల లెక్కయుంచువాడును, అందరి అంతఃకరణమును పరీక్షించువాడును మరియు వారి కర్మానుసారము ఫలముల ననుభవింపజేయువాడును మరియు అందరి కర్మలను నిరంతరము చూచువాడును నగు యముడను నేన.

ప్రహ్లాదశ్చాస్మి దైత్యానాం కాలః కలయతా మహమ్
మృగాణాం చ మృగేంద్రోఽహం వైనతేయశ్చపక్షిణామ్॥ ౩౦।

"దైత్యులందు ప్రహ్లాదుండును, గణకులందు మహాకాలమును, అడవి జంతువులందు సింహమును, పక్షులందు గరుత్మంతుడును నేన.

పవనః పవతామస్మి రామశ్శస్త్రభృతా మహమ్।
ఝషాణాం మకర శ్చాస్మి స్రోతసా మస్మి జాహ్నవీ ।౩౧।

"ఓ అర్జునా, ఈ అపార భూవిస్తారము నందొక్కఘడియ యేని ఎచ్చటను ఆగక, ఒక్కపరుగున సప్తసముద్రములను ప్రదక్షిణ మొనర్చగల అన్నింటికంటె వేగవంతుడగు పవనుడు నేన, శస్త్రధారు లందరియందును రాముడు నేన; తోకగల జలచరములందు మకరము నేన, నదులందు జాహ్నవి నేన. కాని, ఓ అర్జునా, యీ విధముగ నేను సృష్టియందలి ఒక్కొక్క విభూతిని లెక్కించ మొదలిడుచో వందల కోటి జన్మములు గడచినప్పటికిని, వాటియందు సగము విభూతులుకూడ పూర్తికాజాలవు.

సర్గాణామాది రంతశ్చ మధ్యంచైవాహ మర్జున।
అధ్యాత్మ విద్యా విద్యానాం వాదః ప్రవదతా మహమ్ ॥32॥
అక్షరాణా మకారోఽస్మి ద్వంద్వస్సా మాసికస్యచ।
అహామే వాక్షయంకాలో ధాతాఽహం విశ్వతోముఖః ॥33॥

"నక్షత్రములన్నింటిని ప్రోగుచేయవలెనన్నచో ఆకాశమును మూటగట్టవలసి వచ్చునటుల, లేదా భూమియందలి అణువులను, రేణువులను లెక్కించుటకై భూమినంతను చేగొనవలసినటుల - నా విభూతులనన్నింటిని చూడదలచుచో నన్ను గురించిన జ్ఞానమునే సంపాదించవలెను. శాఖాసహితముగ పుష్పములను ఫలముల నన్నింటిని చేగొనదలచుచో మూల సహితముగ వృక్షమునే పెకలించి చేతబుచ్చుకొన వలసినటుల, నా సమస్త విభూతులను గురించిన జ్ఞానమును సంపాదించదలచుచో నా నిర్దోష వ్యాపక స్వరూపజ్ఞానమునే పొందవలెను. అటుల కానిచో నా భిన్న భిన్న విభూతుల నెంతవరకు లెక్కించను! కావున, నీవు వీటన్నింటి సారాంశముగ 'నేనే సమస్తమును' అని తెలిసికొనుము. వస్త్రముయొక్క ఆది, మధ్య, అంతములు అనగా ఉత్పత్తి, స్థితి నాశములనెడి త్రివిధావస్థలందును నూలుపోగులే వుండురీతిని యీ సృష్టియందలి త్రివిధావస్థలందును నేనే నిండియున్నాను. నా యీ వ్యాపకత్వమును గురించి జ్ఞానము కలుగనప్పుడు నా యీ భిన్న భిన్న విభూతులను గురించి చెప్పవలసిన అవుసరమేమిగలదు? నీలో నా వ్యాపకత్వమునంతను తెలిసికొనగల సామర్థ్యము లేనందువలన, నీకింతగా చెప్పితిని నీకిది చాలును. కాని, నీవేదృష్టితో నా విభూతులను గురించి చెప్పితివో, ఆదృష్టితో నేనుకూడా చెప్పెదను, వినుము. ఈ ప్రకరణమునందు నేను వివ

రించుచున్న ఆధ్యాత్మ విద్య అన్ని విద్యలందును నా ప్రధాన విభూతి. వాదన జేయువారియందు వాదము నేను, అక్షరములలో మొదటి అక్షరమగు 'అ' కారము నేను. సమాసములలో ద్వంద్వ సమాసము నేను. పిపీలికాది బ్రహ్మపర్యంతముగల అన్నింటిని భక్షించెడి 'కాలము' నేను. మేరు, మందరాది పర్వతసహితముగ పృథివి నంతను కబళించెడి అనంతకాలము, ప్రళయ కాలమున జగత్తునంతను జలమయ మొనర్చెడి మహాసముద్రమును కూడ ఎండింపజేసెడి మరియు ఆకాశమును తన ఉదరమున యిముడ్చుకొను నట్టిది యునగు మహాకాలము నేనే. ఇదే విధమున మరల సృష్టించువాడను కూడ నేనే.

మృత్యుస్సర్వ హరశ్చాహ ముద్భవశ్చ భవిష్యతామ్
కీర్తిః శ్రీర్వాక్చ నారీణాం స్మృతిర్మేధా ధృతిఃక్షమా ॥౩౪॥

"నేనే సమస్త భూతములను పుట్టించుచున్నాను, నేనే వాటిని సంరక్షించుచున్నాను మరియు అంతమందు నేనే వాటిని సంహరించుచున్నాను, యిందుచే మృత్యువునుకూడ నేనే. స్త్రీ సమూహమున నా విభూతులు ఏడుగలవు. ఓ అర్జునా, ఎన్నడును నశించని 'కీర్తి' నేన, ఔదార్యమునకు నెలవగు 'సంపద' నేన, న్యాయాధారమున సుఖముగ వివేకమార్గమున నడచు 'వాక్కు' నేన, కనిపించెడి వస్తువుతోపాటు దానికి సంబంధించిన సమస్త విషయములను జ్ఞాపకము చేయు 'స్మృతి' నేన, ఇదేవిధమున, ఆత్మహిత సాధన మొనర్చు 'బుద్ధి', 'ధైర్యము' మరియు అంతటను కనిపించెడి 'ఓర్పు' (క్షమ)-నేన. ఈవిధమున స్త్రీసమూహమందలి యీ సప్తశక్తులు కూడ నేన. జగత్తనెడి ఏనుగను నాశమొనర్చు శ్రీకృష్ణుడీ విషయములను అర్జునునకాసమయమున చెప్పెను.

బృహత్సామ తథా సామ్నాం గాయత్రీ ఛందసా మహమ్।
మాసానాం మార్గశీర్షోఽహ మృతూనాం కుసుమాకరః॥ ౩౫

ఆపిదప లక్ష్మీపతియగు శ్రీకృష్ణుడిటుల చెప్పెను—

"మూడు వేదము లందునుగల సామవేదమునందలి బృహత్సామము నేన. ఛందస్సు లన్నింటను గాయత్రి నేన. పండ్రెండు మాసములందును మార్గశీర్షమును, ఋతువులయందు వసంత ఋతువును నేన.

ద్యూతం ఛలయతా మస్మి తేజ స్తేజస్వినామహమ్
జయోఽస్మి వ్యవసాయోఽస్మి సత్త్వం సత్త్వవతామహమ్॥
వృష్ణీనాం వాసుదేవోఽస్మి పాండవానాం ధనంజయః
మునీనా మప్యహం వ్యాసః కవీనా ముశనాః కవిః ॥37॥

వంచనతో కూడిన పనులలో ద్యూతము నేను. ఇందువలననే ద్యూత కర్మద్వారా బహిరంగమున దొంగతన మొక్కటి ఎవనినైన ఎవడైన దోచుకొనినచో దాని నెవడును నివారింపజాలడు. తేజోవంతములగు పదార్థములలో తేజస్సు నేను. కార్యము లొనర్చవలె ననెడి సంకల్పములలో 'విజయము' నేను. ఉద్యోగము లన్నింటను న్యాయమును ఉజ్జ్వలమొనర్చెడి వ్యవసాయము నేను. సత్త్వముగల పురుషులందలి 'సత్త్వము' నేను; మరియు యాదవ కులమున కంతకున ఐశ్వర్యవంతులగు దేవకీ వసుదేవుల పుత్రుడై యుండిన్ని యశోద కుమార్తెకు బదులుగా గోకులమునకు గొంపోబడినట్టిన్ని, పూతన యొక్క పాలతో పాటు ఆమె ప్రాణములనుకూడ గైకొనినట్టిన్ని తన బాల్యావస్థను దాటుచూ దాటుచునే సృష్టి యందంతటను దైత్యహీనమొనర్చిన వాడున్నూ మరియు గోవర్ధన పర్వతమును నఖాగ్రముపై నెత్తి మహేంద్రుని మహాత్మ్యమును పరీక్షించినట్టిన్ని, యమునానది లోపలినుంచి కాళీయుడనెడి శల్యమును ఊడబెరికినట్టిన్ని, మండిపోవుచున్న గోకులమును రక్షించినట్టిన్ని, గోవులను మరియు దూడలను హరించినప్పుడు బ్రహ్మను తన మాయచే ఉన్మాదు నొనర్చినట్టిన్ని, తన బాల్యావస్థయొక్క తొలి రోజులందే కంసుడు మొదలైనటువంటి గొప్పగొప్ప దుష్టులను నేలగలిపినట్టిన్ని, ఎవని పరాక్రమమును నీవు చూచియుంటివో మరియు వినియుంటివో అట్టి శ్రీకృష్ణుడు యీ యాదవు లందరియందును నా ప్రధాన విభూతి. మరియు చంద్రవంశమున జన్మించిన పాండవులందలి అర్జునుడుకూడ నేనే. అందువలననే అతనికీ నాకూ ఏవిధమగు భేదభావమూ లేదు; మరియు విముఖత్వముకూడా రాదు. నీవు సన్యాసవేషము ధరించి నాసోదరియగు సుభద్రను లేవదీసికొని పోతివి; అయినప్పటికిని, నిన్ను గురించి నేనే మాత్రము దుర్భావము పొందలేదు. ఏలనన, నీవూ, నేనూ-యిద్దరమూ ఏకస్వరూపులమే!" అటుపిమ్మట

యాదవ శ్రేష్ఠుడగు శ్రీకృష్ణు డిటులనెను— "ఓ అర్జునా, మునులలో వ్యాసుడు నేన; కవులలో శుక్రుడు నేన.

దండో దమయతామస్మి నీతిరస్మి జిగీషతామ్
మౌనం చైవాస్మి గుహ్యానాం జ్ఞానం జ్ఞానవతామహమ్ ॥౩౮॥

"పిపీలికాది బ్రహ్మ పర్యంతముగల అందరిని శిక్షించెడి దండము నేన. శాస్త్రములలో మంచిచెడ్డలను నిర్ణయమొనర్చెడి మరియు ధర్మ-జ్ఞాన పక్షమున నుండెడిదియగు నీతి శాస్త్రము నేన. ఓ మిత్రుడవగు అర్జునా, రహస్యము లన్నింటను మౌనము నేన, ఏలనన మౌన ధారులను బ్రహ్మకూడ ఏమియూ చేయజాలడు. జ్ఞానులందలి జ్ఞానము నేన, ఈ విభూతుల నింకెంతవరకని వర్ణించును! వీటికి అంతేలేదు.

యచ్చాపి సర్వభూతానాం బీజం తదహమర్జున
నతదస్తి వినాయత్స్యా న్మయా భూతం చరాచరమ్ ॥౩౯॥

నాంతోఽస్తి మమదివ్యానాం విభూతీనాం పరంతప
ఏషతూద్దేశతః ప్రోక్తో విభూతే ర్విస్తరోమయా ॥౪౦॥

"ఓ ధనుర్ధరుడవగు అర్జునా, వర్ష ధారలను లెక్కించవచ్చును, లేదా మొలకలు లేదా తృణముల సంఖ్యనుకూడ తెలిసికొనవచ్చును, కాని సముద్ర తరంగముల కొలత ప్రమాణమును నిశ్చయించ వీలుకానటుల, నా విభూతులకు కూడ ఒక హద్దులేదు. వీటిలో ఏకొద్ది ముఖ్య విభూతులనో నీకు చెప్పియున్నాను. ఓ అర్జునా, అవి నీకు పరిచయ మొనర్చుటకు మాత్రమే చెప్పితిని. ఈ అపారమగు విభూతులను నీవేమి వినగలవు. నేనేమి చెప్పను? కాన నా రహస్యమునంతను నీకు చెప్పుచున్నాను. సర్వభూతములకు బీజము నేన; కాన ఎవరినీ కొద్ది-గొప్ప, చిన్న-పెద్ద అనెడి భేదభావముతో చూడరాదు. ఈ సృష్టియందుగల సమస్తమానవులు నేన, నీకు మరొక సాధారణ చిహ్నము చెప్పెదను వినుము. ఈ గుర్తువలన నీవు నా విభూతులను గుర్తించగలవు.

యద్యద్విభూతి మత్సత్త్వం శ్రీమదూర్జితమేవవా
తత్తదేవావ గచ్ఛత్వం మమ తేజోఽంశ సంభవమ్ ॥౪౧॥

"ఓ అర్జునా, ఏ ఏ భూతములందు ఐశ్వర్యము మరియు దయాళుత్వము - యీ రెండుగుణములును ఒక చోట కనపించునో అవన్నియు నా విభూతులుగా నీ వెరుంగుము.

అథవా బహునై తేన కిం జ్ఞాతేన తవార్జున
విష్టభ్యాహ మిదం కృత్స్న మేకాంశేన స్థితో జగత్ ॥౪౨॥

"ఆకాశమున కేవలమొక్క సూర్యబింబము మాత్రమే వుండును, కాని దాని ప్రభావము త్రిభువనములందును వ్యాపించి యుండును. సరిగా అదేవిధమున, ఏ ఒక్కని ఆజ్ఞను అందరూ పాటించుచుందురో ఆతనిని నీవెన్నడును ఒంటరివాడనిగాని, నిర్ధనుడనిగాని తలంచవలదు. కామధేనువు వెళ్ళిన ప్రతిప్రదేశమునకును దానివెంట వస్తుసమూహము లెల్లను కట్టుబడి పోవునా? పోవు. కాని, అది, ఎప్పుడేవ డే పదార్థమునడిగెనో అప్పుడే దానిని ప్రసవించసాగును. ఇదేవిధమున, ఆ ఏక విశ్వ - బీజమునందు జగత్తునందలి సమస్త ఐశ్వర్యము నిండియుండును, దానిని గుర్తించెడి చిహ్నమొకటియే గలదు: మరియు ఆదేదన' జగత్తంతయు దానిముందు నమ్రులై యుండును మరియు దాని ఆజ్ఞను పాటించును. దేనియందీ లక్షణములు కనిపించునో, దానిని నా అవతారముగ నెరుంగుము. ఈ విధమగు అవతారములలో ఒకదానిని సామాన్యమైనదిగను మరొకదానిని ఉత్కృష్టమైనదిగను తలంచుటయు, మరియు వాటియందు భేదభావము చూపుటయు పాపము; ఏలనన యీ జగత్తంతయు నేనే అయియున్నాను. ఇట్టిస్థితిలో సాధారణము - ఉత్తమము అనెడి భేదములు ఏ దృష్టితో కల్పించవలెను ? ఈ విధముగ వ్యర్థకల్పన మొనర్చుట బుద్ధిని కళంకిత మొనర్చుటయే. వ్యర్థముగ నేతిని ఏల చిలకవలెను ? అమృతమును మరగ కాచుటచే కలుగులాభ మేమి? వాయువునకు కూడ కుడిఎడమ లుండునా? సూర్యుని పొట్ట ఎచ్చటనున్నది, వీపు ఎచ్చటనున్నది - అని పరీక్షించుటకై ఎవడైన సూర్యబింబముపై దృష్టిని కేంద్రీకరించునో, తత్ఫలితముగ ఆతని దృష్టియే పోవును. ఈ రీతిగనే నా స్వరూపమున గూడ సాధారణము, విశేషము అనెడి భేదము ఏమాత్రములేదు. నా ఒక్కొక్క విభూతిని విడి విడిగా తీసికొని, నా అపారస్వరూపము నెట్లు కొలువగలవు? కావున, ఓ అర్జునా, యీ విధముగ నన్ను తెలసికొను ప్రయ

త్నమును కట్టిపెట్టుము. నాలో ఒక్క భాగమే యీజగత్తు నందంతటను పూర్తిగా వ్యాపించియున్నది. కాన నీవు భేదభావమును పూర్తిగా విడనాడి సమబుద్ధితో నన్నుపాసించుము". జ్ఞానిజనరూపమునను న్న వనమున వికసించెడి వసంతము మరియు విరక్తజనుల సంపూర్ణ ధ్యేయమునగు ఆ ఐశ్వర్య సంపన్నుడగు శ్రీకృష్ణుడు అర్జునునితో నిటుల చెప్పెను. అందుపై అర్జును డిటుల చెప్పెను - "ఓ మహారాజా, భేదభావమును పూర్తిగా విడనాడమని మీరు నాకు చెప్పియున్నారు. సూర్యుడు జగత్తుతో 'యీ అంధకారమును తొలగించుము' అని చెప్పినటుల మీరు చెప్పిన విషయముకూడ నాకటులనే అనుచితముగ తోచుచున్నది. కానిటుల చెప్పుట 'పిట్టకొంచెము, కూతఘనము' అన్నటుల వుండవచ్చును. ఎవరి నోటినుంచిగాని, ఎవరి చెవినుంచిగాని మీనామము వెడలుచో లేక పడుచో ఆతని హృదయమున తత్క్షణమే భేదభావము తొలగిపోవునంత మహాత్మ్యము మీనామము నందున్నది. మీరు-స్వయముగ పరబ్రహ్మలే, మరియు ఆ పరబ్రహ్మయే సౌభాగ్యవశమున నాకిప్పుడు లభించెను. అట్టిస్థితిలో ఏ భేదభావముండగలదు? మరియు ఎవరికది బాధాకరము కాగలదు? చంద్రబింబ గర్భమున ప్రవేశించి నప్పటికికూడ వేడితగులునా? కాని, మహారాజవగు శ్రీకృష్ణా, మీరు మీ మహాత్వము వలననే యిప్పుడిటుల మాట్లాడిరి. "ఇది వినుటతోడనే శ్రీకృష్ణునకు చాల సంతోషమయ్యెను మరియు ఆయన ప్రేమతో అర్జునుని ఆలింగన మొనర్చుకొని యిటులచెప్పెను-" ఓఅర్జునా, నీవు నామాటలకు కోపగించకుము, నేను భేదమును అంగీకరించి భిన్న భిన్న విభూతుల విషయమై వర్ణించి చెప్పిన విషయములందలి అభిన్నత్వము నీఅంతఃకరణమున అంకితమైనదో లేదో తెలిసికొను తలంపుతో నిన్ను పరీక్షించుటకై యిటుల మాట్లాడితిని. కాని, నీకు నా విభూతులను గురించి చక్కగా బోధపడినదని నాకిప్పుడు నమ్మకము కలిగినది." అంత అర్జునుడిటులనెను—"ఓ దేవా, మీ సంగతి మీకే తెలియవలెను, కాని నేనుమాత్రము, 'యీజగత్తంతయు మీ స్వరూపము మాత్రమేనని' నిజముగా చూచుచున్నాను!' సంజయుడు ధృతరాష్ట్రునితో నిటులచెప్పెను-"ఓరాజా, అర్జునుడీరీతిని ఆత్మస్వరూపానుభవము నొందసాగెను." సంజయుని యీమాటలను ధృతరాష్ట్రుడు మాట్లాడకుండా వినుచుండెను. ఇది సంజయునకు చాల చెడుగా తోచెను. అంత నాతడు

తనలో తానిటుల అనుకొనసాగెను–"ఈసౌభాగ్యఫలము తన ఎదుటకువచ్చిపడె. కాని దానిని పొందజాలనంత దూరమున ధృతరాష్ట్రుడున్నాడు! ఇది కూడ ఒక ఆశ్చర్యకర విషయమే! ఈతనిబుద్ధి బాగుండునని నేను తలంచుచున్నాను. కాని అటుల జరుగుటలేదు. బాహ్యమునకు చర్మచక్షువులతో యితడేరీతిని అంధుడో, అదేరీతిని అంతరంగమున యీతని అంతశ్చక్షువులు కూడ గ్రుడ్డివే!" అస్తు. అర్జునుడు భగవానునితో నిటులనెను–"ఓ దేవా! నాఅంతఃకరణమున ప్రతిబింబితమైన ఆత్మస్వరూపానుభవమును బాహ్య జగత్తున నాకనులతో నేను చూడవలెననెడి వాంఛతో నామనస్సు వ్యాకులము చెందుచున్నది." అర్జునుడు గొప్ప భాగ్యశాలి; అందువలననే ఆతనికిట్టి కోరిక కలిగినది; ఆతడు తన రెండు నేత్రములతోను యీజగత్తునంతను చూడ గోరినాడు.

ఓ శ్రోతలారా, ఆ అర్జునుడు స్వయముగ కల్పతరుశాఖ, అందువలననే ఆతనివాంఛ వ్యర్థము కానేరదు. అందువలననే ఆతడు ఏదిఅడిగిన అది శ్రీకృష్ణుడు నెరవేర్చుచున్నాడు. భక్తుడగు ప్రహ్లాదుని మాట నిలుపుటకై స్వయముగ విషరూపమును ధరించిన ఆ శ్రీమన్నారాయణుడే నేడు, యీ అర్జునునకు సద్గురు రూపమున లభించినాడు. ఇక రానున్న అధ్యాయమున శ్రీనివృత్తినాథ శిష్యుడగు జ్ఞానదేవుడు శ్రోతలకు అర్జునుడు శ్రీకృష్ణుని విశ్వరూపమును చూపుమని ఎటుల ప్రార్థించెనో వినిపించును.

తెలుగు జ్ఞానేశ్వరి

పదునొకండవ అధ్యాయము

ప్రస్తుతపు పదునొకండవ అధ్యాయమున అర్జునునకు విరాట్స్వరూప దర్శనమగుటను గురించిగలకథ ద్వివిధరసములతో నిండియున్నది. ఈ కథలో ముఖ్యమైనది శాంతరసము, కాని దాని యింటికి అద్భుతరసము ఆతిథ్యము గొనుటకై వచ్చినది. మరియు అన్యరసములకుకూడ దానితోపాటు గౌరవము లభించినది. ఓ శ్రోతలారా, వధూవరుల వివాహసమయమున పెండ్లివారు కూడ మంచి బట్టలను, ఆభరణములను ధరించి సంతోషముతో తిరుగురీతిని యిచ్చట దేశభాషయొక్క సుఖాసనముపైన సమస్త రసములు సుశోభిల్లు చున్నవి. కాని, హరిహరులవలె పరస్పరము ప్రేమపూర్వకముగ గాఢాలింగన మొనర్చుకొనిన శాంత, అద్భుతరసములు యీ విధముగ కనులకు కనిపించునంత చక్కగా వున్నవి. లేదా, అమావాస్యా పర్వ - సమయమున సూర్య - చంద్ర మండలములు రెండును ఏకత్రితమగునటుల యిచ్చట యీ రెండు రసములు ఐక్యతను పొందినవి. గంగా యమునల సంగమమువలె యీ రెండును సంగమము పొందుటచే యిచ్చట ప్రయాగక్షేత్ర మేర్పడినది. ఇప్పుడీ జగత్తంతయు యీ పవిత్రతీర్థమున స్నానమొనర్చి ఆనందముచే నిర్మలము కావచ్చును. ఈ సందర్భమున గీతను గుప్తసరస్వతిగా నెరుంగవలెను మరియు కేవలము పైజెప్పబడిన రెండు రస - ప్రవాహములు వ్యక్తములు; కాన ఓశ్రోతలారా, ఈ అధ్యాయమును త్రివేణీసంగమ మనియే చెప్పనగును. నా ఉదారదాతయగు శ్రీనివృత్తినాథులు - యీ త్రివేణీ తీర్థమందు కేవలము శ్రవణమార్గమున మాత్రమే లోకులు సహజముగ ప్రవేశించగలుగు అవకాశమును కలిగించిరని జ్ఞానదేవుడు చెప్పుచున్నాడు. ఈ సంస్కృత తీర్థమందలి సంస్కృత భాషాత్మకతటము దిగుటకు అతికఠినమైనది; అందువలన శ్రీనివృత్తినాథులు వాటిని బ్రద్దలుకొట్టి దేశభాషా శబ్దములతో 'ధర్మభాండారము సహజముగనే ప్రాప్తించు రీతిని' రేవునుకట్టైను. ఇప్పుడీ ప్రదేశమున శ్రద్ధాళురగు జనులు కోరుచో చక్కగా స్నానమొనర్ప వచ్చును.

యీ ప్రయాగలో విశ్వరూపుడగు మాధవుని దర్శించవచ్చును మరియు జనన - మరణ పరంపరకు అంతముతో తిలాంజలి యివ్వవచ్చును. ఈఅధ్యాయమునగల రస విలాసము 'జగత్తును శ్రవణానంద సామ్రాజ్యము లభించినదా' యన్నటుల వున్నది. ఈ అధ్యాయమున శాంత, అద్భుతరసములు ప్రధానమైనవి. కాని వాటితోపాటు యితరరసముల మహాత్త్యము కూడ కొంత వరకు గలదు మరియు కేవలమిందు బ్రహ్మమే స్పష్టపడెను. ఈ అధ్యాయ మట్టిది. ఈ అధ్యాయము స్వయముగ శ్రీకృష్ణదేవునకు విశ్రాంతిస్థానము; కాని భాగ్యవంతులగు పురుషులందరి యందును అర్జునుడు నిజముగ శ్రేష్ఠుడు, ఏలనన, అతనికి యీ చోటునకూడ ప్రవేశము లభించినది. కాని, అర్జునుడు మాత్రమే యీప్రదేశమునకు చేరునని యేమేల చెప్పెదము? ఎవరు కోరిన వారే చేరగలరు; ఏలనన, యిప్పుడు గీతార్థము దేశభాషా రూపమున ప్రకటమైనది. కాన ఓశ్రోతలారా మీరు నాప్రార్థనను వినుడు, మరియు సజ్జనులందరు యిటశ్రద్ధ యుంచుడు. ఈ సమయమున మహాత్ములగు మీసభలో నేనీ రీతిని అనుచిత సాహసముతో మాట్లాడరాదు; కాని మీరు నన్ను ప్రేమతో మీబిడ్డనిగ భావింతురు గాక! మీరు ఏదైన చిలుకకు మాట్లాడుటను నేర్పి, మీవద్ద మాట్లాడుట నేర్చుకొనిన ఆచిలుక మాట్లాడసాగుచో, మీరు ఆనందముతో తలలూపెదరు కదా, తల్లి తన బిడ్డని వినోదకార్యమున నిమగ్నమొనర్చినప్పుడు, ఆ బిడ్డడా పనిలో నిమగ్నుడై యుండుటను చూచి తల్లి ఆనందించదా? కాన, మీరు నేర్పిన మాటలను మీరే వినుడు. ఓ మహారాజులారా, యీ సాహిత్యమనెడి మధురవృక్షమును మీ చేతులతో మీరే నాటిరి; యిప్పుడు మీ అవధానమనెడి అమృత జలముతో తడిపి దీనిని మీరే పెద్దదాని నొనరుడు. మీరిటుల చేయుచో యీ వృక్షము రస-భావములనెడి పుష్పములతో నిండియుండును, అనేకార్థములనెడి ఫలభారము గలదగును మరియు మీపుణ్యమువలన జగత్తునకు సుఖపడు అవకాశము లభించును! ఈమాటలకు సజ్జనులగు శ్రోతలు సంతసించి యిటులనిరి—"వహ్వా! నీవు చక్కగా నుడివితివి. అప్పుడర్జును డేమనెనో చెప్పుము" అంత శ్రీ నివృత్తినాధుల శిష్యుడగు జ్ఞానదేవుడిటుల చెప్పుచున్నాడు. "శ్రీకృష్ణార్జునుల ఆ గంభీర సంవాదమును నిర్బుద్ధినగు నేనేమని చెప్పను! మీరే నావలన యిదంతయూ చెప్పింతురు, అడవియందలి ఆకులు తినెడి

కోతులచేతకూడా లంకానాథుడగు రావణుడు తిరస్కార పాత్రుడయ్యెను మరియు అతనికి పరాభవము సంభవించెను. అర్జునుడొక్కట ఒంటరివాడు అయినప్పటికిని అతడు పదునొకండక్షౌహిణుల సైన్యమును కూల్చెను. కావున, సమర్థులు ఏదికోరిన అది చరాచములందంతటను జరిగి తీరునని చెప్ప వలసి వచ్చును. యిదేవిధమున మహాత్ములగు మీరుకూడా నేడు నన్ను మాట్లాడునటు లొనర్చిరి. ఇప్పుడు నేను శ్రీవైకుంఠపతి నోటినుండి వెడలిన గీత యొక్క భావార్థమును చెప్పెదను, తాము విందురుగాక! ఈగీతా గ్రంథ మాహాత్మ్యమెట్టిది ? వేదములు ప్రతిపాదించిన ముఖ్యదేవతయగు శ్రీకృష్ణుడే యీగ్రంథమందలి వక్త. శంకరునంత వాడుకూడ దీనిని ఆకళింపు జేసికొన జాలనంత అర్థగౌరవము గలదీ గ్రంథము. ఈసమయమున హృదయ పూర్వకముగ నమస్కరించుటే ఉచితము. అర్జునుడు ప్రభువుయొక్క విశ్వ రూపముపై ధ్యానముంచి ఏమని చెప్పసాగెనో మీరు వినుడు. అర్జునుని మనస్సున యీ విషయమును గురించి పూర్తియగు అభిలాషగలదు. అదేదన, నామనస్సున యీ జగత్తంతయూ పరమేశ్వరుడనెడి సిద్ధాంతమునెడ దృఢ విశ్వాసము గలిగినది; ఆసిద్ధాంతమును నేనిప్పుడు నాచర్మ చక్షులతో కూడ చూచి, ఆసిద్ధాంతమునెడ యింకను విశ్వాసము గలవాడ నగుదును. కాని మనస్సునగల యీ అభిలాషను భగవానునితో చెప్పుట చాలకష్టము; ఏలనన, విశ్వరూపమువంటి గూఢరహస్య విషయముల గురించి ఆతనిని అడుగుట ఎటులని అతడు యోచించుచుండెను. అదిన్నిగాక భగవానుని ఏప్రియ భక్తుడు కూడ నేటివరకు అడుగని విషయమును నేడు నేనెటుల అడుగనని అర్జునుడు యోచించు చుండెను. ఆతనికి అతి సన్నిహితులగు తల్లి, గరుత్మందుడు, సనకాదులుకూడ యీకోరిక నెన్నడును కోరలేదు. నేను వారికంటె సన్నిహితుడనా? కాని వారినికూడ భగవానుడు బాల భావముతోనే ప్రసన్నుల నొనర్చెను. అంబరీషాది అనేకమంది భక్తులకొరకై భగవానుడు గర్భవాస కష్టమును సహించెను. కాని, వీరికికూడ తన విశ్వరూపమును చూపించలేదు. ఇట్టి గూఢవిషయమును నే నెట్లడుగను? విశ్వరూపమును చూడనిదే నేను జీవించియుండజాలను. ఈ విధముగ అర్జునుడు యోచనచేసి భయపడుచూ చెప్పసాగెను. అతని యీ భయముకూడ ఎంతో నిగూఢముగ ఒకటి రెండు మాటలు చెప్పినంతనే భగవానుడు విశ్వరూపదర్శన సౌకర్యసటుల యుం

డెను దూడను చూడగానే గోవు వ్యాకులముపొంది దానిని కలసికొనగోరును, దూడవచ్చి పొదుగునందు మూతి నిడగానే పొదుగున పాలూరకపోవుట ఎటుల సంభవించును? పాండవులను రక్షించుటకై శ్రీకృష్ణుడు అరణ్యము లందుకూడ తిరిగెను. అట్టి అర్జునుడు కోరుచో శ్రీకృష్ణుడు విశ్వరూపమును చూపించకుండునా?

అర్జున ఉవాచ—

మదనుగ్రహాయ పరమం గుహ్యమధ్యాత్మసంజ్ఞితమ్
యత్త్వయోక్తం వచస్తేన మోహోఽయం విగతో మమ ॥1॥

అర్జునుడు శ్రీకృష్ణునితో చెప్పెను— దయాసాగరుడవగు ఓ దేవా, శబ్దములద్వారా చెప్ప వీలుకాని విషయమును మీరు శబ్దములవలన తెలియునటుల చెప్పిరి. భూతకోటి బ్రహ్మస్వరూపమునం దైక్యమును పొందినప్పుడు, యితర జీవములు మరియు మాయ యనునవి నామ మాత్రమునకైననుండవు. ఆసమయమున పరబ్రహ్మయే స్వరూపముననుండునో అదే ఆతని అంతిమరూపము. తాము తమ ఏ స్వరూపమును లోభివాడు ధనమును దాచియుంచినటుల మీ హృదయపు లోతులందు దాచియుంటిరో, మరియు దేనినికూడ వేదములకు కూడ తెలియనిదో, అట్టి మీ హృదయ రహస్యమును నేడు మీరు నా ముందు విప్పిచెప్పిరి. శ్రీ శంకరులు ఏ అధ్యాత్మ రహస్యమునకై సమస్తఐశ్వర్యమును త్యాగమొనర్చెనో, ఆరహస్యమును నేడు మీరు నా కొరకు మారుగా చెప్పివేసిరి. కాని, మహామాయ యనెడి అపారసాగరమున తలవరకు నేను మునిగియుండుటను చూచి, ఓ శ్రీకృష్ణా, మీరు స్వయముగ దూకి నన్ను దానినుంచి బయటకుతీసిరి. నా కిప్పుడీ విశ్వమున మీరు తప్ప మరేదియూలేదు. కాని నా దురదృష్టవశమున నే నిప్పటి వరకు 'మీకు భిన్నుడనే' అనెడి భావముతోనే వున్నాను. ఇప్పటి వరకు 'నేను అర్జునుడనెడి పేరు గల ఒక పురుషుడ' ననెడి దేహాభిమానము నన్నంటిపట్టియున్నది. మరియు యీ కౌరవులను నే నిప్పటివరకు నా 'స్వజనులని' చెప్పుచుంటిని. ఇంతేకాదు, 'నేను వీరిని చంపుదును, యిందువలన నేను పాపమున పడిపోదును' అనెడి దుస్వప్నములను కూడ చూచుచుంటిని.

ఇంతలో నన్ను మీరు మేల్కొల్పిరి. ఓ లక్ష్మీనాథా, యిప్పటివరకు నేను నిజమగు పట్టణమును విడచి అసత్యమగు గంధర్వనగరమున విహరించుచుంటిని మరియు నీరనెడిభ్రమతో మృగజలమును త్రాగుచుంటిని. గుడ్డతో చేసినపాము వాస్తవమునకు అసత్యమైనదీ, కృత్రిమమైనదీ అయి యున్నది; కాని, నాకు 'నిజమగు పామే నన్ను కరచినద'నెడి కల్పిత భ్రాంతి కలిగినది మరియు, దీనివలన నిజమగు విషలక్షణములు గోచరించుచుండెను, జీవుడు వ్యర్థముగ మరణించుచుండెను, కాని దానినుండి రక్షించుభారము మీదే. ఎటులనిన, ఒక సింహము నూతిలో తన నీడను చూచి, తన ప్రతిస్పర్ధియగు మరొక సింహముగా భ్రమించి, దానిని చంపు తలంపుతో నూతియందు దుముకబోవు చుండగా ఎవరోవచ్చి దానిని పట్టుకొని ఆపి, దానిని ఆ ప్రమాదమునుండి రక్షించెనట. సరిగా యిదేవిధమున నేడు మీరు నన్ను రక్షించిరి. కాకున్నచో ఓ దేవా, సప్తసముద్రములు ఏకమైనప్పటికిన్నీ, ఈ జగత్తంతయు ప్రళయ జలమున మునిగిపోయినప్పటికిన్నీ, పైనుంచి ఆకాశము విరిగి పడినప్పటికిన్నీ, నేను నా యీ కుటుంబీకులతో ఎన్నడును యుద్ధముచేయను - అని నేను నిర్ణయము చేసికొంటిని. ఇట్టి అహంకారాధిక్యమువలన నేను ఆగ్రహమనెడి హ్రదమున మునిగిపోయియుంటిని; మరియు యిట్టిస్థితిలో మీవంటి చెలికాడు నావద్ద లేకున్నచో నన్నెవరు కాపాడి బయటకు తీయగలరు? లేనిదానిని వున్నదిగా నేను దృఢముగ నమ్ముచుంటిని. దానికి నేను 'గోత్రము'నెడి పేరు పెట్టితిని. నాపై నిట్టి విచిత్రమగు భ్రమోన్మాదము ఆవేశించెను. కాని, మీరే నన్ను కాపాడిరి. ఒకమారు మీరు నన్ను మండుచున్న లక్కయింటినుంచి సుఖముగ బయటకు తీసిరి. కాని ఆసమయమున కేవలము నాశరీరముమాత్రమే ప్రమాదమునందుండెను. కాని నేటి యీ భ్రమయనెడి అగ్నిప్రమాదమువలన నా చైతన్యమే (ఆత్మయే) నష్టముపొందునెడి భయము గలదు. హిరణ్యాక్షు డనెడి అసురుడు భూమినంతను చాపగా చుట్టినటుల, యిప్పుడుదురాగ్రహము కూడ నా బుద్ధిని తన చేజిక్కించుకొనినది. ఇందుచే నాలో కలిగిన ఉప ద్రవముపలన నాలో మోహసముద్రపు అలలు లేవసాగెను. ఇట్టి కష్టసమయ మున మీ సామర్థ్యమువలన మాత్రమే నాబుద్ధి తిరిగి వశములోనికి వచ్చినది. ఇందుచే మీరు రెండవమారు తిరిగి వరహావతారమెత్తవలసి వచ్చినదని చెప్ప నగును; మీరు నా పంచప్రాణములను తిరిగి నాకొసంగిరనుటలో ఏమాత్రము

సంశయములేదు. మహారాజా, తామొనర్చిన యింతగొప్పదగు పుణ్యకార్యము ఎన్నడైన వ్యర్థమగునా? ఓ దేవా, మీరు నా మాయను సమూలముగ తొలగించిరి; అందుచే మీ కత్యుత్తమమగు కీర్తి లభించినది. ఓ మహారాజా, ఆనంద సరోవరమున వికసించిన కమలములవలె గల మీ నేత్రములు ఎవనిపై అనుగ్రహించునో, అతనినిగురించి 'అతనికి మోహముతోపాటు రోగముకూడా కలుగును - అతని ఎన్నడైన మోహము కబళించవచ్చును' అని భావించుట కేవలము వెఱ్ఱితనమే. బడబాగ్నియందు మృగజల మేపాటిది? నేనిప్పుడు మీ కృపాప్రసాదమనెడి ప్రత్యక్ష గర్భగృహమున ప్రవేశించి సంతోషముతో బ్రహ్మరసాస్వాదన మొనర్చుచున్నాను. కనుచే నా మోహము తొలగినదనుటలో ఆశ్చర్యమేమి గలదు? ఓ దేవా, నేను మీ పాదస్పర్శచే నేను నిజముగ ఉద్ధరింపబడితిని.

భవాప్యయౌ హి భూతానాం శ్రుతౌ విస్తరశో మయా ।
త్వత్తః కమలపత్రాక్ష మాహాత్మ్యమపి చావ్యయమ్ ॥ ౨ ॥

"ఓ కమలములవంటి విశాల నేత్రములు మరియు కోటి సూర్య ప్రభలతో వెలుగొందు వాడా, నేడు నేను మీవలన జ్ఞానబోధను పొందితిని. ఏమాయవలన యీ భూతకోటి పుట్టుచున్నదో మరియు దేనికలన యివి అంత మందు లీనమగుచున్నవో - ఆ మాయాస్వరూపమును మీరు నాకు స్పష్ట ముగ బోధించిరి. ఏ పరబ్రహ్మ గౌరవమును ధరించి వేదములు యిప్పటివరకు జగత్తున సుశోభిల్లుచున్నవో, ఆపరబ్రహ్మ స్థానమును, నా మాయను దూర మొనర్చి నాకు చూపితిరి. యీ సాహిత్య సాగరము వృద్ధిపొంది నిలచి యుండుటయూ, మరియు ధర్మసిద్ధాంతములనెడి రత్నములను ముత్యములను ప్రసవించుటయు కూడా ఆపరమాత్మయొక్క తేజోలాభ పరిణామమే. ఈవిధమున సాధనామార్గము లన్నింటికిని ఒకే ధ్యేయమగు ఏపరమాత్మ గలదో, మరియు కేవలము ఆత్మానుభవము వలన మాత్రమే దేనిమాధుర్య జ్ఞానము కలుగ గలదో, ఆపరమాత్మయొక్క అపారము, అనంతమునగు మాహాత్మ్యమును మీరు నాకు స్పష్టమొనర్చి చెప్పియున్నారు. ఆకాశమున గల మేఘములు వర్షించిన పిదప సూర్యబింబ దర్శనమగునటుల, లేదా పైనున్న నాచును చేతితో తొలగించిన పిదప అడుగుననున్న నీరు కనుపించసాగునట్లే,

లేదా మంచిగంధపు చెట్టును చుట్టుకొనియున్న సర్పమును తొలగించి పిదప మంచిగంధపు చెట్టు కనిపించురీతిని, లేదా పిశాచములు పారిపోయిన పిదప భూమిలో పాతిపెట్టిన ధనము లభించునటుల, - మధ్యను తెరవలెయున్న మాయను నేడు మీరుతొలగించి నామతిని తత్త్వనిష్ఠ గలదానినిగా నొనర్చిరి. కాన నో దేవా, ఈ విషయమున నాకు పూర్తిగా విశ్వాసము కలిగినది; కాని నామనస్సునందిప్పుడు మరొక విషయ ముద్భవించినది. నేనీ విషయము నిప్పుడు సంకోచించి మీకు చెప్పక విడచినచో, మరెవరితో దీనిని చెప్పను? మీరుతప్ప నాకు మరే ఆధారము గలదు? నీటియందుండు ప్రాణి 'తాను చేసెడి ఫలానా పనివలన నీటికి కష్టము కలుగునని' మనస్సున సంశయించుచో, లేదా బాలుడు పెంకె పట్టుదలతో స్తన్యపాన మొనర్తుననకున్నచో— వారు జీవించుటకు మరే ఉపాయముగలదు? కాన, నేను సంకోచించరాదు. నామనస్సు నందున్న మాటను చెప్పితీరవలెను". అందుపై శ్రీకృష్ణుడు మధ్యయం దడ్డువచ్చి యిటులనెను - "ఓ అర్జునా, వ్యర్థమగు విషయములేల? నీకిప్పుడేమి కావలెనో చెప్పుము."

ఏవమేత ద్యథాఽఽత్థ త్వ మాత్మానం పరమేశ్వర।
ద్రష్టు మిచ్ఛామి తే రూప మైశ్వరం పురుషోత్తమ ॥3॥

అర్జునుడు చెప్పెను—"ఓ దేవా, తాము ఉపదేశించిన జ్ఞానమువలన నాకు సమాధిలభించినది. ఎవని ఆదిసంకల్పమువలన ఈ జగన్నిర్మాణము జరుగునో మరియు యథా సమయమున లయమును పొందునో, ఎవనిని మీరు స్వయముగ 'నేనని' చెప్పుచున్నారో, మీరు ఏమూల స్వరూపమునుండి దేవతల సంకటములను నివారించుటకు గాను ద్విభుజ, చతుర్భుజాది అనేకవిధ రూపములను ధరింతురో, జలముపై శయనించుటచే గాని లేదా మత్స్యకూర్మాది రూపములతో చేయవలసిన పనులు పూర్తిఅయిన పిమ్మట అప్పటి మీసగుణత్వము ఏస్థానమున లీనమగునో, ఉపనిషత్తులు ఎవనిని గాన మొనర్చుచున్నవో, ఎవనిని యోగులు తమదృష్టిని అంతర్ముఖమొనర్చి చూతురో, మరియు సనకాదిభక్తులు ఎవనిని ఎల్లప్పుడు తమహృదయములందు బంధించుకొని యుందురో, మరియు మీ ఏ అనంత విశ్వరూపవర్ణనమును నేను ఎడతెగక వినుచున్నానో, ఓ ప్రభూ, మీ ఆ విశ్వరూపమును నా కనులతో

చూచుటకై నా మనస్సు ఉవ్విళ్ళూరుచున్నది. ఓ దేవా, మీరు నా సంకటములన్నింటిని తొలగించి యిప్పటివరకు నిష్కాపట్యమగు ప్రేమతో నా ప్రతివాంఛను నెరవేర్చితిరి ఇప్పుడు నా మనస్సున నొక్క కోరిక మాత్రమే నిలచియున్నది. మీ విశ్వరూపమును దర్శించవలెనని ప్రబలముగ వాంఛించుచున్నాను.

మన్యసే యది తచ్ఛక్యం మయా ద్రష్టుమితి ప్రభో!
యోగేశ్వర! తతో మే త్వం దర్శయాత్మాన మవ్యయం ॥4॥

"కాని ఓ నారాయణా, యీ విషయమున నా కొక సంశయము గలదు. మీ విశ్వరూపమును దర్శించు యోగ్యత నాయందున్నదో లేదో నాకే బోధపడుటలేదు. ఓ దేవా, మీరు నన్ను 'నీ కీ విషయము లేల బోధపడుటలేద'నుచో, మిమ్ము 'ఎవడైన రోగి తన రోగనిర్ణయమును తాను చేసికొనగలడా?' యని అడుగుదును. అంతేగాక నాకీ విషయమునందు గల ప్రబలమగు వాంఛవలన, నాలో యీ కోరికకు తగిన యోగ్యత కలదా లేదా యనెడి సంగతినికూడ పూర్తిగా మరచిపోతిని. దప్పిగొనియున్నవాని ముందు సముద్రమును తీసికొనివచ్చి పెట్టినప్పటికిని అతడు 'చాలును' అని చెప్పనటుల, ఈ గాఢవాంఛయందున నన్ను నేను సంబాళించుకొనజాలకున్నాను. బిడ్డనియందు గల యోగ్యతను తల్లి మాత్రమే తెలిసికొనగలుగునటుల, ఓ జగదీశా, మీరే నా యోగ్యతను పరిశీలించి యోచించి, నాకు మీ విశ్వరూప దర్శనము నొసగుడు, ఓ దేవా, నా మీద మాత్రపు అనుగ్రహమును తప్పక చూపుడు. అటులకానిచో 'నీకోరిక నెరవేరజాలద'ని చెప్పివేయుడు. చెవిటివాని ముందు వ్యర్థముగ పంచమస్వరమును ఆలపించుచో అందువలన అతని కేమి సుఖము కలుగగలదు? కేవలము చాతకపక్షి దప్పికను తీర్చు నెపమునకే మేఘములు ప్రపంచమునకంతటికి చాలినంతగా వర్షించుట లేదా! ఆ వర్షము కూడ ఏరాతి బండపైన పడుచో అది వ్యర్థముగనే పోవును. చంద్రుడు కేవలము చకోరమునకు కావలసినంత వరకు మాత్రమే తన చంద్రికలను విస్తరింపజేసి, మిగతా ప్రపంచమునంతను వంచించునా? లేదు. కాని కనులు లేనివానికి చంద్రుని ప్రకాశము వ్యర్థమేయగును. అందుచే, మీరు నాకు విశ్వరూపమును చూపెదరని పూర్తిగా నమ్మకము గలదు. ఏలనన, జ్ఞానులకు,

[illegible]

అజ్ఞానులకు అందరకునూ మీ స్వరూప మెల్లప్పుడు అస్ఫుటము మరియు అలౌకికము నై యున్నది. మీ ఔదార్యము అతి విలక్షణమైనదీ, స్వయం సిద్ధమూ, అనిర్బంధమైనదీ అయియున్నది. తాము దానమిచ్చునప్పుడు యోగ్యా యోగ్యతల నేమాత్రము గణించరు. మోక్షమువంటి పవిత్ర వస్తువునుకూడ మీరు మీ బద్ధవిరోధులకు కూడ యిచ్చివేసిరి వాస్తవమునకు మోక్షము సంపాదించుటెంత కఠినము! కాని, అదికూడ మీ పాదములనంటి పట్టియుండి, మీ రచటకు పంపిన అచటకు పోవును. విషయుక్తమైన పాలిచ్చి మిమ్ము చంపుటకై వచ్చిన పూతన యనెడి రక్కసికికూడ మీరు సనక, సనత్కుమారాదులకువలెనే సాయుజ్యముక్తి నొసంగిరి. అంతేగాదు, మా రాజసూయ యాగ సమయమున త్రిభువనములందలి సభాసదుల ఎదుటను పెక్కువిధముల మిమ్ము నిందించి మీకు అప్రతిష్ఠ గలిగించిన మహాపాపిష్ఠుడూ, అపరాధియూ నగు శిశుపాలునికూడ, ఓ గోపాలకృష్ణా, మీరు మా ఆత్మస్వరూపమునం దైక్య మొనర్చుకొనిరి. ఉత్తానపాదరాజకుమారుడగు ధ్రువునకు ధ్రువ (అక్షయ) పదవి కావలెననెడి కోరికగలదా? అతడు కేవలము, తనతండ్రి ఒడియందు కూర్చొను యోగ్యతను సంపాదించుటకు మాత్రమే వనమున కేగెను. కాని, మీరు స్వయముగా అతనికి ధ్రువపదమునిచ్చి చంద్ర, సూర్యులకంటె శ్రేష్ఠునిగా నొనర్చిరి. ఈవిధముగా దుఃఖముచే పీడింప బడుచున్న వారికి వెనుక ముందు లాలోచించక నే ఔదార్యముతో కృపాప్రదాన మొనర్చెడివారు మీరొక్కరే. అజామీళుడు కేవలము తన మమకారమువలన నారాయణుడనెడి తన కుమారుని పిలచెను. కాని, అతడు ‘నారాయణ’ నామోచ్చారణ చేసిన కారణమున, అతని పాపములనుకూడ యోచించకుండా మీరాతనికి ముక్తినిచ్చిరి. మీ వక్షస్థలముపై కాలితో తన్నిన భృగు మహర్షియొక్క పాద చిహ్నమును యిప్పటివరకు మీరు అలంకారముగ ధరించుచున్నారు; మరియు మీ శత్రువగు శంఖాసురుని శరీరమగు శంఖమును మీరు మీచేత ఆదరముతో ధరించియున్నారు. ఈవిధమున మీరు అపకారికికూడ ఉపకార మొనర్తురు. అయోగ్యునిపట్లకూడ ఔదార్యమును చూపెదరు. మీరు ముందుగా బలిచక్రవర్తిని దానమడిగి, అందుకు మారుగా మీరాతని ద్వారపాలకులైరి. ఎన్నడును మిమ్ము భజించని, ఎన్నడును మీపేరైన వినని వేశ్యకూడ కేవలము నామోచ్చారణ మొనర్చినంత మాత్రముననే వైకుంఠ సౌఖ్యము లభించునట్టుల

చేసిరి. ఈవిధముగ, ఏదో నెపము కల్పించి మీరు కోరికవలననే బలవంతముగ ముక్తిపద దానమును అనేకులకు అందజేసితిరి. ఆర్తపరిస్థితిలో, యింతటి ఉదారులగు మీరు నాపట్ల మీ ఔదార్యమును విడచి మరొక విధమున ఎటుల ప్రవర్తించెదరు? తన పాదప్రభావముననే జగత్తునందలి కష్టముల నన్నిటిని లేకుండజేయు శక్తిగల కామధేనువు యొక్క బిడ్డ ఎన్నడైన ఆకలితో నుండవలసి వచ్చునా? యిందుచే నేను కోరిన కోరికను, ఓ దేవా, మీరు అవశ్యము నెరవేర్చెదరు. కాని, ముందు నాలో మీ విశ్వరూపమును చూచు యోగ్యతను కలుగ జేయుడు. నాకనులలో మీ విశ్వరూపమును చూచు సామర్థ్యమున్నదని మీరు తలంచెదరో, మీరు నా కోరికను నెరవేర్చుడు. అర్జునుడీరీతిని ప్రార్థించిన పిమ్మట షడ్గుణైశ్వర్య సంపన్నుడగు శ్రీకృష్ణుడు ధైర్యముతో నుండజాలక పోయెను. శ్రీకృష్ణుడు దయయనెడి అమృతముతో నిండియున్న మేఘమూ, మరియు అర్జునుడు సమీపించిన వర్షాకాలమూ అన్నటు లుండిరి. లేదా శ్రీకృష్ణుని కోకిలయనుకొంటే అర్జునుని వసంత ఋతువుగా పోల్చవచ్చును. లేదా పున్నమనాటి యిందు చంద్రుని పూర్తి ప్రకాశము గల బింబమును చూడగనే క్షీరసాగరము ఆవేశముతో నిండి పొంగులు పెట్టునట్లుగని శ్రీకృష్ణుడు కూడా మిక్కుటమగు ప్రేమతో నిండియున్నవాడై ఉల్లాసమును పొందెను. అటులైనను, చిత్ర ప్రసన్నాతిములో దయామయుడగు శ్రీకృష్ణుడు గంభీర స్వరముతో నిటుల చెప్పెను. "ఓ అర్జునా, అనన్యకమూ, అపారమూ నగు నా స్వరూపము నిదిగో చూడుము". అర్జునుడు శ్రీకృష్ణుని విశ్వరూపము నొక్కదానిని మాత్రమే చూడ నభిలషించుచుండెను. కాని, శ్రీకృష్ణుడు తన యా విశ్వరూపమున సమస్త విశ్వమును చూపించెను. సమర్థుడగు దేవుని ఔదార్యము అపరిమితము. ఎవరైన యీ కోరికను కోరుటకు మాత్రము సంసిద్ధుడై యుండవలెను. అంతే. ఆతడా యాచకునకు ఆతడడిగిన దానికంటె కొన్ని వేల రెట్లెక్కువగా నిచ్చును. ఏ గుప్త రహస్య దర్శనమును భగవానుడు శేషనాగుని సహస్ర నేత్రములకు కూడ కానరానీలేదో, ఏ గుప్త రహస్యమును ఆ వేదములు కూడ వెల్లడి చేయలేదో, తనివాడ లక్ష్మీదేవికి కూడ భగవానుడు తెలియనివ్వలేదో, ఆ రహస్యమునే నేడు శ్రీకృష్ణుడు పెక్కు విధముల వెల్లడించి మహాభాగ్యవంతుడగు అర్జునునకు తన విశ్వరూప

దర్శనమును కలుగజేసెను. మేల్కొనియున్న పురుషుడు స్వప్నావస్థ నొందినవాడై ఆ స్వప్నమునందే వుండుకతిని శ్రీకృష్ణుడు కూడా యిప్పుడు అనంత బ్రహ్మాండములుగ నయ్యెను. ఆ డుతః కృష్ణ రూపమును పూర్తిగా అంతిమొందించి, తాయాదృష్టి యొక్క తెను తొలగించి, తన యోగము నంతను పూర్తిగా స్వప్నము, బహిరంగమూ నొనర్చెను. అప్పుడు శ్రీకృష్ణుని మనము నందు "అర్జునుని యందు నా యీ రూపమును చూచు యోగ్యత వున్నదా, లేదా" యనెడి తలంపే లేకుండెను. అతడు ప్రేమ విహ్వలుడై "ఇదిగో, విశ్వరూపమును చూడుము" అనెను.

శ్రీ భగవానువాచ :—

పశ్యమే పార్థ! రూపాణి శతశోఽథ సహస్రశః।
నానా విధాని దివ్యాని నానా వర్ణాకృతీనిచ॥ ౫॥

శ్రీకృష్ణుడు చెప్పెను— "ఓ అర్జునా, నీవు కేవలము విశ్వరూపమును చూపవేసినదిగా కోరితివి. కాని, నేను నీకు ఆ విశ్వరూపమును మాత్రమే చూపించుచో అందేమి విశేషము గలదు! నా విశ్వరూపమునందు యేయే వస్తువులు నిండియున్నవో వాటినన్నిటిని నీవిప్పుడు చూడుము. ఇవెన్ని రకములగు ఆకారములు, రూపములున్నవో చూడుము. కొన్ని చాల చిన్నవి మరి కొన్ని చాల పెద్దవి; కొన్ని చాల సూక్ష్మమైనవి, మరికొన్ని చాల విశాలమైనవి; కొన్ని చాలస్థూలమైనవి. కొన్ని వశము కానివి, మరికొన్ని చాల చిన్నవి, మరియు సరళమైనవి; కొన్ని చంచలమైనవి, మరికొన్ని నిశ్చలమైనవి, కొన్ని విరక్తి గలవి మరికొన్ని మమకారముతో నిండియున్నవి; మరియు అతి తీవ్రమగు ప్రేమతో నిండియున్నవి. కొన్ని మదించినవి, మరికొన్ని జాగరూకతగలవి, కొన్ని గాంభీర్యము లేనివి, మరికొన్ని గంభీరమైనవి. కొన్ని ఉదారమైనవి కొన్ని పిసినిగొట్టువి, మరి కొన్ని క్రోధము గలవి. కొన్ని శాంతమైనవి, కొన్ని అభిమానముతో నిండియున్నవి, కొన్ని నిర్వికారమైనవి. కొన్ని ఆనందముతో నున్నవి. కొన్ని గర్జించునవి, కొన్ని మౌనము గానున్నవి, మరికొన్ని సత్ప్రవర్తనగలవి. కొందరు సరాములు, కొందరు విచారులుండుటలు, కొందరు మేల్కొనియున్నారు,

కొందరు నివసించియున్నారు, కొందరు సంతుష్టిగలిగియున్నారు, కొందరు లోభులు, కొందరు సమాధియుక్తులు, కొందరు సస్త్రీలు, కొందరు శస్త్రవిహీనులు, కొందరు అతిభీకరులు, కొందరు అత్యంత స్నేహపూర్ణులు, కొందరు భయంకరులు మరికొందరు విలక్షణమైనవారు, యింకొందరు సమాధిమగ్నులు కొందరు ప్రజోత్పత్తిచేయుటలో నిమగ్నులైయున్నారు, మరికొందరు సేవతో ప్రజాపాలన మొనర్చుచున్నారు, యింకొందరు క్రోధపూరితులై ప్రజాసంహార మొనర్చుచున్నారు, మరికొందరు కేవలము తటస్థులై యీ వినోదమునంతను చూచుచున్నారు. ఇట్టి అనేకవిధములగు అసంఖ్యాకరూపములిందు గలవు. ఇవిగాక, మరికొందరు దివ్యతేజమున వెలుగొందుచున్నారు, మరియు వారి ప్రకాశపు రంగుకూడ ఒకదానికొకటి భిన్నముగా నున్నది. కొందరు పుటముచేసిన శుద్ధబంగారమువలె కాన్పించుచున్నారు, కొందరుపూర్తిగా పసిమివన్నెలో నున్నారు, మరికొందరు సర్వాంగములందును సింధూరము పూసిన ఆకాశమువలె శోభిల్లుచున్నారు. కొందరు స్వాభావికముగనే మణులు మరియు మాణిక్యములు కల్గిన బ్రహ్మాండమువలె కనిపించుచున్న సుందరులు, మరికొందరు కుంకుమతో రంగరింపబడిన అరుణోదయ ప్రకాశమువలె మెరయుచున్నారు, కొందరు స్వచ్ఛ స్ఫటికమువలె నిర్మలులై, కొందరు ఇంద్రనీలమణివలె నీలవర్ణములో నున్నారు, మరికొందరు కాటుకవలె కారునలుపుగా నున్నారు, యింకొందరు యెఱ్ఱగానున్నారు. కొందరు మెరయుచున్న బంగారమువలె పసిమివన్నెతో నున్నారు, కొందరు వర్షాకాల మేఘమువలె నల్లగా నున్నారు, మరికొందరు రక్తచంపకమువలె యెఱ్ఱగా నున్నారు, యింకొందరు ఆకుపచ్చగనున్నారు, కొందరు కడగట్టిన రాగివలె యెఱ్ఱగా నున్నారు, కొందరు శుభ్రచంద్రునివలె పూర్తిగా తెల్లగా నున్నారు. ఈ రీతిగా నానా వివిధరంగులుగా గల రూపములను చూడుము. వివిధరంగులందున్నటులే యివన్నియు వివిధరూపములందు కూడ గలవు. కొన్ని మన్మథుని కూడ సిగ్గిలునంత సుందరమైనవి, కొన్ని అతి వికారమైనవి, కొన్నింటి కాంతివంతమగు శరీరము అతిమనోహరమైనది, కొన్నింటి సుందరస్వరూపము చెరుపబడిన శృంగారలక్ష్మీ భాండారమా యనునటు లున్నది. కొన్ని అవయవపుష్టి కండపుష్టి గలవి, కొన్ని పూర్తిగా అణకుపోయియున్నవి. కొన్ని అతి భయంకర రూపము గలవి, కొన్ని పొడుగాటి మెడగలవి, కొన్ని చాలపెద్ద

తలగలవి, మరికొన్ని చాల విలక్షణమైనవి మరియు అనాకారముగ నున్నవి. ఈ ఆకారములందలి ప్రతి ఆకారపు శరీరప్రదేశమునందును నీకు జగత్తంతయు కనిపించును.

పశ్యాఽదిత్యాన్ వసూన్ రుద్రానశ్వినౌ మరుతస్తథా
బహూన్యదృష్టపూర్వాణి పశ్యాఽశ్చర్యాణి భారత ||౬||

"ఈ రూపములందలి ఏ ఒక్క రూపముయొక్క దృష్టియైన తెరువబడు పడినప్పుడు ఆదిత్యాది ద్వాదశ సూర్యులును జన్మింతురు. కాని, ఆ దృష్టి మూతపడినప్పుడు ఆ ఆదిత్యులందరు ఏకత్రితమై లీనమగుదురు. ఈ రూపముల ముఖములందలి ఉష్ణశ్వాసవలన అంతటను అగ్నిమంటలు నిండిపోవును మరియు ఆ జ్వాలనుండియే పావకుడు మొదలుగాగల అష్టవసువులు జన్మింతురు. ఈ స్వరూపములయొక్క వంపు తిరిగిన కనుబొమలు క్రోధముచే ఒకదాని నొకటి కలసినప్పుడు ఏకాదశరుద్రులు అవతరింతురు. కాని, వాటియందు సౌమ్యత ఆవిర్భవించినప్పుడు అశ్వినీకుమారులవంటి అసంఖ్యాకులగు ప్రాణదాతలు పుట్టుదురు. వీటి చెవులనుండి అనేకవిధములగు పవనులుద్భవింతురు. ఇదేరీతిని ఒకేరూపముయొక్క సహజ క్రీడవలన దేవగణము, సిద్ధులు ఉద్భవింతురు మరియు చూడుము, నా విశ్వరూపమున యీ విధమగు అసంఖ్యాకము, అనంతమగు రూపములుగలవు. వీటిని వర్ణించి వర్ణించి వేదములుకూడ చిచ్చెత్తిపోయినవి, కాలుని ఆయువుకూడ చాలదు, మరియు ప్రత్యక్షముగ బ్రహ్మకుకూడ అంతుచిక్కలేదు, మరియు వీటినిగురించినవార్త యెన్నడును వేదత్రయపు చెవులకుకూడ సోకలేదు; అట్టి అనేక రూపములను నీవు ప్రత్యక్షముగ చూడుము మరియు ఆశ్చర్యముతో కూడియున్న ఆనందముయొక్క పూర్ణసాఫల్యతను అనుభవించుము.

ఇహైకస్థం జగత్కృత్స్నం పశ్యాద్య సచరాచరం
మమదేహే గుడాకేశ! యచ్చాన్యద్ద్రష్టుమిచ్ఛసి ||౭||

"ఓ అర్జునా, కల్పవృక్షముక్రింద గడ్డిరకలు మొలచుటుల యీ మూర్తులయొక్క రోమకూపములందుకూడ సృష్టిక్రమములున్నవి. ఇంటి వైకప్పునందలి కంతలనుండి వచ్చెడి కిరణములందు పరమాణువులెట్లుగురుచూ

కనిపించుచున్నవి యీ మూర్తులయొక్క అవయవములందలి సంధి ప్రదేశములందు అనేక బ్రహ్మాండములు ఎందుచూ కనిపించుచున్నవి. ఇందలి ప్రతి అవయవ ప్రదేశమునందును విశ్వవ్యాప్తి కనిపించుచున్నది. ఈ జగత్తుకు ఆవల ఏదిగలదో నీవు చూడదలచుచో, దానినికూడా చూడుము". దయామయుడగు శ్రీకృష్ణుడీ సంగతులను అన్నింటిని చెప్పెను, కాని 'నీ విదంతయూ చూచితివి గాదా?' అని శ్రీకృష్ణుడడిగిన ప్రశ్నకు అర్జును డేమాత్రమూ యివ్వలేదు అంత శ్రీకృష్ణుని మనస్సున 'అర్జునుడిటుల మూగవలె ఏల స్తబ్ధుడగుచున్నాడ'ని సంశయము కలిగెను. ఈ సంశయముతో శ్రీకృష్ణుడు అర్జునుని వైపు చూడగా, అర్జునుడు పూర్వమువలెనే అసక్తితో వున్నటుల ఆతనికి కనిపించెను.

న తు మాం శక్యసే ద్రష్టుమనేనైవ స్వచక్షుషా
దివ్యం దదామి తే చక్షుః పశ్య మే యోగమైశ్వరమ్ ॥౮॥

శ్రీకృష్ణుడు తన మనమునం దిటు లనుకొనెను—

"ఇంతవరకు యీతనికి ఆసక్తి తగ్గలేదు. అందును యీతనికి ఆత్మసుఖ లాభము కలుగలేదు. నేనితనికి చూపించినది నా వాస్తవిక విశ్వస్వరూపమును ఆకళింపు చేసికొను శక్తి యీతనియందు కనిపించలేదు" అని యోచించి నవ్వుకొని, ఆతడర్జునితో నిటులనెను—"నేను నీకు విశ్వరూపమును చూపితిని. కాని నీవు దానిని చూచుటలేదు". భగవానుని యీ మాటలు విని చతురుడగు అర్జును డిటులనెను—"కాని యిదెవరి తప్పు? మీరు కొంగకు వెన్నెలను ఆహారముగా పెట్టుటకై నిష్ఫలమగు ప్రయత్నము చేయుచున్నారు. గ్రుడ్డివానిముందు పరిశుద్ధమైనట్టి అద్దమును పెట్టుచున్నారు; లేదా ఓ ప్రభూ, చెవిటివానిముందు సంగీతమును ఆలపించుచున్నారు. మీరు బుద్ధిపూర్వకముగ పూదేనె కణములను కప్పకు ఆహారముగ విడుచున్నారు; అందువలె ఆ కణములు వ్యర్థముగ నష్టపడుచున్నవి. ఇటి స్థితిలో, ఓ నారాయణా, మీరు యితరునిపై క్రోధము నేల చేసెదరు? ఏ వస్తువు యింద్రియాతీతమైనదో, దేనిని కేవలము జ్ఞానదృష్టిమాత్రమే అనుభవించగలదో, ఆ వస్తువును మీరు నా చర్మచక్షువుల ముందుంచుచో నేను దానినెటుల చూడగలను? కాని మీ తప్పులు చెప్పుట నాకు తగదు. కాన నేను మౌనముగా

నుండుటే మంచిది" ఈ మాటలు విని శ్రీకృష్ణుడిటుల చెప్పెను—"సోదరా అర్జునా, నీవు చెప్పునది సబబుగనే వున్నది, నేను నా వాస్తవిక విశ్వరూపమును చూపించుటకు ముందు నా ఆ రూపమును చూడగల సామర్థ్యము నీకు కలుగజేయవలయును. కాని, ప్రేమవశమున నేను మాటలాడుటలో యీ విషయమును మరచితిని. కాని, దాని ఫలితము, పొలమును దున్నకుండా విత్తులు చల్లుటచే ఎట్టి ఫలితము కలుగునో, అదే అయినది. నీకిప్పుడు విశ్వరూపమును చూడగల శక్తి నిచ్చుచున్నాను. ఓ అర్జునా, ఆ దృష్టి సహాయమువలన నీవు సార్వవ్యాపక ఐశ్వర్యయోగమును ప్రత్యక్షముగ చూచి ఆనందముతో ఆత్మానుభవమున ప్రవేశించుము" వేదములు ఎవనినిగురించి ప్రతిపాదింప గోరునో, ఎవడు జగత్తునకంతకు మూలబీజమో, ఎవడు జగత్తునకంతకు వందనీయుడో, ఆ శ్రీకృష్ణుడిటుల చెప్పెను.

సంజయ ఉవాచ—

ఏవ ముక్త్వాతతో రాజన్! మహా యోగేశ్వరో హరిః
దర్శయామాస పార్థాయ పరమం రూపమైశ్వరమ్ ॥౯॥

సంజయుడు ధృతరాష్ట్రునితో నిటుల చెప్పెను—

"ఓ కౌరవ కులశ్రేష్ఠుడవగు రాజా, నాకు ఒకటి వుండి ఒక విషయమును గురించి చాల ఆశ్చర్యము కలుగుచున్నది, చూడుడు, ఈ త్రిభువనము లందును లక్ష్మినిమించిన భాగ్యశాలి ఎవరు? లేదా ఆత్మస్వరూపజ్ఞానమును కలుగజేయు సాధనము వేదములకు మించి మరేదిగలదు? అదే విధమున వాస్తవిక సేవాభావ మనునట్టిది కేవలము శేషనాగునందే గలదు. అంతే గాదా? నారాయణునిపట్ల ప్రేమచే నిండియున్నవాడై ఎనిమిది ఝాములూ యోగులవలె ఏకనిష్ఠుడై ఆతనిని సేవించు గరుత్మంతునితో సాటిరాచ్చు భక్తుడు మరెవ్వరైన గలడా! కాని వీరందరు ఒక ప్రక్కన పడియున్నారు; కాని, పాండవులు జన్మించిన నాటినుంచి నారాయణ సౌఖ్యమును తమకై పురు ఆకర్షించుకొనుచున్నారా యనునటుల ఒక మాతిన స్థలము జన్మించినది. ఈ పంచపాండవులలో అర్జునునకు శ్రీకృష్ణుడు పూర్తిగా వశపడినాడు. వీరి సంబంధము, కాముకుడగు పురుషుడు లావణ్యవతియగు స్త్రీకి వశపడినటుల

యున్నది. శ్రీకృష్ణుడు అర్జునుని వలయుందు చిక్కుకొనినటుల బహుశః సొంపుగను పక్షికూడ యీ విధముగ మాట్లాడుచుండదు, వేణుకొరకు ప్రేమతో పెంచిన హరిణముకూడ యీ విధముగ ఆడుకొనదు. అర్జునునకట్టి అదృష్టము పట్టినదో తెలియదు. పరబ్రహ్మమును పూర్తిగా తన కనులతో చూచు సౌభాగ్యమాతనికి కలిగినది. శ్రీకృష్ణుడాతని ప్రతికోరిక నెటుల నెరవేర్చుచున్నాడో చూడుడు. అర్జునుడు కోపించినప్పటికిని దేవుడు దానిని సంతోషముగ స్వీకరించును. అర్జునునియెడ శ్రీకృష్ణుడిటులుండుట యెంతేని ఆశ్చర్యకరముగ నున్నది. విషయవాసనలను జయించిన సమర్థులగు శుకాదియోగీశ్వరులే యీ శ్రీకృష్ణుని రాసలీల, మరియు విషయవిలాసములను వర్ణించుచూ వర్ణించుచూ అతని స్తుతిపాఠకులైపోయిరి. యోగులు ఆత్మచింతన మనెడి సమాధిగలవారై యీ శ్రీకృష్ణుని ధ్యానింతురు. కాని, ఓ ధృతరాష్ట్ర మహారాజా, అట్టి శ్రీకృష్ణుడు నేడర్జునునకు పూర్తిగా వశపడిపోవుట నా కెంతేని ఆశ్చర్యమును కలిగించుచున్నది.” అటుపిమ్మట సంజయుడు వెంటనే యిటుల చెప్పెను—“ఓ కౌరవ శ్రేష్ఠా, అటుల కానిచ్చో యిందాశ్చర్యపడవలసిన విషయమేమి గలదు? శ్రీకృష్ణుడెవనిపై ననుగ్రహించునో అతని కట్టి సౌభాగ్యమే కలుగును. యిందువలననే దేవాధిదేవుడు అర్జునితో “ఓ అర్జునా, నీకు నేను దివ్యదృష్టి నొసంగుచున్నాను. దీని సహాయమున నా విశ్వరూపమును చూడుము” అని చెప్పలేదు. ఈ మాట శ్రీకృష్ణుని నోటినుంచి పూర్తిగా వెలువడకముందే అజ్ఞానాంధకారము నశించసాగెను. అవి శ్రీకృష్ణుని నోటినుండి వెలువడిన అక్షరములు మాత్రమే కావు. బ్రహ్మస్వరూప సామ్రాజ్య దీపమును అర్జునుని కొరకు జ్ఞానజ్యోతియగు శ్రీకృష్ణుడు వెలిగించెను అటుపిమ్మట అర్జునునకు అలౌకిక మగు జ్ఞాననేత్రములు లభించెను మరియు ఆ జ్ఞాననేత్రములందే జ్ఞానదృష్ట్యంకురములు జనించెను. ఈ విధముగా శ్రీకృష్ణుడు అర్జునునకు తన విశ్వరూపయోగ వైభవమును చూపించెను. ఆ సమయమున అర్జునునకు ఏ సముద్రమునందు యీశ్వరుని వివిధాకారములు తరంగములను పోలియున్నవో, ఎవని కిరణ సంయోగముచే యీ విశ్వరూపము ఎండమావులవంటి ఆభాసను కలిగించుచున్నదో, ఆ విశ్వరూపమును వైకుంఠపతి యగు శ్రీకృష్ణుడు చూపెను. ఒకమారు శ్రీకృష్ణుడు బాల్యమున మన్నుతిన్నప్పుడు యశోదకు కోపమువచ్చి అతని చేతిని పట్టుకొని

గడపాయించెను. అంత శ్రీకృష్ణుడు భయపడుచూ తననోట మన్నులేదని రుజువుచేయుటకై నోరు తెరచెను. అప్పుడాతని నోటియందు దామెకు చతుర్దశభువనములు కనిపించెను. ఒకమారు మధువనమున ధ్రువునిపై నిట్టి అనుగ్రహమునే శ్రీకృష్ణుడు చూపెను. అతడొక్కమారు తననోట శంఖమును పెట్టగానే వేదములుకూడ చెప్పనేరని ఎన్నో విషయములను దడదడచెప్పసాగెను. ఓ ధృతరాష్ట్రా, అదేవిధమున నేడు శ్రీకృష్ణుడు అర్జునునికూడ అనుగ్రహించెను. అందువలననే అర్జునునియందు మాయ నామమాత్రముగ కూడ లేకుండాపోయెను. అప్పుడొక్కమారుగా, ప్రభుస్వరూపమనెడి ఐశ్వర్యప్రభ కనిపించెను మరియు ఆతనికి నలువైపులను చమత్కారముగనే యుండెను. ఇందుచే అర్జునుని చిత్తము ఆశ్చర్యభావనమున లీనమయ్యెను. మార్కండేయుని గురించిన కథలో, బ్రహ్మయొక్క సత్యలోకమువరకు పూర్తిగా నిండియున్న జలమునందెల్లప్పుడు మార్కండేయుడొక్కడే యీదుచూ కనిపించుచుండునటుల, నేడు విశ్వరూప మహోత్సవమున అర్జునుడొక్కడే ఆనందించుచున్నాడు.

ఆతడిటుల చెప్పసాగెను—"ఇచ్చట ఎంతవిశాలమగు ఆకాశమున్నది. అదంతయూ ఎకడెచ్చటకుగొనిపోయెను? స్థావరజంగమాత్మకమగు ఆ భూతసృష్టిఅంతయూ ఎటు కేగినది? దిశాచిహ్నములుకూడ నశించినవి. పైన, క్రిందయనెడి కల్పనయే లేకుండపోయినది. ఆతనికి నేడు మేల్కొనినపిమ్మట స్వప్నవిషయములన్నియు లోపించిన విధమున సృష్ట్యాకారముకూడ లోపించిపోయెను. సూర్యతేజ ప్రభావము వలన చంద్రుడు, నక్షత్రములూ అదృశ్యమైపోయినటుల జగత్ప్రభుని యీ విశ్వరూపము సృష్టినంతను కబళించినదా యన్నటులుండెను; ఆ సమయమున ఆతని మనస్సుయొక్క మనస్త్వముకూడ పోవుచుండెను. బుద్ధి తనను తాను సంబాళించుకొనజాలకపోయెను మరియు ఇంద్రియవృత్తులు తారుమారై హృదయమున నిండియున్నవి. అప్పుడు, స్తబ్ధత్వము మరియు ఏకాగ్రతలు సర్వవిధములగు యోచనలపైన ఎవరైన మోహనాస్త్రమును ప్రయోగించిరా యనునటుల పరమావధిని చేరెను. అర్జునుడీరీతిని ఆశ్చర్యమున లీనమై కౌతుకముతో చూడసాగినప్పుడు ఆతనిముందు చతుర్భుజుడగు శ్రీకృష్ణుని కోమలస్వరూపము కనిపించసాగెను. కాని, అదే రూపము నలువైపులను అనేకవిధములగు వేషములలో కనిపించుచుండెను.

వర్ష కాలమున మేఘసమూహము ఎడతెగక వృద్ధిపొందుచుండునో యట్లే, లేదా మహాప్రళయసమయమున సూర్యతేజస్సు అభివృద్ధిపొందుచునే యుండునో యట్లే, ఆ సమయమున జగత్ప్రభుని విశ్వరూపము తానుతప్ప మరేదియూ లేకుండ జేసెను. ప్రథమమున యీ విధముగ ఆత్మస్వరూప సాక్షాత్కారము కలుగుటతోడనే అర్జునుడు సమాధినిపొంది స్తబ్ధుడైపోయియుండెను. ఆ పిమ్మట ఆతడు సహజముగనే కనులను తెరచెను; అటుల తెరచుటతోడనే అతనికి విశ్వరూపసందర్శనమాయెను. అర్జునునకు తన యీ కనులతోడనే విశ్వరూపమును చూడవలెనని గల కోరిక యీ రీతిగా శ్రీకృష్ణుడు నెరవేర్చెను.

అనేక వక్త్రనయనమనేకాద్భుత దర్శనమ్
అనేక దివ్యాభరణం దివ్యానేకోద్యతాయుధమ్ ॥౧౦॥

ఈ విశ్వరూపమున పెక్కు ముఖములుండెను. లక్ష్మీపతియొక్క రాజమందిరములవలె నున్న, లేదా పెక్కువిధములగు సౌందర్యలక్ష్మీ భాండారములవలెనున్న, లేదా వసంతముతో నిండియున్న ఆనంద వనమువలె నున్న, లేదా లావణ్య సామ్రాజ్యమువలెనున్న ప్రభువగుని సుందర ముఖములను అర్జునుడు చూచెను. కాని, యీ సుందరముఖములతోపాటు అచ్చటచ్చట వాటిమధ్య స్వాభావికముగనే చాల భయంకరములుగానున్న పెక్కు ముఖములనుకూడ చూచెను. అవి చూచుటకు, కాళ - రాత్రియొక్క సేనయే వచ్చినదన్నటుల, లేదా మృత్యుముఖములే యున్నటుల, లేదా భయమనెడి కోటలు కట్టబడినటుల, లేదా ప్రళయాగ్ని కుండములు తెరువబడినవన్నటుల నుండెను. ఆ విశ్వమూర్తియందు వీరశ్రేష్ఠుడగు అర్జునుడీ విధములగు పెక్కు విలక్షణము, వికరాలము మరియు భయంకరములగు ముఖములనుకూడ చూచెను. వీటితోపాటు ఆ మూర్తియందే అలౌకికముగ అలంకరించబడిన, సౌమ్య ముఖములుకూడా అసంఖ్యాకములుగ నుండెను, వాస్తవమునకు అజ్ఞాన దృష్టికికూడ ఆ ముఖముల అంత మెచ్చుటను కనుపించుటలేదు. అటుపైని అర్జునుడు మిక్కుటమగు కుతూహలముతో ఆ విశ్వరూపమునగల నేత్రములను చూడసాగెను. ఆ నేత్రములు పెక్కువిధముల వికసించిన కమలవనము వలెనుండును. ఈ విధముగనే సూర్యుని రంగువలెనున్న మరియింకను ప్రకాశవంతమగు నేత్రములనుకూడ అర్జునుడు చూచెను. కల్పాంత సమయమున

నల్లని దట్టమగు మేఘ సమూహమునందు మెరపు కనిపించినటుల ఆ నల్లని వంకరయగు కనుబొమ్మల క్రింద అగ్ని వలెగల దృక్కిరణములు శోభాయమానముగా నుండెను. ఇటుల ఆ ఒకే రూపమునందు వివిధములగు అనేక చమత్కారములను చూచుటచే అర్జునునకు ఆ రూపమునందలి అనేకత్వము పూర్తిగా విదితమయ్యెను. ఆతడు తనలో తానిటులను కొనసాగెను— "దీని పాదము లెచటనున్నవి, కిరీటము లెచటనున్నవి, చేతు లెచటనున్నవి ?" ఈవిధమున ఆతనికి విశ్వరూపము దర్శించవలెననెడి అనురాగము కుతూహలముతో పాటు వృద్ధిపొందసాగెను. ఆ సమయమున అర్జునుడు సౌభాగ్య భాండారమేయన్నటులయ్యెను. అట్టి స్థితి యందాతని ఏ మనోరథము నిష్ఫలమగును ! శంకరుని అమ్ములపొదియందుకూడ వ్యర్థమగు బాణములుండునా ! లేదా బ్రహ్మదేవుని జిహ్వపై ఎన్నడైన వ్యర్థమగు మాటరాగలదా ? అర్జునకప్పుడే ఆ అపార మూర్తియొక్క దర్శనము సంపూర్ణముగ కాసాగెను. వేదములకుకూడా అంతుచిక్కని ఆ భగవానుని విశ్వరూపమునందలి ప్రతి అంగమును అర్జునుడు రెండుకనులతోను ఒకేసమయమున ఒక్కమారుగా చూడసాగెను. ఆపాదమస్తకము ఆ స్వరూపైశ్వర్యమును చూచునప్పుడా మూర్తి నానావిధములగు అలంకారములచే విభూషితుడైనటుల అర్జునునకు తోచసాగెను. ఆ పరబ్రహ్మ స్వరూపుడగు దేవుడు ధరించుటకుగాను అవి పెక్కువిధములగు అలంకారములు, ఆ భూషణములుగనయ్యెను, ఆభూషణములు దేనిని పోలియున్నవో చెప్పుటకట్టి సమయమున ఎవరి వశమగును ? ఏ తేజమువలన చంద్రసూర్యులుకూడ ప్రకాశవంతులగుదురో మరియు జగత్తునందలి జీవరూపమున నున్న మహాతేజమునకేది జీవిత సర్వస్వమో, అట్టి ఆ తేజమే ఆ విశ్వరూపమునకు సింగారముగానుండెను. యిట్టిది ఎవని బుద్ధికైన బోధపడగలదా ? ఇట్టి తేజోవంతముగ భగవానుడే తన్ను తాను సింగారించుకొనినటుల అర్జునుడు చూచెను. అంత అర్జునుడు జ్ఞానదృష్టితో ఆ విశ్వరూపముయొక్క పరశుహస్తమును చూడసాగగా, అందాతనికి కల్పాంతజ్వాలలు వెలువడుచున్నవా యనునటుల ఆ హస్తములందు మెరయుచున్న శస్త్రములు కనిపించసాగెను. అంత అర్జునుని కిటుల తోచెను—యీ రూపమునందంగములు అలంకారములు, హస్తములు మరియు ఆయుధములు, జీవులు మరియు శరీర సంధులందలి జంటవస్తువులు అన్నియు స్వయముగ దేవుళ్ళే, మరియు యిదే

దీనమున స్థావర - జంగమ జగత్తంతయు క్రిక్కిరిసి యుండి వ్యాపింపబడి యున్నది. ఆ ఆయుధ కిరణములందలి ప్రబలమగు అగ్నిలో నక్షత్రములు వేయించుచున్న శనగలవలె విచ్చుచుండెను, మరియు దాని తాపముచే అగ్ని వ్యాకులతనొంది సముద్రమున ప్రవేశించుటకు సిద్ధమగుచున్నదాయనునటుల యుండెను. ఆటుపిమ్మట అర్జునుడు దేవుని అసంఖ్యాకములగు హస్తములను చూచెను—అందు కాలకూటవిషతరంగములతో చల్లార్పబడినవా యనునట్టి లేదా ప్రచండ విద్యుత్తుచే నిండియున్నవా యనునట్టి అస్త్రములుండెను.

దివ్యమాల్యామ్బరధరం దివ్యగన్ధానులేపనమ్ ।
సర్వాశ్చర్యమయం దేవ మనన్తం విశ్వతోముఖం॥౧౧॥

భయమును పొందినవాడై యీ శస్త్రములతో కూడియున్న హస్తముల వైపునుంచి అర్జునుడు తన దృష్టిని మరల్చెనాయన్నటుల, అంత అర్జునుడు ప్రభుని కంఠము, మస్తకమును చూడసాగెను; దేనిచే కల్పవృక్షములు జన్మించినవో, ఏది ఆత్మ సాక్షికి అధిష్ఠానమో ఎచట అలసియున్న లక్ష్మీదేవి విశ్రమించునో, కంఠము మరియు మస్తకమున అతిస్వచ్ఛము మరియు సుందరమునగు పుష్పములను ధరించినవాడై అట్టి ఆభగవానుడు కనుపించెను. మస్తకమున గుత్తులు వివిధ అవయవములపై పూలదండలు, జాలరులు కొందలగు నవన్ని, కంఠమున దివ్య పుష్పమాలలున్నూ విరాజిల్లుచుండెను. దేవుని నితంబమునగల పీతాంబరము, స్వర్గము సూర్యతేజస్సనెడి పరిధానమును ధరించినదా యన్నటులును, లేదా మేరుపర్వతము బంగారుచే కప్పబడినదాయన్నటులను శోభిల్లుచుండెను. కర్పూరవర్ణమునగల శంకరునకు కర్పూరము రాచినటుల, లేదా కైలాసధవళగిరిపై పాదరసలేపన మొనర్పబడినటుల, లేదా క్షీరసాగరమునకు పాలతో సమానమగు తెలుపురంగుగాగల వస్త్రము కట్టినటుల, లేదా వెన్నెల తొడుగును ఆకాశమునకు తొడగినటుల - ప్రభువరుని శరీరమంతటను చందనము రాచినటుల కనిపించెను. ఏ సుగంధమువలన ఆత్మస్వరూప తేజము అత్యధికముగ యింకనూ ప్రకాశించునో, దేనిచే బ్రహ్మానందమనెడి దప్పిక శాంతించునో, దేనిచే పృథ్వికి చైతన్య ప్రాప్తికలుగునో, విరక్తులగు సన్యాసులుకూడ దేని సాంగత్యమును కోరుదురో, అనంగుడగు మన్మథుడుకూడ దేనిని తన అంగములన్నింటికి రాచికొనునో, అట్టి ఆ సుగంధ

మహిమ నెవడు వర్ణించగలడు! ఈ విధమున ఒక్కొక్క శృంగార శోభను అర్జునుడు చూచుచూ ప్రభువు నిలచియున్నాడో, కూర్చొనియున్నాడో లేక నిద్రించియున్నాడో తెలుసుకొనజాలనంతటి కంగారునం దాతడుండెను. బాహ్యచర్మచక్షువులను తెరచి చూచినమీదట సమస్తము దేవమూర్తిమయముగనే కనుపించుచుండెను. ఈ కనులతో చూడనని ఆతడు కనులను మూసినప్పుడుకూడ ఆతనికి సమస్తము దేవమయముగనే కనిపించుచుండెను. ఎదుట అసంఖ్యాకములగు ముఖములు కనుపించుచుండెను. అందుచే అర్జునుడు భయపడి వెనుకకు చూడ నారంభించగా, అచ్చటకూడ దేవుని ముఖములు, హస్తములు, పాదములు మొదలగునవి అన్నియు అదే మాదిరిగ కనిపించసాగెను. ఇట్టి స్థితిలో కనులు తెరచి చూచినప్పుడుకూడ యిదే విధముగ కనిపించెననుటలో ఆశ్చర్యమేమి గలదు! కాని యిందలి వైచిత్ర్యము - కనులు మూసినప్పుడుకూడ ఆతడు కనులు తెరచినప్పటివలె దేవుని దర్శించుచుండుటే! ప్రభుని కృపయందుకూడ యిదొక విచిత్రమగు కార్యమే! అర్జునుని చూచుట, చూడకుండుట రెండునూ ఒకే విధముగ అగునటుల నారాయణుడొనర్చెను. అర్జునుడు ఒక చమత్కార సాగరమును దాటి ఒడ్డునకు వచ్చుచుండగనే ఆతడు మరొక చమత్కార సాగరమున పడుచుండెను. ఈ రీతిగా ఆ అనంతస్వరూపుడగు నారాయణుడు తన అలౌకికమగు దర్శన సామర్థ్యమువలన అర్జునుని పూర్తిగా గాబరా పడునటుల చేసెను. ప్రభువు స్వాభావికముగానే విశ్వతోముఖుడు, (సర్వవ్యాప్తి; పైగా, అర్జునుడు ఆతనిని విశ్వరూపము చూపించవలసినదిగా కోరెను, అందువలన దేవుడు స్వయముగనే సర్వజగద్రూపధారుడై ఆతనిముందు ప్రకటమయ్యెను. అంతేగాక, నారాయణుడు అర్జునునకు దీపముగాని సూర్యప్రకాశముగాని వున్నప్పుడు మాత్రమే కనిపించెడి స్థూలదృష్టిని ప్రసాదించలేదు. కాన, ఓ ధృతరాష్ట్ర మహారాజా, యీ స్థితిలో అర్జునుడు చూచుగాక, లేక చూడకుండుగాక— యీ రెండు స్థితులందును ఆతడు తప్పక చూడవలసియే యుండవలసెనను విషయమును మీరు జ్ఞప్తియందుంచుకొనుడు." ఈ విధముగా హస్తినాపురమునందు ధృతరాష్ట్రునితో సంజయుడు చెప్పుచూ, మరల యిటులనెను—ఓ రాజా, యిదంతయూ మీరు గుర్తుంచుకొన లేకపోయినప్పటికిని అర్జునుడు

భగవానుని విశ్వరూపమును చూచెననియు, అది అనేక రకములగు అలంకార ములచే నిండియున్నప్పటికిని సర్వవ్యాపిగానుండెననియు నైన గుర్తించుకొనుడు.

దివి సూర్య సహస్రస్య భవే ద్యుగప దుత్థితా
యది భా స్సదృశీసా స్యా ద్భాస స్తస్య మహాత్మనః ॥౧౨॥

"ఓ రాజా, విశ్వరూపముయొక్క అంగములందలి కాంతియొక్క అద్భుతదృశ్యము ఎటులున్నదో, దేనికి సాటివచ్చునో చెప్పనలవికానిది. మహాప్రళయ సమయమున ద్వాదశసూర్యులు ఏకమయ్యెదరు. అట్టి వేలకొలది దివ్యసూర్యులు ఒకమారుగా ఉదయించినప్పటికికూడ నా రా విశ్వరూప తేజో మహిమయొక్క లోతును కనుగొనజాలరు. జగత్తునందు గల విద్యుత్తు నంతను ఏకత్రిత మొనర్చినప్పటికిని, కల్పాంతసమయపు అగ్నియొక్క పూర్తి వెంత్తమునంతను ఏకత్రిత మొనర్చినప్పటికిని, మరియు అందలి ప్రసిద్ధమగు దశ మహాతేజస్సులను సమ్మిళిత మొనర్చినప్పటికిని కూడ ఆ విశ్వరూపమునందలి అంగముల ప్రకాశమునందు అత్యల్పముగనే వుండును; యీ తేజస్సుతో సమానముగ పడి కట్టదగు తేజస్సు మరెచ్చటను లభించదు. అతని సర్వాంగములందును గల సర్వత్ర వ్యాపించెడి ఆ తేజస్సును వ్యాసమహాముని కృపా ఫలముచే నేను చూడగలిగితిని.

తత్రైకస్థం జగత్కృత్స్నం ప్రవిభక్త మనే కధా
అపశ్య ద్దేవదేవస్య శరీరే పాణ్డవ స్తదా ॥౧౩॥

ఆ విశ్వరూపమునం దొకమూల యీ సమస్తజగత్తు తన సంపూర్ణ మగు వ్యాపకత్వముతో మహాసాగరమునందలి చిన్న చిన్న నీటిబుడగలవలెను, లేదా ఆకాశమునందలి వివిధ మేఘములవలె, లేదా భూమిపై గల చీమల పుట్టలవలె, లేదా మేరుపర్వతముపైన పెక్కు పరమాణువు లున్నటుల పడి యున్నది. ఈ విధముగా గల యీ జగత్తునంతయు దేవదేవుని శరీరమునందా సమయమున అర్జునుడు చూచుచుండెను.

తత స్స విస్మయా విష్టో హృష్టరోమా ధనఞ్జయః
ప్రణమ్య శిరసాదేవం కృతాఞ్జలి రభాషత ॥౧౪॥

అర్జునుని మనస్సునం దింతవరకు 'యీ జగత్తు వేరు, నేను వేరు' అనిగల భేదభావ మిప్పుడు పూర్తిగా నశించెను మరియు అతని అంతఃకరణము పూర్తిగా ద్రవించిపోయెను. అతనిలో ఆనందము సంచరించెను, బాహ్యశరీరావయవములందలి బలము తాత్కాలికముగ పూర్తిగా నశించెను మరియు నఖశిఖ పర్యంతముగల శరీరమందంతటను రోమాంచమయ్యెను. వర్షముకురిసిన పిదప పర్వతభాగములన్నియు కోమల తృణాంకురములతో ఆచ్ఛాదితమైన ట్లుబడురీతిని అర్జునుని శరీరమందంతటను రోమాంచమనెడి అంకురములు మొలకరించెను. చంద్రకిరణ స్పర్శమున చంద్రకాంతమణి ద్రవించురీతిని అతని శరీరము చెమటబిందువులతో నిండిపోయెను. కమలకోశమున బంధింపబడిన భ్రమరము అటునిటు ఊగినప్పుడు (తామర మొగ్గ) కమలకళికకూడ నీటిపై ఊగురీతిని, అంతఃకరణమున సుఖతరంగములు లేచుటచే బయటకు అతని శరీరముకూడ గజగజవణకసాగెను. కర్పూర కదళీదళములు విచ్చినప్పుడు అందణగియున్న కర్పూరకణములు క్రింద రాల నారభించురీతిని, అర్జునుని కనులనుండి బొటబొట కన్నీటిబిందువులు పడసాగెను. చంద్రోదయము కాగానే నిండియున్న సముద్రము మరియింకనూ నిండిపోవురీతిని అర్జునుడు కూడ ఆనందతరంగములచే మరి యింకనూ నిండిపోయెను. ఈ విధమున ఎనిమిది విధములగు సాత్త్విక భావములు తమలో తాము పోటీపడుచూ అర్జునుని అంగములందు నిండియున్నవా యను నటుల, అతని జీవమునకు బ్రహ్మానంద సామ్రాజ్యము ప్రాప్తించెను. కాని, యీవిధమగు ఆత్మానందము లభించిన పిమ్మటకూడ అతని దృష్టిలో దేవుడు, భక్తుడు అనెడి ద్వైతభావము నిలచియేయుండెను. ఇందుచే అర్జునుడొక దీర్ఘనిశ్శ్వాసమును విడచి యిటునటుచూచెను మరియు శ్రీకృష్ణుడుకూర్చొనియున్న వైపుఅప్రభువునకు నమస్కరించి, చేతులు జోడించి యీ రీతిని చెప్పమొదలిడెను.

అర్జున ఉవాచ—

పశ్యామి దేవాం స్తవదేవ! దేహే సర్వాం స్తథాభూత
విశేషసఙ్ఘాన్
బ్రహ్మాణ మీశం కమలాసనస్థం ఋషీంశ్చ సర్వానురగాంశ్చ
దివ్యాన్ ॥౧౫॥

అర్జునుడిటుల చెప్పెను—"ఓ ప్రభో, మీకు నేను జయజయములు చెప్పుచున్నాను. మీరు నిజముగనే నాపైన విలక్షణమగు అనుగ్రహమును చూపితిరి; ఆ కృపవలననే నేను నావంటి ఒక సామాన్యుడను కూడ మీ విశ్వరూపమును చూచు సౌభాగ్యము గలిగినది. కాని, మహారాజా, మీరు చాలమంచిపని చేసితిరి. దీనివలన నాకు కూడ చాల సంతోషము కలిగినది! నేను యీసృష్టి కంతకు మీరే ఆధారమని నాకు ప్రత్యక్షముగ కనిపించినది. ఓ దేవా, మందరపర్వతముపైన ప్రతిప్రదేశమునను వనచరజంతు సమూహములు ఏకత్రితమై యుండురీతిని, అనేకములగు చతుర్దశభువన సమూహములు మీ శరీరముపై వ్రేలాడుచూ కనుపించుచున్నవి, ఆకాశమున నక్షత్రసమూహము లుండురీతిని, లేదా విశాలమగు వృక్షముపై పెక్కు పక్షిగూళ్ళు వ్రేలాడు రీతిని, ఓ నారాయణా, మీ యీ విశ్వమయ శరీరమున స్వర్గము మరియు అందలి దేవగణమూ నాకు కనిపించుచున్నవి. ఓ ప్రభో, ఈ శరీరమున అనేక మహాభూతపంచకములు మరియు భూతసృష్టియందలి ప్రతిఒక్క భూత సముదాయమూ నాకు కనిపించుచున్నారు. ఓ మహారాజా, మీ శరీరమునందంతటను సత్యలోకమున్నది; అట్టిస్థితిలో అందు బ్రహ్మదేవుడు కనిపించలే దనుట కవకాశ మెక్కడ! మరియొకవైపు చూడగా కైలాసము కనిపించుచున్నది. ఓ దేవా, మీ శరీరమందొక చిన్న కోణమునందు గౌరీసహితముగా శంకరుడుకూడ నున్నాడు. ఇంతేగాదు, ఓ నారాయణా, మీరు కూడ యీ విశ్వరూపమున కనిపించుచున్నారు. ఇందు కశ్యపుడు మొదలు గాగల సమస్తఋషికులము మరియు నాగసముదాయ సహితముగ పాతాళము కూడ కనిపించుచున్నది. సంక్షేపముగ చెప్పవలెనన్న, ఓ త్రిభువననాథా, మీ రూపమందలి ప్రతిఅవయవ భాగమునందును చతుర్దశభువన చిత్రములు చిత్రింపబడి కనిపించుచున్నవి. ఈ భువనములందు ప్రతిలోకముకూడ చిత్రింపబడి కనిపించుచున్నది. ఈ విధముగా మీ అగాధమహత్త్వపు అలౌకికత్వము నేడు నాకు కనిపించుచున్నది.

అనేక బాహూదర వక్త్రనేత్రం పశ్యామిత్వాం సర్వతోఽనన్త
రూపం

నాన్తం న మధ్యం నపున స్తవాదిం పశ్యామి విశ్వేశ్వర విశ్వ రూప॥ ౧౬

"ఈ దివ్యదృష్టి సహాయమున నేను నలుదిక్కులందును చూడగా— మీ బాహుదండములనుండి ఆకాశాంతరములను పోలియున్నట్టి అనేక అగ్ర హస్తములు మోవి వెలువడియున్నవి, మరియు వాటినుండి ప్రతి అగ్రహస్త మును సమస్త విధములగు వ్యవహారములు మరియు కార్యములు చేయుచూ వున్నటుల—నాకు కనుపించుచున్నది. అవ్యక్త బ్రహ్మమునందనేక బ్రహ్మాండభాండారములు ఉదయించియున్నటుల కనుపించురీతిగా మీ యీ అపారములగు ఉదరములు నాకు కనుపించుచున్నవి. ఈ శరీరమునందొకే సమయమున సహస్రశీర్షత్వముగల కోటానుకోట్ల ఆవృత్తులుగలవు; మరియు పరబ్రహ్మమనెడి వృక్షమునందీ వేలకొలది మస్తకములనెడి ఫలములు ఫల భారముచే ఊగుచున్నటుల కనుపించుచున్నవి. ఓ విశ్వరూపుడవగు దేవా, యీ విధముగాగల మీ ముఖములన్నియు నాకు కనుపించుచున్నవి. మరియు అందలి కనులయొక్క అనేక సముదాయములనుకూడ నేను చూచుచున్నాను. కేవలమింతియే కాదు, స్వర్గము, పాతాళము, భూమి, దిక్కులు మరియు ఆకా శము మొందలగునవి అన్నియు యిచ్చట అంతమును పొందుచున్నవి. మరియు అన్నియూ యిచ్చట మూర్తివంతమును దాల్చి కనిపించుచున్నవి. మీరులేనట్టి పరమాణువుతో సమానమగు ఏదైనా ప్రదేశము కనిపించునేమోయని నేను ప్రయత్నించి చూచితిని. కాని నాయీప్రయత్నము వ్యర్థమైనది, మీరంతట నిండియున్నారు. గణించనలవికానన్ని పెక్కు మహాభూతములిందు ఏకత్రి తమైయున్నవి, మరియు ఓ అనంతదేవా, వాటివ్యాప్తియంతయూ మీయందు దిమిడియున్నది. ఈ విధమగు మహత్త్వముగల మీరెచ్చట నుంచి వచ్చిరో, ఎచ్చట కూర్చుంటిరో, ఎచట నిలచియున్నారో, మీరేమాతృగర్భమందుండిరో మీ ప్రదేశమెంత పెద్దదో, మీ రూపమెట్టిదో, మీ వయస్సెంతో, మీ ఆవలివడ్డున ఏమిగలదో, మీ మూలాధారమెట్టిదో—మొదలగు విషయముల నన్నిటినిగురించి నేను యోచించి చూడగా నాకు మీరే మూలాధారమనియు మీరు మరి దేనినుంచియూ జన్మించలేదనియు నాకు బోధపడినది. ఈవిధ మున మీరు అనాదులు మరియు స్వయంసిద్ధులూనైయున్నారు. మీరు నిలబ

డియూ వుండలేదు, కూర్చొనియుండలేదు. మీరు ఉన్నతమైనవారూకాదు, పొట్టివారూకాదు. అవియందున్, మధ్యన్, అంతమున ఓ ప్రభూ, అంతటను మీరేవున్నారు ఓదేవా, మీ రూపము, లావణ్యము, పీఠ్ర, పొట్ట— అన్నియూ మీరే. నే నింకేమని చెప్పను! ఓ అనంతదేవా, మాటిమాటికి చూచినప్పటికికూడ మీ సర్వస్వము మీరేయని గోచరమగుచున్నది. కాని ప్రభూ, మీరూపమందు కేవలమొక్క కొరత కనిపించుచున్నది. ఆ దేవన, అందు ఆది, మధ్య, అంతములు—యీ మూడింటియందే ఒక్కటియును నాకెచ్చటను కనిపించుటలేదు. మీరంతటను వ్యాపించియున్నారు. కాని దీనిజాడ ఎచ్చటను కనిపించుటలేదు. కానన్, మీయందే మూడునూ ఎచ్చటను లేవని నిశ్చయముగ నిర్ణయమగుచున్నది. ఈ విధమున అది మధ్యాంతరహితుడవగు ఓ అనంతవిశ్వనాథా, నేను నిజముగా మీ విశ్వరూపమును చూచితిని. ఓ దేవా, మీయీ ప్రచండమూర్తియందే వివిధములగు సమస్తమూర్తులు ప్రతిబింబించుచున్నారు మరియు మీరు అనేకరంగులుగాగల యీ అంగరఖాలను ధరించినటుల కనిపించుచున్నది. లేదా యీ వివిధ మూర్తులు మీశరీరమనెడి పర్వతమున వెలువడిన లతలవలెను మరియు అవి దివ్యాలంకారములనెడి పుష్పములు, ఫలములతోను నిండియున్నటులును కనిపించుచున్నది. లేదా, ఓదేవా, మీరు మహాసాగరము, మరియు యీ మూర్తులనెడి తరంగములచే మీరు కదలుచున్నటులును, లేదా మీరొక విశాల వృక్షముగను, మరియు యీ మూర్తులు ఆ వృక్షమునందు కాచిన ఫలములుగను కనిపించుచున్నది. ఓ ప్రభూ! భూలోకము భూతకోటిచే నిండియుండి కనిపించునటుల, ఆకాశము నక్షత్రములచే నిండియుండునటుల—మీయీ స్వరూపముకూడ అనంత మూర్తులతో నిండియున్నటుల కనిపించుచున్నది. ఇందలి ఒక్కొక్క మూర్తి యొక్క అంగములనుండి త్రిభువనములన్నియు ఉత్పన్నమై దానితోపాటు వారివలననే లయమునుకూడ పొందుచున్నవి—యిట్టి మహిమాన్వితులగు మూర్తులు మీ శరీరమునందలి రోమములా యన్నటుల కనిపించుచున్నారు. ఇంతటి అపారరూపముగల మీరు నా రథసారథులగు (శ్రీ)కృష్ణులు. ఓ ముకుందా, యోచించిచూడగా, మీరెల్లప్పుడును ఇదేరీతిని వ్యాపించియుందురనిన్నీ, కేవలము భక్తునియెడగల ప్రేమచే యీవిధమగు ప్రేమమయమగు మధురరూపమునుధరింతురనిన్నీ తెలియుచున్నది. ఆచతుర్భుజములుగలశ్యామల

రూపమును చూడగానే మనస్సు మరియు నేత్రములు శీతలములగును మరియు ఆలింగన మొనర్చుటకై చేతులు జాపుచో ఆ రూపము సహజముగనే లభించును. ఓ విశ్వరూపుడవగు దేవా, యీవిధమగు సుందరరూపమును నాపై ననుగ్రహించుటకుగానే ధరించితిరిగదా! లేదా, మీరు ఈ విధముగా సామాన్యులుగను, మధురముగను కనిపించుట నా దృష్టిదోషము వలననా? ఏదైన కానిమ్ము. ఇప్పుడు నా దృష్టిదోషము పూర్తిగా తొలగిపోయినది. మరియు మీరు నా నేత్రములను సహజముగనే దివ్యప్రకాశమయముగా నొనర్చిరి. మరియు యిందువలననే నేను మీ వాస్తవిక మహిమతో కూడియున్న స్వరూపమును చూడగలిగితిని. నా రథసారథులగు మీ విశ్వరూపమే యిదియని నా కిప్పుడు స్పష్టముగ బోధపడినది.

కిరీటినం గదినం చక్రిణంచ తేజోరాశిం సర్వతో దీప్తిమన్తం।
పశ్యామిత్వాం దుర్నిరీక్ష్యం సమన్తా ద్దీప్తానలార్క ద్యుతిమ
ప్రమేయం ॥౧౭

"ఇంతేగాదు, ఓ శ్రీకృష్ణా, మీ శిరస్సుపైన మీ రెల్లప్పుడూ ధరించెడి ముకుటమే యిప్పుడుకూడ నున్నది, కాని, దాని యిప్పటి ప్రతిభ మరియు వైశాల్యములు కొంత విలక్షణముగా నున్నది. పైనగల మీ చేతియందిప్పుడు కూడ ఎవరిపైననూ చక్రము ప్రయోగింపనున్నా రన్నటుల చక్రమును ధరించియున్నారు. ఓ విశ్వరూపా, కాని యిందు పూర్వమెల్లప్పుడు కానిపించు విషయమొకటి యిప్పుడు కనిపించుట లేదు. రెండవవైపున గల గదకూడ పూర్వపుమాదిరిదే గదా? క్రిందనున్న శస్త్రములులేని యీ రెండు చేతులూ గుఱ్ఱముల కళ్లెమును పట్టుకొనుటకై ముందుకు సాగుచున్నవి. మరియు ఓ విశ్వనాథా, నా మనస్సునందీ వాంఛ ఉదయించుచేతనే త్వరగ, మీరీ విశ్వరూపమును ఒక్కమారుగా ధరించిరని కూడ నాకు బోధపడినది. కాని, యిదెంత ప్రచండమూ, అద్భుతమూ నగు చమత్కారము! ఈ చమత్కారమును చూచి చకితుడనగుటకు కావలసినంత విస్మయబలము కూడ నాలో లేకున్నది. ఈ ఆశ్చర్యమును చూచి చిత్తముపూర్తిగా ఉన్మత్తురాలైతేరును. ఈ విశ్వరూపమిచ్చట నున్నదా, లేదా యని సరిగా నిర్ణయమొనర్చుటకుకూడ వీలుగాకుండావున్నది. ఈ జగత్సముదాయమంతయూ

యింటెంత చక్కగా యిముడ్చబడియున్నది! ఈ విలక్షణమగు తేజోప్రభావమును అగ్నికూడ చూడజాలడు. సూర్యుడుకూడ మిణుగురుపురుగువంటివాడు. ఈ ప్రచండ తేజోసముద్రమునందు సృష్టియంతయు మునిగిపోయినదా, లేదా కల్పాంతసమయమందలి విద్యుత్తు ఆకాశమునందంతటను వ్యాపించియున్నదా, లేదా జగత్ప్రళయ సమయమందలి అగ్నిజ్వాలను తునాతునకలుచేసి గాలియందే ఉన్నతమండపములు కట్టబడినవా యని నటులున్నది, నా దివ్యజ్ఞాన దృష్టికూడ యీ దృశ్యమును చూడజాలకున్నది. దీని దేదీప్యమానమగు ప్రభ ప్రతిక్షణము పొందుచున్న అపారమగు అభివృద్ధి మరియు అందలి తేజము మరియు దాహకత్వము నందలి విలక్షణతలవలన ఆతనివైపు చూచినందువలన దివ్యనేత్రములుకూడ కంగారుపడుచున్నవి. దీనినిచూడగా, మహారుద్రుని మూడవకంటియందు దాగియుండు మహాప్రళయకారియగు అగ్నిబయల్వెడలినదా యన్నటులున్నది. ఈ విధముగా వ్యాపించియున్న దాహక ప్రకాశమునందు పంచాగ్నిజ్వాలలనెడి భ్రమరములు లేవగానే బ్రహ్మాండమంతయు బొగ్గుగామాడిపోవుచున్నదన్నటుల యున్నది. ఓ దేవా, మీ వ్యాపకత్వము, తేజస్సులకు హద్దే కనిపించుటలేదు.

త్వమక్షరం పరమం వేదితవ్యం త్వమస్యవిశ్వస్య పరం నిధానం
త్వమవ్యయ శ్శాశ్వత ధర్మగోప్తా సనాతన స్త్వం పురుషో మతో మే

“ఓ దేవా, వేదములు ఎవనిని అన్వేషించుటకై ప్రయత్నించునో, ఆ అక్షరుడు మరియు ఓంకార మనెడి మూడున్నర మాత్రల కళలగల వస్తువూ మీరే. ఏది ఓంకారమున కంతకు మూలమో, మరియు దేనియందు జగత్తంతయు అణగియున్నదో, ఆ అక్షయము, గూఢము మరియు నాశరహితమగు తత్త్వము మీరే. మీరే ధర్మమునకు ప్రాణము, స్వయంసిద్ధులు మరియు అవికృతులు మరియు జగత్తుకంతకు నిత్యనూతనులై యున్నారు. ముప్పదియారు తత్త్వములకు అవలగల ముప్పదియేడవ తత్త్వము మీరే. పురాణపురుషుడని చెప్పబడువాడుకూడ మీరేనని నేడు నాకు బోధపడినది.

అనాది మధ్యాన్త మనన్తవీర్య మనన్తబాహుం శశిసూర్యనేత్రం
పశ్యామి త్వాం దీప్తహుతాశవక్త్రం స్వతేజసా విశ్వమిదం
తపన్తం ॥ ౧౯ ॥

"మీరు ఆదిమధ్యాంతరహితులు, స్వయంసిద్ధులు, అపారులు మరియు మీ బాహువులు, పాదములు విశ్వవ్యాపకములు. చంద్ర సూర్యులిద్దరు మీ నేత్రములు మరియు వాటి కృప మరియు కోపములనెడి ఆట నిరంతరము జరుగుచునే యుండును. మీరు ఒకనిపై క్రోధపూరిత నేత్రములతో కోపించి చూతురు, మరొకనిపై కృపాదృష్టియనెడి నీడను ప్రసరింపజేతురు. ఓ దేవా, మీ యీ విధమగు స్వరూపమును నేను చక్కగా చూచుచున్నాను. మీ యీ ముఖము ప్రళయకాలపు మండుచున్న అగ్నిభాండారమువలె నున్నది. పర్వతములపై వ్యాపించియుండు దావాగ్నినుండి వస్తువులను దగ్ధమొనర్చుచున్న అగ్నిజ్వాలలు లేచుకీలిని మీ నాలుక దంష్ట్రిలను నాకుచూ దంతము లందిటునటు దిరుగుచున్నది. ఈ ముఖదాహము మరియు శరీరమందంతటను గల తేజస్సువలననూ యీ విశ్వమంతయు ఉత్తప్తమగుటచే అత్యంతముగ క్షోభిల్లుచున్నది.

ద్యావా పృథివ్యో రిద మన్తరంహి వ్యాప్తం త్వయైకేన
దిశశ్చ సర్వాః
దృష్ట్వాఽద్భుతం రూప ముగ్రం తవేదం లోకత్రయం
ప్రవ్యథితం మహాత్మన్ ॥౨౦॥

"మరియు స్వర్గము, పాతాళము, పృథ్వీ, అంతరాళము, దశదిశలు మరియు నలువైపుల వ్యాపించియున్న క్షితిజవర్తులములు - అన్నింటను సహజముగనే వ్యాపించియున్నవారై మీరు నాకు కనిపించుచున్నారు. కాని, ఆకాశసహితముగ వీటి నన్నింటిని యీ భయంకరరూపము కబళించినదన్నటులయున్నది, లేదా, మీ యీ రూపమనెడి అద్భుతరస తరంగములందు చతుర్దశభువనములు వచ్చిపడిన వన్నటులయున్నది. ఇట్టి స్థితిలో యీ విధమగు అద్భుతదృశ్యమును నా బుద్ధి ఏవిధముగా ఆకళింపు చేసికొనగలదు? ఈ విలక్షణమగు వ్యాపకత్వము ఏ విధముగను హద్దుగలదిగా నొవర్ప వీలు కానిది, మరియు యీ తేజోతీవ్రత ఏ రీతిగను సహింపనలవి కానిదియునై యున్నది. జగత్సుఖము అనునది లేకపోగా, ప్రాణధారణమే చాల కష్టముగ నున్నది. ఓ దేవా, మీ యీ స్వరూపమును చూచుటచే భయమనెడి వరద ఏల వచ్చుచున్నదో బోధపడుటలేదు. ఇప్పుడీ దుఃఖ తరంగములందు

త్రిభువనములు మునిగిపోవుచున్నవి. వాస్తవముగా చూచినచో మీ యీ మహాత్మ్యదర్శనమున భయప్రవేశమునకే ఆవశ్యకత గలదు! కాని, నేను ప్రస్తుతము పొందుచున్న మీ దర్శనానుభవమున సుఖమే మాత్రము లేదనుటలో ఏ విధమగు సంశయము లేదు. మీ రూపము కనిపించనంతవరకు యీ జగత్తుకు సాంసారిక సుఖములు మధురమైనవిగ తోచును కాని, యిప్పుడు మీ విశ్వరూపమును దర్శించినపిమ్మట విషయవాంఛలపట్ల పూర్తిగా విరాగమేర్పడినది మరియు మనస్సున ఉద్వేగము జనించినది. మీ యీ రూపమును చూచిన పిదప మిమ్ము ప్రేమపూర్వకముగ కౌగిలించుకొనుటకు వీలగునా? ఆటుల కౌగిలించుకొనకుండా యీ శోకసంకటమున ఎవడైన ఎటులుండ గలడు? మిమ్ము విడచి ఎవడైన తప్పించుకొన జూచుచుచో యీ జనన – మరణములనెడి పరిహరింపరాని యీ జగత్తు నోరుదెరచుకొని ఎదుట నిలబడి ఆతనిని తప్పించుకొనిపోనిచ్చుట లేదు కూడాను. ఒకవేళ వాడు ముందుకు సాగుచో మీ యీ అద్భుతము మరియు అత్యుగ్రము నగు రూపము సహింపరానిదిగా నున్నది. ఈ రీతిగా మధ్యయుండే సంకటములందుపడిన దురదృష్టయగు త్రిభువనము కష్టములను పొందుచున్నది. ఈ సమయమున నా అంతఃకరణమునందిదే స్థితి సరిగా కలిగినది. ఈ స్థితి ఎటులున్నదనిన. అగ్నిచే దహింపబడి, తన శరీరమంటను తొలగించుకొనగోరు తలంపుతో సముద్రముదరికేగి, అచ్చట సముద్రమున లేచెడి అలలను చూచి యింకను భయమును చెందినవాడై వ్యాకులపడిన రీతిగానున్నవి. ఈ జగత్తుకు కూడ సరిగా యిదే స్థితి సంభవించుచున్నది. అది మీ దర్శనముచే కేవలము మిన్ను ముట్టు చెందుచున్నది.

అమీ హి త్వాం సురసఙ్ఘా విశన్తి కేచిద్భీతాః ప్రాఞ్జల
యోగృణన్తి
స్వస్తీత్యుక్త్వా మహర్షి సిద్ధ సఙ్ఘాః స్తువన్తి త్వాం స్తుతిభిః
పుష్కలాభిః ॥౨౧॥

"అటు చూడుడు, యీ స్వరూపమునందే ఆ వైపున పెద్దపెద్ద దేవతల గుంపులున్నవి. వీరు తమ అంగ – ప్రభావమువలన తమ కర్మబీజము

లను నాశ మొనర్చుకొని, తమ సద్రూపమును పొందినవారలై తమ స్వరూపమున లీనమగుచున్నారు. ఇటు మరికొందరు, స్వాభావికముగ భయముగలవారై, సమస్తవిధముల మీ యెడ ప్రవృత్తులై రెండుచేతులు జోడించి ప్రార్థించుచున్నారు. వారు – 'ఓ ప్రభో, మేము మాయాసాగరమున పడియున్నాము, విషయజాలమున చిక్కుకొనియున్నాము, మరియు స్వర్గము మరియు సంసారముల మధ్య విషమావస్థలో చిక్కుబడియున్నాము మీరు తప్ప మరెవరు మమ్మీ సంకటమునుండి ఉద్ధరించగలరు! కాన మేము శుద్ధ హృదయముతో అన్నివిధముల మిమ్ము శరణు వేడుకొనుచున్నాము' అని ప్రార్థించుచున్నారు. ఈ విధమగు మాటలనే ఆ దేవతలు మీతో చెప్పుచున్నారు. ఇటు మహర్షులు, సిద్ధులు మరియు పెక్కు విద్యాధర సముదాయములు 'స్వస్తివచనములు' ఉచ్చరించుచూ మిమ్ము స్తుతించుచున్నారు.

రుద్రాదిత్యా వసవో యే చ సాధ్యా విశ్వేఽశ్వినౌ
మరుతశ్చోష్మపాశ్చ
గన్ధర్వ యక్షాసుర సిద్ధ సంఘా వీక్షన్తే త్వాం విస్మితా
శ్చైవ సర్వే ॥౨౨॥

"రుద్రులు మరియు ఆదిత్యసమూహము, అష్టవసువులు, ఒకరినొకరు మించి సాధ్యదేవులు, యిద్దరు అశ్వినీకుమారులు, విశ్వేదేవులు మరియు వాయుదేవులు వీరందరు తమ వైభవసహితముగను మరియు పితృ, దేవ, గంధర్వ, యక్ష, రాక్షస, ఇంద్రాది దేవతలు మరియు సిద్ధాదులుకూడ తమ తమ చోటులందుండి కుతూహలముతో మీ యీ దేదీప్యమానము, విశాలమునగు ఆకృతిని చూచుచున్నారు. మరియు చూచుచూ చూచుచూ విస్మయపూర్ణ హృదయులై, ఓ ప్రభూ, తమ మస్తకములను మీ చరణములపైనుంచుచున్నారు. వారు తమ జయజయ ధ్వానములచే సప్తస్వర్గములను ప్రతిధ్వనింపచేయుచున్నారు. మరియు రెండు చేతులు జోడించి తమ మస్తకముపైనుంచుకొని మీకు నమస్కరించుచున్నారు. యీ వినయ వృత్తులు గల వనమున సాత్త్విక భావము లనెడి వసంతకాలము సుశోభితమగుచున్నది మరియు వారి యీ జోడింపబడిన హస్తములనెడి పల్లవములందు మీ రూపమనెడిఫలములు తమంతతామే వ్రేలాడుచున్నవి.

రూపం మహత్తే బహువక్త్రనేత్రం మహాబాహో! బహు
బాహూరుపాదం
బహూదరం బహుదంష్ట్రాకరాళం దృష్ట్వా లోకాః
ప్రవ్యథితా స్తథాఽహం ॥౨౩॥

“నేడు వీరి నేత్రభాగ్యము మేలొక్కన్నది మరియు మనస్సునకు సుఖమనెడి సుసమయము వచ్చినది; ఏలనన వీరు నేడు మీ విశ్వరూపమును దర్శించిరి. త్రిలోకములందును వ్యాప్తమొనరించు మీ యీ రూపమును చూచి దేవతలుకూడ ఉలికిపడుచున్నారు; కాని, నేడా స్వరూపమును దర్శించు సౌభాగ్యమొక పామరునకు కూడ లభించినది. ఈ విధముగా గలది యీ రూపమొక్కటే, కాని నానావిధములగు భయంకర ముఖములు, అనేక నేత్రములు, శస్త్రములను ధరించియున్న అసంఖ్యాకములగు చేతులు, అసంఖ్యాకములగు తొడలు, పెక్కు బాహుదండములు మరియు చరణములు, అనేకములగు ఉదరములు మరియు పెక్కు వర్ణములతోనూ యీ స్వరూపమున్నది. ప్రతి ముఖమునందును ఆవేశమెటుల నిండియున్నది! విశ్వ ప్రళయాంతమున సంతిప్తుడగు యముడు ప్రతిచోటను ప్రళయాగ్ని భట్టీలను అంటించెనా యన్నటుల, లేదా జగత్సంహారమొనర్చెడి రుద్రుని శస్త్రాస్త్రములా యన్నటుల, లేదా ప్రళయమును కలిగించెడి భైరవ సమూహములా యన్నటుల, లేదా భూతకోటిని పులగముగా వండెడి శక్తిగల పాత్రలా యన్నటులున్నవి. ఓ ప్రభూ, యిదేవిధమున మీ ప్రచండముఖములు నలువైపులను కనిపించుచున్నవి. పెద్దదగు సింహము గుహలో యిముడక, దాని కోప పూరిత స్వరూపము గుహబయట చాలదూరమువరకు కనిపించుచున్న రీతిని మీ ఉగ్రములగు దంతములు నోటిబయటకు వచ్చి కనిపించుచున్నవి. ఘోరాంధకారముతో నిండియున్న రాత్రిని ఆశ్రయముగా గొని ఘాతుకియగు పిశాచములు మిక్కుటమగు ఆనందముతో సంచరించుటకు బయల్వెడలు రీతిని ప్రళయ సంహార రక్తముచే నానిన మీ దంష్ట్రలు నోటినుండి బయటకు వచ్చుచున్నవి. ఇంతేగాదు, మీ ముఖమునందున్న భీకరత్వము, కాలుడు యుద్ధమునకు ఆహ్వానించెనా, లేదా ప్రళయము మృత్యువును పోషించినదా యున్నటులున్నది. ఇక యీ నిర్భాగ్యులు, దీనులు నగు భూత

సృష్టిపై మీ దృష్టి యించుకంత పడుచో, యమునానది ఒడ్డున కాళీయుని విషముచే పీడింపబడిన వృక్షములేరీతిని కనిపించునో, అదేరీతిని యీ భూత సృష్టి దుఃఖపీడితమై కనిపించుచున్నది. మీరు మహామృత్యుసాగరులు మరియు అందు యీ త్రిభువన జీవన నౌక శోకమనెడి మేఘములచే ముట్టడింపబడి, తుపానునపడి యిటునటు ఊగులాడుచున్నదా యన్నటుల కనిపించుచున్నది. ఓ మహారాజా, మీ రిందుపై "నీవు వీరినిగురించి యింతగా చింతించనేల? సంతసముతో విశ్వరూపదర్శన సుఖము ననుభవించుము" అందురేని, అందుకు నేను బదులుగా నివేదించున దిదియే—నేను వీరి కథలనెడి డాలును వ్యర్థముగనే మధ్య తెచ్చితిని. యిటుల నేను తెచ్చుటకు గల కారణము, భయమూలమున నా ప్రాణములుకూడ గజగజ వణకుచున్నవి. నన్ను చూచి సృష్టి సంహారకు డగు రుద్రుడుకూడ భయపడును, యముడుకూడ నాకు భయపడి దాగుకొనును – అయినప్పటికిని యిట్టి ప్రతిభాశాలి నగు నేనే యీ సమయమున గజగజవణకుచున్నాను. నన్నిట్టి స్థితిలో మీ రిప్పుడుంచిరి. కాని, దయాళుడవగు ఓ ప్రభూ, అన్నిటిని మించిన విచిత్రవిషయమేమన – దీని పేరు విశ్వరూపమేయగుగాక, కాని యిది వాస్తవమునకు ఒక మహామారియే. ఇది తన భయంకరత్వముచే స్వయముగ భయమునుకూడ ఓడిపోవునట్లొనర్చినది.

నభస్పృశం దీప్తమనేక వర్ణం వ్యాత్తాననం దీప్తవిశాలనేత్రమ్
దృష్ట్వాహిత్వాం ప్రవ్యథితాన్తరాత్మాధృతిం న విన్దామి
శమంచ విష్ణో ॥ ౨౪॥

"భీకరత్వమున మహాకాలునికంటె మిక్కుటముగా గల మీ ఆనేక రసపూర్ణములగు ముఖములున్నవి. దీని వ్యాపకత్వము ముందు ఆకాశముకూడ అల్పమైనదిగనే కనిపించుచున్నది. వీటినుంచి మండుచూ వచ్చుచున్న ఆవిరిని ఆకాశమునందలి వ్యాపకత్వముకూడ యిముడ్చుకొనజాలకున్నది. మరియు త్రిభువనములందునుగల పవనులుకూడ ముట్టడించలేకుండా మరియు అడ్డగించలేకుండా వున్నారు; మరియు యీ ఆవిరి అగ్నినికూడ కాల్చివేయుచున్నది. కాని, అన్నిముఖములూ ఒకే విధముగ లేవు, వానియందు వర్ణభేదములున్నవి. ప్రళయకాలమందలి అగ్ని విశ్వసంహార మొనర్చుటకై వీటి [illegible] గ్రైకొనునా యున్నటుల యునియున్నవి. ఈ స్వరూపమునకు

గల అధికమగు శరీరతేజస్సుచే త్రిభువనములు తపింపబడి భస్మము కాగలవు, మరియు ఆ శరీరమునకు గల పెక్కు ముఖములందు కూడ యీ విధముగు విశాలము దృఢమూనగు దంతములూ, దంష్ట్రిలూ గలవు. వాయువు కూడ ధనుర్వాతము కలిగినటుల లేదా సముద్రముకూడ ఏదో గొప్పదగు వరదలోపడి కొట్టుకొనిపోవుచున్నదన్నటుల లేదా బడబానలము వెంట నిడికొని విషాగ్ని యే సంహారమొనర్చుటకు సంసిద్ధమై యున్నదన్నటుల, లేదా హాలాహలవిషము అగ్నిని భక్షించుచున్నదన్నటుల, లేదా అన్నింటిని మించిన ఆశ్చర్యకరమగు రూపమునందు మృత్యువునకు పరలోక మృత్యుసహాయము లభించినదన్నటుల—యీ సర్వసంహారక తేజస్సునం దీ రీతిని యీ ముఖములున్నటుల తోచుచున్నది. ఇక యీ ముఖములెంత పెద్దవియను విషయమును గురించి నే నేమని చెప్పను! ఇది అంతరాళము బద్దలై ఆకాశమును నలువైపుల ముట్టడించినదా యన్నటుల, లేదా భూమిని చంకయం దిడుకొని హిరణ్యాక్షుడు బిలమున దూరినటుల లేక పాతాళమునందలి మహాదేవుడు పాతాళగుహను తెరచెనా యన్నటుల యున్నవి. సరిగా యిదేవిధమున యీ ముఖ వైశాల్యముకూడ నున్నది. ఇట్టి ముఖములందు గల నాలుకల భీకరత్వము యింకనూ విలక్షణమైనది. ఈ మూర్తి యీ విశ్వమంతయూ కబళించినను తనకొక ముద్దగా కూడా కాదని తలంచి, అందుచే కుతూహలముతో దీనిని మ్రింగివేయ కున్నాడా యన్నటులున్నది. పాతాళమున గల నాగుల ఫుంకారమువలన వెలువడెడి విషజ్వాల ఆకాశమువరకు పోవురీతిని యీ విశాలమగు ముఖగుహను పోలియున్న దవుడయం దీ నాలుక కనిపించుచున్నది. ప్రళయసమయపు విద్యుత్ జాలమున గంధర్వనగరమునందలి మేఘ సమూహములు అలంకరింపబడి నటుల కనిపించురీతిని యీ పెదవులపైన మెరయుచున్న యీ వక్ర దంష్ట్రిలు కనిపించుచున్నవి. మరియు ఈ లలాటపటముపైన గల కనులు భయమును కూడ భయపెట్టి అణచివేయుచున్నవా యన్నటుల యున్నవి. మహామృత్యుదళము ఘోరమగు అంధకారమున దాగి కూర్చొనియున్నదా యన్నటుల తోచుచున్నది. ఓ దేవా, మీరిట్టి భయంకర రూపమును ధరించి ఏ మహత్తర కార్యము నొనర్పదలచితిరి! నాకు మరేమియూ బోధపడుటలేదు, నాకు మరణభీతి అవశ్యము కలుగుచున్నది. ఓ దేవా, మీ విశ్వరూపమును దర్శింపవలెనని నాకు కలిగిన వాంఛకు తగిన

ఫలము లభించినది. ఓ మహారాజా, మీ దర్శనము నాకు లభించినది మరియు నా నేత్రములు తృప్తిపొందినవి. ఇక నా యీ జడశరీరము లేకున్నప్పటికిని నాకే విధమగు విశేషనష్టము లేదు; కాని నాకిప్పుడు కలుగుచున్న విచారమేమన, నా యీ చైతన్యముకూడ మిగులునా, మిగులదా యనియే. భయముచే కేవలము శరీరము కంపించుటేగాదు, లేక క్షణకాలమువరకు మనస్సు కూడ అత్యధికముగ సంతప్తమగుననీ కాదు, లేదా బుద్ధి కొంతసేపటివరకు భయమును పొందుననీ కాదు, లేదా అభిమానముకూడ ఎక్కువగుననీకాదు, కాని వీటిఅన్నిటికంటె భిన్నమగు ఆనందమూర్తియగు నా నిశ్చలాంతరాత్మ కూడ నేడు కంపించినది. ఈ సాక్షాత్కారము నందెంత చమత్కారము గలదు! నా బోధయంతయు నేడు పోవుచున్నది. ఇట్టి స్థితిలో గురు-శిష్య సంబంధము మాత్రము నిలచియుండగలదని ఎవరెటుల చెప్పగలరు! ఓ దేవా, మీ విశ్వరూప సందర్శనముచే నా చిత్తమునం దుదయించిన దౌర్బల్యమును సంబాళించుటకై నేను కప్పదలచిన ధైర్యమనెడి ఆవరణ కూడ నేడు నశించిపోయినది; ఏలనన, ఆ ధైర్యమునకు కూడ యీ విశ్వరూప సందర్శన భాగ్యము లభించినది. ఏమైనకానిమ్ము, అయినప్పటికిని, నాకు ఒక చక్కని ఉపదేశము మాత్రము లభించినది. జీవుడు విశ్రమించు తలంపుతో యిటునటు అనేకవిధముల భ్రమపడి తిరుగుచుండును, కాని అ దురదృష్టుడు యిచ్చటకు వచ్చినమీదట దీని అంతు తెలిసికొన లేడనెడి — ఉపదేశము నాకు లభించినది ఓ దేవా, నే నీ సంగతులన్నిటిని చెప్పనిచో నే నెటుల శాంతము గలవాడనై యుండగలను?

దంష్ట్రాకరాళానిచ తే ముఖాని దృష్ట్వైవ కాలానలసన్నిభాని
దిశో న జానే నలభేచ శర్మప్రసీద దేవేశ! జగన్నివాస ॥౨౫॥

"మహాభయంకర మగు కుండ పగిలి నిరంతరము కనులఎదుట కనిపించుచుండురీతిని మీ యీ మహావికటమూ ప్రచండమూ నగు ముఖము నా ముందు వ్యాపించియున్నటుల నాకు కనిపించుచున్నది. కేవల మింతియేగాదు వాటియందు దంతములు మరియు దంష్ట్రలు విలక్షణముగ కూడియుండుట చేతను మరియు పెదవులచాటున అవి యిమిడి యుండజాలకపోవుట చేతనూ, అందు పెదవులపైనను అనేకములగు ప్రళయమును కలిగించెడి శస్త్రవృష్టి

యేర్పడియున్నదా యన్నట్టుల యున్నది. శత్రువునకు నూతనముగ విషము అర్పించినట్టుల, లేదా చీకటిగాగల కాళరాత్రిలో భూతములు సంచరించుచున్నట్టుల, లేదా అగ్నేయాస్త్రముపై విస్ఫోటము తోడైనట్టుల మీ యీ భయంకర ముఖమునందు నిండియున్న ఆవేశము బయల్వెడలుచున్నది; మరియు యీ ఆవేశరూపమున మా పైకి మృత్యుతరంగము వచ్చుచున్నదా యన్నట్టుల యున్నది. విశ్వసంహారమొనర్చెడి ప్రచండవాయువు, మహా కల్పాంతమొనర్చెడి ప్రళయాగ్ని - యీ రెండును కలిసినప్పుడు యీ రెంటి సమ్మేళనమువలనను భస్మముకాని వస్తువేదిగలదు! ఇట్టి విధమున మీ యీ భయంకరవదనమును చూచి నా ధైర్యము నన్ను విడచి ఏలపోకుండును? నా కీ సమయమున దిక్కులు కనుపించుటలేదు మరియు నాకు నేనే కనిపించనంత భ్రాంతి నొందియున్నాను. మీ విశ్వరూపమునందే కొద్దిభాగమునైనా చూచినంత మాత్రముననే నా సమస్తసుఖములు అంతమొందినవి, ఓ దేవా, మీ యీ అపారమగు విశ్వరూపమును ఉపసంహరించుడు. ఓ దేవా, మీరు నా అనంత స్వరూపములను చూపుచున్నచో, నా ప్రాణరక్షణార్థమై మీ చేతులను ముందుకు జాచి, యీ మహామాయగు ప్రళయకారక ప్రసారమును ఉపసంహరించి, దీనిని పూర్వమువలెనె గుప్తపరచుడు. ఓ ప్రభో, ఓ దేవదేవా, మీరు నా మాటలయెడ ధ్యానముంచుడు. ఈ విశ్వమును జీవింపజేసెడి చైతన్యము మీరే. కాని, మీరు నేడీ విషయమును మరచి అందుకుమారు సంహారమొనర్చుటను ప్రారంభించినారు. ఇదేమిటి? ఓ దేవా, మీరు శాంతులు, కృపాళువు. మీరు మీ యీ మాయను అంతమొందింపుడు మరియు నన్నీ ప్రచండమగు భయమునుండి ముక్తునొనర్పుడు నేనింతసేపటివరకు మాటిమాటికి మిమ్ము చాల దీనముగా ప్రార్థించుచున్నాను. ఓ విశ్వరూపుడవగు దేవా, నేను యింత పిరికివాడనైతిని. ఇంతకు పూర్వము ఇంద్రుని రాజధానిపై శత్రువులు దండెత్తిరాగా నేనొంటరిగా వారినెదుర్కొంటిని. మరియు ప్రత్యక్షముగ మృత్యుముఖమును చూచినప్పటికి కూడ నాకు నేటి వరకు భయము కలుగలేదు, కాని, ఓ దేవా, నేటి యీ సంఘటన సామాన్యమైనది కాదు. ఈ సమయమున మీరు కాలునికూడ పరాజితునొనర్చి సమస్త విశ్వముతోపాటు నన్ను కూడా పానమొనర్ప గోరుచున్నారు. వాస్తవముగ చూచినచో యిదేవిధమగు ప్రళయకాలమూ కాదు. కాని, మధ్యలోనే ఏల

మీ యీ కాలస్వరూపదర్శనమైనదో బోధపడకున్నది. తత్ క్షణమే యీ అభాగ్య త్రిభువనగోళము అల్పాయువుగలదైనది. దేవుడుకూడ యీ సమయమున ఎటుల తారుమారైనాడు? నేను శాంతిని పొంద ప్రయత్నించితిని, కాని, మధ్యయందే విఘ్నము తటస్థించినది. అయ్యయ్యో! ఇప్పుడు నిస్సందేహముగ యీ జగత్త్రయము సంహారింపబడినది. మహారాజా, మీరు నిజముగనే యీ విశ్వమును కబళింపగోరుచున్నారా? మీరు మీ యీ అసంఖ్యాకములగు ముఖములను జాపి నలువైపులను గల యీ సేనలను కబళించుచున్నటుల నాకు ప్రత్యక్షముగ కనిపించుట లేదా!

అమీచ త్వాం ధృతరాష్ట్రస్య పుత్రా స్సర్వే సహై
వా వని పాలసంఘైః
భీష్మో ద్రోణ స్సూత పుత్ర స్తథాఽసౌ సహాస్మదీయై రపి
యోధముఖ్యైః ॥౨౬॥

“చూడుడు, యీ కౌరవకుల వీరులందరు నాశనమును గోరుచున్నారు మరియు అంధ ధృతరాష్ట్రి పుత్రులు కుటుంబసహితముగ మీ నోటియందు పడగోరుచున్నారు. ఇచ్చటకు వచ్చిన వీరి మిత్రులగు పెక్కు రాజులు - రా కుమారులూ అందరను మీరు వారి పేరైన తలచెడివారు లేకుండునటుల కబళించగోరుచున్నారు. ఏనుగులను గుంపులుగుంపులుగా దడదడ మీరు మ్రింగివేయుచున్నారు మరియు మావటీంద్ర సమూహములను కూడ మీరు భక్షించుచున్నారు. ఫిరంగులను కాల్చెడి వారిని మరియు కాల్బళ సమూహములను కూడ మీరు మీ నోటియందు ఎడతెగక నింపుకొనుచున్నారు. యముని సహోదరులు లాటివి మరియు ప్రతి ఒక్కటీ జగత్తునంతను కబళించి వేయగల సమర్థములూ నగు కోట్లకొలది శస్త్రములను కూడ మీరు స్వాహా యొనర్చుకొనుచు పోవుచున్నారు. ఏనుగులు, గుఱ్ఱములు, రథములు, కాల్బలము మొదలుగాగల సమస్త చతురంగసేనలు, మరియు గుఱ్ఱములనుకట్టినరథములను మీరు ఎడతెగక దంతములంకూడ కదిలించక మ్రింగివేయుచున్నారు. కాని ఓ దేవా, ఇంకేవిధముగా గొప్ప ఆనందముకలుగునో నాకు బోధపడకున్నది. సత్యము మరియు శౌర్యగుణములందు సాటిలేని భీష్ముని మరియు

బ్రాహ్మణుడగు ద్రోణాచార్యుని కూడ మీరు భక్షించుచున్నారు. సూర్యపుత్రుడు, వీరశ్రేష్ఠుడగు కర్ణుని కూడ యుంచున్నారు. మరియు నా పక్షమున గల ముఖ్యులగు వీరులను చెత్తా-చెదారమువలె మీరు ఊడిచిపెట్టుకొనుచు పోవుచున్నటుల కనిపించుచున్నది. ఓ పరమేశ్వరా, మీ కృపాప్రసాదమునకు బదులుగా విరుద్ధమగు యీ పరిణామము కలుగుచున్నది. నేను మిమ్ము ప్రార్థనచేసి యీ పరదృష్టమగు దీని జగత్తునకే సంకటమును కలిగించితిని. మొదట దేవతలు మీ దివ్య విభూతిని గురించి కొంతవరకు వర్ణించి దానిని స్పష్టమొనర్చిరి. కాని, దానితో నా తృష్ణ తీరుటలేదు. నేను మీ విభూతులనుగురించి యింకనూ తెలిసికొనగోరితిని. ఇందుచే నుదుటవ్రాసిన దానిని తప్పించుకొన నలవికాదనుటను అంగీకరించవలసి వచ్చుచున్నది. మరియు, ఏది జరుగనున్నదో, దాని ననుసరించియే బుద్ధికూడ వుండుననుమాట సత్యమే. పూర్వకాలమున అమృతము లభించినంతమాత్రమున దేవతలకు సంతోషము కలుగలేదు, ఇందుచే అంతమున కాలకూటవిషము ఉద్భవించినది – కాని, ఒక విధముగ చూచినచో కాలకూటవిషముకూడ స్వల్పమైనదిగనే తలంచవలెను, ఏలనన, దానికి ప్రతీకారము గలదు మరియు ఆ సమయమున శ్రీశంకరుడు ఏదో విధమున ప్రజలను ఆ సంకటమునుండి కాపాడెను – కాని, యిప్పుడీ మండుచున్న వాయువు నెవడడ్డగించగలడు? ఈ విషముతో నిండియున్న గగనము నెవడిప్పుడు భక్షించగలడు? మహాకాలునితో పోరాడుశక్తి ఎవనికి గలదు?" ఈ విధమున దుఃఖపూరితుడై అర్జునుడు తన అంతఃకరణమున శోకించుచుండెను, కాని, శ్రీకృష్ణుని అభిప్రాయమాతనికి బొత్తుగా విదితము కాలేదు. అర్జునుడింకవరకు – నేను చంపువాడను, యీ కౌరవులందరు చచ్చువారు— అని చెప్పుచూ ప్రబలమగు మోహపాశమున పడియున్నాడు; అందుచే అతని ఆమోహమును పోగొట్టుట కొరకే ఆ అనంతదేవుడు తన యీ గుప్తరహస్యము నాతనికి వెలువరించెను. శ్రీకృష్ణుడా సమయమున విశ్వరూపమనెడి నెపముతో అర్జునునకు 'ఎవడూ ఎవనినీ చంపడు', 'నేనే అందరిని సంహరింతును' అనెడి 'తత్త్వమును బోధించెను. కాని అర్జునున కింకవరకును తన యీ దుఃఖము నిష్కారణమైనదని తెలియలేదు; అందువలననే ఆతని ఆ నిష్కారణము మరియు నిరర్థకమూ నగు కంపముకూడ ఎడతెగక వృద్ధికాసాగెను.

వక్త్రాణితే త్వరమాణావిశన్తి దంష్ట్రాకరాళానిభయానకాని
కేచిద్విలగ్నాదశనాన్తరేషు సందృశ్యన్తేచూర్ణితైరుత్తమాఙ్గైః,

అర్జునుడు చెప్పసాగెను—"అటుచూడుడు. ఆకాశమున మేఘములు నిండియుండురీతిని యిరుపక్షములందలి సేనలు ఖడ్గములు - కవచములు గలిగి యున్నవారై మీముఖమున నిండియున్నారు. విశ్వప్రళయాంతమందు సృష్టిపై కాలుడు కోపించి ఇరువదియొక్క స్వర్గములను పాతాళముతోపాటు చుట్టచుట్టి మింగివేయురీతిని, లేదా దైవమునకు ప్రతికూలమగుటచే ప్రతి పైసకు మాటుగట్టబడినవాని సంపద యంతయూ ఎచ్చటిదచ్చట దానంతట అదే నశించు రీతిని, అస్త్రశస్త్రములతో అలంకరింపబడియున్న యీ రెండు సేనలును ఒకటిగానై మీముఖమునం గిమిడియున్నవి, కాని, దైవగతి ననుసరించి అందే ఒక్కటికూడ యీ ముఖమునుంచి తప్పించుకొని బయటకు రాకున్నది. ఒంటె నమలుట కోమలమగు అశోకాంకురములు పూర్తిగా వ్యర్థమైపోవురీతిని వీరుకూడ మీ నోటపడి నాశనమగుచున్నారు. దంతములనెడు కత్తెరలో పడి కిరీటసహితముగ అందరి శిరములు చూర్ణమైపోవుచూ కనిపించుచున్నవి! ఆ కిరీటములందలి రత్నములలో కొన్ని మీ దంతములందు చిక్కికొనినవి, మరి కొన్ని చూర్ణమై దగ్ధముగానై తాలుమూలమునందు వ్యాపించియున్నవి మరియు కొన్ని దంష్ట్రల ముందుభాగమును అనుకొనియున్నవి. ఇదంతయూ చూచుటచే, విశ్వరూపుడగు కాలుడు ప్రజాశరీరములను బలాత్కారముగ కబళించుచున్నటులను, జీవ - దేహములయొక్క మస్తకములను మాత్రము మిగిల్చియుంచినటులను కనిపించుచున్నది. శరీరమున కంతకును మస్తకములు ఉత్తమమైనవి యగుటచే అవి మహాకాలుని ముఖమునపడియుండికూడ అంతమువరకు మిగిలియున్నవని తోచుచున్నది", అటుపిమ్మట అర్జునుడు మరల యిటులచెప్ప నారంభించెను— "జన్మించినవానికి యిది తప్ప మరొకమార్గమేలేదు. ఈ జగత్తు స్వయముగనే యీ గంభీరముఖమున ప్రవేశించుచున్నది. ఇది సరి యగునా కాదా? సృష్టింపబడిన అన్ని వస్తువులు తమంతటామే యీ ముఖ మార్గమున పోవుచున్నవి మరియు యీ విశ్వరూపుడగు మహాకాలుడు నిశ్శబ్ద ముగ తన స్థానమందున్నాడు; ఇవన్నియు తన దగ్గరకు వచ్చినప్పుడు అతడు వాటిని స్వస్థభావమున భక్షించుచున్నాడు. బ్రహ్మాదులందరు పైనగల

ఉన్నతమైన ముఖమున ప్రవేశించుచున్నారు మరియు యీ సామాన్యభారత వీరులు యితరగల చిన్న ముఖములందు ప్రవేశించుచున్నారు. మరికొన్ని భూపములు ప్రత్యేకవారిటువంటివే భక్షింపబడుచున్నవి, కాని దీనినుండి తప్పించుకొని పోయినవాడొక్కడును కనిపించుటలేదు.

యథానదీనాం బహవోఽమ్బువేగా స్సముద్రమేవాభి
ముఖాద్రవన్తి
తథాతవామీ నరలోకవీరా విశన్తి వక్త్రాణ్యభివిజ్వలన్తి ॥౨౮

"పెద్దపెద్ద నదీప్రవాహములు అతిశీఘ్రముగ పోయి యా సముద్రమున కలిసిపోవుచున్న రీతిని అన్ని దిక్కులనుంచి వచ్చి యీ జగత్తు యీ ముఖమున ప్రవేశించుచున్నది, ఈ ప్రాణులెల్లరు ఆయుష్యమార్గమున రాత్రింబవళ్ళనెడి మెట్లను కట్టుకొని అతివేగముగా యీ ముఖమున ప్రవేశించుటకై సాధనమొనర్చుచున్నారు.

యథాప్రదీప్తజ్వలనం పతంగా విశన్తి నాశాయ సమృద్ధవేగాః
తథైవ నాశాయ విశన్తి లోకా స్తవాపి వక్త్రాణి సమృద్ధవేగాః॥

"మండుచున్న పర్వత గుహలందు మిడుతలు సమూహములు సమూహములుగా వచ్చి తమంతట తాము పడు రీతిని, వీరందరుకూడ గంతులు వేసికొనుచు వచ్చి యీముఖమునందు పడుచున్నారు. కాని. తప్తమొనర్చబడిన లోహము నీటిని పీల్చివేయు రీతిని, యీముఖమున పడినవారందరు భస్మమగుచున్నారు. వారందరు వ్యవహార క్షేత్రమున ఊరు - పేరు లేకుండా నాశనమొందుచున్నారు.

లేలిహ్యసే గ్రసమానస్సమన్తాల్లోకాన్ సమగ్రాన్ వదనైర్జ్వలద్భిః
తేజోభిరాపూర్య జగత్సమగ్రం భాసస్తవోగ్రాః ప్రతపన్తి విష్ణో॥

"కాని యింత అధికముగ భుజించినప్పటికికూడ యీతని ఆకలి ఏమాత్రము తగ్గకపోగా ఆతని యందొక విచిత్రమగు తీవ్రత యేర్పడుచున్నది. రోగి జ్వర విముక్తుడైన పిమ్మటనా, లేదా బిచ్చగాడు కరువువచ్చుట వలనను తన పెదవులను నాకుకొను రీతిని, యీతని నాలుకకూడా పెదవులను నాకు

చున్నటుల కనిపించుచున్నది. మరియు యీనోటిని గురించిన మరొక సంగతి కలదు. ఈనోటికి తినరాని వస్తువను నదేదియూ కనిపించుటలేదు - నోటి ముందుకువచ్చిన ప్రతి వస్తువును తినివేయుచున్నది. ఈ ఆకలికూడ మనుష్యుని ఆశ్చర్యపడునటుల నొనర్చునట్టిదిన్నీ, అతి విలక్షణమైనదిన్నీ అయియున్నది. ఓ ప్రభూ, ఈస్వరూపమును చూడగా మీకుగల స్వాభావికమగు ఆకలి ప్రతి క్షణము 'ఈ సముద్రమును ఒక్క గుక్కలో త్రాగివేయుదమా, లేక యీ పర్వతమును ఒక ముద్దగా మ్రింగివేయుదమా, లేక బ్రహ్మాండమునంతను ఒక్క మారుగా మీ దంష్ట్రిల క్రింద పెట్టుకొందమా, లేక యీ దశదిశలను కబళింతమా, లేక యీ నక్షత్రములను నాకివేయుదమా—అని తలంచుచున్నటుల కనిపించుచున్నది. విషయసేవనమువలన కామవికారము యింకనూ వృద్ధిపొందుచునే వుండురీతిని, లేదా కట్టెలవేయుటచే అగ్ని యింకనూ ప్రజ్వరిల్లునటుల, ఎడతెగని ఆకలిచే ఎప్పుడూ భక్షించుచుండెడి యీ నోటికిగల ఆకలి కూడా నానాటికి వృద్ధిపొందుచునే వున్నటుల కనిపించుచున్నది. ఇందుగల ఒకేముఖమును చూడుడు, అదెటుల తెరచుకొని యున్నదో! ఈ ముఖమున గల నాలుకపై పడియున్న త్రిభువనములు బడబాగ్నిలోపడిన కపిత్థము(వెలగ) వలె కనిపించుచున్నది. ఈ స్వరూపమునం దీ విధమగు అసంఖ్యాక ముఖములు గలవు; మరియు వీటి అన్నింటికిని సరిపోవునంతటి ఆహారములభించుట సంభవము కాకున్నప్పటికిన్నీ వీటిసంఖ్య యింత అధికముగ ఏల వృద్ధిపొందియున్నదో తెలియరాకున్నది. ఓ ప్రభో, మరదృష్టారాలగు యీ జీవ-లోకము యీ ముఖజ్వాలలో దావాగ్నిలో లేడి చిక్కుబడిన రీతిని చిక్కుబడియున్నది. ఇప్పు డీ విశ్వమిట్టి స్థితిని పొందుచున్నది. వీరు దేవుళ్లుకారు కర్మ భోగులని తెలియుచున్నది. లేదా, యీ జగత్తనెడి మత్స్యములను కాలమనెడి వలలో చిక్కించుకొని నటుల తోచుచున్నది. ఇక యీ విశ్వరూపాంగ తేజో పాశమునుండి యీ చరాచరములకెటుల విముక్తి లభించును! ఇవి విశ్వరూప మునకు ముఖములుగావు, జగత్తునకై మండుచున్న లక్కయిళ్లే! అగ్నిలోపడి ఎటుల భస్మమగుదురో, దానివలన ఎంత కష్టము కలుగునో - యీ సంగతులు అగ్నికెన్నడును తెలియకేరవు కాని దాని తీవ్రతాపము తగిలినవాడు మాత్రము తప్పక ప్రాణములు విడువవలసి వచ్చును. ఇంతకు మించి ఆతనికి మరొకవిధమగు విముక్తి ఏవిధముగా కలుగనేరదు, లేదా, శస్త్రమునకు తన

తీవ్రతవలన యితరునికి మృత్యువే కీర్తిని సాధించునో తెలియునటుల, నీదా విషము తన మారక గుణము నెరుగని రీతిని ఓ ప్రభో, మాకు మీ భయంకర రూపమునుగురించి ఏమాత్రము తెలియరాదు. కాని, యీ ముఖములవలన జగత్తంతయు ఒక అఘాతమువలె నైపోయినది. ఓ దేవా, మీరు విశ్వమునందంతటను వ్యాపించియుండు ఆత్మస్వరూపులే అయినచో, నేడు మీరేల మహాకాలునివలె ఘాతుకత్వమును వహించి విరుచుకుపడు చున్నారు! ఇట్టి వికట ప్రసంగము వచ్చుటచే, నే నిప్పుడు నా ప్రాణములపై మోహమును విడచితిని మరియు, యిక మీరుకూడ ఏ విధముగను సంకోచించక మీ మనమునందుగల విషయముల నన్నిటిని స్పష్టముగ చెప్పివేయుడు. ఈ భయంకర రూపము మరి యింకెంతగా వృద్ధిపొందును? ఓ మహారాజా, జగత్పాలన మొనర్చెదనన్న మీ ప్రతిన మీరు గుర్తుకు తెచ్చుకొనుడు; లేకున్నచో కనీసము నన్నైన అనుగ్రహించుడు.

ఆఖ్యాహి మేకో భవానుగ్రరూపో నమోస్తుతే దేవవరప్రసీద
విజ్ఞాతుమిచ్ఛామి భవన్తమాద్యంనహిప్రజానామితవప్రవృత్తిమ్॥

"వేదములకు మాత్రమే తెలిసికొనదగిన వాడవు, త్రిభువనములకు మూలబీజము మరియు సమస్త విశ్వమునకు వందనీయుడవును అగు ఓ ప్రభూ, ఒకపరి నా విన్నపము నాలించుము" అని చెప్పి వీరుడగు పార్థుడు శ్రీకృష్ణుని చరణములపై తన మస్తకమునుంచి యిటుల చెప్పనారంభించెను—"ఓ సర్వేశ్వర ప్రభో, మీ రిటు ధ్యానముంచుడు, నన్ను నేను తృప్తిపరచుకొను తలంపుతో విశ్వరూపదర్శనమును కలిగింపవలసినదిగా మిమ్ము ప్రార్థించితిని; అంతటితో మీ రొక్కసారిగా త్రిభువనములను భక్షింపసాగిరి. ఇట్టి స్థితిలో మీ తలపో తెలిసికొనగోరుచున్నాను. మీ యీ అసంఖ్యాకములగు భయంకరముఖములు నేల నైకొనిరి? మీరు మీ ఈ చేతులన్నింటను ఈ ఆయుధముల నన్నింటి నేల ధరించి యున్నారు? మీరు వృద్ధియగుచు వృద్ధియగుచు చివరకు ఆకాశముకూడ మీ ముందు పొట్టిదిగ కనిపించునంత పెద్దవారైరి. మీ రీ భయంకర నేత్రములను విప్పి నన్నేల భయపెట్టుచున్నారు? ఓ ప్రభో, మీ రీ సమయమున సర్వభక్షకుడగు యమునితో ఏల పోటీ పడసాగిరి? మీ రీ కృత్యమొనర్చుటకు గల హేతువేమో స్పష్టీకరించి చెప్పగోరెదను".

అందుపై అనంతస్వరూపుడగు శ్రీకృష్ణుడిటుల చెప్పెను—"నీ వెవరివో, ఈ విధమగు ఉగ్రరూపమును ధరించి నేనేల యింతగా పెరుగుచున్నానో తెలిసికొనగోరెదవా?

శ్రీ భగవానువాచ—

కాలోఽస్మి లోకక్షయకృత్ప్రవృద్ధో లోకాన్ సమాహర్తు
మిహప్రవృత్తః
ఋతేఽపిత్వాం న భవిష్యన్తి సర్వే యేఽవస్థితాః ప్రత్య
నీకేషు యోధాః ॥32॥

"మంచిది, వినుము: నేను నిజముగా కాలుడనే. మరియు ప్రజానాశనముకొరకే నేనిటుల పెరుగుచున్నాను. ఇటు చూడుము, నా అసంఖ్యాకములగు నోళ్ళు తెరవబడియున్నవి, మరియు యిప్పుడీ సమస్తచరాచరములను నేను భక్షింతును". ఈ మాటను విని అర్జునుడు తనలో ననుకొనెను—"అయ్యయ్యో! నేను యింతకుముందే భయపడి, యీ ప్రార్థన చేసితిని. అందుపై నీతడు, మొదటచూపిన ఉగ్రత్వము చాల స్వల్పమన్నటుల యింకను భయంకరమగు ఉగ్రత్వమును చూపుచున్నాడు". అట శ్రీకృష్ణుడు కూడ తన మనమునం దిటుల యోచించెను— "నేను కఠోరమగు జవాబునిచ్చితిని; దీనివలన అర్జునుడింకనూ నిరాశనుపొంది దుఃఖించును"; అని యోచించి వెంటనే ఆతడిటుల చెప్పసాగెను—"కాని ఓ అర్జునా, ఈ కృత్యములన్నింటను ఒక విలక్షణతగలదు. ఈ సమయమున జరుగనున్న ప్రళయమునకు పాండవులగు మీరు రావలనుందురు", ఈ మాట వినుటచే అర్జునునకు కొంచెము ధైర్యముకలిగెను మరియు పోనున్న ప్రాణముల నేదోవిధమున సంబాళించుకొని ఆపుకొనెను. ఆతడా సమయమున మృత్యుముఖమున పడియుండెను; కాని యిప్పుడాతడు స్పృహ తెచ్చుకొనినవాడై శ్రీకృష్ణుని మాటలయెడ చక్కగా యోచించసాగెను. ఆ సమయమున దేవుడిటుల చెప్ప నారంభించెను—"ఓ అర్జునా, పాండవులగు మీరు నావారు. నీ వీ విషయము నెల్లప్పుడు మనమునం దుంచుకొనుము, మిమ్ము విడచి మిగిలిన వారినందరను భక్షించుటకిప్పుడు నేను సిద్ధపడియున్నాను. బడబాగ్నిలో

వెన్నముద్దను పడవేసిన చందమున యీ జగత్తంతయు వానిచేటపడియున్నది. ఇందే మాత్రము మిథ్యలేదు. ఈ సేనలన్నియు మిక్కుటమగు అభిమానముతో నిలచియున్నది. కాని యిదంతయూ నిష్ఫలమే. ఈ చతురంగసేనల యొక్క అభిమానము మహాకాలునితో పోటీచేయుచున్నదా యన్నటుల యున్నది. చూడుము, వీటికి తమ అవయవబలమును గురించిన మదమెంతగా గలదో! వారిటుల చెప్పుకొనుచున్నారు—"మనము మరొకసృష్టిని నిర్మించగలము. ప్రతినచేసి మృత్యువును కూడ చంపివేయగలము. ఈ జగత్తునంతను ఒక గుక్కలో మ్రింగివేయగలము, ఈ పృథివినంతను తినివేయగలము. ఆకాశమును పైనున్నదానిని పైనవుండగనే భస్మమొనర్పగలము. మరియు మనబాణబలముచే వాయువునుకూడ ఒకే ప్రదేశమున ఆపివైచి జర్జరునిగా నొనర్చివేసెదము". ఈ సేనాసమూహములు ఏకత్రితమై తామొనర్చిన వీరకృత్యములను గురించి మిక్కుటముగ గర్వించుచున్నవి, మరియు వీరులు తమసైన్యములను ప్రశంసించుచూ వానిని యమునికంటె మించిన భయంకరులుగా చెప్పుచున్నారు. వీరిమాటలు ఆయుధములకంటె కూడ తీక్ష్ణముగనున్నవి, వీరి ఉనికి అగ్నికంటెకూడ ఎక్కువ దహనకారిగానున్నది, మరియు వీరి ఘాతుకత్వము ముందు కాలకూటవిషముకూడ మధురముగనే తోచుచున్నది. కాని, యివన్నియు ఆకాశమునకనిపించు మేఘనిర్మిత గంధర్వనగరమువంటివే. ఈ వీరులు వాస్తవమునకు చిత్రపటమున చిత్రింపబడిన ఫలములవంటివారు. ఓ అర్జునా, ఇది కేవలము మృగజలసమూహము. ఇది సైన్యమే కాదు, గుడ్డతో చేసిన పాము, లేదా అలంకరించిన గుడ్డబొమ్మలు.

తస్మాత్త్వ ముత్తిష్ఠ యశో లభస్వ జిత్వా శత్రూన్ భుఙ్క్ష్వ
రాజ్యం సమృద్ధం
మయైవైతే నిహతాః పూర్వమేవ నిమిత్తమాత్రం భవ
సవ్యసాచిన్॥ 33

"వాస్తవమునకు చైతన్యశక్తిగల సేనలనన్నిటిని నే నింతకు ముందే భక్షించివేసితిని. ఇక యిక్కడ జీవించియున్నటుల నీకు కనిపించు వీరులెల్లరు కేవలము కుమ్మరివాడు సృష్టించిన నిర్జీవప్రతిమలే. కొయ్యబొమ్మలను నిలిపి

యుంచి, వాటిని ఉపయోగములోనికి తెచ్చి వాటిచే హావభావముల నొనర్చు పట్టి తీగ తెగిపోగానే, ఆ కొయ్యబొమ్మలు తమంత తామే తన్నుటచే విరుచుకుపడురీతిని విరుగబడిపోవును. మరియు ఆబొమ్మలు పడిపోయి తారుమారగును. అదేరీతిని, యీ సేనలన్నియు విరచుకుపడిపోవుట కే మాత్రము ఆలస్యములేదు. కాన ఓ అర్జునా, నీ విప్పుడు త్వరగా లేచి, కొద్దిగా తెలివితేటలు చూపుము. నీవు గోగ్రహణసమయమున కౌరవ సేన అంతటిపైనను ఒక్కమారుగా మోహనాస్త్రమును ప్రయోగించియుంటివి మరియు ఆ సేనలన్నియు మూర్ఛపొందియున్న సమయమున నీవు వీరికివాడగు విరాటపుత్రుడగు ఉత్తర కుమారునిచే ఆ శత్రువులందరి వస్త్రములను విప్పించి వారిని దిగంబరులుగా నొనర్పించితివి. కాని, యీ సమయమున నీవు చేయవలసినపని అంతకంటెను సూక్ష్మమైనది. ఈ రణక్షేత్రమున గల సేనలన్నియును యింతకుపూర్వమే మరణించియున్నవి. ఇంతకుపూర్వమే చచ్చియున్న యీ సేనలను నీ విప్పుడు బయటకు చూచుటకు మాత్రము సంహరించుము మరియు అర్జునుడొక్కడే శత్రువులనందరను చంపి విజయముపొందెననెడి కీర్తిని సంపాదించుము. మరియు, నీ కిందువల్ల కేవలము పట్టి కీర్తిలభించుటయే గాదు, దీనితో పాటు సమస్త రాజ్యలక్ష్మికూడ నీ చే జిక్కును. కాన యీ కార్యము అన్నింటను, ఓ అర్జునా, నీవు కేవలము నిమిత్తమాత్రుడవు మాత్రమే కావలసియున్నది.

ద్రోణఞ్చ భీష్మఞ్చ జయద్రథఞ్చ కర్ణం తథాఽన్యానపి
యోధవీరాన్
మయా హతాం స్త్వం జహి మా వ్యథిష్ఠా యుధ్యస్వ జేతాసి
రణే సపత్నాన్ ॥3౪॥

“నీవు ద్రోణుని లక్ష్యపెట్టనక్కరలేదు, భీష్మునకు భయపడవలదు మరియు యీ కర్ణునిపై నే పెట్టి ఆయుధములను ప్రయోగించను – అనెడి సంశయముకూడ పొందవలదు. ఈ జయద్రథుని ముందు నే నేమిచేయనని చింతించవలదు. వీరుగాక యింకనుగలగొప్పగొప్పవీరులనందరను నీవు కేవలము చిత్రపటమున చిత్రింపబడిన ప్రచండ సింహములవలెనే తలంచుము. చిత్ర

పటమున చిత్రింపబడిన సింహసమూహములు చేతితో తుడిచివైచినంతమాత్ర మున ఏ విధముగ నశించిపోవునో, ఆరీతిని యీ శత్రుసమూహములను కూడ సంహరింపుము. ఓ అర్జునా, నీ కింతగా చెప్పినప్పటికి కూడ రణక్షేత్ర మున సమకూడియున్న యీ సైనికులలో ఏ విశేషమగు మహత్త్వమైన గలదని నీ చింతను భావించుచో, అదియంతయు కేవలము భ్రమగా నెరుగుము. ఈ వీరులు నా నోటబడుటను నీ వెప్పుడు చూచితివో అప్పుడే వీరి ఆయువు ముగిసిపోయినది. ఇప్పుడు నీకు కనిపించున దంతయు నిస్సారమగు బొమ్మ మాత్రమే. కాన నీవు త్వరితముగ లెమ్ము. నాచే యింతకుపూర్వమే చంప బడియున్న వీరి సంహరణ నీ విప్పుడు సల్పుము. వ్యర్థముగ కల్పితశోకమున బడి చింతించకుము. ఆటలో ఒక కల్పిత లక్ష్యము నేర్పరచుకొని దానినే బాణ ముతో భేదించురీతిని, నేనే వీటన్నిటికిని కర్తనూ, సంహారకుడను అయి యున్నాను. నిన్ను నేను కేవలము బయటకు చూచుటకు మాత్రము సాధ నముగ నొనర్చుకొంటిని. ఓ సఖుడవగు అర్జునా, నీ వింతవరకు దేనిని గురించి చింతించుచుంటివో, అది యిప్పుడు పూర్తిగా నివారితమైనది. కాన నీవిప్పుడు సమస్తరాజ్య సుఖములతో కూడియున్న యశస్సును సంపా దించుము. ఓసోదరుడవగు అర్జునా, నీవు జగత్తనెడి నాలుకపై 'తపవైభవ ముచే మెరించియున్నవారును, తమ బలపరాక్రమముకలన జగత్తునకు భార ముగ కనిపించుచున్నవారును నగు వారిని సహజముగనే ఏ విధమగు శ్రమయు లేకుండ అర్జునుడు పూర్తిగా నాశనమొనర్చివేసెనని, వ్రాయించుకొని విజ యమును సంపాదించుము.

సంజయ ఉవాచ—

ఏతచ్ఛ్రుత్వా వచనం కేశవస్య కృతాంజలి ర్వేపమానః కిరీటీ
నమస్కృత్వా భూయఏవాహ కృష్ణం సగద్గదం భీతభీతః ప్రణమ్య॥

ఓ శ్రోతలారా, యీ విధముగ గల గాథనంతను సంజయుడు నిరాశుడను ఆ కౌరవపతియగు ధృతరాష్ట్రునకు వినిపించుచున్నాడు. సత్య లోకమునుంచి తప్పివచ్చిన గంగ ప్రచండఘోషతో భ్రమాతలు పెట్టుకొనుచూ క్రిందికి వచ్చిన విధమున, గంభీరమగు మాటలతో శ్రీకృష్ణుడు అర్జునునితో

నిటుల చెప్పినపుడు, లేదా భయంకర మేఘసమూహము ఒక్కపెట్టున శిరముపైకివచ్చి మ్రోతలు పెట్టు విధమున, లేదా మందర పర్వతముచే క్షీర సాగరమును మథించినప్పుడు కవ్వము త్రిప్పినప్పుడెట్టి భీకరధ్వని బయల్వెడలెనో, ఆ విధముగాగల గంభీరవాణితో జగత్తున కంతకు బీజభూతుడగు శ్రీకృష్ణుడు, అనంతస్వరూపుడగు ఆ భగవానుడు యీ వాక్యములను పలికినప్పుడు భగవానుని శబ్దములు అర్జునునకీ విధముగనే కొంతవరకు వినిపించెను; మరియు ఆతనికీమాటలు వినినందు వలన సుఖమే కలిగినదో లేక భయమే కలిగినదో తెలియదుగాని, ఆసమయమున ఆతని శరీరమంతయూ గజగజ వణకసాగెను. ఆతని శరీరమును పొట్లముగా చుట్టిరా యనునంతగా వంగి పోయెను మరియు ఆ స్థితియందే చేతులు జోడించి మాటిమాటికి శ్రీకృష్ణుని చరణములపై తన మస్తకము నుంచసాగెను. ఆదేసమయమున ఆతని మనస్సునందిటులస్ఫురించెను, 'నేనిప్పుడేమైన చెప్పనా?' కాని నోటినుండి మాటయే వెడలజాలనంత మిక్కుటముగ ఆతని గొంతు బొంగురు బోయెను. శ్రీకృష్ణుని మాటలవలన ఆతనికి సుఖమే కలిగెనో, లేక భయమే కలిగెనో - దీనినిబట్టి మీరే యోచించుకొనుడు. అర్జునుని అప్పటిస్థితి మీకెటుల తెలిసినదని మీరు నన్నడుగుచో 'ఈశ్లోకమునందలి శబ్దములందే - భగవానుని మాటలను వినుటచే అర్జునుని కట్టిస్థితి సంభవించెనని - స్పష్టముగ చెప్పబడి యున్నదని' నా జవాబు.

అర్జున ఉవాచ—

స్థానేహృషీకేశ తవప్రకీర్త్యా జగత్ప్రహృష్యత్యను రజ్యతే చ
రక్షాంసి భీతాని దిశోద్రవన్తి సర్వేనమస్యన్తి చ సిద్ధసఙ్ఘాః ॥ ౩౬

ఆదేరీతిని భయపడుచూ భయపడుచూ—చరణములకు నమస్కరించి అర్జునుడు చెప్పెనే—"ఓ దేవా, మీ రింతకుముందే - 'ఓ అర్జునా, నేను కాలుడను. విశ్వమును భక్షించుట నా కొక ఆట' అని చెప్పియున్నారు. ఓ దేవా, మీ యీ మాట అటుల సత్యమని నే నంగీకరింతును. కాని, దీనిని గురించి యోచించగా, నేడు విశ్వస్థితి (అస్తిత్వసమయము) అయినప్పటికి కూడ, ప్రళయ సమయము కాకున్నప్పటికి కూడ, మీరు కాలునిరూపమును

ధరించి యీ విశ్వమునంతను భక్షించుట - అసందిగ్ధముగా కనిపించుచున్నది. అవయవములందు నిండియున్న తారుణ్యమేకాలిని తొలగింపబడి, దాని స్థానమున అసమయమునందు శరీరమున వార్ధక్యమేకాలిని తీసికొనిరాబడగలదు! ఇందుచే, మీరు చెప్పినదంతయు అసంభవముగా తోచుచున్నది. ఓ అనంత స్వరూపుడవగు దేవా, నాల్గుయుగములు పూర్తిగాకముందే, మధ్యలోనే, సూర్యుడెన్నడైన అస్తమించునా? వాస్తవముగ చూచుచో, మీరు అఖిలశక్తులు, మరియు సతత కాలస్వరూపులు, అంతేగాక మీ రొనర్చెడి త్రివిధములగు భిన్నభిన్నమగు పనులకొరకై భిన్న-భిన్న సమయము లేర్పడియున్నవి. వాటియందలి ప్రతి ఒక్క-సమయము తమతమ పాలనలో సర్వ-సమర్థరాలుగా నుండును. సృష్టికార్యము జరుగ నారంభమగు సమయమున స్థితి, ప్రళయములు లోపించును. మరియు స్థితి-కాలమున ఉత్పత్తి, స్థితులు లోపించును. ఈ నిశ్చితమగు శృంఖలము ఏ కారణమువలనను ఎన్నడును విస్ఖలితము కాదు. అది అనాదియైనది, ఇప్పుడు జగత్తున అనుభవించవలసినది స్థితికాలము; ఇందుచే మీ రీ సమయమున యీ జగత్తును భక్షించి నాశనమొనర్తునను మాటలు నాకు చక్కగా బోధపడుటలేదు". అంత శ్రీకృష్ణుడు సంక్షేపముగా నిటుల చెప్పెను—'ఓ అర్జునా, నే నింతకుముందే - యీ ఉభయసేనల ఆయుర్దాయము పూర్తియైనదని ప్రత్యక్షముగ చూచితిని. కాని వాస్తవముగ చూచుచో యీ సంగతి తగు సమయము వచ్చినప్పుడే జరుగును." ఈ విధముగ సూచించు మాటలను శ్రీకృష్ణుడు చెప్పినంత సమయములో అర్జునుడు కొద్దిగా వెనుకకు దిరిగి చూడగా, అతని కంతయు పూర్తిగా పూర్వమువలెనే వున్నదున్నట్లుగా కనిపించెను. అంత నాతడు భగవానుని అడిగెను - "ఓ దేవా, మీ రీ జగన్నాటక సూత్రధారులు. జగత్తు మరల తన పూర్వస్థితికి వచ్చినటుల నేను చూచుచున్నాను. కాని యీ సమయమున దుఃఖసాగరమున మునుకలు వేయువాని నుద్ధరించువారుకూడ మీరేనన్న మీ కీర్తి జ్ఞప్తికి వచ్చుచున్నది. మరియు ఆ యీ సమయమునందు మీ యీ కీర్తి జ్ఞప్తికి వచ్చుటచే పొందుచున్న అపారమగు సుఖానుభవమనెడి అమృత తరంగములందు నే నిప్పుడు తేలియాడుచున్నాను. ఓ దేవా, జీవించియుండుటవలననే మీపై ప్రేమాసక్తురాలై యుంటున్నది మరియు దుష్టనాశనము అత్యధికముగ కూడ జరుగుచున్నది. వాస్తవమునకు త్రిభువనములందు గల

దుష్టరాక్షసులకు మీరు అతి భయంకరులుగ కాన్పింతురు. అందువలననే వారందరు దశదిశలను కూడ దాటి బయటకు పారిపోగోరెదరు. మరియు యిటు పరిసరములందు, ఓ దేవా, మానవులు, కిన్నరులు మాత్రమే గాదు, యిచ్చటగల స్థావర, జంగమ జగత్తంతయు మీ దర్శనము వలన ఆనందమును పొందినదై, మీకు నమస్కరించుచున్నది.

కస్మాచ్చతే న నమేరన్ మహాత్మన్ గరీయసే బ్రహ్మణో
ఉప్యాదికర్త్రే
అనన్త! దేవేశ! జగన్నివాస! త్వమక్షరం సదసత్తత్పరం యత్ ॥

కాని ఓ దేవా, యీ రాక్షసులు మీ చరణములందు లీనముగాక దూరముగ పారిపోవుచున్నారు - దీనికిగల కారణమేమి? అయినను యీ సంగతిని గురించి మిమ్మడుగనేల? నేను స్వయముగనే తెలిసికొనగలను, సూర్యుని ముందంధకారమెటుల వుండగలదు? ఓ దేవా, మీరు ప్రకాశమునకు ఉత్పత్తిస్థానమై యున్నారు. మరియు అట్టిస్థితిలో మీ ఎదుటనుంచి యీ రాక్షసరూపమాలిన్యము తనంత తానే తొలగిపోవుటలో ఆశ్చర్యమేమి గలదు? ఇంతకాలము వరకు నాకీ సంగతి బోధపడలేదు; కాని ఓ దేవుడవగు శ్రీరాఘవా, మీ మహిమ నాకిప్పుడు పూర్తిగా తెలిసినది. ఎవనినుండి యీ సృష్టియనెడి వివిధలత ఉద్భవించునో, ఎవనివలన యీ భూతకోటి యనెడి లతలు వ్యాపించునో, అట్టి యీ విశ్వబీజమగు మహద్బ్రహ్మయే మీ మహాసంకల్పముచే జన్మించెను. ఓ దేవా, అపారమగు తత్త్వము మరియు స్వయంసిద్ధమగు నేవాలక్షణము గల తత్త్వము మీరే అయి యున్నారు. మీ గుణములు అపారములు, అనంతములు. ఓ దేవా, అఖండితమగు అత్యంత సామ్యావస్థ మీరే. మీరు దేవతలకెల్లరకు అధిపతులు. ఓ దేవా, యీ త్రిభువనములకు మీరే జీవము. మీరు అవ్యయులు, నిత్యమంగళస్వరూపులు. మీరు సదసత్తులు రెంటికిని అతీతముగనుండు తత్త్వమై యున్నారు

త్వమాది దేవః పురుషః పురాణ స్త్వమస్య విశ్వస్యపరంనిధానమ్
వేత్తాఽసి వేద్యఞ్చ పరఞ్చధామత్వయాతతం విశ్వమనన్తరూప॥

"ప్రకృతి, పురుషులిద్దరికి జన్మస్థానముమీరే. మాయ యనబడెడి

మహత్తత్త్వమునకు కూడ మీరే ఆధారులు. మీరు స్వాభావికముగనే అనాది సిద్ధ పురాతనులు. ఈ జగత్తున కంతకు జీవము మరియు మూలకారణము మీరే. భూత, భవిష్యములను గురించి తెలిసినవారు మీరొక్కరే. ఓ భేదరహితుడవగు ప్రభూ, వేదములనెడి కనుల ద్వారా మీ స్వరూప దర్శన సుఖము కలుగును. త్రిభువనాధారమునకు కూడ మీరే ఆధారము. ఇందువలననే లోకులు మిమ్ము 'పరమమహాధామ' మందురు. మహద్బ్రహ్మమగు మహామాయ బ్రహ్మప్రళయ సమయమున మీయందే ప్రవేశించి లీనమగును. సంక్షేపముగ చెప్పవలెనన్నచో, ఈ విశ్వమునంతను మీరే సృజించి, వ్యాపింప జేయుచున్నారు. ఇక నో అనంతప్రభో, మిమ్మెవరు వర్ణించగలరు.

వాయుర్యమోఽగ్నిర్వరుణశ్శశాఙ్కః ప్రజాపతిస్త్వం
ప్రపితామహశ్చ ।
నమో నమస్తేఽస్తు సహస్రకృత్వః పునశ్చభూయోఽపి
నమో నమస్తే ॥ ౩౯.

నమః పురస్తాదథ పృష్ఠతస్తే నమోఽస్తుతే సర్వత ఏవసర్వం ।
అనన్తవీర్యామిత విక్రమస్త్వం సర్వం సమాప్నోషి
తతోఽసి సర్వః ౪౦.

మీరు లేని వస్తువేది కలదు? మీరులేని ప్రదేశ మెద్దిగలదు? ఇదంతయు నేల! మీ రే విధముగనైన నుండుడు, మీకు నేను నమస్కరింతును. ఓ అనంతా, మీరు వాయువులు, అన్నింటిని నియమించు యములు, మరియు ప్రాణికోటియందు నివసించు అగ్ని కూడా మీరే. వరుణుడు, సోముడు, సృష్టికర్తయగు బ్రహ్మ మరియు ఆ జగత్పితామహుడగు బ్రహ్మకు జనకులు – అంతయూ మీరే. ఇవిగాక యింకెన్నెన్ని రూపములు, అరూపములు గలవో అవన్ని కూడ మీరే. ఇట్టి జగన్నాధునకు నేను నమస్కరింతును. పార్థుడీరీతిని ప్రేమపూరిత మనస్సుతో శ్రీకృష్ణునకు నమస్కరించి మరల యిట్లుల చెప్ప మొదలిడెను. — "ఓ ప్రభో, నేను మీకు వందన

మొనర్చును. వందన మొనర్చును" ఇటులపైని అతడు శ్రీకృష్ణుని మూర్తిని ఆపాద మస్తకము చక్కగా చూచి మాటిమాటికి 'నమస్కారము నమస్కారము' అని చెప్పెను. ఆ మూర్తియొక్క భిన్నభిన్న అవయవములను చూచి అతడు మిక్కుటముగ తృప్తిపొందెను. మరియు మరల అదేరీతిని "ప్రభో, నమస్కారము నమస్కారము" అని చెప్పసాగెను. ఈ స్థావర, జంగమ జగత్తునందలి జీవకోటి యందాతనిని చూచి మరల 'ప్రభో, నమస్కారము; నమస్కారము' అనెను. అతనిని ఈ విధముగ ప్రభువుయొక్క అత్యంతాశ్చర్యజనకములగు అనంత స్వరూపము లే యే రీతిని జ్ఞప్తికి రాసాగెనో, ఆయారీతిని నమస్కారము, నమస్కారము' అని గానమొనర్చసాగెను. ఇంతకుమించి మరేరీతిని ప్రభుని స్తుతించవలెనో అతనికి బోధ పడలేదు. అందుకని అతడు మౌనముగా నుండజాలకుండెను. దానితోపాటు అతనికి ప్రేమావేశమున తానేమనుచున్నాడో కూడా తెలియకుండెను. ఈ రీతిని అతడు మొత్తము మీద ఒక వెయ్యిమారులు నమస్కరించెను. అటు పిమ్మట అతడు మరల నిటులనెను—ఓ శ్రీహరీ, నేను మీముందు నమస్కరించుచున్నాను. మీకు మీపు వున్నదో, పొట్టవున్నదో లేదో తెలిసికొనవలసిన అగత్యము లేదు. అయినప్పటికిని, ఓ మహారాజా, నేను మీపృష్ఠభాగమునకు కూడ నమస్కరించుచున్నాను. మీరు నా వెనుకను నా పక్షమునను నిలచి యున్నారు. అందుచే నేను మీ పృష్టభాగము పేరు తలంచు కొంటిని. కాని, నా స్తవము నకు, మీరీ జగత్తునకు ముందునూ లేరు, వెనుకను లేరు, నేను మీ భిన్న భిన్న అవయవముల రూప భేదమునననుసరించి పృథక్కరణ మొనర్పజాలను, కాన సర్వాత్మకుడవగు ఓదేవా, మీ రూపము లన్నింటికిని నేనొక్కమారుగా నమస్కరించుచున్నాను, ఓ దేవా, ఎవనిబలప్రభావమనంతమో, ఎవని పరాక్రమమున కేవిధమగు పరిమాణములేదో, ఎవడు భేదభావరహితుడో మరియు సర్వ రూపుడో, అతనికి నమస్కారములు. ఆకాశమే ఆకాశమునంతను వ్యాప్తమొనర్చి అవకాశరూపమున నుంచురీతిని మీరు కూడ మీ సర్వస్వముతో అన్నిటను వ్యాపించి యుందురు, అంతేగాదు, మీరే సమస్తవిశ్వము. కాని క్షీరసాగరమున క్షీరతరంగములు లేచుట వంటిదే మీ యీ సంబంధము కూడాను, కాన ఓ దేవా మీరీ జగత్తున

కంతకు భిన్నులు కారనియు యిదంతయూ మీరేననియు—నాకు చక్కగా బోధపడినది.

సఖేతి మత్వా ప్రసభం యదుక్తం హే కృష్ణ! హే యాదవ!
హే సఖేతి
అజానతా మహిమానం తవేదం మయా ప్రమాదాత్ప్రణ
యేనవాఽపి ॥౪౧॥

"కాని ఓ మహారాజా, మీ యీస్వరూపము నాకిప్పటివరకు తెలియనందువలన, మీతో యిప్పటివరకు నా సోదరులు - చుట్టపక్కములు పొందవలసు వారితో వ్యవహరించునటుల వ్యవహరించితిని. నే నెంత అనుచితము నొనర్చితిని! నే నమృతమును కళాపిచల్లుటకై ఉపయోగించితిని. కామధేనువును గుర్రపు పిల్లగా తలచితిని. స్పర్శమణి లభించగా దానిని విసుగగొట్టి యింటి పునాదిరాతిగా పాతితిని. కల్పవృక్షమును నరికి దాని పుల్లలతో పొలమునకు చుట్టూ కంచెగానమర్చితిని. చింతామణులు గల గని దొరకగా అజ్ఞానముచే అందలి చింతామణులను కంకరరాళ్ళుగా తలంచి వాటిని పశువులను అదలించుటకు, పక్షులను కొట్టుటకును వుపయోగించిన విధమున, నేనుకూడ నేటివరకు మీతో నా సోదరులు - చుట్టముల వలెనే భావించి స్నేహమొనర్చితిని. అంతవరకు పోనేల; నేటి ఈ ప్రత్యక్ష ప్రసంగమును చూడుడు. ఇదెంతటి పెద్ద యుద్ధము, మరియు యిందు మిమ్ము నా సారథిగ నొనర్చుకొంటిని. ఈ కౌరవుల గుమ్మమువద్దకు మిమ్ము మధ్యవర్తిత్వ మొనర్చుటకై పంపితిని. ఈ రీతిని ఓ జగదీశ్వరా, మా స్వార్థమునకై మిమ్ము మేము కొనుక్కొనినరీతిని ప్రవర్తించితిమి. యోగీశ్వరులు సమాధియందు మిమ్ము ధ్యానించి సుఖము ననుభవింతురు. కాని మూర్ఖుడ నగు నాకిదేమాత్రము బోధపడలేదు. ఇంతేగాక, మాటిమాటికి మీతో వేళాకోళములు, సరసములాడుటకూడ నొనర్చుచుంటిని.

యచ్చావహాసార్థ మసత్కృతోఽసి విహారశయ్యాసనభోజనేషు
ఏకోఽథవాఽప్యచ్యుతతత్సమక్షం తత్ క్షామయేత్వా మహ
మప్రమేయమ్ ॥౪౨॥

"మీ రీ విశ్వమునకు స్వయంసిద్ధమగు బీజము. మీరు సభలలో కూర్చొనియున్నప్పుడు మీ - నా బాంధవ్యమును పురస్కరించుకొని మీతో వినోదములు, పరిహాసములు కూడ పలుకుచుంటిని. అప్పుడప్పుడు నేను మీ యింటికివచ్చి మీరొనర్చు గౌరవ - మర్యాదల ననుభవించుచూ కూడ నుంటిని. మీ రా రీతిని నన్ను గౌరవించుటలో ఏమాత్రమైన కొరతకలిగించుచో నాకు గల చనువుకొలది మీపై కోపమునుకూడ పొందుచుంటిని. ఓ దేవా శాఙ్గధరా, మీపట్ల నేను పెక్కుమారులు, మీపాదములపైబడి క్షమాపణకోర వలసినంతటి చెడుగాకూడ వ్యవహరించితిని. స్నేహముకొలది నేను పెక్కుమారులు మీ ఎదుట కూర్చొనరాని విధమున కూర్చొంటిని. కాని ఓ దేవా, యిటులొనర్చుట నా కెన్నడైన తగునా! ఛీ ఛీ! నేను గొప్ప తప్పిదము నొనర్చితిని. ఓ దేవా, అప్పుడప్పుడు నేను మీ భుజములపై చేతులు వేయుచుండెడివాడను, వ్యాయామశాలలో మీతో కుస్తీ పట్టుచుండెడివాడను. మరియు పాచికలు యాడునప్పుడు కపటముగ ప్రవర్తించి మీతో పోట్లాడుచుండెడివాడను. ఏదైన మంచివస్తువును చూచినప్పుడు నా కే ఆ వస్తువు కావలె నని మీతో మొండిపట్టుదల గలవాడనై యుంటిని. ఓ భగవానుడా, మీకు తెలివితేటలు నేర్పుటలోకూడ నే నే కొరతను చేయలేదు. నే ననేక మారులు 'నాకూ నీకూ సంబంధమేమిటి?' యని అవమానకరముగ ననియుంటిని. నేను చేసిన యీ అపరాధము యీ త్రిభువనములందును పట్టనంత పెద్దది. కాని ఓ దేవా, నే నిదంతయు పూర్తిగా అజ్ఞానవశమున చేసితినని - మీ పాదముల పట్టుకొని చెప్పుచున్నాను. ఓ దేవా, మీరు భోజనసమయమున నన్ను తలచుకొనుచుండెడివారు, కాని, నేను నా దౌష్ట్యముకొలది మీతో కలహించుచుండెడివాడను. మీ విశ్రాంతిగృహమున మీతో ఆనందముగ ఆడుకొనుచుండెడివాడను, మీ శయ్యపై మిమ్మానుకొని నిద్రించుచుండెడివాడను. నేను 'కృష్ణా' యని మిమ్ము పిలచుచుండెడివాడను, మిమ్ము కూడ అన్య యాదవులవలెనే భావించుచుండెడివాడను. నేను పిలచినప్పటికిని మీరు వినిపించుకొనక పోసాగినప్పుడు, నేను ఒట్టుపెట్టి మిమ్మాపుచుండెడివాడను—యీ రీతిగా నేను తరచుచేయుచుంటిని. మిమ్మానుకుని ఒకేఆసనముపై కూర్చొనుచుండెడివాడను. మీ మాటలను లక్ష్యపెట్టకపోవువాడను కాను. చతురికము సమయమున యీ విధముగ పెక్కుమారులు అనుచితముగ మీతో

వ్యవహరించితిని. ఓ దేవా, వీటిని నే నెంతవరకని చెప్పను! నేను అపరాధములన్నింటికి రాశిని. కాన ఓ ప్రభో, నేను మీతో ప్రత్యక్షముగాని, పరోక్షముగ గాని జరిపిన అనుచిత ప్రవర్తనల నన్నింటిని మీరు తల్లివలె మీ మమత్వమనెడి ఉదరమునం దుంచుకొని నన్ను క్షమించుడు. ఏదైన నది మురికినీటిని గొనివచ్చినప్పటికిని, సముద్రుడు దానిని గ్రహించవలసియేయుండును. ఇంతకుమించి ఆతనకి మరే ఉపాయమును లేదు. ఇదేవిధముగ, ప్రీతివలనగాని, లేదా పొరబాటుచేగాని మీకు విరుద్ధముగ నొనర్చిన పనులన్నింటిని, ఓ ప్రభో, ముకుందా మీరు మీ క్షమాగుణమువలన సహించవలసియే యుండును. మరియు నో దేవా, మీకు క్షమావంతులైనప్పుడే యీ భూతసృష్టియందు యమునిరాజ్యము డగలదు. కాన నో పురుషోత్తమా, యిందును గురించి నేను మిమ్మెంతగా ప్రార్థించినప్పటికిని, అదంతయు స్వల్పమేయగును. కాన నో అతర్క్యశ్రీ భగవానుడా, మిమ్ము శరణుజొచ్చితిని, నా యీ అపరాధముల నన్నింటిని క్షమించుడు.

పితాఽసి లోకస్య చరాచరస్య త్వమస్య పూజ్యశ్చ
గురుర్గరీయాన్
నత్వత్సమోఽస్త్యభ్యధికః కుతోఽన్యోలోకత్రయేఽప్య
ప్రతిమ ప్రభావ ॥43॥

“కాని ఓ దేవా, నాకు మీ మహిమ యిప్పుడు పూర్తిగా బోధపడినది. ఈ స్థావర జంగమములతో కూడియున్న విశ్వమునకు మీరు మూలబీజమని - నేను తెలిసికొన్నాను. హరి, హరాదులగు దేవతలందరియందును పరమదైవతము మీరే. మరియు వేదములకు కూడ మీ వలననే జ్ఞానము లభించును. మీరు సమస్తగుణములందును అప్రతిములు మరియుఅద్వితీయులునై యున్నారు. ఇక యిట్టి స్థితిలో మీకు సాటివచ్చువా రెవరును లేరని చెప్పవలసిన దే మున్నది? మీరు ఆకాశము, మరియు యీ విశ్వమంతయు మీ యందిమిడియున్నది. ఈ స్థితిలో మీ వలె సర్వవ్యాపకులగువారు లేరని చెప్పుట కేవలము లజ్జాస్పదమే యగును. ఇంక దీనినిగురించి విశేషించి చెప్పనేల! కాన, త్రిభువనములలో కేవలము మీరే అద్వితీయులు.

మీతో సాటివచ్చునట్టి, లేదా మిమ్ము మించునట్టిదీ మరేదియూ లేదు. మీ మహిమ ఏ రీతిగను వర్ణించ నలవికానంత విలక్షణమైనది!

తస్మాత్ ప్రణమ్యప్రణిధాయకాయం ప్రసాదయేత్వా మహ
మీశ మీడ్యమ్
పితేవ పుత్రస్య సఖేవ సఖ్యుః ప్రియః ప్రియాయార్హసి
దేవ! సోఢుమ్ ॥౪౪॥

అర్జును డీ మాటలను చెప్పి శ్రీ కృష్ణునకు దణ్ణముపెట్టెను. మరియు ఆ వెంటనే అతని శరీరమున అష్ట సాత్త్విక భావములు సంచరించెను. ఆతడు గద్గద స్వరముతో మరల నిట్టులనెను—"ఓ దేవా, మీరు ప్రసన్నులు - ప్రసన్నులు. యీ అపరాధ సముద్రమునుంచి నన్ను రక్షించుడు. మీరు విశ్వమున కంతకు హితవొనర్చువారు. కాని, కేవలము మన బాంధవ్యము వలన మిమ్మెన్నడును విశేషించి గౌరవించలేదు. ఓ విశ్వేశ్వరా, మీతో నే నీ విధముగ ఆశ్చర్యము, లజ్జాకరము నగు విధమున వ్యవహరించితిని. వాస్తవముగ ప్రశంసార్హులు మీరే. అయినప్పటికిని, నిండుసభలో నన్ను మీరు ప్రశంసించితిరి మరియు నేను మిక్కుటమగు అభిమానముతో కూర్చొని బీరములు పలికితిని. ఓ ముకుందా. యీ విధమగు నా అపరాధములకు మేరలేదు. కాన, మీరు నన్నీ అపరాధములనుండి రక్షింపుడు. నా యందీ విధముగ క్షమాప్రార్థన మొనర్చు యోగ్యతకూడ లేదు. కాని, బాలుడు తన తండ్రిముందు ముద్దుగా మాట్లాడురీతిని, కుమారుడెంతటి ఘోరమగు అపరాధమును చేసినప్పటికిని ప్రేమభావముతో ఆతని తప్పుల నన్నింటిని తండ్రి క్షమించురీతిని, మీరుకూడా నా అపరాధముల నన్నింటిని క్షమించుడు. మిత్రుని ఔద్ధత్యమును మిత్రుడే సహించగలడు. ఇదేవిధమున నా దౌష్ట్యమును మీ రోర్చుకొనగోరెదను. తన యిష్టులైన వారినుంచి ఎవడును ఏ విధమగు గౌరవ - మర్యాదలను అపేక్షింపడు. ఇదేరీతిని, ఓదేవా, మాయింట మీరు ఎంగిలివస్తువులను తీసికొనగా, నేను తీసికొననిచ్చితిని, అందుకైగూడ మీరు నన్ను క్షమించవలెను. లేదా, అతి ఘనిష్ఠము, ప్రియమునగు మిత్రుని కలిసికొనినప్పుడు, అతనితో తాను సంసారమునం దనుభవించిన కష్టములను

వివరించి చెప్పుట కెవడును సంకోచింపడు. లేదా, మనస్సు, శరీరము, ఆత్మ- మూటినీ పూర్తిగా తన పతికి అర్పించియున్న పతివ్రతయగు భార్య లభించినప్పుడు, అట్టి భార్యతో ఆభర్త దాపరికము లేకుండా, ఆమెకు హృదయమర్పింపకుండా ఎన్నడును వుండనేరడు. ఇదేరీతిని, ఓ సద్గురుమహారాజా, నేను కూడ మిమ్ము ప్రార్థించితిని. ఇంతేగాక యిదంతయూ చెప్పుటకు మరొక కారణముకూడ గలదు.

అదృష్టపూర్వం హృషితోఽస్మిదృష్ట్వాభయేనచ ప్ర
వ్యథితం మనోమే
తదేవ మే దర్శయ దేవరూపం ప్రసీద దేవేశ జగన్నివాస ॥౪౫॥

“ఓ దేవా, చూడుడు, నేను చాల దౌష్ట్యముతో నాకు మీ విశ్వరూపమును చూపించవలసినదిగా పట్టుబట్టితిని. మరియు యీ విశ్వమునకు తల్లి-దండ్రు లగు మీరు మిక్కుటమగు ప్రేమతో నా వాంఛను నెరవేర్చితిరి. నేనీ విధమగు పెక్కు మూర్ఖపట్టుదలలను పట్టితిని - నా యింటిముంగిలి యందు కల్పవృక్షములు మొలవవలెను, కామధేనువుయొక్క దూడ నే నాడుకొనుటకు కావలెను, నేను పాచికల ఆట యాడుటకు నక్షత్రపాచికలు కావలెను, నే నాడుకొనుటకు చంద్రుడనెడి బంతి కావలెను - మొదలగు కోరికలను కోరితిని; మీరు ప్రేమపూరిత యగు మాతవలె నా ఆసమస్త కోరికలను నెరవేర్చితిరి. ఏ స్వల్పమగు ఒక్క అమృతబిందువుకొరకై అపారములగు కష్టములను సహించవలెనో, అట్టి అమృతమును మీరు నాల్గుమాసములు పూర్తిగా వర్షింపజేసితిరి మరియు భూమిని దున్ని పాదుపాదునందును చింతామణులను విత్తిరి. ఓ దేవా, మీ రీ రీతిని నన్ను ధన్యునొనర్చితిరి మరియు మిక్కుటమగు ప్రేమతో నన్ను పెంచితిరి. శంకరుడు, బ్రహ్మ అంతటివారు చెవినికూడ విననట్టి విశ్వరూపమును నాకు మీరు జూపిరి. మీజీవిత రహస్యమును చూడకపోవుటటుండగా, ఉపనిషద్విచార క్షేత్రమునకుకూడ యోచించుటకు నలవికాని ఆ రహస్యమును మీరు నాకు విప్పిజెప్పిరి. ఓ మహారాజా, జగత్ప్రారంభమునుండి నేటివరకు నే నే జన్మముల నెత్తితినో, ఆ జన్మముల నన్నింటిని బాగా శ్రద్ధగా పరికించి జూచినప్పటికిని, ఆరహస్యమును చూచుటగాని, వినుటగాని యనెడి ప్రసంగమే లేదు. మరియు నా

అంతఃకరణమున కీ విషయమును గురించిన తలంపే కలుగలేదు. ఇక యిట్టి స్థితిలో యీ వస్తువును కనుల జూచుటన్నదెటుల సంభవించును! నేటివరకు నే నీ విశ్వరూపమును చూడలేదు, వినలేదు. కాని, ఆ విశ్వరూపమే నేడు నాకు మీ వలన దర్శించుభాగ్యము గలిగినది. అందుచే నా మనస్సున కపార మగు ఆనందము కలిగినది. కాని, యీ సమయమున మీతో హృదయము విప్పి మాట్లాడవలెనని, మీ వద్ద వుందమని, మిమ్ము ఆలింగన మొనర్చు కొనవలెనని—మనస్సున తలంపు కలుగుచున్నది. మీ యీ విశ్వరూప ముతో యీ మాటలు చెప్పుదమనిన యీ అసంఖ్యాకములగు ముఖములలో ఏముఖముతో మాట్లాడవలెనో, దేనిని ఆలింగన మొనర్చుకొనవలెనో నాకు బోధపడుటలేదు. ఏలనన, మీ యీ స్వరూపము హద్దులేనిది. ఇట్టి స్థితిలో వాయువుతో పరుగెత్తుట, ఆకాశమును ఆలింగనమొనర్చుకొనుట, సముద్రమున జలక్రీడ యొనర్చుట—ఎటుల సంభవమగును ? ఓ దేవా, మీ యీ స్వరూపమనిన నాకు భయముకలుగుచున్నది. మీ యీ స్వరూపమును ఉపసంహరించవలసినదిగా నేను మిమ్ము ప్రార్థించుచున్నాను. కుతూహల ముతో యీ స్థావర, జంగమ జగత్తునంతను అవలోకించిన పిదప యిక యింటియందు మెదలక పడి యుందమని మనస్సునందుద్దేశము కలుగు రీతిని మీ సౌమ్యమగు చతుర్భుజ స్వరూపము నాకు విశ్రాంతి స్థానముగ కనిపించుచున్నది. నేను యోగాభ్యాసమొనర్చినప్పటికి కూడ చివరకు యీ అనుభవమునే పొందవలసి వచ్చెడిది. శాస్త్రాధ్యయన మొనర్చినప్పటికిని అంతమున యీ సిద్ధాంతమే నాపాలపడెడిది. యజ్ఞ—యాగములొనర్చి నప్పటికిని అంతమున యీ ఫలమే కలిగెడిది. తీర్థయాత్రలుకూడ యిందులకై చేయవచ్చును. ఇంతేగాక యింకను గల దాన—పుణ్యాదులొనర్చినప్పటికిని వాటి అన్నింటిఫలము మీ యీ చతుర్భుజ స్వరూపమే. ఈరీతిని ఆరూప మును చూడవలెనని నాకు మిక్కుటమగు అభిలాషకలదు మరియు దానిని దర్శించుటకై అధికముగ ఆతురుడనగుచున్నాను. నా యీచింతను మీరతి శీఘ్రముగ తొలగింపుడు. ఓ సమస్తజీవ హృదయాంతర్వేదీ, ఓ జగద్వ్యా పకా, ఓ దేవతలకుకూడ పూజనీయుడా, ఓ దేవాదిదేవా, మీరిప్పుడు ప్రసన్ను లగుడు.

కిరీటినం గదినం చక్రహస్త మిచ్ఛామి త్వాం ద్రష్టుమహం తథైవ॥
తేనైవ రూపేణ చతుర్భుజేన సహస్ర బాహో భవ
విశ్వమూర్తే ॥ ౪౬.

"ఎవని అవయవ కాంతి నీల కమలములకు కూడ ఆదర్శవంతమైనదో, ఎవడు ఆకాశ వర్ణపు శోభనుకూడ పెంపొందించునో, మరియు నీల మణికి కూడ ప్రకాశము నిచ్చునో, ఎవని కటి (నడుము) శోభచే మదనుని శోభ కూడ మరకతమణికి సుగంధము, లేదా ఆనందమున మొలకెత్తిన రీతిని— వృద్ధియగునో, ఎవనిని గురించి—మస్తక శోభను ముకుటము పెంపొందించుచున్నదో, లేక ముకుటశోభను. మస్తకము పెంపొందించు చున్నదా—యనెడి భ్రాంతి కలుగునో—ఏలనన ఆతని అవయవశోభయే శృంగారమునకు భూషణ మగుచున్నది. ఆకాశమున యింద్రధనస్సు పై మేఘములు కనిపించు రీతిని ఏ శార్ఙ్గపాణి వైజయంతీమాలను ధరించి యున్నాడో, మరియు దైత్యులకు దానవులకుకూడ మోక్షదాన మిచ్చు నంతటి ఉదారుడెవడో, మరియు ఓ గోవిందా, ఎవని చక్రప్రతిమ సౌమ్య తేజస్సుచే మెరయుచుండునో, ఆ సుందర రూపమును చూచుటకై నే నధీరుడనగుచున్నాను. కావున ఓ దేవా, మీరు మీ ఆ రూపమును ధరించుడు. ఈ విశ్వరూపమును దర్శించి నా నేత్రములు మిక్కుటముగ తృప్తి నొందినవి; మరియు అవి యిప్పుడు మీ సౌమ్యమగు కృష్ణమూర్తిని చూచుటకు ఆతుర పడుచున్నవి. వీటి కిప్పుడిక ఆ సుందర కృష్ణమూర్తిని చూచుటకు మినహా మరేదియూ నచ్చదు. ఈ రూపముముందు వీటికీ విశ్వరూపమే విధముననను ఎక్కువ మహత్వమైనదిగ కనిపించుటలేదు. మాకా కృష్ణ మూర్తి తప్ప మరెచ్చటను భోగ—మోక్షములు లభించ నేరవు. కావున ఓ దేవా, మీరిప్పుడు మీ యీ విశ్వరూపము నుపసంహరించి, మీ పూర్వపు సగుణరూపమును ధరించుడు"

శ్రీ భగవానువాచ—

మయా ప్రసన్నేన తవార్జునేదం రూపం పరం దర్శిత
మాత్మయోగాత్ ।

తేజోమయం విశ్వమనన్త మాద్యం యన్మేత్వదన్యేన
నదృష్టపూర్వమ్ ॥ ౪౭.

అర్జునుని యీ మాటలను వినుటచే ఆ విశ్వరూప భగవానునకు అత్యధికమగు ఆశ్చర్యము కలిగి యిటులనెను—"నీవంటి అనాలోచనగల వానిని నేనెచ్చటనూ చూడలేదు. నీ కెంతటి అలౌకికవస్తువు లభించెను! అయినప్పటికిని, నీకు దానివలన కూడ సుఖము కలుగలేదు. నీ వీ మాటలు పిరికితనముచే చెప్పుచున్నావో లేక మూర్ఖత్వముచే చెప్పుచున్నావో తెలియదు. నేను సహజరూపమున ప్రసన్నుడనైనప్పుడు యీ జడమర్యాదతో కూడియున్న వాటినన్నిటిని అనుగ్రహింతును; నా నిజమగు భక్తుడు లభించనంతవరకు యీ గూఢరహస్య మెవరికి చెప్పను. నేడు కేవలము నీ కొరకై నా యీ ఆంతరిక రహస్యమును బహిరంగ పరచి యీ విశాలరూప ధారణ మొనర్చవలసి వచ్చినది. నీపై నేను ప్రసన్నుడనై పూర్తిగా పిచ్చివాడనైతిని. మరియు నేను నా ఆంతరిక గూఢరహస్య మూర్తిని ప్రపంచము ముందు ప్రత్యక్ష రూపమున నిలిపితిని. నా యీ స్వరూపము అపారము కంటెకూడ అపారమైనది. కృష్ణాది అవతారములన్నియు యీ స్వరూపము నుండియే ఉద్భవించినవి. ఈ స్వరూపము జ్ఞాన తేజ సారసర్వస్వము. ఈ విశ్వరూపము శుద్ధము, అంతములేనిది, నిశ్చలము మరియు అన్నింటికిని మూలబీజమై యున్నది. ఓ అర్జునా, నీవుతప్ప యింతకుపూర్వ మెవడును యీ విశ్వరూపమును చూడలేదు మరియు ఎవరును ఎన్నడును వినియుండలేదు. ఏలనన, యీ స్వరూప మే విధమగు సాధనవలనను లభించునది కాదు.

నవేదయజ్ఞాధ్యయనైర్న చక్రియాభిర్నతపోభిరుగ్రైః ॥
ఏవంరూపశ్శక్యఅహం నృలోకేద్రష్టుం త్వదన్యేనకురుప్రవీర॥౪౮

"ఈ స్వరూప మార్గము వరకు చేరుటతోడనే వేదములు మౌనము నవలంబించినవి. యజ్ఞకర్తలగువారు స్వర్గమునుండి మరలి వచ్చిరి. యోగ సాధనవలన కూడ యీ స్వరూపము లభించకపోగా, వ్యర్థముగ కష్టపడుట కూడ యగునని సాధకులకు తెలియగనే వారు యోగాభ్యాసమునే విడచి

నైచిరి” ఇదేవిధమున కేవలము అధ్యయనమువలన కూడ యిది లభించునది కాదు. పూర్తిగా ప్రథమకోటికి చెందిన పుణ్యకర్త్రుల నొసంగ్గినవారుకూడ మిక్కుటముగా ఆవేశములో పోయి ఏకోన్ముఖమున సత్యలోకమువరకు మాత్రమే చేరగలిగిరి. తపస్సు కేవల మీ స్వరూపైశ్వర్యమును మాత్రమే చూచినది. అంతవరకు వచ్చిన పిదప దాని ఉగ్రత మటుమాయమై పోయినది. ఈ రీతిని తపోక్షేత్రమున కావలనున్నదేగాక మిక్కుటముగా దూరమునందున్న విశ్వరూపము నే నీకు ఏవిధమగు పరిశ్రమయు లేకుండ లభించినది. అటుల కానిచో మానవలోకమున ఎవనికినీ యీ స్వరూపదర్శనము కాదు. ఈ ప్రపంచమున నీవొక్కడవే యీ రూప సంపదను పొందుట కర్హుడవు. ఈ విధమగు పరమభాగ్యము బ్రహ్మకుకూడ లభించదు.

మా తేవ్యథా మాచవిమూఢ భావోదృష్ట్వారూపం ఘోర
మీదృఙ్మమేదమ్ ।
వ్యపేతభీః ప్రీతమనాః పునస్త్వంతదేవ మే రూపమిదం ప్రపశ్య ॥౪౯

“కావున యీ విశ్వరూపమును దర్శించి నీవు ఆనందించుము, తిల మాత్రముకూడ భయపడకుము, దీనిని మించిన పదార్థము మరొకటి వుండ గలదని నీ వెన్నడును తలంచకుము. అమృతముతో నిండియున్న సముద్రము అకస్మికముగవచ్చి మనపైపడుచో, ఎవడైన దీనియందు నేను మునిగిపోవుదు నను భయముతో దూరముగ పారిపోవునా? లేదా, ఎవనికైన బంగారుకొండ కనిపించుచో యింత పెద్దకొండను యిచ్చటినుంచి ఎటుల తీసికొని పోగలనని తలంచి వదలివేయునా? అదృష్టవశమున చింతామణి లభించుచో దానిని ధరించవలెనా, లేక బరువగు నని అవల పారవేయవలెనా? ఎవడైన కామ ధేనువును దాని పోషణభారముచే యింటినుంచి వెడలగొట్టునా? సూర్యు డింటిలోనికి వచ్చుచో ‘నీవలన మా శరీరము దగ్ధమయ్యెను గాన వెళ్ళి పొమ్మ’ని ఎవడైన చెప్పునా? ఇంటిలోనికి చంద్రుడు వచ్చుచో ‘నీ ప్రతిబింబము మా యింటపడుచున్నది గాన వెళ్ళిపొమ్మని’ ఎవడైన అనునా? ఈ విధముగ ఎవడైన చెప్పుచో అది తెలివిగల మాటగా ఎంచబడునా? ఇదేవిధమున, నా విశ్వరూపముయొక్క పరమ తేజోఐశ్వర్యము నేడు నీకు సహజముగనే లభించినది. దీనిని చూచి నీవేల కంగారుపడెదవు? కాని నీవు

మూర్ఖుడవు, నీకీ సంగతి బోధపడుటలేదు. ఓ అర్జునా, ఇప్పుడు నీపై నేనేమని కోపించను! నీవు యదార్థమగు శరీరమును విడచి, దాని నీడను కౌగిలించుకొనగోరుచున్నావు. అది నా వాస్తవికస్వరూపము కాదనిన్ని, ఇదియే నా వాస్తవిక స్వరూపమనిన్ని, నీవు చక్కగా నెరుంగుదువు. నీవు నా యీ వాస్తవిక స్వరూపమును చూచి భయపడి, అవాస్తవికమగు ఆ చతుర్భుజరూపమును ప్రేమించుచున్నావు. అయినప్పటికీ ఓ అర్జునా, నీవిప్పుడు నీ యీ మూర్ఖత్వమును విడువుము, మరియు యీ చిక్కులో పడకుము, ఈ విశ్వరూపము చూచుటకు భయంకరముగ తోచుచున్నప్పటికిని, ఇది ప్రచండమగు వ్యాపకత్వము కలిగి యున్నప్పటికిని, కేవల మిదియే వాస్తవికము, యదార్థమైనను స్వరూపమై యున్నది— నీ వీ విషయమును చక్కగా నెరుంగుము. మిక్కుటమగు లోభిత్వముగల వాని మనస్సెల్లప్పుడు డబ్బుపైననే నిమగ్నమైయుండి, అతడు కేవలము శరీరముతోనే వ్యవహరించుచుండు రీతిని, లేదా ఆడుపక్షి యింకను రెక్కలురాని గూటియందున్న తన బిడ్డలవద్ద తన ప్రాణమునుంచి, ఆకాశమునం దెగురుటకు పోవు రీతిని, లేదా ఆవు తన వాత్సల్యముతో నిండియున్న మనస్సును తనబిడ్డవద్దవిడచి, అడవిలో మేసివచ్చుటకు పోవురీతిని, నీవుకూడా నీ ప్రేమ నెల్లప్పుడు యీ స్వరూపముపైననే స్థిరముగా నుంచుము. బయటకు మాత్రము, కేవలము స్నేహసుఖలాభమునకై, ఆ చతుర్భుజుడగు కృష్ణమూర్తిని ధ్యానించుము; అయినప్పటికిని, నీవు నా ఉపదేశము నొకదాని నెన్నడును మరువవద్దని మాటిమాటికిని చెప్పుచున్నాను. అది, నీవు నా యీ విశ్వరూపమునుండి నీ శ్రద్ధ నెన్నడును తప్పనివ్వవలదనుటయే. నీవు దీని నిదివరకెన్నడును చూడకుండుటవలననే నీకీ విశ్వరూపమును చూచుటచే భయము కలుగుచున్నది. కాన నీ భయమునంతను విడచి యీ విశ్వరూపముపైననే నీ ప్రేమనంతను స్థిరముగనుంచుము". అటుపిమ్మట శ్రీకృష్ణుడిటుల చెప్పెను— "ఇక నీవు కోరినటుల నొనర్తుము. ఇక నా పూర్వరూపమును నీవు సంతోషముతో కనివిదీర చూడుము",

సంజయ ఉవాచ—

ఇత్యర్జునం వాసుదేవ స్తథోక్త్వా స్వకంరూపం దర్శయామాస భూయః

ఆశ్వాసయామాస చ భీతమేనం భూత్వా పునస్సౌమ్యవపు
ర్మహాత్మా ॥50॥

భగవాను డీ మాటలను చెప్పుచూ, తన పూర్వ మానవరూపమును ధరించెను. ఇందాక ఆశ్చర్యపడవలసిన దేమియూ లేదు. కాని అర్జునుని యెడ ఆతనికి గల ప్రేమమాత్రము ఆశ్చర్యజనకముగ నున్నది. శ్రీకృష్ణుడు కైవల్య ధామమువంటివాడు, అందలి సారసర్వస్వము విశ్వరూపము, దానిని ఆతడు అర్జునునకు స్పష్టముగ చూపెను. కాని ఆతని ఆ రూపము అర్జునునకు నచ్చలేదు. ఎటులనగా, ఏదైన వస్తువుకొరకు వెళ్లి, ఆ వస్తువును చూచి అందలి దోషములను చూచుచుండుట కతన, లేదా వెంట్రుకలు మాత్రము చూచుటకు వెళ్లి, చూచినపిమ్మట ముఖము చిట్లించుకొనిన— అర్జునుడుకూడ నీ విశ్వరూపము నెడ అటులే ప్రవర్తించెను. శ్రీకృష్ణుడు అర్జునునియెడగల అపారప్రేమవలన, తన ఉపదేశమందలి సారాంశమును విశ్వరూపముగనే ఆతనికి చూపించెను. ఇంతకంటె ఆతడు అర్జునునకేమి చేయగలడు? బంగారమును కరగించి దానితో మన యిచ్ఛవచ్చిన వస్తువులను తయారుచేయ వీలగుచున్నది; ఒకప్పు డా వస్తువు నచ్చకపోయినచో దానిని కరగించుట తప్ప మరే ఉపాయముగలదు? తన శిష్యుడగు అర్జునునికొరకు కూడ భగవాను డీ సమయమున నీ రీతిగనే చేసెను. మొదట ఆతని చతుర్భుజ కృష్ణరూపము నుండెను, మరియూ అందుచే ఆతడు విశ్వరూపమును ధరించెను. కాని ఆ రూపము శిష్యునకు నచ్చలేదు; అందుచే ఆతడు మరల తన పూర్వపు కృష్ణరూపమునే ధరించవలసి వచ్చెను. తన శిష్యుని మాటపట్టుదల నింతగా మన్నించు గురు వెట లభించును? సంజయుడు ధృతరాష్ట్రునితో నిటులనెను—"శ్రీకృష్ణునకు అర్జునునియెడ నింత అధికమగు ప్రేమయుండుటకు గల కారణమేమో బోధపడదు". అటుపిమ్మట జగత్తున తను వ్యాప్తమొనర్చిన ఆ రూపము శ్రీకృష్ణరూపమున సమావిష్టమయ్యెను. ఆత్మవిచారమొనర్చునప్పుడు 'త్వం' (నీవు) పదము 'తత్' (అది) పదమునందు సమావేశమగును. లేదా సమస్త వృక్షస్వరూపము సూక్ష్మబీజమునందంతర్భావమగును, లేదా స్వప్నమున చూచిన విషయములన్నియు జీవుడు మేల్కొనినపిదప లోపించును—అదే రీతిని శ్రీకృష్ణుడు తన సగుణస్వరూపమున యీ విశ్వరూపయోగమును

ఏకత్రితమొనర్చియుంచెను. ఈ విషయ మెటులున్నదనిన, సూర్యకాంతి సూర్యునియందు, మేఘ సమూహములు ఆకాశమునందు, సముద్రపుపొంగు సముద్రమునందును లీనమగునుగదా! కృష్ణమూర్తి ఆకారమున విశ్వరూప వస్త్రపు మడత చేరియున్నది. దానిని శ్రీకృష్ణుడు అర్జునుని ప్రేమచే ప్రేరేపింపబడినవాడై, దానిని తెరచి అర్జునునకు చూపించెను. వస్త్రముయొక్క నిడివి - వెడల్పు, రంగు మొదలగునవి చక్కగా చూచుకొనిన పిమ్మట కొను వానికి ఆ వస్త్రము నచ్చకపోవుటచే, తిరిగి ఆ వస్త్రమును యథాకృతిగా మడతబెట్టి దానిచోటున పెట్టెను. ఈ రీతిని, తన అపారమగు వ్యాపకత్వము వలన అంతటను వ్యాపించియున్న ఆ స్వరూపము, యిప్పుడు శాంతము, మనోహరము మరియు పూర్తిగా సౌమ్యముగను అయ్యెను. అన, ఆ అనంత భగవానుడు తన పూర్వపు చిన్నదగు రూపమునే ధరించి, భయభీతుడగు అర్జునుని మరల సంతృప్తునొనర్చెను. స్వప్నావస్థలో ఎవడైన మానవుడొక మారు స్వర్గమునకు బోయి సుఖించి, ఆకస్మికముగా మేల్కొనిన పిమ్మట ఆతడు విస్మితుడగు రీతిని, అర్జునుని స్థితికూడ యీ సమయమున అటులేయుండెను. లేదా, సద్గురు కృప లభించుటచే సంసార సంబంధమగు ప్రాపంచిక జ్ఞానము నశించి, వాస్తవిక తత్త్వజ్ఞానము లభించురీతిని, ఆ సమయమున శ్రీకృష్ణ దర్శనముచేసిన పిదప అర్జునుని స్థితికూడ అటులే యుండెను. ఆ సమయమున, అంతవరకు తన కనుల ఎదుట గల విశ్వరూపమనెడి తెరగూడ తొలగిపోయినదనీ, యిటుల జరుగుట బాగుగానేయున్నదనీ అర్జునుడు భావించుచుండెను. ఆ విశ్వరూపమును దర్శించినపిదప శ్రీకృష్ణుని ఆ పూర్వ రూపమును చూచుటతోడనే అర్జునునకు కాలునితో పందెమువైచికొని జయించినట్లును, మేఘములను వాయువునుకూడ పోటీలో ఓడించినట్లును, లేదా చేతితో నీటిని చీల్చుకొనుచు సప్తసముద్రములను దాటి వచ్చినట్లును- అపారమగు ఆనందము గలిగెను. సూర్యాస్తమయమైన పిమ్మట ఆకాశమున నక్షత్రములు కనుపడ నారంభించురీతిని, ఆతనికి పృథివి మరియు పృథివియందలి జనులెల్లరును కనిపించసాగిరి. అంత నాతడు తనకు నాల్గువైపులను చూడగా పూర్వపు కురుక్షేత్రము కనిపించెను. తన కిరువైపులను గల తన చుట్టు-పక్కములందరినికూడ చూచెను. ఆ రణక్షేత్రమున శూర-వీరులెల్లరు ఒకరిపై నొకరు శస్త్రాస్త్ర వర్షమును కురిపించుచుండిరి. ఆ వీరుని బాణమం

దపము క్రింద తన రథము కూడ పూర్వమువలె నిలచి యుండుట నాతడు చూచెను. అంతేగాక, శ్రీకృష్ణుని రథముయొక్క గాడీపై కూర్చొని యుండుటను తాను క్రింద భూమిపై నిలచియుండుటను కూడ నాతడు చూచెను.

అర్జున ఉవాచ—

దృష్ట్వేదం మానుషం రూపం తవసౌమ్యం జనార్దన
ఇదానీమస్మి సంవృత్తఃసచేతాః ప్రకృతింగతః ॥ ౫౧.

వీర్యశాలియగు అర్జునుడు శ్రీకృష్ణుని ఏ విషయముకొరకై ప్రార్థించెనో, ఆతని కా విషయము దర్శనమే లభించెను. ఆతడిట్లనెను— "ఇప్పుడు నా ప్రాణములు కుదుటబడినవి. లేనియెడల ఇప్పటివఱకు నాబుద్ధికిగల జ్ఞానము నశించినది మరియు నలుదిక్కుల భీకరాంధకారమే కనిపించుచుండెను. మరియు అహంభావ సహితముగ మనస్సు మూర్ఛితమై పోయియుండెను. ఇంద్రియములు పూర్తిగా స్తబ్ధము, నిశ్చేష్టములై పోయినవి. వాక్కుగూడ ప్రాణము లేనిదై మూగదిగనై పోయినది. నా శరీరమునకీ విధమగు దుస్థితి సంభవించినది. కాని, యిప్పుడా జీవాత్మయు శరీరము యథాస్థితికి వచ్చినది మరియు క్రొత్తగా నాకు ప్రాణములు వచ్చినవా యున్నట్టుల యున్నది. ఈకృష్ణమూర్తిని దర్శించుటచే మరల నాకు ప్రాణములు వచ్చినవి." అటుపైని ఆతడు శ్రీకృష్ణునితో నిట్లనెను—"ఓ దేవా, నేను మీ యీమానవ రూపమును చూచితిని. ఓ దేవరాజా, మీరు మీ యీరూపమును నాకు చూపి, తల్లి తన అపరాధియగు బిడ్డని హృదయమునకు హత్తుకొని స్తన్యపాన మొనర్చు రీతిని, నాపై అనుగ్రహించిరి. నేనా విశ్వరూప దర్శన సముద్రమున రెండు చేతులతోను అలలతో పోరాడుచుంటిని; కాని యిప్పుడు మీ యీ సగుణరూప మనెడి రేవును చేరితిని. ఓ ద్వారకావాసుదేవుడగు శ్రీకృష్ణా, మీరిచ్చిన యీ దర్శనము, ఎండిపోయిన వృక్షముపై మేఘవృష్టి వంటిది. నేను స్వాభావిక తృషచే బాధపడుచుంటిని. ఇట్టి సమయమున మీ యీ సగుణాకారము నాకు అమృత సముద్రమువలె లభించినది. ఇప్పుడు నాకు 'నేను జీవించి యున్నాను' అనెడి విశ్వాసము కలుగుచున్నది. నా అంతఃకరణ మనెడి భూమిపై ఆనంద మనెడి లత ఊగిసలాడుచున్నది మరియు నాకు అత్యంతమగు సుఖము లభించుచున్నది"

శ్రీభగవానువాచ—

సుదుర్దర్శమిదం రూపం దృష్టవానసి యన్మమ
దేవా అప్యస్యరూపస్య నిత్యం దర్శన కాంక్షిణః ॥౫౨॥

ఆర్జునుని యీమాటలను విని శ్రీకృష్ణుడనెను—

"ఓ అర్జునా, నీవిటుల మాట్లాడుచుంటివేమి? సవి విశ్వరూపమనెడ ప్రేమభావము గలవాడవై యుండవలెను; ఆపైన, నాయీ సగుణమూర్తిని నిశ్శంకతో సేవించుచుండవలెను. నేనింతకుముందు చెప్పిన మాటలన్నిటిని నీవు మరచిపోతివా? ఓ అధుడగు అర్జునా, నీ చేతిలోనికి మేరుపర్వతము వచ్చినది, కాని నీవు దానిని మరచి, దానినొక తుచ్ఛ వస్తువుగా తలంచితివి. కాని, నీకింతకుముందు నేను చూపించిన విశ్వరూపము శంకరునకుకూడ తన తపోబల మంతటివలనను లభించనేరదు. యోగమునందలి అష్టాంగములను సాధన చేయుటనెడి కష్టము ననుభవించు యోగులకుకూడ లభించని విశ్వరూపమును, దేవతలు యీ మహాత్మకమైన దర్శించిన చాలునని తలంచుచుండెడి యీవిశ్వరూపమును నీకు చూపించితిని. ఆశ యనెడి చేతిని తన హృదయమనెడి మస్తకముపై జోడించి (అనగా అత్యధికమగు ప్రార్థనా పూర్వకముగను మరియు ఆశతోడను) చాతకము మేఘమునకై ఎదురు చూచుచూ ఆకాశము వైపు ఏకాగ్రదృష్టితో చూచు విధమున, గొప్పగొప్ప దేవతలందరును యీ విశ్వరూపమును దర్శించుటకై యిరువదినాల్గు గంటలు చింతన మొనర్చి నప్పటికిని స్వప్నమునందైన దర్శనము కానట్టి, ఆవిశ్వరూపమును నీవు నేడు సహజముగ ప్రత్యక్షముగ చూచితివి.

నాహం వేదైర్నతపసా న దానేన న చేజ్యయా
శక్య ఏవం విధో ద్రష్టుం దృష్టవానసి మాం యథా ॥౫3॥

"ఓ అర్జునా, యీ విశ్వరూపమునకు దగ్గరగనైన చేరుట కనుకూలించునట్టి మార్గమునుచూపు సాధన యేదియునులేదు. వేదములు, షట్ శాస్త్రములుకూడ యీ విషయమున ఓడిపోయినవి. ఓ అర్జునా, గొప్పగొప్ప తపస్సులవలనకూడ ఎవరును నాయీ విశ్వరూప మార్గమునకు చేరజాలరు,

మరియు దానాదిపుణ్య కర్మలవలనకూడ యీ మార్గము వరకు చేరుటకు కఠినమే. నీవు నన్ను గురించి యీ సమయమున కలిగిన జ్ఞానము యజ్ఞవిధానాదుల వలనకూడ ఎవనికిని సహజముగ ప్రాప్తించనేరదు. నీవు నేను లభించిన రీతిని, లభించుటకొరకున్నదే మార్గముగలదు. ఆ మార్గమేదో చెప్పెదను వినుము. అంతఃకరణము ప్రేమపూర్ణముగ భక్తియుక్తమైనప్పుడే నేనీ విధమున సాధ్యుడనగుదును.

భక్త్యా త్వనన్యయా శక్య అహమేవంవిధోఽర్జున
జ్ఞాతుం ద్రష్టుం చ తత్త్వేన ప్రవేష్టుం చ పరంతప ॥౫౪॥

ఆ భక్తి యేవిధముగ నుండవలెనో వినుము: వర్షపుచినుకు భూమిపైన తప్ప మరెచ్చటను పడజాలనిరీతిని, లేదా నీటివంతను గొనిపోయి మార్గమునం దెచ్చటను ఆగక నదులు సముద్రమును వెదుకుకొనుచూ సముద్రమున పోయి కలియురీతిని, భక్తుడుకూడ తన భావనల నన్నిటిని ఏకత్రితముచేసి ప్రేమతో నిండియున్నవాడై నావైపునకు రావలెను మరియు నాలో కలసి నాతో సమరసత్వమును పొందవలెను—నాతో కలసి ఐక్యము పొందవలెను. మరియు భక్తుడు 'నేను' అనెడి స్వరూపమున కలసి ఐక్యమునొందవలెను; ఆ 'నేను' క్షీరసాగరము ఒడ్డునను, మధ్యను ఎచ్చటచూచినను క్షీరమేవుండు రీతిగా నుండును. మానవుడు చిన్నదగు చీమనుకూడ 'నేనే' అని తలంచవలెను, మరియు స్థావర జంగమముల నన్నిటిని కూడ నాకు భిన్నమైనదిగా తలంచకుండుటయే నిజమగు భక్తియగును. ఇంతకుమించి మరేవిధమగునట్టిదీ నిజమగు భక్తికాదు. ఈ విధముగ ఐక్యావస్థ లభించినప్పుడు నా స్వరూపమును గురించిన సరియగు జ్ఞానము కలుగును. ఈ రీతిని స్వరూపజ్ఞానము కలుగుటతోడనే అతనికి స్వాభావికరూపమున నా దర్శనముకూడ నగును. కొయ్యయందగ్ని యుండు రీతిని, అటుల యుండినపిదప కొయ్యయొక్క నామరూపము లేమాత్రము మిగిలియుండనిరీతిని, అది అగ్నిరూపమునే పొందురీతిని, లేదా ప్రకాశావిర్భావము కానంతవరకు ఆకాశమంతయు అంధకారమయముగనుండి సూర్యోదయము కాగానే నలువైపుల ప్రకాశము వచ్చురీతిని—నా స్వరూప సాక్షాత్కారము కలుగుటతోడనే అహంకారమంతమొందును. మరియు అహంకారము అంతమొందుటతోడనే ద్వైతభావముకూడ తనంతతాను

పాశనమొందును. అంత 'నేను'—'వాడు' అనునవి రెండును స్వాభావిక ముగనే కలసి 'నేనే' అగును, మరియు ఆభక్తుడు నాలోకలసి ఏకరూపుడగును.

మత్కర్మ కృన్మత్పరమో మద్భక్తస్సఙ్గవర్జితః
నిర్వైర స్సర్వ భూతేషు యస్సమామేతి పాణ్డవ ॥౫౫॥

"ఎవడు కేవలము నా ప్రీతికొరకై యే సమస్త కర్మలనుఆచరించునో, ఎవనికి సంసారమున నేను తప్ప మరేదియూ నచ్చదో, మరియు ఎవనికి ఇహ పర లోకములు రెండునూ నేనేఅ యియున్నానో, మరియు ఎవని జీవితమును సార్థకమొనర్చువాడను నేనే అయియున్నానో, ఎవడు 'భూత' శబ్దమునే పూర్తిగా మరచిపోవునో—ఏలనన, ఆతని దృష్టియందంతటను నేనే నిండియుండును - మరియు యీ విధమున, ఎవడు తన మనస్సున వైరభావమునకే మాత్రమును తావివ్వక అందరిని సమ బుద్ధితో చూచునో, అట్టి భక్తుని కఫ - పిత్త - వాతాత్మక మగు త్రిధాతువులతో కూడియున్న యీ జడ శరీరము నశించినప్పుడు, ఓ అర్జునా, ఆ భక్తుడు నా స్వరూపముతో కలసి ఐక్యమొందును".

ఇంతవరకు చెప్పి సంజయుడు ధృతరాష్ట్రరాజుతో నిటులనెను— "ఎవని ఉదరము యీ బ్రహ్మాండమంతయు పట్టునంత పెద్దదియో మరియు ఎవడు దయారసముచే నిండియున్నాడో, ఆ శ్రీకృష్ణదేవు డర్జునునితో యీ విషయముల నన్నిటిని చెప్పెను. అటుపైని అర్జునున కత్యధికమగు ఆనందము కలిగెను. శ్రీ కృష్ణునికి నిజమగు భక్తియొనర్చు యోగ్యత యీ జగత్తునందు కేవల మర్జుననియందే గలదు. ఆతడు భగవానుని ఉభయమూర్తులను చక్కగా చూచెను. మరియు అతనికి విశ్వరూపముకంటె కృష్ణమూర్తియే ఎక్కువ ప్రియముగనుండెను. కాని, దేవుడు ఆతని యీ ప్రేమనుగాని, ప్రియత్వమునుగాని ఆదరించలేదు. ఏలనన, విశ్వరూపము వ్యాపకమైనది, మరియు కృష్ణమూర్తి ఏకదేశీయుడు, అన, దిక్కు, కాలము మొదలగువానిచే పరిమితు లేర్పరుపబడినవాడు. దీనిని రుజువుచేయుటకై శ్రీకృష్ణుడొకటి రెండు చక్కని ఉదాహరణముల నిచ్చి యీ విషయమును నిరూపించెను. ఆ వివరణమును విని సుభద్రాపతియగు అర్జునుడు తన మనమునం దిటులనుకొనెను

—'ఈ రెండు రూపములందును అత్యుత్తమ స్వరూపమేది - యని మరల నడుగుదునా?" ఇటుల మనమున తలచి, ఆతడేరీతిని యుక్తాయుక్తముగ ప్రశ్నించెనో, రానున్న అధ్యాయమున వినుడు. సాధారణ ఛందస్సులో నేనీ కథ నతి ప్రేమతో చెప్పెదను. మరియు 'మీ కీ కథను ప్రేమతో విన వలసినదని' జ్ఞానదేవుడ నగు నేను ప్రార్థించుచున్నాను. ప్రేమాంజలిలో నీ పంక్తుల నెడి పుష్పములను గైకొని ప్రభువుయొక్క విశ్వరూపపు చరణ ద్వయముపై అర్పింతును.

తెలుగు జ్ఞానేశ్వరి

పంద్రెండవ అధ్యాయము

ఓ సద్గురు కృపాదృష్టీ, నీవు శుద్ధము, సుప్రసిద్ధము, ఉదారము మరియు అఖండానందమును వర్షింపజేయునట్టి దానివి. నేను నీకు నమస్కరించుచున్నాను. విశ్వరూపమనెడి సర్పము కాటందిన పిదప అవయవములు నిర్జీవములు కాకుండుటకును, మరియు విషవేగమును తగ్గించుటకును కావలసిన శక్తి నీయందున్నది. ఇప్పుడిక నీ అనుగ్రహమనెడి రసతరంగములు బయలుదేరి ప్రవహింప సాగుచో, యిక సంతాప మెవరిని సంతప్త మొనర్పగలదు మరియు శోక మెవరిని దహించగలదు! ఓ గురుకృపాదృష్టీ, నీవు అత్యంత ప్రేమ పరిపూర్ణురాలవగుటచే తన సేవకులకుగల బ్రహ్మానందమనెడి వాంఛ నెరవేరును మరియు వారి ఆత్మసాక్షాత్కార వాంఛలుకూడ నెరవేరును. మూలాధార చక్రరూపమునగల శక్తి యొడిలో ఆ శిష్యబాలుర నుంచుకొని వారిని నీవు ప్రేమతో బుజ్జగింతువు, మరియు హృదయాకాశమనెడి ఉయ్యెలలో వారినుంచి ఆత్మజ్ఞానమనెడి ఊపుల నూపెదవు. నీవు వారికిగల జీవాత్మ భావమును వారిపైనుంచి తొలగించి మనస్సు మరియు ప్రాణవాయువులను వారికి ఆడుకొనుటకై యిచ్చెదవు మరియు వారి అవయవములపై ఆత్మానంద మనెడి ఆభూషణములను ధరింప జేతువు. పదునేడవదగు పూర్ణామృత కళయనెడి దుగ్ధమును వారికి నీవు పట్టెదవు. వారి వినోదార్థమై నీవు అనాహతనాద ఘోషమనెడి పాటలు పాడెదవు. మరియు వారిని సమాధి సుఖముచే శాంతుల నొనర్చి నిద్రబుత్తువు. ఇందుచే సాధక జనులందరి సంగోపనము నొనర్చు మాతవునీవే. నీ చరణముల నుండియే కవిత్వకళ జన్మించును. కావున నేను నీశీతలచ్ఛాయ నెన్నడును విడువను. ఓ సద్గురుకృపాదృష్టీ, నీదయామృతము లభించినవాడు సమస్త విద్యల నిష్పత్తి యొనర్చుటయందును బ్రహ్మయే యగును. కాన ఓ తల్లివగు గురు కృపాదృష్టీ, నీవు వైభవశాలివి, మరియు నీసేవకుల వాంఛలను నెరవేర్చు కల్పలతవు. అయినప్పటికిని, నీవు నాకు గ్రంథ నిరూపణ మొనర్చుటకు ఆజ్ఞా

పించుము. ఓ మాతా, నీవు నాద్వారా యీ నిరూపణమునందు నవరస సాగరములను నింపించుము. ఉత్తమ సిద్ధాంతరసము తయారు చేయించుము, మరియు భగవంతుని నిజార్థమనెడి పన్నీరును నెత్తనిమ్ము. ఈ దేశభాషా ప్రదేశమున వాఙ్మయ సౌందర్య నగరి నిలుపబడనిమ్ము, మరియు నలువైపుల వివేకమనెడి లతలను నాటుకొననిమ్ము. ఇట్టి మహాసిద్ధాంత వృక్షముల గొప్పదీ, నిండయున్న చెయగు తోటను నిర్మింపనిమ్ము, అందు ఏకవాక్యమనెడి ఫలములు సమృద్ధిగా నుండనిమ్ము. నాస్తికుల గుహాలు, వితండవాదుల వక్రమార్గములు మరియు కొద్దిమనస్కుల హింసక శ్వాపదములను పూర్తిగా నాశనము కానిమ్ము. నీవు నాకు 'శ్రీకృష్ణుని గుణములను సదా వర్ణించ గలుగునట్టిదియు, శ్రోతలకు నిరంతర శ్రవణానంద సామ్రాజ్యము లభించునట్టిదియు నగు సామర్థ్యమును ప్రసాదించుము. ఈ దేశ భాషానగరము బ్రహ్మవిద్యచే పూర్తిగా నిండిపోయి, ప్రజలు యీ విద్యను యథేచ్ఛగా గైకొననిమ్ము. ఓ సద్గురుకృపాదృష్టీ, నీవు నాపై నీ ప్రేమపూర్ణమగు కొంగును నీడగా బట్టి, నా అదృష్టమున యీ భాగ్యమనుభవించు రేఖ నున్నచో, ఓ మాతా, నేను దీనినంతను యీ క్షణమునందే నిర్మించ గలుగుదును. దానికి యీ ప్రార్థనను విని గురునాథుడు నావైపు ప్రసన్నదృష్టితో చూచి యిటుల చెప్పెను—"ఇక గీతార్థ నిరూపణమును ప్రారంభించుము, ప్రస్తావనను యింకనూ విస్తరించ వలసిన పనిలేదు." అందుపై శిష్యునకు స్వాభావికముగనే అత్యధికానందము కలిగి యిటులనెను—"ఓ స్వామీ, అటులే యొనర్తును; ఇది మీ మహాప్రసాదము"—అంత నాతడు శ్రోతలతో నిటులనెను—"ఇక గ్రంథ నిరూపణ మొనర్తును, మీరు శ్రద్ధతో వినగోరెదను."

అర్జునఉవాచ—

ఏవం సతతయుక్తాయే భక్తాస్త్వాం పర్యుపాసతే
యేచాఽప్యక్షర మవ్యక్తం తేషాం కే యోగవిత్తమాః ॥౧॥

అటుపైని వీరులందరియందును శ్రేష్ఠుడును, సోమవంశ విజయ - పతాకయూ, పాండునందనుడును నగు అర్జునుడు శ్రీకృష్ణునితో నిటులనెను— "ఓ దేవా, మీరు నా మాటను వింటిరిగదా? మీరు నాకు చూపించిన విశ్వరూపము అత్యద్భుతమైనది; ఇందువలననే నా మనస్సు మిక్కుటముగ

వ్యాకులతను పొందినది. నే నీ సుందర కృష్ణమూర్తి నెల్లప్పుడు ఎరుగుదును, అందుచే యీ రూపము నే ఆధార మొనర్చుకొనుటకు నా మనస్సు వాంఛించు చుందును. కాని మీరు నన్నిటుల చేయవలదని నిషేధించిరి. కాని వ్యక్తము మరియు అవ్యక్తము (సగుణము, నిర్గుణము) ననెడి రెండునూ మీరూపములే. భక్తివలన సగుణరూపసాధన మొనర్పబడును మరియు యోగమువలన నిర్గుణ రూపసాధన మొనర్పబడును. ఓ వైకుంఠాధిపతీ, యీ రెండుమార్గములు మాత్రమే మీవద్దకు చేర్చునవై యున్నవి. సగుణ నిర్గుణములు యీ మార్గము లకు గమ్యములు. మచ్చురాతిపై నిండు కాసుయొక్క వన్నె చూచుటచే ఏ వన్నె కలదో, ఆ కాసునందలి చిన్న బంగారుతునకను గీసినప్పటికిని అదే వన్నెకు వచ్చును. కాన, ఏక-దేశీయమగు సగుణము మరియు సర్వవ్యాపక మగు నిర్గుణము - యీ రెంటి యోగ్యతయు సమానమే. అమృతసాగరమున ఎంతటి సామర్థ్యముగలదో, అందే సామర్థ్యము ఆ సాగరమునుంచి తీసికొనిన ఒక దోసెడు అమృతమునందును వుండును. ఓ మహారాజా, నాకిప్పు డీ విధమగు నిశ్చితజ్ఞానము కలిగినది. కాని యోగీశ్వరుడవగు ఓ దేవా, యింతకు ముందు కొద్ది సమయమువరకు తాము ధరించిన విశ్వవ్యాపకస్వరూపము వాస్తవమైనదా, లేక కల్పితమైనదా యని మిమ్ము డుగవలెనని నాకు కోరిక గలదు. ఒకరు భక్తియోగులు, వారు తమ సమస్తకర్మలను మీ ప్రీత్యర్థమై చేతురు, కేవలము మిమ్మే సర్వ శ్రేష్ఠునిగ తలంతురు, తమ మనోధర్మముల వన్నింటిని మీ భక్తిచే కూడియున్నవానినిగ నొనర్చుకొందురు, మరియు అన్ని విధములను మిమ్ము తమ హృదయమునందుంచుకొని ఉపాసింతురు. రెండవ వారు జ్ఞానయోగులు, వీరు ఆత్మైక్యభావముతో, ఓంకారమునకు కూడభిన్న మయినదియు, సాటిలేనట్టియు, అవినాశి, నిర్గుణము, అవర్ణనీయము, స్థలహీన మయినదియు నగు వస్తువును ఉపాసింతురు. ఓ అనంతప్రభో, ఆ భక్తియోగు లందును, యీ జ్ఞానయోగులందును వాస్తవిక జ్ఞానమెవరికి లభించునో దయ తో నాకు చెప్పగోరెదను." అర్జునుని యీ మాటలను వినుటచే భగవాను నకు సంతోషము కలిగి యిటుల చెప్పెను—"ఓ అర్జునా, నీకు ఏవిధముగ ప్రశ్నించవలెనో చక్కగా తెలియును.

శ్రీ భగవానువాచ—

మయ్యావేశ్య మనోయేమాం నిత్యయుక్తా ఉపాసతే.

శ్రద్ధయా పరయోపేతాస్తే మే యుక్తతమా మతాః ॥౨॥

"మంచిది వినుము : పక్షిపంజరములో అస్త్రాచలముకద్దకు చేరినప్పుడు మరియు సూర్యుడు చాటున నున్నప్పటికిని, ఆ అదృశ్యబింబము వెనుకకూడ సూర్యకిరణములు సంచరించుచునే యుండును. లేదా ఓ పార్థా, వర్షఋతువు వచ్చినప్పుడు నదీజలము వృద్ధి కాసాగును. అదేవిధముగ, మానవుడు ఉపాసన చేయునప్పుడు అతని శ్రద్ధకూడ దిన దినాభివృద్ధి గాంచుచుండును. నది సముద్రము వద్దకు చేరినప్పుడుకూడ దాని వెనుకనుండు ప్రవాహవేగము యథాప్రకారముగ ఎడతెగకయుండును. ఈ నదీప్రవాహ విధమువలెనే ప్రేమ భావముకూడ నుండును. ఇదేవిధముగ, ఎవరు తమ ఇంద్రియములన్నింటితోడను తన మనోభావమును వాకిట్పించి, రాత్రింబవళ్లు, సమయాసమయములనెడి యోచన ఏ మాత్రమును లేకుండా ఎల్లప్పుడు నన్నుపాసింతురో, మరియు యీ విధమున ఏ భక్తుడు తన సర్వస్వమును సమర్పించునో, అతనినే నేను పరమయోగయుక్తునిగ, లేక యోగిశ్రేష్ఠునిగ తలంచెదను.

యే త్వక్షరమనిర్దేశ్యమవ్యక్తం పర్యుపాసతే
సర్వత్రగమచిన్త్యంచ కూటస్థమచలం ధ్రువమ్ ॥3॥

సన్నియమ్యేన్ద్రియగ్రామం సర్వత్ర సమబుద్ధయః
తే ప్రాప్నువన్తి మామేవ సర్వభూతహితే రతాః ॥౪॥

"ఓ అర్జునా, ఇక యోగులగు ఆత్మసాక్షాత్కారమును పొందువారు నిర్గుణ అవినాశి తత్త్వమును చూతురు. ఎవనివద్దకు మనస్సెన్నడును చేరనే లేదో, మరియు ఎవనియందు బుద్ధికిరణముకూడ ప్రవేశించనే జాలదో, అతనిని గురించి యింద్రియములతో ఏ రీతిని సాధన మొనర్పనగును ? కేవలమింతేకాదు, అతడు ధ్యానమునకు కూడ లభింపడు, మరియు యిందువలన అతడే ఒక్క ప్రదేశమందును లభించజాలడు. మరియు ఏ ఆకారమునందును నుండనేరడు. ఎవడు అన్ని ప్రదేశములందును, అన్ని భావములందును, అన్ని కాలములందును వుండునో, కాని, ఎవనినిగురించి యోచించుచూ యోచించుచూ నుండగా చింతనాశక్తికూడ చింతితము కాసాగునో, ఎవనిని గురించి 'అతడుండును, అతడుండడు' అని ఏదిచెప్పుటకును వలనుపడదో,

మరియు యిందువలననే ఎవనిని గురించి సాధనచేయుటకు ఏ ఉపాయమును లేదో, ఎవడు చలనము లేనివాడో, ఎవడు కదలికకూడ లేనివాడో, ఎవడెన్నడును సమాప్తముకాడో, మరియు ఎన్నడును దూషితుడుగాడో, అట్టివానినెవరు స్వయముగా తమ సామర్థ్యమువలన లభింపజేసికొందురో, ఎవరు వైరాగ్యమనెడి తీవ్రాగ్నిలో విషయసమూహములను భస్మమొనర్తురో, మరియు యింద్రియములను తత్పస్థితియందు మిక్కిలి ధైర్యముతో నియమించియుంతురో, మరియు ఆపైన, ఇంద్రియ సంయమ మనెడి బలముపై నెవరు తమ యింద్రియములను మరల్చి తమ హృదయగుహయందు బంధించి యుంతురో, తనయందలి ద్వారములను చక్కగా బంధించి, మరియు చక్కగా ఆసన-ముద్రను సాధనమొనర్చి మూలబంధమనెడి కోటబురుజును బంధించివైతురో, ఎవరు ఆశతో గల సమస్త సంబంధములను త్రెంచివైచుకొందురో, సర్వవిధములగు భయమును నాశమొనర్చివైతురో, మరియు అజ్ఞాననిద్రయనెడి కాలిమను చక్కగా తొలగించి దానిని నాశమొనర్తురో, ఎవరు వజ్రాసనము అనగా మూలబంధాగ్ని జ్వాలలతో శరీరమందుండెడి సప్తధాతువులను దగ్ధమొనర్చి రోగములయొక్క మస్తకముపై షట్చక్రములనెడి ఫిరంగులను కాల్తురో, మరియు స్ఫురించెడి కుండలిని యొక్క తేజోవంతమగు దివ్వెను ఆధారచక్రముపై నుంచి దాని ప్రభావమువలన మస్తకమువరకు తన శరీరము నంతను దేదీప్యమానముగ నొనర్చుకొందురో, మరియు అంత ఇంద్రియముల నవద్వారములందును మేకులు బిగించి కేవలము సుషుమ్నానాడి యనెడి కిటికీని మాత్రమే తెరచియుంతురో, ప్రాణవాయువనెడి శక్తిరూపియగు చాముండికొరకై సంకల్పరూపియగు కొమ్ములనుకోసి మనస్సనెడి మహిషాసురుని శిరమును బలిగానిత్తురో, ఎవరు చంద్రసూర్యులు అనగా ఇడా పింగళ నాడులను ఏకీకరణమొనర్చి నాదఘోషయొక్క సహాయముచే పదునేడవదగు పూర్ణామృత కళ యనెడి జలమును శీఘ్రముగ తమ వశమొనర్చుకొందురో, మరియు అంత, మధ్యమ అనగా సుషుమ్నా నాడీ వివరమనెడి మార్గముగుండా పోయి అంతిమ బ్రహ్మరంధ్రమువరకు చేరుదురో, కేవలమింతియేగాదు, ఎవరు మకారము అనగా సుషుమ్నా వివరపు మెట్లు నెక్కి మరియు మహదాకాశమును చంకలో అదిమిపట్టి, బ్రహ్మమునందు లీనమగుదురో, మరియు యీ రీతిని సమబుద్ధిగలవారై ఎవరు తత్కాలమున బ్రహ్మ

సాక్షాత్కారమును పొందుటకై యోగమనెడి మిట్ట-పల్లములుగాగల మార్గమును తమ వశమొనర్చుకొందురో, మరియు ఎవరు తమ మనోభావమునకు బదులుగా నిర్గుణ నిరాకారశూన్య స్వరూప బ్రహ్మను తత్క్షణమే పొందెదరో, ఓ అర్జునా, అట్టివారు వచ్చి నాయందు కలసెదరు. వారికి యోగ బలము వలన యింతకంటె మరెక్కువగా లభించునది లేదు. కాని, వారికి దీనికంటె ఎక్కువగా లభించునదొక్కటిమాత్రము గలదు, అది కేవలము కష్టము.

క్లేశోఽధికతర స్తేషా మవ్యక్తాఽఽసక్తచేతసామ్
అవ్యక్తాహి గతి ర్దుఃఖం దేహవద్భిర వాప్యతే ॥5॥

"ఎవరు భక్తిలేకుండా సమస్తభూతములకు కళ్యాణమొనర్చు ఆ నిరాధారము, అవ్యక్తము నగు తత్త్వమును సాధన మొనర్పగోరుదురో, అట్టివారి మార్గమునందు మహేంద్రాది పదవీ వాసనలు బాధకములగును. మరియు బుద్ధి-సిద్ధులు కూడ వారి కార్యమున విఘ్నములను కలిగించును. వారి మార్గమందు కామ-క్రోధముల ఉపద్రవము లధికముగనుండును. మరియు వీ టన్నింటితోపాటు వారు శూన్యబ్రహ్మ బలముపై పోరాడవలసి యుండును. వారు దప్పికతో దప్పికను తీర్చుకొనవలసి యుండును మరియు ఆకలితోనే ఆకలితో పోరాడవలసి యుండును. మరియు రాత్రింబవళ్ళు చేతులతో విసరికొనవలసి యుండును. వారు పగటియందు మేల్కొనియుండవలసిన సమయమున నిద్రించవలసి యుండును, ఇంద్రియనిగ్రహ సుఖము ననుభవించవలసియుండును మరియు వృక్షములతో సఖ్యభావము కలిగియుండవలెను, వారు శీతోష్ణములనే తమ వస్త్రములుగను మరియు దుప్పటిగను శయ్యగను చేసికొనవలసి యుండును. మరియు వర్షపు చినుకులందే తమ నివాసస్థానము నేర్పరచుకొనవలసి యుండును. ఓ అర్జునా, ఇందలి తాత్పర్యము, యీ యోగము భర్త లేనిస్థితియందు ఎవరైన స్త్రీ చితిపై కూర్చొని సహగమన మొనర్చుట వంటిది. ఈ యోగమార్గమున ఏ ప్రభువూ ఏ పనియూ చేయనక్కరలేదు, మరియు ఏ విధమగు కులాచారమును పాటించవలసిన పనియూ లేదు. కాని, మృత్యువుతోపాటు నిరంతరము యుద్ధమొనర్పవలసి యుండును. ఈ రీతిని మరణముకంటె కూడ తీవ్రమగు యీ విషమును త్రాగుటెట్టుల ?

పర్వతమును మ్రింగుటకై ఎవడైన తన నోరును తెరచుచో ఆతని నోరు బ్రద్దలవదా? కావున, యీ యోగమార్గమున నడచువారి అదృష్టమున దుఃఖములే అత్యధికముగ నుండును. ఓ అర్జునా, చూడుము; దంతము లూడిపోయి బోసినోరైనవారు యినుపశనగలు నమలి తినవలసివచ్చుచో ఆతనిపొట్టనిండునా? లేక ప్రాణములు పోవా? కేవలము బాహుబలమువలన యీది సముద్రము నెవ్వడైన దాట నగునా? ఆకాశమున ఎవడైన కాళ్ళతో నడువగలడా? రణరంగమున దుమికిన పిదప శరీరముపై ఒక శస్త్రదెబ్బయైన పడకుండా సూర్యలోకపు మెట్లెక్కుట కెవనికైన సాధ్యమగునా? కాన ఓ అర్జునా, కుంటివాడు వాయుదేవునితో పోటీచేయుటకు అయోగ్యుడగురీతిని, నిర్గుణోపాసనకై శరీరధారులు ప్రయత్నించుట ఉచితముకాదు. కాని, అయినప్పటికిని, యింత అనుచిత సాహసము, ధృష్టత గలిగినవారై శూన్యమును పొందుటకు సంసిద్ధులగువారు అత్యధికముగ క్లేశములను సహించవలసియుండును. కాని ఓ అర్జునా, భక్తిమార్గము నవలంబించు యోగులు యీ దుఃఖముల నెన్నటికిని అనుభవించనక్కరలేదు.

యే తు సర్వాణి కర్మాణి మయి సన్న్యస్య మత్పరాః
అనన్యేనైవ యోగేన మాం ధ్యాయన్త ఉపాసతే ॥౬॥

“తమ వర్ణభేదము ననుసరించి తమ వంతుకు వచ్చిన కర్మలనన్నింటిని ఎవరు తమ కర్మేంద్రియముల ద్వారా సుఖపూర్వకముగ నొనర్చుచుందురో, సమస్త శాస్త్రోక్తకర్మల నొనర్చుచుందురో, మరియు నిషిద్ధకర్మలను పరిత్యజించుచుందురో, మరియు సమస్త విధములగు కర్మలను నాకు అర్పించి వాటి బంధకగుణములను నాశమొనర్చుకొందురో, మరియు యీ రీతిని ఓ అర్జునా, సమస్తకర్మలను నాయందు సమాప్తమొందింపజేసి వాటిని నాశమొనర్తురో, మరియు శరీరము, వాక్కు, మనస్సులతో కూడియున్న మరి ఏ యే ప్రవృత్తులు గలవో వాటినిగూడ నాలోనికి తప్ప మరెచ్చటకును పోనివ్వరో, మరియు యీ విధమున ఎవరు నా అఖండోపాసన మొనర్తురో, ఎవరు ధ్యానము మూలమున నా నిరంతర నివాస-స్థానముగ నగుదురో, ఎవరు తమ ప్రేమపూర్ణగుణముతో కేవలము నాతోనే వ్యవహరింతురో మరియు విషయభోగములు మరియు మోక్షపదవి యను రెండింటి

యొక్క దుర్బలము, దరిద్రము నగు కులమున బడసినవారైతురో, మరియు యీ రీతిని ఏక నిష్ఠతో కూడియున్న భక్తియోగముచే ఎవరు తమ సమస్త మనో భావములు, అంతఃకరణము మరియు శరీరములను కేవలము నా అధీనమే యొనర్తురో అట్టివారిని గురించి నే నెంతవరకని వర్ణించను! వారి కోరికల నన్నింటిని నేను నెరవేర్చవలసి యున్నది.

తేషా మహం సముద్ధర్తా మృత్యు సంసార సాగరాత్
భవామి న చిరాత్పార్థ మయ్యావేశిత చేతసామ్ ॥7॥

"ఓ అర్జునా, సంక్షేపముగ నీ విది తెలిసికొనుము—తల్లి గర్భము లోనికి వచ్చినవాడు తల్లికెంత ప్రియముగ నుండును! ఇదేవిధమున, ఆభక్తులు కూడ ఏ విధముగ నున్నప్పటికిని నాకు ప్రియమైన వా రగుదురు. కలికాల మందలి విఘ్నబాధల నన్నింటిని వారికి దూరముగనుంచి వారిని రక్షించుటకై నేను పట్టా వ్రాసియిచ్చితిననుకొనుము. ఇటుల కానిచో, ఒకవైపు నాభక్తి, రెండవవైపు సంసారచింత; ఇదెంత విలక్షణము, అసంబద్ధమూ నగు ఊహ! సంపన్నుని భార్యకూడ ఎన్నడైన పంపబడినది అన్నముకై యెవరినైన యాచించగలదా? ఇదేవిధమున నా భక్తుడుకూడ నాకు ప్రేమపాత్రుడగును. అప్పుడాతనిలోటు, నాలోటు కాదా? జనన-మరణములనెడి తరంగములు సృష్టియందంతటను సంభవించును. ఇది చూచి, నా మనస్సున 'ఈ సంసార సాగర తరంగ దుఃఖము ననుభవించనివాడెవడా?' యని తలంపుకలిగినది. ఇట్టి స్థితిలో, నా భక్తులుకూడ భయపడుట సంభవమే. అందుచే ఓ అర్జునా, నేను రామకృష్ణాదిరూపములలో సగుణరూపధారినై వారివద్దకు పరుగిడి వత్తును. నా రామకృష్ణాది వేలకొలది నామములను నీవు వేలకొలది నావలుగా నెరుంగుము. ఈ నౌకలను యీ సంసారసాగరమునం దమర్చి నేను నా భక్తులయెడ తారకుడనైతిని. ఇక, సంగహీనులు, అందరికిని భిన్నముగనుండు నా భక్తులకొరకై నేను నా ధ్యానమనెడి ఆధారమును కలుగజేసితిని. మరియు సంసారులు లేక గృహస్థులైన వారిని నే నీ నౌకలందు కూర్చుండజేసితిని. కొందరు భక్తుల పొట్టక్రింద ప్రేమయనెడి పెట్టెను కట్టితిని. ఈ రీతిని నా భక్తులందరిని నేను ఆత్మైక్యమనెడి రేవువద్దకు తీసికొనివచ్చి యుంచితిని. కేవలమింతియే కాదు, యెవరెవరు నన్ను భజింతురో, వారినందరిని, అధి

చతుష్పాదులేకానిమ్ము, పశువులేకానిమ్ము. నాభక్తులుగా నంగీకరించి వారిని వైకుంఠసామ్రాజ్యమునకు అధిపతులుగా నొనర్చితిని. ఇందుచే నాభక్తుల కేవిధమగు చింతయు కష్టమును కలిగించను. మరియు వారిని తరింపజేయుటకై నే నెల్లప్పుడు సిద్ధముగ నుందును. భక్తులు తమ చిత్తవృత్తిని నా కర్పించుట తోడనే, వారు తమ జగన్నాటకమున నన్నుకూడ తమ సహచరునిగా నొనర్చుకొని కలసికొందురు. ఇందుచే ఓ అర్జునా, నీవు నిరంతరము 'జీవుడెప్పుడీ అనన్య భక్తిమార్గమును గ్రహించునో, అప్పుడే వాడు శ్రేష్ఠుడగు భక్తుడై పోవు' నను డీ మంత్రపాఠము నొనర్చుచుండుము.

మయ్యేవ మన ఆధత్స్వ మయి బుద్ధిం నివేశయ
నివసిష్యసి మయ్యేవ అత ఊర్ధ్వం న సంశయః ॥౮॥

"బుద్ధిచే నిశ్చయమొనర్చుకొని మనోవృత్తుల నన్నింటిని నా స్వరూపమున స్థిరముగా నుంచుము. ఓ అర్జునా, బుద్ధి, మనస్సు లనెడి రెండును ప్రేమపూర్వకముగ పూర్తిగా నా యందు రమించసాగినప్పుడు నీవువచ్చి నాలో కలసిపోదువు. ఏలనన, మనోబుద్ధులు రెండునూ నా స్వరూపమున స్థిరపడి విహరించసాగునప్పుడు, యిక 'నేను', 'నీవు' అనెడి భేదమెచ్చట మిగిలియుండును? కొంగుచే విసరుటచే దీపమారిపోవురీతిని మరియు దాని తేజము లేకుండాపోవురీతిని, లేదా జీవుడు పైవైపుకు పోసాగినప్పుడాతని యింద్రియములుకూడ శరీరమును విడచిపెట్టురీతిని, మనోబుద్ధులతో పాటు అహంకారముకూడ తనంతతానే నా వైపు రాసాగును. ఇందుచే, నీవు నీ మనోబుద్ధులను నా స్వరూపమున ప్రవేశపెట్టి వాటినచ్చటనే స్థిరముగ నుంచుము: అప్పుడు దీనిసహాయమువలన నీవు నా సర్వవ్యాపక స్వరూపమును పొందెదవు. నేను స్వయముగ నాపై ఒట్టుపెట్టుకొని 'యీ సిద్ధాంతమునం దే విధమగు అపవాదమును లేదని' నీతో చెప్పుచున్నాను.

అథ చిత్తం సమాధాతుం నశక్నోషి మయి స్థిరమ్
అభ్యాస యోగేన తతో మా మిచ్ఛాప్తుం ధనఞ్జయ ॥౯॥

"మనోబుద్ధి సమేతముగ నీవు నీ చిత్తమును పూర్తిగా నా అధీన

మొనర్పజాలకున్నచో మరొక విధముగ చేయుము. రాత్రింబవళ్ళందలి ఎనిమిదిఝాములందును కనీసము ఏకొద్దిసేపైన మనోబుద్ధులతో నీ చిత్తమును నా కర్పించుచుండుము. అటుపైని, ఏ సమయములందు నా సుఖానుభవము నీకు లభించగలదో, కనీసము ఆ సమయములందైన నీ మనస్సున విషయ విరాగము కలుగును. మరియు, అప్పుడు శరత్కాలము వచ్చినపిదప నదులు క్రమక్రమముగ తగ్గిపోవు రీతిని నీచిత్తముకూడ క్రమక్రమముగ ప్రపంచవేగము నుండి బయటకు పోసాగును! ఇటుల జరిగినపిమ్మట, పూర్ణిమనుండి చంద్రబింబము దినదినము క్షీణించుచూ అంతమున అమావాస్యనాడు పూర్తిగా కనిపించనిరీతిని, విషయభోగములనుంచి తప్పించుకొనుచూ నా స్వరూపమున ప్రవేసించుచూవుండగా ఓ అర్జునా, నీ చిత్తము క్రమక్రమముగ నా స్వరూపముతో సమానమగును. అభ్యాసయోగమని చెప్పబడున దిదియే. ఈ సంసారమున, యీ అభ్యాసయోగముచే సాధింపరాని దేదియూలేదు. ఈ అభ్యాసమువలననే కొందరు గాలిలో నడువగలుగుచున్నారు, కొందరు పులులను సర్పములను తమ వశమొనర్చుకొనుచున్నారు, కొందరు విషమును జీర్ణమొనర్చుకొనుచున్నారు, మరికొందరు సముద్రముపై కాళ్ళతో నడువసాగుచున్నారు. ఈ అభ్యాసబలము వలననే కొందరు వేదవిద్యాపారంగతులైరి. కాన, అభ్యాససాధనచే లభించని దేదియూలేదు. కావున, నీవు అభ్యాస యోగమువలననే నన్ను పొందుము!

అభ్యాసేఽప్యసమర్థోఽసి మత్కర్మ పరమోభవ
మదర్థమపి కర్మాణి కుర్వన్ సిద్ధి మవాప్స్యసి ॥౧౦॥

“ఈ విధమగు అభ్యాసమొనర్చెడి సామర్థ్యముకూడా నీయందు లేకున్నచో, నీవు ఏ ప్రదేశమున ఏవిధముగ నుంటివో, ఆ ప్రదేశమున అదే విధముగనుండుము. ఇంద్రియముల నడ్డగించకుము, భోగములను విడువకుము, నీ జాత్యభిమానమును కూడ విడువకుము. కులాచారమును పాటించుచుండుము, విధి-నిషేధములను గురించి శ్రద్ధవహించుము. ఈ విధముగ ఆచరించమని నీకు బహిరంగముగ ఆజ్ఞాపింపబడుచున్నది. కాని, మనస్సు వాక్కు-శరీరములచే ఏ ఏ కర్మలు జరుగునో వాటిని గురించి ‘నేను నీ కర్మలను చేసితిన’ని ఎన్నడును చెప్పకుము. చేయుట, చేయకుండుటలు - వీటినిగురించి

ఏకమాత్రుడగు విశ్వమును నడపెడి పరమాత్మయే యెరుంగును. నీ మనస్సునం దెన్నడును 'యీ కర్మ న్యూనమైనది, యీ కర్మ పూర్ణమైనది' అనెడి యోచన చేయకుము. మరియు నీ మనోభావమును స్వయముగ నీ ఆత్మతో ఏకరూపముగ నొనర్చి, నీ జీవిత కార్యముల నన్నింటిని చేయుము. తోటమాలి నీటిని ఏ వైపుకు తీసికొనిపోవునో ఆ వైపునకే నీరు మెదలకుండ పోవును. అదేరీతిని నీవుకూడ నీ కర్తృత్వాభిమానమును విడచి శాంతముగ నుండుము. అన, ప్రవృత్తి నివృత్తులనెడి బరువును నీ చిత్తముపై పెట్టుకొనకుము. నీ చిత్తవృత్తిని నిరంతరము నాయందే స్థిరముగనుంచుము, ఓ అర్జునా రథ మెన్నడైన యీ దారి తిన్ననైనది, యీదారి వంకరటింకర యైనదని యోచించునా? ఇదేవిధమున, నిన్ను నీవు దూరముగ నుంచుకొని, నీవలన జరుగుచుండు కర్మలను వేటినీ 'యివి న్యూనమైనవి, యివి అధికమైనవి' అని ఎన్నడును అనుకొనకుము, మరియు శాంతిపూర్వకముగ ఆ కర్మల నన్నిటిని నా కర్పించుచుండుము. ఓ అర్జునా, యీ విధమైనదిగా నీ భావన యున్నప్పుడు, శరీరపాతము కాగానే నీవు నన్ను పొందుదువు.

అథైత దప్యశక్తో౽సి కర్తుం మద్యోగ మాశ్రితః
సర్వకర్మ ఫలత్యాగం తతః కురు యతాత్మవాన్ ॥౧౧॥

"మరియు ఓ అర్జునా, యీ కర్మ సమర్పణమునుకూడ నీవు చేయజాలవేని, నీవు నా భక్తినొనర్చుము. కర్మను ఆరంభించునప్పుడును అంతమునందును నీ బుద్ధి యంతటితోను నన్ను స్మరించుట నీకు కఠినముగాతోచుచో దానిని కూడ వదలుము. నన్ను ధ్యానించకున్నప్పటికిని అడ్డంకులేదు. కాని ఇంద్రియనిగ్రహము విషయమునమాత్రము నీబుద్ధి అవశ్యము జాగరూకతగలదై యుండవలెను. అప్పుడు, ఎప్పు డే కర్మ నీచే జరుగునో అప్పుడు నీ వా కర్మఫలముల నన్నింటిని త్యాగమొనర్చుకొనుచు పొమ్ము. వృక్షములుగాని తీగలుగాని అంతమున తమ ఫలములను క్రింద రాల్చువిధమున నీవలన జరుపబడు కర్మఫలముల నన్నిటిని త్యాగమొనర్చుము. కేవల మింతియేగాదు, ఆ కర్మల నొనర్చునప్పుడు నన్ను స్మరించనక్కరలేదు కూడాను. మరియు వాటిని నా ప్రీత్యర్థము అర్పించవలసిన ఆవశ్యకత కూడ లేదు. నీవు ఆనందముతో ఆకర్మలను వాటి ఫలసహితముగ శూన్యమున లీనము కానిమ్ము. రాతిపైన

వర్షించినసీరు, లేదా అగ్నిలో నాటిన విత్తులు నిష్ఫలమగు రీతిని నీవు నీ సమస్తకర్మలనుకూడ స్వప్నమువలె నిష్ఫలముగా తలంచుము. తనకుమాత్రె విషయమై ఎవడునూ ఏ విధమగు విషయవాసనయు కలిగియుండనిరీతిని, నీవుకూడ నీ సమస్తకర్మలను గురించి కూడ ఎల్లప్పుడు నిష్కామముతో నుండవలెను. అగ్నిజ్వాల ఆకాశమున ప్రవేశించి నశించురీతిని నీవుకూడ నీ సమస్త కర్మలను శూన్యమున లీనము కానిమ్ము. ఓఅర్జునా ఈ కర్మ ఫల త్యాగము చూచుటకు సుగమముగ కనిపించినప్పటికిని యిది యోగము లన్నింటను అత్యధికముగ శ్రేష్ఠమగు యోగము. ఈ ఫలత్యాగమువలన నాశనమగు కర్మలు మరెన్నడును వృద్ధినొందవు – వాటివలన ఎన్నడును యితరకర్మ లుత్పన్నముకావు. వెదురునుండి ఒక పర్యాయము గింజలువచ్చుచో యిక ఆ వెదురు వంధ్యయగును. అంతటితో అది అంతమొందును. సరిగా యిదే విధమున ఫలత్యాగమువలన వర్తమాన శరీరము నాశమొందినప్పుడు ఆ మాన వుడు మరల ఎన్నడును శరీరమును ధరించనక్కరలేదు. కేవల మింతియే గాదు, జనన మరణ చక్రముకూడ శాశ్వతముగ ఆగిపోవును. ఓ అర్జునా, అభ్యాసమనెడి మెట్లనెక్కి జ్ఞానమును పొందనగును. మరియు జ్ఞానసాధన మైనపిదప ధ్యానమును పొందనగును. ఆ పైన ధ్యానమునందు వృత్తులెల్లను రింగరింపబడును. అప్పుడు కర్మసమూహములన్నియు మనుష్యునినుండి విడిపోవును. ఈ విధమున కర్మలు తొలగిపోయినప్పుడు తనంతటతానే ఫలత్యాగము జరుగును, మరియు యీ ఫలత్యాగమువలన మానవునకు అఖండ మగు శాంతి లభించును. ఓ అర్జునా, శాంతినిపొందుట కీ మార్గమున మను ష్యుడు క్రమక్రమముగ పోయి మెట్లనుదాటుచూ ముందుకు పోగలుగును. అందుచే అభ్యాసమును అంగీకరించుటే ఉచితమగును.

శ్రేయోహిజ్ఞాన మభ్యాసాత్ జ్ఞానాద్ధ్యానం విశిష్యతే।
ధ్యానాత్కర్మ ఫలత్యాగ స్త్యాగాచ్ఛాన్తి రనన్తరమ్॥ ౧౨

"ఓ అర్జునా, అభ్యాసముకంటె జ్ఞానము శ్రేష్ఠమైనది. జ్ఞానముకంటె ధ్యానము శ్రేష్ఠమైనది, ధ్యానముకంటె కర్మఫలత్యాగము శ్రేష్ఠమైనది, కర్మఫలత్యాగముకంటె శాంతిసుఖము పొందుట శ్రేష్ఠమైనది. ఈ మార్గ మున క్రమక్రమముగ ముందుకు పోయెడి పరంపర యిదియే. ఓ పార్థా, యీ

విధమున ఒక్కొక్క అడుగు ముందుకుపోవుచూ శాంతి మరియు బ్రహ్మానందములను పొందనగును.

అద్వేష్టా సర్వభూతానాం మైత్రః కరుణ ఏవచ ।
నిర్మమో నిరహంకారస్సమదుఃఖ సుఖఃక్షమీ॥ ౧౩॥
సంతుష్టస్సతతం యోగీ యతాత్మా దృఢనిశ్చయః
మయ్యర్పిత మనోబుద్ధి ర్యోమద్భక్తస్సమే ప్రియః॥ ౧౪॥

"ఏ మనుష్యుడు భూతకోటి పట్ల ఎన్నడును ఏవిధమగు ద్వేషమును కలిగి యుండడో, ఎవనిని చైతన్యము వలె 'యిది నాది, యిది పరునిది' యనెడి భేదభావ మెన్నడును స్పర్శించదో, ఎవని మనస్సున భూమాతవలె, 'ఉత్తమునకు ఆశ్రయమివ్వవలెను, నీచుని యిటులే విడచివేయవలెను' అనెడి యోచన యే రాదో, ఎవడు ప్రాణవాయువువలె తన మనస్సున, 'రాజు శరీరమునందుందును, బీదవాని శరీరమును స్పర్శించను' అనెడి భేదభావముగల్గియుండడో, నీరుఎన్నడును 'ఆవుయొక్క దప్పికను తీర్తును, వ్యాఘ్రమునెడ విషముగనై దానిని చంపివేతును' నెడి భావ మెన్నడును లేక ఎవడు ప్రాణకోటిని ఏకరూపముగ తలంచి వాటితో మైత్రి గలిగియుండునో, మరియు సమభావముతో వారిపై కృపగలిగి యుండునో, ఎవడు 'ఇది నేను, ఇది నాది' యను మాట నెన్నడును ఎరుగడో, ఎవనికి సుఖ – దుఃఖము అనెడి యోచన ఎన్నడును కష్టమును కలిగించదో, ఎవనియందు సమస్తమును ఓర్చుకొను భూమియందున్నంత ఓర్పు వుండునో, ఎవడు సంతోషము నెల్లప్పుడు తన ఒడియం దాడించుచుండునో, ఎవడు సంతోషముతో ఎల్లప్పుడు, వర్షపు నీరు లేకున్నను సముద్రము పరిపూర్ణముగ నిండియున్న రీతిని నిండి యుండునో, ఎవడు తన అంతఃకరణమును ప్రతిజ్ఞా పూర్వకముగ వశమునందుంచుకొనునో, ఎవని నిశ్చయ మెల్లప్పుడు అఖండముగ నుండునో, ఎవనియందు జీవుడు మరియు శివుడు—యిద్దరును పూర్ణరూపమున ఐక్యమై ఏకత్రముగనే నివసింతురో, మరియు ఎవడీ రీతిని యోగయుక్తుడై తన మనోబుద్ధులను పూర్ణ రూపమున నా కర్పించునో, లోపలను బయటను ఉత్తమమగు యోగ విధానము వలన దృఢమైన వాడగుటచే ఎవడు నా ప్రేమ

పూర్ణముగు భక్తితో రంగరింప బడునో, ఓ అర్జునా, ఆతనినే భక్తుడు, ఆత నినే యోగి, ఆతనినే ముక్తునిగా నెరుంగవలెను. భర్తకు భార్య ప్రాణము కంటెను ప్రియమగు రీతిని ఆ భక్తుడు కూడ నాకు ప్రాణముకంటె కూడ ప్రియమైన వాడు. కేవల మంతియేకాదు. ఆతని యెడ నాకుండు ప్రేమ ప్రాణసమానమని చెప్పుటకు కూడ చాలనట్టిది. కాని యీ ప్రేమగాధ భ్రమపెట్టెడి గారడీ ఆట వంటిది. ఈ ప్రేమగాధ వాస్తవమునకు శబ్దము లచే చెప్ప నలవి కానిది. కాని యీ కొద్ది వర్ణన కేవలము శ్రద్ధా బలము వలననే చేయబడినది. అందుచే భర్త—భార్యలయొక్క ప్రేమ ఉపమాన ముఖమునుండి వెడలినది. కాని యీ అపార ప్రేమను వాస్తవముగ వర్ణించుట కే విధముగను వలనుపడదు. కాని ఓ అర్జునా, ప్రియభక్తుని ప్రసంగము వచ్చినప్పుడెల్ల ఆతని పట్ల నా మనస్సునందుగల ప్రేమ ద్విగుణీ కృత తీవ్రతతో వృద్ధిపొంది గంతులు వేయసాగినది. అందుపై శ్రోతలు కూడ అదేవిధముగ ప్రేమపూరితులు లభించుచో, యీ విషయ మాధుర్య మును తూచనగు త్రాసెక్కడ లభించును? కాన ఓ అర్జునా, అట్టి ప్రియ భక్తుడు మరియు ప్రేమపూర్ణుడగు శ్రోతయూ నీవేనని చెప్పుచున్నాను. అందు పై ప్రియభక్తుని వర్ణనను గురించిన ప్రసంగము కూడ సహజముగనే వచ్చినది. యిందుచే మాటలు చెప్పుచూ చెప్పుచూ నేను స్వాభావికము గనే యీ వర్ణనానందమున లీనమైతిని." అని చెప్పి వెంటనే భగవానుడు ప్రేమానందమున నోల లాడసాగెను. ఆ పైని భగవానుడు—" ఓ అర్జునా యీ విధమగు భక్తునికై నేను నా అంతఃకరణమున స్థాన మిత్తును; ఇక ఆ భక్తుని లక్షణములను వినుము.

యస్మాన్నోద్విజతే లోకో లోకాన్నోద్విజతేచయః
హర్షామర్షభయోద్వేగై ర్ముక్తో యస్సచమేప్రియః॥ ౧౫

అనపేక్షశ్శుచిర్దక్ష ఉదాసీనో గతవ్యథః
సర్వారమ్భ పరిత్యాగీ యోమద్భక్తస్సమేప్రియః॥ ౧౬

"ఏవిధమున సముద్రగర్జనమువలన జలచరములకు భయముకలుగదో మరియు ఆవెన్నడును సముద్ర మనిన వ్యాకులతనుగాని విసుగునుగాని

చెందవో, అదేవిధమున ఎవనికీ జగత్తునందలి ఉన్మత్తతవలన ఎన్నడును ఖేదము కలుగదో, మరియు ఎవనివలన జగత్తునకుకూడ ఎన్నడును ఏవిధమగు కష్టమును కలుగదో, మరియు, ఓ అర్జునా, శరీరమెన్నడును తన అవయవము లనుచూచి వ్యాకులపడనిరీతిని ఆత్మైక్య భావముతో ఎవడెన్నడును జీవ కోటిచే దుఃఖితుడుకాడో, ఎవనిమనస్సున యీ ప్రపంచమంతయు నాదే యనెడి భావముండునో, ఎవనిమనస్సున ప్రియాప్రియభేదముండదో, మరియు ద్వంద్వభావము లేనందువలన ఎవనియందు హర్షశోకములు వేరునకుగూడ లేకుండా పోవునో, యీ విధమగు ద్వంద్వబుద్ధితో కూడియున్న జంజాటము నుండి విముక్తినిపొంది ఎవడు భయోద్వేగాది వికారములకు అలిప్తుడై యుండునో, మరియు వాటితోపాటు ఎవడు నాభక్తుడుకూడా నైయుండునో, అట్టి పురుషునియెడ నామనస్సున మోహముగాని ప్రేమగాని కలుగును. ఆ మోహమును గురించి దాని ప్రేమను గురించిగాని నేనేమని వర్ణించను! అతడు నా జీవమునకుకూడ జీవమగును. ఎవడు ఆత్మానందముచే తృప్తు డయ్యెనో, ఎవడు కేవలము స్వాభావిక పరిణామమువలన జన్మమును పొందెనో, కాని ఎవడు పూర్ణత్వమునుపొంది నాకు ప్రియుడయ్యెనో, ఓ అర్జునా, ఎవని అంతఃకరణమున వాసనలెన్నడును ప్రవేసించవో, ఎవని అస్తిత్వమువలననే సుఖాభివృద్ధియగునో, అతడే నా ప్రియభక్తుడగును. కాశీక్షేత్రము ఔదార్యముగ మోక్షప్రాప్తిని కలిగించును. కాని ఎవనికి? ఆక్షేత్రమున మరణించినవానికి మాత్రమే. హిమాలయముకూడ పాపములను నాశమొనర్చును. కాని, యీ పాపప్రక్షాళనలో ప్రాణహానికూడ కలుగును. కాని సజ్జనులందుండెడి పవిత్రత మాత్ర మిట్టిదికాదు. గంగాజలము తన పావనగుణమువలన పవిత్రమైనది. మరియు అది పాపతాపములను నాశ మొనర్చును. అయినప్పటికిని, దీనికొరకై దానిలో స్నానము చేయవలసి యున్నది. దీనియందు మునిగిపోదుమేమోయని లోకులు భీతిల్లుచుందురు. కాని యీ భక్తియనెడి నదియొక్క లోతు యింతవర కెవరికిని అంతుపట్ట కున్నప్పటికిని భక్తుడెన్నడును దీనియందు మునిగి ప్రాణములు కోల్పోవుట యనునదుండదు. ఆతడు మరణింపక పూర్వమే, జీవించియుండగనే ఆతనికి యదార్థమగు మోక్షము లభించును. ఏ మహనీయుల సంసర్గమువలన గంగకు శుచిత్వము, పావనత్వము వచ్చునో, ఆమహనీయుల శుచిత్వమెంత శ్రేష

మైనదై యుండవలెను? ఈరీతిని ఎవడు తన శుచిత్వమువలన తీర్థములకు కూడ ఆశ్రయుడగునో, ఎవడు తన మనోమాలిన్యమును సమస్తదిక్కులకు ఆవలిఒడ్డునకు పారద్రోలునో, ఎవడు లోపలను బయటను సూర్యునితో సమానముగ స్వచ్ఛము నిర్మలము నైనవాడో, ఎవడు తత్త్వార్థ రహస్యమును 'పాదములనందు చూచెడి శక్తిని కలుగజేయువానికి భూమిలోపలగల ద్రవ్యములు స్పష్టముగా కనిపించురీతిని' ఎరుంగునో, అతడే నా భక్తుడు. ఆకాశము సమస్తమును వ్యాప్తమొనర్చును అయినప్పటికిని అది అన్నింటిలోను అలిప్తముగానే యుండును. సరిగా యిదేరీతిని ఎవనిమనస్సు ఎల్లప్పుడూ అంతటను వ్యాపించియున్నప్పటికిని అన్నింటిపట్లను ఉదాసీనముగ నుండునో, ఎవడు సంసారతాపములనుండి 'వేటగాని చేతులనుండి పక్షి తప్పించుకొని పోవురీతిని' తప్పించుకొనునో, మరియు ఎడడీరీతిని వైరాగ్యమునందు పూర్ణ పారంగతుడగునో, ఎల్లప్పుడు ఆత్మసుఖమున నిండియుండుటచే ఎవనికి ఏవిధమగు కష్టములు దుఃఖపెట్టవో, ఎవనిని మరణించినవారిని స్పర్శించని రీతిని లజ్జస్పర్శించదో, ఏదైన కర్మ నారంభించుటలో ఎవనిని అహంకారము ఏమాత్రమును కూడ బాధించదో, కట్టెలు లభించనందువలన అగ్నియందే రీతిని శాంతి తనంతతానే వచ్చునో, మోక్షప్రాప్తికి కావలసిన అట్టి సహజశాంతి ఎవని భాగమున వచ్చిపడునో, ఓ అర్జునా, ఎవడు యీ ఉచ్చత్వమువరకు చేరుటకు యోగ్యమగు బ్రహ్మైక్యభావమున ఓతప్రోతముగ నిండియుండునాన్నాడో, మరియు ద్వైతముయొక్క ఆవలిఒడ్డువరకు చేరియున్నాడో, లేదా ముక్తిసుఖానుభవమును పొందుటకొరకై ఎవడు స్వయముగనే రెండుభాగములుగా విభక్తమైపోవునో, మరియు ఒక భాగమునందు స్వయముగ తన సేవకత్వము నుంచి, రెండవభాగమునకు 'నేను' అనగా 'దేవుడు' అనెడి పేరుపెట్టునో, మరియు ఏయోగి భక్తిలేనివారికి భక్తిపై నమ్మకము కలుగజేయునో, అట్టియోగియగు భక్తుడు నాకెక్కువప్రేమ పాత్రుడు. నేను స్వయముగ యిట్టి భక్తులను ధ్యానించుచుందును. ఇట్టి భక్తుడు లభించగనే నాకు మిక్కుటముగ సంతోషము కలుగును. ఇట్టిభక్తుల కొరకై నేను సగుణరూపమును ధరింతును. వారికొరకే నేనీ సంసారమున సంచరింతును, మరియు వారికై నేను నా హృదయప్రాణములనుకూడ బలి యొనర్తును.

యోన హృష్యతి నద్వేష్టి నశోచతి నకాఙ్క్షతి।
శుభాఽశుభ పరిత్యాగీ భక్తిమాన్ యస్సమే ప్రియః॥ ౧౭॥

"ఎవడు ఆత్మ స్వరూప ప్రాప్తితో సమానమైన విషయమేదియూ లేదని అంగీకరించునో, మరియు, యిందువలన ఎవనికి ఏ విధమగు విషయ భోగముల వలనను ఆనందము కలుగదో, 'నేనే యీ విశ్వమంతయూ' ననెడి జ్ఞాన మెవనికి కలుగునో, మరియు యిట్టి జ్ఞానమువలన సహజముగనే ఎవనికి భేదభావము నశించునో, 'మన వాస్తవిక తత్వము కల్పాంతమున కూడ నశించద'ని ఎవరికి పూర్తి విశ్వాసము కలుగునో, మరియు యీ విశ్వాసమువలన ఎవడు నిత్యమూ జరుగుచుండెడి విషయములకై శోకించడో, ఏ ఆత్మ స్వరూపమును మించిన వస్తువేదియూ లేదో, ఆ ఆత్మ స్వరూపము లభించుటవలన ఎవడు మరేవస్తువును వాంఛించడో, ఎవనికి మంచి—చెడ్డల భేదములు 'సూర్యునికి రాత్రింబవళ్ళనున వెన్నడును లేన నటుల' లేకుండునో, మరియు యీ విధమున ఎవడు ప్రత్యక్ష జ్ఞానస్వరూపుడగునో, మరియు వారియందు కూడ ఎవడు నా ప్రేమపూర్ణ భక్తుడగునో, అట్టి భక్తునితో సమానముగ నాకు మరేదియు ప్రియముగాదు. నేను చెప్పిన యీ విషయము లన్నియు పరిపూర్ణ సత్యములని నీపై ఒట్టు పెట్టుకొని చెప్పుచున్నాను.

సమశ్శత్రౌచ మిత్రేచ తథా మానాఽవమానయోః।
శీతోష్ణ సుఖ దుఃఖేషు సమస్సఙ్గ వివర్జితః॥ ౧౮॥

తుల్య నిన్దా స్తుతిర్మౌనీ సంతుష్టోయేన కేనచిత్।
అనికేతః స్థిరమతిర్భక్తిమాన్ మేప్రియోనరః॥ ౧౯॥

"ఓ అర్జునా, ఎవనియందు విషమభావము పేరునకుమాత్రమైన యుండదో, ఎవడు శత్రువులను మిత్రులను సమానముగ తలంచునో, ఎవడు దీపమువలెనుండి ఎన్నడును 'నాయింటియందలి వారికి ప్రకాశము నిత్తును, బయటివారికి చీకటినే వుంచెదను' అనెడి భావమును మనస్సున రానివ్వడో, అతడు నా పరమప్రియభక్తుడగును. ఒకొక్కడు గొడ్డలిపుచ్చుకొని వృక్ష

మును నరుకసాగును. మరొక్కడు విత్తులునాటి చెట్లను మొలిపించును. కాని వృక్షము ఆ యిద్దరికిని సమానముగనే తన శీతలచ్ఛాయనిచ్చును. పొలమున నీరుచల్లి చెరకు మొక్కకు నీరుపెట్టిన రైతుకుకూడ చెరకు తన మాధుర్యము నిచ్చుచున్నది. మరియు దానిని గానుగలోవైచి త్రిప్పిన వానికికూడా తన మాధుర్యము నిచ్చుచున్నది. ఇందు నీరుపోసిన వానియెడ మాధుర్యముగ నుండి, గానుగలోవైచి త్రిప్పువానియెడ చేదుగానుండు టనునదిలేదు. అది యిద్దరకును సమానముగనే తన మాధుర్యము నిచ్చుచున్నది. ఇదేవిధమున ఎవడు తన శత్రులతోడను—మిత్రులతోడను ఒకేవిధమున సమభావముతో వ్యవహరించునో, ఎవడు మానావమానములను రెంటిని సమానముగ తలంచునో, ఎవడు శీతోష్ణాది ద్వంద్వములందును ఆకాశము మూడు ఋతువు లందును సమానముగను ఏకరూపముగ నుండువిధమున, సమానముగను ఏకరూపముగను నుండునో, ఎవడు సహజభావముచే ప్రాప్తించు సుఖదుఃఖ ముల మధ్యను దక్షిణపుగాలి ఉత్తరపుగాలి యీ రెంటిమధ్యను మేరుపర్వ తము అచలముగను వికారరహితముగను నుండురీతిని' అచలుడుగను వికార రహితుడుగనై యుండునో, ఎవడు భూతకోటియెడ 'చంద్రుని వెన్నెల రాజు పట్లను దరిద్రుని పట్లను—అందరియెడను సమానముగనే వ్యవహరించి వారికి ప్రియముగను మధురముగను నుండురీతిని' సమాన భావముతో వ్యవహరించునో, 'ప్రపంచమంతయు నీటిని ఏరీతిని కోరుచుండునో అదే రీతిని' ఎవనిని త్రిభువనములు కోరుచుండునో, ఎవడు లోపలను బయటను విషయాభిలాషను విడచి మరియు స్వయముగ తనలోతానే రమించుచూ ఏకాంతవాస మొనర్చుచుండునో, ఎవడు నిందను ఏమాత్రము లక్ష్య పెట్టడో, మరియు స్తుతివలనకూడ ఆనందించడో, ఎవడు 'ఆకాశము మేఘాదులతో నిర్లిప్తముగ నుండురీతిని' నిందాస్తుతులకు ఒకేస్థానమిచ్చి నిర్లిప్తుడైయుండునో, ఎవడు పట్టణమునందును నిర్జనవనము నందును సమా నముగను అచంచల వృత్తితోడను సంచరించునో, ఎవడెన్నడును అసత్య మునుగాని సత్యమునుగాని చెప్పకపోవుటేగాక ఎల్లప్పుడు మౌనముగ నుండునో, మరియు ఉన్మనీ యనెడి బ్రాహ్మీస్థితిని అనుభవించుచుండునో, మరియు ఎన్నడును దానికి విముఖుడుగాడో, ఎవడు యెల్లప్పుడు సముద్రమువలె 'వర్షముకురియకున్నప్పటికిని నిండియుండునటుల' నిండుగానుండునో,

యెవడు లాభముకలిగినప్పటికిని ఆనందముచే ఉబ్బిపోడో, మరియు హానికలిగినప్పటికిని దుఃఖముచే దుఃఖించడో, మరియు 'వాయువు నిరంతరము ఆకాశమునందంతటను సంచరించుచుండురీతిని' యెవడు జగత్తునంతను తన విశ్రాంతి స్థానముగ నొనర్చుకొనునో, ఎవడీవిధమగు జ్ఞానమును పొంది తనమనస్సునెల్లప్పుడు 'యీ విశ్వమంతయూ నాయిల్లు అని స్థిరముగ నుంచుకొనునో, అంతేగాక 'జగత్తునగల చరాచరములన్నియు నేనేయని' ఎవడెరుంగునో, మరియు తలంచుచుండునో, మరియు ఓ పార్థా, ఇట్టిస్థితికి చేరినపిమ్మటకూడ ఎవనికి నా భక్తియెడ ఆసక్తి శ్రద్ధలుండునో, అట్టివానిని నేను స్వయముగ నామస్తకముపై ముకుటమువలె ధరింతును. ఎవడైన ఉత్తముడు శ్రేష్ఠుడూనగు వ్యక్తియందు శిరసాగ్గుటలో ఆశ్చర్యపడవలసిన విషయమేమిగలదు ? కాని త్రిభువనములుగూడ ఆతని పాదతీర్థమును అత్యాదరముతో తమ మస్తకముపైనుంచుకొనును. నేను నా శ్రద్ధాళువగు భక్తుని యెంత యెక్కువగా ఆదరింతునో సరిగా తెలిసికొనుటకు స్వయముగ సదాశివునివంటి సద్గురువే వుండవలెను. ఇందునుగురించి యింతమాత్రము చెప్పినచాలును. ఏలనన నేను శ్రీశంకరుని గురించి వర్ణించుచో అది నన్ను నేను స్తుతించుకొనుటయే యగును. అందుచే అభిమానము చెందినటుల యగును. అందువలన రమాపతి యగు శ్రీకృష్ణుడిటుల చెప్పెను—"ఇందునుగురించి నేనింక అధికముగ వర్ణించను. కాని ఓఅర్జునా, అట్టి భక్తుని నామస్తకముపై ధరింతునని మాత్రము తప్పక చెప్పెదను.

చతుర్థ పురుషార్థమగు మోక్షము నాతడు స్వయముగ తన చేతగాని భక్తిమార్గమున ప్రవేశించును. మరియు అంత నాతడు జగత్తున కంతకు మోక్షము నివ్వసాగును. కైవల్యము నాతడు చేతియందిడుకొనును. మరియు మోక్షమనెడి ద్రవ్యము నాతడెటుల కోరిన అటుల తెరచును – మూసివేయును, మరియు ఎటుల కోరిన అటుల వుంచును లేక తీసికొనును. అయినప్పటికిని ఆతడు జలప్రవాహమువలె పల్లపు ప్రదేశమునే గైకొనును, మరియు ఎల్లప్పుడు నమ్రతతోనుండును. ఇందుచే నేనుకూడ యిట్టి భక్తునకు వంగి ఆతనిని ముకుటమువలె నా మస్తకముపై ధరించుచుందును. మరియు ఆతని కాలి తన్నునుకూడ నావక్షస్థలమున సహింతును. ఆతని గుణములను వర్ణించి నేను నావాణిని భూషిత నొనర్తును. మరియు ఆతని గుణశ్రవణమనెడి కుండల

ములను నాకర్ణములందు ధరింతును. ఇట్టి భక్తులను దర్శించుట కత్యధికముగ వాంఛించుట వలననే నేను చక్షువులు లేని వాడనైనప్పటికిని చక్షువులు గల వాడనైతిని. ఈ హస్తమునకు భూషణమగు కమలముతో నేనాతనిని పూజింతును. నేను నా రెండు భుజములకు పైనను మరిరెండు భుజములను ధరించుటకుగల కారణము—నేనిట్టి భక్తుని రెండు చేతులతోను చక్కగా ఆలింగన మొనర్చుకొను తలంపుతోనే. ఇట్టి భక్తుని సాంగత్య సుఖమును పొందుట కొరకే నేను దేహములేని వాడనైనప్పటికిని దేహధారినగుచున్నాను. ఇట్టి భక్తుడు నాకెంత ప్రియమైన వాడో పోల్చి చెప్పదగిన దేదియూ లేదు—ఇక నిట్టి భక్తునితో నేను నిర్మలమైత్రి నెరపుదుననుటలో నాశ్చర్యమేమి గలదు? ఎవరిట్టి భక్తుల చరిత్ర వింటురో, లేదా వారి గుణగాన మొనర్తురో — అట్టి వారుకూడ నాకు ప్రాణములకంటెను ఎక్కువ ప్రియమైన వారగుదురనుటలో సందియమేమియూ లేదు. ఓ అర్జునా, నేడు నీకు నేను భక్తియోగ మనెడి పేర సర్వశ్రేష్ఠమగు యోగమును పూర్తిగా చెప్పితిని. ఇదే నేను భక్తులను ప్రియులుగ తలంచునట్టిదీ, వారిని ధ్యానించునట్టిదీ, నామస్తకమున వారిని ధరింపజేయు నట్టిదీయగు యోగము.

యేతు ధర్మ్యామృత మిదం యథోక్తం పర్యుపాసతే
శ్రద్దధానా మత్పరమా భక్తాస్తేఽతీవ మే ప్రియాః ॥౨౦॥

"ఇంత అత్యధికమగు మహాత్త్వముగల యోగము యొక్క మనోహరము, పవిత్రము మరియు అమృత ధారతో సమానమైన మధుర విషయము నెవరు విని దాని ననుభవింతురో, ఎవరు అతి శ్రద్ధతో యిట్టి విషయములను వ్యాపింప జేతురో, మరియు ఎవరీ విషయమును నిరంతరము తమ హృదయము నందుంచుకొని దీని ననుసరించి ఆచరింతురో, పైనచెప్పిన పరిపూర్ణమగు మనోస్థితి కలిగినపిదప సారవంతమగు భూమిలో విత్తిన విత్తులవలన కలిగెడి ఉత్తమ ఫలము లభించినప్పటికికూడ ఎవడు నన్నత్యంత శ్రేష్ఠునిగా తలంచునో, మరియు నాభక్తియెడ ప్రేమగలవాడై దానినే తన సర్వస్వముగ నెంచునో, ఓ అర్జునా, యీసంసారమున ఆతడే నిజమగు భక్తుడు, మరియు నిజమగు యోగియనని యెరుంగుము. నాకు నిరంతరము ఆతనిపై వాంఛయుండును. యెవరికి భక్తిసంబంధమగు కథలయెడ ప్రేమపూర్ణమగు అను

రాగము వుండునో, వారే తీర్థములు, వారే క్షేత్రములు మరియు వారే సంసార మున వాస్తవముగ పవిత్రులు. నేను వారినే ధ్యానించుచుందును. వారే నా దేవార్చన మరియు వారినిమించిన వస్తువు మరెద్దియు నాకు కనిపించదు. నాకు వారినిగురించిన వ్యసనమే యుండును, మరియు వారే నా ధనాగార ములు. ఇట్టి భక్తులు లేనిదే నామనస్సుకు తృప్తియే యుండదు. ఓ అర్జునా, ఇట్టి ప్రియభక్తులగాథలను గాన మొనర్చువారిని నేను శ్రేష్ఠులగు దేవతలతో సమానముగ ఆదరింతును." భక్తులకు ఆనందమిచ్చువాడును, జగత్తునకంతకు మూలకారణుడునునగు శ్రీకృష్ణ భగవానులు అర్జునునకీవిషయములు చెప్పిరి. ఈ సంగతుల నన్నింటిని చెప్పి సంజయుడు ధృతరాష్ట్రునితో నిటులనెను— "ఓ ధృతరాష్ట్రరాజా, ఏ భగవానుడగు కృష్ణుడు శుద్ధుడు దోషహీనుడు, దయాళుడు, శరణాగత రక్షకుడు, మరియు రక్షకుడో, యెవడు దేవతల కెల్లప్పుడు సహాయ మొనర్చుచుండునో, లోకములను పెంచి పోషించు చుండునో, లోకపాలన మొనర్చుటయే యెవనికి శాశ్వతముగు ఆటయో, యెవని పవిత్రయశస్సు అతినిర్మలమో, యెవడు సరళుడు, అపారమగు ఔదార్యము కలవాడో, యెవనిబల మపారమో, మరియు యెవడు బలిష్ఠులను తనఆజ్ఞలోనికి తెచ్చుకొనకుండా విడువడో, యెవడు భక్తులను ప్రేమించునో, తన్ను ప్రేమించువారిపట్ల స్నేహముతోనుండునో, సత్యపక్షము గైకొనెడి మరియు సమస్తకళా—కౌశలమునకు ఆగారమో, అట్టి భక్తసమ్రాట్టగు వైకుంఠాధిపతి శ్రీకృష్ణుడు స్వయముగా యీవిధముగ చెప్పుచుండెను. మరియు ఆ భాగ్య శాలియగు అర్జును డీ మాటలనన్నిటిని వినుచుండెను. ఇక నేను రాబోవు కథను చెప్పెదను వినుడు." ఈరీతిని సంజయుడు ధృతరాష్ట్రునితో యీ విషయములన్నియు చెప్పెను. సంజయుడు చెప్పిన ఆ రసపూర్ణమగు కథయే యిప్పుడు దేశభాషలో చెప్పబడును. శ్రోతలు యీకథపట్ల శ్రద్ధనుంతురు గాక! శ్రీనివృత్తినాథుని శిష్యుడగు జ్ఞానదేవుడు శ్రోతల నిటుల ప్రార్థించు చున్నాడు "ప్రభువగు నివృత్తిదేవులు 'మహాత్ములగు మిమ్ము సేవించవలసి నదిగా' నాకు బోధించిరి."

జ్ఞానేశ్వరి [భగవద్గీత]

సంత్ - శిరోమణి శ్రీ జ్ఞానేశ్వర్ వ్యాఖ్యానమునకు తెలుగు

అభిప్రాయములు

★ పంచదార పానకమువలె ధారగా నడచినది :

“......జ్ఞానేశ్వరులవారి రచనమీద అస్మాదృశుల అభిప్రాయమును వెలువరించుట, సూర్యుని కరదీపికతో చూపుటవంటిదే. ఇక అనువాదమును గురించి: ఇదివఱకనే తెలియునట్లు పంచదారపానకమువలె ధారగా నడచినది.

వెంటనే మిగిలిన భాగములను కూడ ప్రకటించి ఆంధ్రులకు శ్రీ శేషగిరిరావుగారు ఉపకారమొనర్తురుగాక! గీతాతత్త్వమును గ్రహింపగోరు ఆంధ్రులు యీ అమూల్యావకాశమును సార్థకమొనర్తురుగాక!

—శ్రీ నిర్వికల్పానంద స్వామి,
శ్రీరామకృష్ణ మఠము, భువనేశ్వర్ (ఒరిస్సా)

★ తమ నిష్కామసేవ నిరంతరము అభివృద్ధి చెందుగాక :

“......తాము ఆధ్యాత్మికమండలి ద్వారా తెలుగునాటికి చేయుచున్న సేవ ప్రశంసనీయము. తమ నిష్కామ సేవ నిరంతరము అభివృద్ధి చెందుగాక!......

—శ్రీ స్వామి ఓంకార్,
శాంతి ఆశ్రమము, ఋషికొండబీచి - వాల్తేరు.

★ ......శ్రీ శేషగిరిరావుగారెంతయు ప్రశంసనీయులు :

“......భక్త జ్ఞానేశ్వర్ విరచితమైన జ్ఞానేశ్వరి గీతా వ్యాఖ్యను తెలుగులోనికి చక్కని శైలిలో అనువదించిన శ్రీ రిగళ్లి శేషగిరిరావు ఎంతయూ ప్రశంసనీయులు”

—డా. భోగరాజు పట్టాభిసీతారామయ్య,
అధ్యక్షులు, అఖిలభారత కాంగ్రెసు సంఘము—క్రొత్తఢిల్లీ.

★ ఆధ్యాత్మిక సాధకులకొక యమృత ఘుటిక నర్పించినారు :

......గ్రంథజన్య జ్ఞానముచే గాక తత్త్వదర్శన మూలమున ప్రసంగించు మహాపురుషుల వాగ్విశేషముల గ్రోలు భాగ్యము సామాన్యము కాదు. జ్ఞానేశ్వరీ పఠన మట్టి భాగ్యములలో నొకటి. దీని నాంధ్రులకు గలిగించిన శ్రీ దిగవల్లి శేషగిరిరావుగారు తమ లేఖినిని వలెనే పాఠక హృదయములను కూడ పవిత్రీకరించినారు. మహాపురుషుల బోధలకు భాషా ప్రతిబంధము లేకుండుటకై మహా గ్రంథము లితర భాషలలోని కనువదింపబడుట ఆవశ్యకమే. జ్ఞానేశ్వరీ సుధాతరంగిణిని మనముంగిలికి తెచ్చిన శ్రీ శేషగిరిరావుగారు మహాగ్రంథ గౌరవోచితమైన మృదుమధుర సులభశైలిలో ననువాదము సాగించి యాధ్యాత్మిక సాధకులకొక యమృతఘుటికనే గాక ఆంధ్ర భాషా పోషకులకొక యమూల్యభూషణమును కూడ నర్పించినారు.

—జటావల్లభుల పురుషోత్తము, ఎం. ఏ; విజయవాడ

★ *Mr. Seshagiri Rao has translated.........in a simple and beautifull style in Telugu.*

"Gnaneswara is one of the great Spiritual leaders of India. This youthful Maharatta Prodigy wrote a commentary on Bhagavat Gita-Gnaneswari by name-in lucid Style full of delightful Similies, with apt illustrations from every day life.

Mr. Seshagiri Rao has translated the first six discourses in a simple and beautiful style in Telugu. As in the original the distinctive characteristic of this work is the profound explanation of each verse, so as to be thought provoking. The publication is a useful one and religious minded Andhras will look forward eagerly to the publication of the next twelve discourses of the Gita'.

-Indian Express, Madras.

★ *The translation into Telugu.......by Seshagiri Rao is a.......Masterpiece.........characterised by a scintillating and arresting literary grace.*

"...The above work is monumental commentary on Bhagavath Gita, in which is distilled the whole of Vedic literature and Hindu religious philosophy and which for thousands of years constituted the warp and woof of the religious mind of the Hindus.

Many have written commentaries on Bhagavadgeeta such as Sankara, Madhva, Ramanuja, Vallabha, Tilak and others. But the commentary by Gnanadeva eclipses all on account of the fact that he was endowed by nature with a precocious intellect while very young and his encyclopaedic knowledge of philosophy, religion, Sociology and Metaphysics at so early an age enabled him to produce this phenomenal work in the year 1290. The translation into Telugu of this classic by Digavalli Seshagiri Rao is equally a Masterpiece of philosophic exposition characterised by a Scintillating and arresting literary grace".

—Indian Republic, Madras.

★ తెనుగు అనువాదము అత్యంత పారయోగ్యముగ నున్నది:

"...జ్ఞానామృతమును, అద్వైతామృతమును వెదజల్లునదగుటచేత భగవద్గీతా వ్యాఖ్యానములలో శ్రీ జ్ఞానదేవ విరచిత జ్ఞానేశ్వరి అత్యంత ప్రశస్తిగాంచినది. వర్ణనలతో, అనేక ఉపమానములతో, సర్వాలంకార శోభితమైన మహారాష్ట్రీ భాషలో భగవద్గీతా హృదయమును జ్ఞానదేవులు ఆవిష్కరించుచున్నారు. గ్రంథమంతయు పురాణ ఫక్కీలోనడచి, శ్రోత

లకును పాఠకులకును అత్యంతాహ్లాదము చేకూర్చునదై యున్నది. భక్తవిజయ రచయిత యన్నట్లు కంకణముచేత రత్నము, రత్నముచేత కంకణము ప్రకాశించునట్లుగా జ్ఞానేశ్వరిచేత భగవద్గీతయూ, భగవద్గీతచేత జ్ఞానేశ్వరియూ ప్రకాశించుచున్నమాట కెట్టి సందియమును లేదు. జ్ఞానియొక్క అనుభవమును, నిర్వికల్ప సమాధిలో నుండు యోగి అనుభవమును జ్ఞానదేవులు చక్కగా వర్ణించుచున్నారు. ముఖ్యముగా 5, 6 అధ్యాయములు జ్ఞానామృతమును వర్ణించునవని చెప్పవచ్చును. ఆరవ అధ్యాయములో జ్ఞానదేవులు యోగసాధనలను గూర్చి దీర్ఘముగా వివరించుచున్నారు.

ఈ ఉత్తమ గ్రంథమును శ్రీ దిగవల్లి శేషగిరిరావుగారు ఆంధ్రము లోనికి అనువదించి ముముక్షువులకు మహోపకారము గావించి యున్నారు. తెనుగు అనువాదము అత్యంత పాఠయోగ్యముగా నున్నది. గ్రంథారంభమున జ్ఞానదేవుల చరిత్రగలదు. ఆస్థాన కవిపర్యులగు శ్రీ చెళ్ళపిళ్ళ వేంకట శాస్త్రి గారి పీఠిక, శ్రీ జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తి గారి ఆంగ్లపీఠిక కలవు. అందరు అత్యంతాదర భావముతో చదువదగిన గ్రంథము"

—ఆంధ్ర పత్రిక, మద్రాసు

★ తెనుగు అనువాదం సరళంగా, సుబోధకంగా ఉన్నది:

"......భగవద్గీతకు శ్రీ జ్ఞానేశ్వర్ చేసిన భాష్యం ఆధ్యాత్మిక సారస్వతానికి అలంకారమని చెబుతారు. శ్రీ జ్ఞానేశ్వర్ గంభీరమైన తాత్త్విక విషయాలను రసమయం చేసి ప్రతిభావంతంగా వ్యాఖ్యానించాడని ప్రతీతి. తెనుగు అనువాదం సరళంగా, సుబోధకంగా ఉన్నది...."

—ఆంధ్ర-ప్రభ, మద్రాసు.

★ శ్రీ శేషగిరిరావుగారు చక్కని తేట తెనుగున అనువదించిరి:

"......శంకరాదులు ప్రస్థానత్రయమును వ్యాఖ్యానించుటలో తమ తమ మత సాంప్రదాయములకు ఋజువుగా వ్రాసిరి. కాని జ్ఞానేశ్వరు డట్లుగాక స్వతంత్ర పథమున నీ గీతావ్యాఖ్య నడిపించెను. శ్రీ దిగవల్లి శేషగిరిరావుగారు చక్కని తేట తెనుగున అనువదించిరి. ఆస్తికులగు ఆంధ్రులకిది యెంతేని విలువయైన గ్రంథము."

—త్రిలిఙ్గ, మద్రాసు.

"......ఇది అన్ని భగవద్గీతలవలెగాక శ్రీ జ్ఞానదేవులవారి ఆత్మానుభవములతోను సంపూర్ణ భగవద్భక్తిమయముతోను వ్రాయబడినది. ఇది గీతామృత మయమనియే చెప్పవచ్చును."

—యదార్థ భారతి, ఏర్పేడు.

★ ఆంధ్రలోకం ఈ గ్రంధాన్ని ఆదరిస్తుందని ... విశ్వసిస్తున్నాం:

"......ఈ వ్యాఖ్యలో విశేషమేమంటే అపూర్వమైన ఎన్నో ఉదహారణలు అడుగడుక్కూ కబిస్తారు జ్ఞానదేవులు. అధికారి మహాపండితు కాడు, జ్ఞానదేవుని వ్యాఖ్యలు చదువడానికి. శంకాతంక సామాన్యుడవుడు. మహారాష్ట్రభాషలో యీ జ్ఞానేశ్వరి కెంతో ఉన్నత స్థానముంది.

......ఏ ప్రత్యేక సాంప్రదాయానికీ ముడిపెట్టి వ్యాఖ్యానించకపోవడమే యీ వ్యాఖ్యానంయొక్క ప్రత్యేకత. అందుచేతనే సర్వ జనాదరణీయమైంది. ఇందలి వర్ణనా విధానము విశదంగానూ ఉపమాన భూయిష్టంగానూ ఉండి పాఠకులకు సుబోధకంగా ఉంది.

అనువాదకులు నూటికి నూరుపాళ్ళూ అనువాదంలో చరితార్థులైనారని శ్రీ. చెళ్ళపిళ్ళ వెంకటశాస్త్రి గురుపాదులు పీఠికలో సెలవిచ్చారు. ఆంధ్రలోకం యీ గ్రంధాన్ని ఆదరిస్తుందనీ, మిగిలిన రెండు భాగాలూ త్వరలోనే వెలువడి గ్రంధం సంపూర్ణ మవుతుందనీ విశ్వసిస్తున్నాం."

—ఆలిండియా రేడియో, మద్రాసు.

జ్ఞానేశ్వరి	మొదటిభాగం	(1_6 అధ్యా)	2_0_0
,,	రెండవభాగం	(7_12 అధ్యా)	2_0_0
,,	మూడవభాగం	(13_18 అధ్యా)	

యోగాసనములు

శ్రీ శివానంద కృతికి తెలుగు

తొంభై యోగాసనములను గురించి సచిత్రముగా స్వయంగా అభ్యసించు విధానములు, వాటివలనకలుగు లాభములు, రోగనివారణ చేసికొను విధానములతో గలదు. వెల 2—0—0

ముక్తిమార్గము

(Mind; its' mysteries and control)

శ్రీ శివానంద కృతికి తెలుగు

మనస్సు—దానిస్వరూపము—మనస్సుపొందు మార్పులు—మనస్సుయొక్క వింతలు—మనస్సు, ప్రపంచము—మనస్సు, శరీరము—మనస్సు, ప్రాణము—మనస్సు, ఆహారము—మనస్సు, వ్యాధి—మనస్సును వశపరచుకొను విధానములు—జ్ఞానియొక్క మనస్సు—ఇతరసూచనలు మొదలగునవి వెల 1—8—0

బ్రహ్మచర్యము

శ్రీ శివానంద కృతికి తెలుగు

బ్రహ్మచర్యమన నేమి—వీర్యము—దీర్ఘాయువు—ఆధునిక విద్యావిధానము—స్వప్నస్ఖలనము - దుస్సాంగత్యము - మోహప్రభావము - వాసనలను ధ్వంసము చేయుట—ఆహార నియమములు—సంభోగేచ్ఛ—బ్రహ్మచర్యదీక్ష—బ్రహ్మచర్య పాలనా విధానములు—సంతాన నిరోధము—ఆత్మసంయమము మొదలగునవి. వెల 1—8—0

పోస్టేజీ ప్రత్యేకం

ప్రతులకు: **దిగవల్లి శేషగిరిరావు**, సంపాదకుడు,
ఆధ్యాత్మిక గ్రంథమండలి,
P. O. బకింగ్‌హాంపేట, విజయవాడ - 2

సాహిణీ ప్రెస్, విజయవాడ. 2